

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ
Х ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ЧОРНОМОРСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ»

*17 травня 2024 року
м. Одеса, Україна*

Львів – Торунь
Liha-Pres
2024

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Голова:

К.В. Громовенко – д.ю.н., професор, ректор Міжнародного гуманітарного університету.

Перший заступник голови:

В.О. Лефтеров – д.психол.н., професор, перший проректор Міжнародного гуманітарного університету.

Заступник голови:

В.Б. Бедан – начальник відділу аспірантури та науково-дослідної роботи Міжнародного гуманітарного університету.

Члени оргкомітету:

Є.Л. Стрельцов – д.ю.н., професор, член-кореспондент НАПрН України, вчений секретар Південного регіонального центру НАПрН України, Заслужений діяч науки і техніки України;

Д.Г. Манько – д.ю.н., доцент, завідувач кафедри державно-правових дисциплін факультету права та економіки Міжнародного гуманітарного університету;

М.І. Зубов – д.філол.н., професор, професор кафедри германських і східних мов та перекладу факультету лінгвістики та перекладу Міжнародного гуманітарного університету;

І.В. Стрелковська – д.техн.н., професор, декан факультету кібербезпеки, програмної інженерії та комп'ютерних наук Міжнародного гуманітарного університету;

О.О. Тарабрін – д.мед.н., професор, завідувач кафедри анестезіології інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів Міжнародного гуманітарного університету;

О.В. Дишкантюк – к.е.н., доцент, декан факультету менеджменту, готельно-ресторанної справи та туризму Міжнародного гуманітарного університету;

В.Н. Кукушкін – декан факультету медицини та громадського здоров'я Міжнародного гуманітарного університету;

Н.В. Кравець – декан факультету мистецтва та дизайну Міжнародного гуманітарного університету;

Ю.В. Шарапановська – директор Фахового коледжу Міжнародного гуманітарного університету.

Чорноморські наукові студії : X Всеукраїнська мультидисциплінарна конференція, 17 травня 2024 року, м. Одеса. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 308 с.

ISBN 978-966-397-405-7

До збірника матеріалів конференції увійшли тези доповідей, які стали предметом обговорення учасників X Всеукраїнської мультидисциплінарної конференції «Чорноморські наукові студії» у м. Одесі 17 травня 2024 року у Міжнародному гуманітарному університеті.

Збірник зібраний та підготовлений до друку відділом аспірантури і науки Міжнародного гуманітарного університету і розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів

УДК 001.2(062.552)

© Міжнародний гуманітарний університет, 2024

© Південний регіональний центр

Національної академії правових наук України, 2024

ISBN 978-966-397-405-7

© Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres», 2024

ЗМІСТ

НАПРЯМ 1. НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Ефективність правоохоронних органів в Україні крізь призму війни: виклики і перспективи Бурбика В. О.	10
Проблемні питання виконання рішень Європейського суду з прав людини Варгуляк О. Г.	14
Вдосконалення банківського законодавства України до норм і стандартів Європейського Союзу Василюк Д. В.	18
Акти Європейського Союзу як джерело національного законодавства України Дамаскін М. П.	20
Запровадження процедури спільного транзиту товарів в Україні: адаптація національного законодавства та перспективи розвитку Іванченко Е. П.	23
Сучасні проблеми міжнародного митного співробітництва Івасюк І. Г.	27
Процедура використання нової комп'ютеризованої транзитної системи Козарійчук Д. В.	30
Особливості апеляційного провадження в адміністративному судочинстві Кувіла О. І.	33
Регуляторні процедури як детермінанта підвищення ефективності стимулюючого правового режиму господарювання Курепіна О. Ю.	36
До питання визначення підстав та умов притягнення державного службовця до матеріальної відповідальності Луцу С. С.	40
Поняття та особливості податкової гармонізації Мурашко І. С.	43
Належність та допустимість доказів при розслідуванні шахрайства з іпотечним майном Мурга О. Г.	47
Поняття та ознаки воєнних злочинів Нагорний А. М.	50

Цифровий аспект надання фінансових послуг: гармонізація законодавства до стандартів ЄС	
Овсянніков М. С.	53
Система міжнародно-правових санкцій: історичний аспект	
Ольшак М. В.	56
Становлення міжнародного кримінального процесу	
Осіпов В. І.	58
Вплив економічних санкцій на екологічну безпеку	
Пахомі С. К.	61
Транскордонне співробітництво закладів охорони здоров'я в контексті інтеграції України до ЄС: теоретико-правовий аспект	
Переста Ю.-В. Ю.	63
Конвертована позиція: поняття та нормативно-правова регламентація	
Плачков М. Х.	67
Міжнародні рамкові стандарти всесвітньої митної організації як головний чинник розвитку митної служби України	
Плохута Є. П.	70
Особливості посвідчення та забезпечення договору довічного утримання	
Поведьонков І. А.	73
До питань правової та соціальної підтримки військовослужбовців, включаючи відновне правосуддя, розвиток резильєнтності та здатності протидії ворожим інформаційно-психологічним операціям	
Светлічний І. В., Бурчак Л. І.	76
Національні та міжнародні норми відповідальності за контрабанду	
Сірко Б. П.	80
Актуальні проблеми діяльності місцевих органів виконавчої влади	
Соцький А. М.	84
Слідчий експеримент: поняття, завдання та особливості здійснення	
Тримбашевська Х. М.	87
Окремі складові електронної демократії як гарантії реалізації та забезпечення політичних прав громадян	
Фокіна А. О.	91
Особливості підходу до поняття агресії в сучасному міжнародному праві	
Шабан Ю.	94
Примусові заходи виховного характеру як альтернатива покаранню	
Шморгун В. О.	96

НАПРЯМ 2. ЕКОНОМІКА. МЕНЕДЖМЕНТ. ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА ТА ТУРИЗМ

Чинники впливу на ефективність управління	
Албичева Ю. В., Згардан В. В.	101
Важливість лідера в системі освіти та його вплив на навчання та розвиток студентів	
Біліонюк В. О., Гавриленко О. М.	106
Розвиток курортно-оздоровчих територій у поствоєнний період в Україні	
Гарбузова В. В., Заваріка Г. М.	109
Економічна рецесія як поштовх до змін	
Голенко І. С., Чумаченко Д. О.	112
Розвиток готельного господарства в Україні під час війни	
Горбатюк А. В.	115
The peculiarities of the use of digital services in Ukraine during the war period	
Mitrov H. O.	119
Управління інвестиціями в умовах цифрових трансформацій та інновацій	
Мокану О. В.	122
Аналіз готельної мережі RIXOS	
Москалик Г. В., Дідух К. С.	125
Як стати успішним лідером	
Непом'яща Р. В., Кухоренко А. С.	128
Значення фінансової резильєнтності	
Парфентьєва О. Г.	131
Сутність, еволюція розвитку та види міжнародного туризму	
Рожко В. І.	135
Організація туристично-рекреаційної діяльності у об'єктах природно-заповідного фонду Ковельського району Волинської області	
Федонюк В. В.	139
The attractiveness of countries for foreign direct investments	
Khlystun A. A., Astarova T. O.	143
Сучасні технології в менеджменті	
Чумаченко Д. О.	147

НАПРЯМ 3. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Образ Австралії в лінгвоментальності українських студентів: експериментальне дослідження	
Бардіна Н. В., Звягінцева К. В.	150
Воєнна казка: перспектива та особливості жанру	
Герасименко Н. В.	154
Фрейм <i>lebensweg</i> у літературному дискурсі	
Козак С. В.	158
Актуальні питання дослідження термінології Державної прикордонної служби України	
Лазарчук Д. С.	161
Міждисциплінарний статус концепту «резилентність»	
Решетник О. А.	164
Англомовні запозичення в україномовному військовому дискурсі	
Соколова А. С.	168
Словесна і візуальна метафорика в кінодискурсі (на матеріалі кінофільму "Oppenheimer" та сценарію до нього)	
Халілов Е. Р.	170
Значення прислів'їв, приказок для казахського та таджицького народів	
Хожаснко Ю. В.	173

НАПРЯМ 4. СТОМАТОЛОГІЯ ТА ФАРМАЦІЯ. МЕДИЦИНА ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

Сучасний погляд на механізми виникнення хронічного больового синдрому у пацієнтів з ураженням колінного суглобу	
Бугайов О. В.	177
Династія одеських лікарів роду Дітеріхс	
Булавенко Н. В.	180
Оцінка застосування різних підходів у лікування та профілактики ендометріозу при ендоскопічних операціях	
Гордєєв В. М.	183
Ментальне здоров'я лікарів як актуальне питання сьогодення	
Горіщак С. П.	185
Поширення тютюнопаління та його вплив на якість життя студентів-медиків	
Грицанов Б. М., Нікітіна Н. О., Кукушкін В. Н.	189
Роль гормонів щитоподібної залози в регуляції функцій організму	
Грiченiченко Ю. Д., Пушня А. О.	194

Оптимізація гігієни порожнини рота у пацієнтів з брекет-системою: роль індикатора зубного нальоту Драмарецька С. І., Удод О. А.	198
Нове «невідоме» в розвитку патології серцево-судинної системи за даними біохімічного моніторингу пацієнтів з гіпергомоцистеїнемією Камінський Р. Ф., Тимошенко І. О.	201
Фенілкетонурія: механізм виникнення, діагностика, лікування Лавриненко В. І., Погоріла І. О.	203
Коінфекція COVID-19 та деяких видів мікозів: випадки з практики Литвиненко Т. О., Сікиринська М. Є.	207
Оцінка антибактеріального потенціалу екстрактів кори рослин горобини Ляшенко О. В.	209
Вивчення ролі мікробіоти у внутрішньоматковому середовищі у розвитку гіперплазії ендометрію Макаренко А. О.	212
Teaching orthodontics to foreign students Martyts Yu. M., Plavutsky T. R.	215
Перспективи застосування ін'єкційної форми гіалуронової кислоти для постекстракційної презервації лунки Славінський С. І.	218

НАПРЯМ 5. ГУМАНІТАРНІ ТА СОЦІАЛЬНІ НАУКИ. ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ. КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО

Аристотель як творець класичної формальної логіки Аргірова М. О.	221
Особливості інтерпретації класичного музичного репертуару у виконавській вокальній джазовій традиції Архіпова Н. Є., Кравець Н. В.	223
Інституціональна спроможність громадянського суспільства та особливості взаємодії з державою Баштанник О. В.	225
Перспективи розвитку міжнародної співпраці в сфері вищої освіти Браткевич А. О.	228
Атрибутивні ознаки моделі ліберальної держави в світ-системному аналізі Імуніла Валерстайна Булатевич М. М.	231

Штучний інтелект як культурний феномен	
Ганза К. А.	235
Філософське значення нових досягнень у музиці	
Горовенко М. Г.	238
Медіадіяльність служб зв'язків з громадськістю у соціальних мережах	
Гудзь А. В.	240
Вплив засобів повітряної акробатики та пілонного спорту на розвиток фізичних якостей учнів початкових класів	
Драч Т. Л.	242
Особливості втілення музичних образів у кіномузиці Ганса Циммера (на прикладі фільму "Дюна 2")	
Кайдалова Д. Д.	245
Формування національних цінностей у філософських поглядах Стуса	
Котець Я. Ю.	248
Correlation between ontological identity and logical identity	
Kryzhanovska T. O.	251
Сприйняття майбутніми інженерами впливу математичної підготовки на розвиток показників сформованості діяльнісного компонента базової професійної компетентності	
Кузнецова Г. А.	255
Праксеологічні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців лісового господарства	
Липчій М. С.	260
Пісенспів «Про тебе радіє» у контексті маріологічного вчення православної церкви	
Литвиненко О. В.	263
Цифрові інструменти Google на заняттях мистецтва	
Макаренко А. І.	266
Чи потрібно ораторське мистецтво в цифрову епоху?	
Меєр В. В.	269
Вплив освітнього середовища на розвиток конфліктологічної компетентності педагога	
Мухіна Л. М.	271
Виконавські версії джазової балади «Autumn in New York» Дюка Вернона	
Небешук Є. А.	273

Формування фрустраційної толерантності засобами позитивної психотерапії	
Новак А. А.	276
Особливості виконання твору «Just one of those things» у співацькій практиці американських виконавців	
Овсепян А. А.	279
Особливості поєднання різностильових елементів в джазі на прикладі композиції “Out of the blue” Maysa	
Острова К. Д.	281
Особливості розвитку та прояву кризи чверті життя	
Пасхін Г. І., Жигалкіна Н. В.	283
Підвищення якості і ефективності учасників освітнього процесу	
Ратько Л. А.	286
Навчальні онлайн платформи як одна з складових сучасного освітнього середовища	
Русалкіна Л. Г.	289
The Importance of Socio-Emotional Learning in Modern Education	
Slodynytska Yu. R.	291
Затвердження детективу як незалежного жанру	
Тасмасис О. О.	294
Утопічний ідеалізм у текстах Джона Леннона як рушійна сила для миротворчої діяльності та просування гармонії в суспільстві	
Хасьорська М. С.	298
Суперечливість гуманізму епохи Відродження	
Чистякова М. А.	300
НАПРЯМ 6. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ	
Штучний інтелект у тестуванні програмного забезпечення	
Григор’єва Т. І., Проценко М. М.	303

НАПРЯМ 1. НАЦІОНАЛЬНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-1>

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Бурбика В. О.

*кандидат юридичних наук,
Депутат Сумської міської ради
м. Суми, Україна*

Впродовж багатьох років Україна стикається зі складними викликами, пов'язаними зі збереженням суверенітету та забезпеченням безпеки на своїй території. Зокрема, останні події, пов'язані з повномасштабним вторгненням РФ, поклали перед правоохоронними органами надзвичайно важливі завдання та вимоги. У цьому контексті вирішальним стає аналіз ефективності діяльності правоохоронних структур, спрямований на визначення викликів, які ставляться перед ними у часи воєнного стану, а також на з'ясування можливостей і перспектив розвитку в умовах військового конфлікту.

Саме поняття «правоохоронний орган» немає єдиного визначення. Як слушно відзначає В.Я. Тацій, поняття «правоохоронні органи» є одним з найбільш невизначених у українському правознавстві, внутрішньо суперечливим і надмірним за обсягом. В загальному розумінні, до правоохоронних органів включають майже всі державні установи, які постійно або тимчасово здійснюють правоохоронні функції або займаються правоохоронною діяльністю. Залежно від конкретного характеру такої діяльності, науковці визначають до 80 органів, які можна вважати правоохоронними в нашій країні [1, с. 3].

Згідно Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23.12.1993 № 3781-ХІІ, правоохоронні органи – органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, Бюро економічної безпеки України, органи і установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [2].

Враховуючи думки вчених та нормативно-правову базу, автор тлумачить поняття «правоохоронні органи» так: система державних та уповноважених державою громадських формувань, основною функцією яких є протидія та запобігання злочинності та іншими правопорушеннями.

Протягом останніх років відбувається процес реформування сфери правоохоронних органів України, який вплинув і на Міністерство внутрішніх справ (МВС). Це проявилось у прийнятті таких документів як:

- Концепція першочергових заходів щодо реформування системи Міністерства внутрішніх справ.

- Стратегія розвитку органів МВС на період до 2020 року, що затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р (наразі цей документ є чинним) [3].

Також незначних змін зазнало і СБУ. Протягом періоду воєнного стану було внесено лише дві зміни до Закону України «Про Службу безпеки України». Перша зміна стосувалась пункту 21 статті 24 цього Закону, внаслідок якої на СБУ було покладено ще одне завдання, яке полягало в управлінні об'єктами державної власності, які перебувають у сфері її управління. Друга зміна стосувалась вже оновлення положень про засоби масової інформації за допомогою Закону України «Про медіа» [4]. До того ж, планується введення в дію змін до Закону України «Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією» [5] від 29.06.2024 року. Всі ці зміни передбачають розширення завдань СБУ, зокрема здійснення попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів технологічного тероризму. Крім того, вони спрямовані на запобігання терористичним актам, які використовують небезпечні хімічні речовини, диверсіям у суб'єктів господарювання хімічної промисловості та на об'єктах критичної інфраструктури.

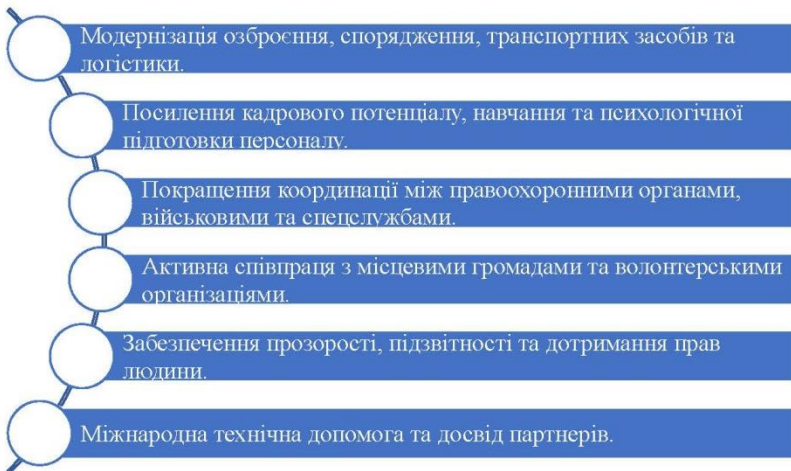
Тож, зі введенням воєнного стану правоохоронні органи зіштовхнулись з низкою викликів (табл. 1).

Тож, незважаючи на виклики, перед правоохоронними органами відкриваються певні перспективи (рис. 1).

**Деякі виклики перед правоохоронними органами України
під час воєнного стану**

№ з/п	Виклик	Причина
1	Забезпечення безпеки громадян	Загострення ситуації відкриває широкі можливості для різноманітних злочинів, включаючи тероризм, збройні напади та інші злочини, що загрожують життю та безпеці громадян.
2	Збереження територіальної цілісності	Військові дії можуть призвести до порушень територіальної цілісності країни та окупації її частин. Правоохоронним органам доводиться діяти в умовах конфлікту, забезпечуючи законність та захист території.
3	Боротьба з організованою злочинністю та корупцією	Через те, що війна часто підштовхує злочинні елементи до активізації, що ускладнює завдання правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю та корупцією.

Створено автором

**Рис. 1. Перспективи розвитку задля посилення ефективності
правоохоронних органів України в умовах воєнного стану**

Створено автором

Війна стала випробуванням для правоохоронних органів України, але водночас є поштовхом до реформ та міжнародної підтримки задля формування сучасної, професійної та ефективної системи охорони правопорядку. Отже, ефективність правоохоронних органів в Україні в умовах війни з РФ є ключовою для забезпечення безпеки та правопорядку в країні. Виклики, які ставляться перед ними, потребують системних реформ, підвищення кваліфікації кадрів та використання інноваційних підходів. Лише в рамках цих заходів можливе забезпечення стабільності та безпеки громадян України в умовах війни.

Література:

1. Тацій В. Поняття та система правоохоронних органів: у контексті системних змін до Конституції України. *Загальні проблеми правової науки*. 2012. № 4. С. 3–17.

2. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12#Text>

3. Про схвалення Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 15.11.2017 р. № 1023-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2017-p#Text>

4. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>

5. Про забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією : Закон України від 01.12.2022 р. № 2804-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2804-20#Text>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Варгуляк О. Г.

доктор філософії,

*доцент кафедри соціального адміністрування та гуманітарних
комунікацій*

Чернівецький інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Чернівці, Україна

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), прийнята 4 листопада 1950 р. [1] (Конвенція набула чинності для України 11 вересня 1997 р.) [2] об'єднує держав-учасниць, що визнають реалізацію судового захисту прийнятих міжнародним правом загальних стандартів політичних, економічних, соціальних і культурних прав та свобод людини.

Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) почав своє існування з 21 січня 1959 р., є міжнародною судовою установою, створений з метою контролю за дотриманням прав і свобод людини та громадянина, закріплених в Конвенції (дата ратифікації 1953 р.) [3]. Звернення до ЄСПЛ можливо лише у тих випадках, коли всі засоби національного правового захисту прав людини вичерпані. Основним напрямком роботи ЄСПЛ є розгляд міждержавних та індивідуальних скарг на порушені права та свободи людини, що гарантовані нормами Конвенції та Протоколами до неї. Тому порядок, умови розгляду та етапи, які проходять скарги є предметом досліджень вченими з різних галузей права. Серед них необхідно виділити праці Андріанової К.В., Базової О.В., Войченка С.В., Головенка О.Д., Дір І.Ю., Завгороднього В.С., Кайдаш О.Ю., Капустинського В.А., Коруц У.З., Клименка К.О., Коваль Т.В., Севастьянкової Н.І., Супрун Д.М., Федик С.Є., Фулей Т.І. та ін.

Деякі вчені відмічають, що рішення ЄСПЛ стали одним із основних джерел права для національної правової системи у галузі прав людини, включаючи й вітчизняну правову систему, для формування європейських і національних стандартів захисту прав людини [4].

З цією думкою варто погодитися, оскільки органи виконавчої влади, у тому числі й суди при здійсненні ними правосуддя, зобов'язані керуватися не тільки внутрішньодержавним законодавством але й нормами міжнародного права. Але, серед науковців та практиків часто

виникають питання щодо виконання рішень ЄСПЛ. Так, з одного боку, існує правова думка, що рішення ЄСПЛ є обов'язковими для виконання Україною відповідно до статті 46 Конвенції. З іншої сторони Рішення ЄСПЛ мають двояку природу, однак, самі по собі не є джерелом права, хоча й нерозривно пов'язані із положеннями та конкретизують застосування норм Конвенції.

ЄСПЛ дотримується загального підходу щодо розгляду справ за пунктом 3 (с) статті 6 Конвенції у поєднанні з іншими елементами права на справедливий суд, щоб показати, через кумулятивний (тобто сумарний) аналіз труднощів, з якими стикається захист, загальний вплив цих труднощів на справедливість процесу в розумінні п. 1 ст. 6 Конвенції [8, с. 74].

Однак, відповідно до ч. 2 ст. 6 КАС України [5] суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики ЄСПЛ. Відповідно до ч. 1 ст. 7 КАС України суд вирішує справи відповідно до Конституції України [6] та інших законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Водночас у широкому розумінні джерела права охоплюють зовнішнє вираження правових норм, а також положення, що дозволяють встановити зміст права. Виходячи із цього, вважаємо, що рішення ЄСПЛ є джерелом права, яке дозволяє встановити зміст прав і свобод, визначених у Конвенції і протоколах до неї, хоча як джерело права вона окремо визначена у Законі України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [7].

Таким чином, наша держава в особі її уповноважених органів влади має застосовувати усю практику ЄСПЛ, із використанням відповідних норм Конвенції разом з рішеннями ЄСПЛ, в яких Судом мають тлумачитися її положення. Але, разом із тим, може виникнути інші проблемні питання щодо, наприклад, офіційного перекладу рішень ЄСПЛ. А відповідно до ст. 18 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди мають використовувати офіційний переклад рішення ЄСПЛ, що надрукований у офіційному виданні, або, за відсутності перекладу, текстом оригіналу. Рішення ЄСПЛ, в яких сформовані правові позиції лише частково переведені на українську мову. ЄСПЛ не забезпечує переклад винесених їм рішень на мову країн-учасниць Конвенції. Це суттєво ускладнює роботу суддів, захисників (адвокатів), позивачів та інших зацікавлених осіб з рішеннями, які сформульовані із специфікою термінології ЄСПЛ.

Ще одним проблемним питанням є те, що суди повинні враховувати, що в практиці ЄСПЛ поняття «кримінальне правопорушення» має автономне тлумачення, то відповідно до усталеної практики по справах щодо України, кримінально-правова суть визнається не лише стосовно КК України [9] та КУпАП [10, 11], але й, наприклад, МК України [12],

оскільки ЄСПЛ не вбачає істотної різниці між КУпАП та розділом VIII МК, який стосується окремих видів митних правопорушень, які також можна визначити як адміністративні правопорушення [13].

Таким чином, норми Конвенції є ефективним інструментом захисту прав та свобод людини на національному рівні. Рішення ЄСПЛ сприяють формуванню єдиних правових стандартів у галузі прав людини, що суттєво впливають на розвиток вітчизняного законодавства та правозастосовчої практики країн-учасниць Конвенції. Огляд деяких аспектів використання норм Конвенції та рішень ЄСПЛ дозволило виділити певні проблемні питання застосування рішень ЄСПЛ, серед них відзначимо:

- 1) певні прогалини національного законодавства, що дають можливість звернення за захистом особистих прав до ЄСПЛ;
- 2) використання офіційного перекладу рішення ЄСПЛ, що розміщений у офіційних виданнях, або, за відсутності перекладу, тексту оригіналу;
- 3) неоднозначне тлумачення норм чинних законодавчих актів України тощо.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. з поправками, внесеними відповідно до положень Протоколів № 11 та 14 з Протоколами № 1, 4, 6, 7, 12, 13 та 16. URL: https://www.echr.coe.int/ Documents/Convention_UKR.pdf

2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 40. ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Європейський суд з прав людини. URL: <https://coe.mfa.gov.ua/pro-radu-yevropi/european-court-human-rights>

4. Капустинський В. А. Вплив діяльності Європейського суду з прав людини на формування національних правозахисних систем і дотримання державами стандартів захисту прав людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 – міжнародне право. Інститут законодавства Верховної Ради України. К. 2006. 22 с.

5. Кодекс адміністративного судочинства від 06 липня 2005 р. № 27474. *Офіційний вісник України*. 2005. № 32. С. 56. Ст. 1918. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>

6. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

7. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. *Відомості*

Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст. 260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>

8. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя : науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. К. 2015. 208 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/7/232716.pdf>

9. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. № 21. Ст. 920. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

10. Кодекс України про адміністративні правопорушення, прийнятий 07 грудня 1984 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984 (додаток до № 51). Ст. 1122.

11. Рішення від 6 вересня 2005 р. у справі «Гурепка проти України» (Gurepka v. Ukraine), заява № 61406/00, п. 53 та від 21 жовтня 2010 р. у справі «Корнев і Карпенко проти України» (Kornev and Karpenko v. Ukraine), заява № 17444/04. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_637#Text

12. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45; № 46–47; № 48. Ст. 552. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

13. Рішення у справі «Надточій проти України» від 15 травня 2008 року, заява № 7460/03, пункти 20–22. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_404#Text

**ВДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА
УКРАЇНИ ДО НОРМ І СТАНДАРТІВ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

Василюк Д. В.

*аспірант кафедри галузевого права та загально-правових дисциплін
ЗВО «Відкритий міжнародний університет
розвитку людини «Україна»
м. Київ, Україна*

Банківське законодавство Європейського Союзу спрямовано на впорядкування ринків банківських і фінансових послуг. Політика, розроблена відповідно до Плану дій Європейського Союзу щодо фінансових послуг, намагається підтримувати взаємне визнання між державами-членами ЄС, дозволяючи банкам і постачальникам фінансових послуг в одній державі-члені ЄС працювати по всьому Європейському Союзу.

3 часів незалежності України в 1991 році українська система банківського регулювання та нагляду пройшла через кілька значних викликів. Численні зміни, внесені Національним банком України до різних законодавчих актів, відображають відповідні відповіді на різноманітні виклики та загрози фінансовій системі в Україні.

Друга банківська директива, яка набула чинності в 1993 році, спрямована на підтримку принципу взаємного визнання та ідеї єдиного банківського паспорта. Принцип взаємного визнання передбачає визнання кожною державою-членом національних регулятивних органів інших держав-членів. Ідея єдиного банківського паспорта підтримує усунення бар'єрів, щоб банк, який отримав ліцензію на діяльність в одній державі-члені, міг також працювати в інших державах-членах. Євросистема в даний час функціонує як монетарний орган, який керує тими державами-членами Європейського Союзу, які вирішили прийняти євро як свою валюту. Євросистема має на меті регулювати силу євро, а також сприяти співпраці між Євросистемою та іншими державами-членами Європейського Союзу.

Належне функціонування банківської системи, яка сприяє наданню сучасних банківських послуг, що забезпечується ефективним національним законодавством та його гармонізацією з правом ЄС, можна вважати необхідною передумовою економічної стабільності будь-якої сучасної держави. Проте ефективність правового регулювання не може бути досягнута без чіткого розуміння сутності об'єкта регулювання

та інструментів впливу на нього, місця банківського регулювання в економіці України [1].

Нові підходи до банківського регулювання Національного банку України (далі – НБУ) неоднозначно вплинули на українську економіку. Крім того, військові дії на Сході країни та негативні кон'юнктурні зміни в реальному секторі економіки суттєво вплинули на ефективність цих інструментів, які запровадив НБУ. Проте кожен із запроваджених НБУ заходів мав значне відставання, що мінімізувало їх ефективність. Значну кількість питань не вирішено. Наприклад, досі немає рішення, як вирішити проблему валютних кредитів фізичним особам, повернення депозитів в іноземній валюті, а також немає правил реструктуризації боргу для корпоративних позичальників. Також існує багато відкритих питань щодо захисту прав кредиторів, що посилює ефект проблем з непрацюючою заборгованістю та уповільнення нормалізації процесу фінансування банківських установ. Крім того, відсутня прозора законодавча база, яка б визначала зобов'язання міжнародних органів щодо регулювання банківського сектору в Україні [2].

Таким чином, нові методи регулювання банківської системи України слід вимірювати не кількісно (скільки інструментів використано), а оцінювати за якісними критеріями (адекватність впливу та своєчасність результатів).

Отже, основні напрямки вдосконалення банківського законодавства України до норм і стандартів банківського права ЄС: 1) імплементація європейського регулювання та кращих практик законодавства не лише у сфері банківського нагляду, а й у всьому фінансовому секторі України, що дасть можливість вирішити комплексні проблеми кредитно-грошового ринків України; 2) моніторинг НБУ остаточного впровадження стандартів «Базель II» та перехід у 2024 році на забезпечення відповідності банківського законодавства України положенню «Базель III», що призведе до швидкої інтеграції банківської системи України в світовий фінансовий простір; 3) закріпити законом ступінь відповідальності НБУ за визначення та виконання завдань грошово-кредитної політики та пруденційного нагляду за банками; 4) визначити та розвинути механізми корпоративної соціальної відповідальності як українських банків, так і НБУ, що має призвести до підвищення відповідальності цих структур перед суспільством; 5) запровадити ефективну, науково обґрунтовану методологію оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму, що зменшить використання українських банків у злочинних схемах; 6) підвищити ефективність процедур ліквідації банків для усунення зловживань з боку держави та акціонерів у процесі повернутися до стратегії мегарегулятора у фінансовому секторі України, а за НБУ залишити функції регулювання грошово-кредитної системи, що забез-

печить стабільність грошової одиниці, постійність і доступність вартість позик і неупередженість банківського нагляду.

Література:

1. Драчов О. В. Генеза правового регулювання ринку фінансових послуг ЄС. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2020. № 23. С. 121–127.

2. Савчук С. С. Розвиток європейського співробітництва в сфері пруденційного регулювання банківської діяльності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2016. № 44–45. С. 105–107.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-4>

АКТИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ДЖЕРЕЛО НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Дамаскін М. П.

*здобувач ступеня доктора філософії
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Україна, будучи суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою (ст. 1 Конституції України), підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України (преамбула Конституції України), перебуває на етапі значних конституційних, ідеологічних та законодавчих перетворень.

Зазначені перетворення неможливі без актуалізації національного законодавства та приведення його у відповідність чинним нормам Європейського Союзу. Важливість зазначеного процесу насамперед випливає із чинних міжнародних договорів, укладених Україною, і підтверджуючих намір України стати повноправним членом Європейського Союзу.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [1].

Центральним нормативно-правовим актом у цій галузі є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-

членами, з іншої сторони, ратифікована із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014 (далі – Угода про асоціацію) [2].

Нормами зазначеного міжнародного договору, зокрема, передбачається бажання договірних сторін «просувати процес реформ та адаптації законодавства в Україні, що сприятиме поступовій економічній інтеграції і поглибленню політичної асоціації» [2] та зобов'язання «забезпечувати поступову адаптацію законодавства України до *acquis* ЄС відповідно до напрямів, визначених у цій Угоді, та забезпечувати ефективно її виконання» [2].

Разом з тим, виникає питання, які саме акти Європейського Союзу мають вирішальне значення та вплив на процес адаптації національного законодавства України. З цього приводу варто зазначити таке. Акти Європейського Союзу прийнято поділяти на первинне (договірне) та вторинне (похідне) право.

Відповідно, первинне (договірне) право Європейського Союзу є первинним та пріоритетним. Вторинне право Європейського Союзу є похідним від договірного права та має повністю відповідати останньому. Первинними актами Європейського Союзу є акти, вироблені безпосередньо країнами-членами Європейського Союзу.

До первинних актів Європейського Союзу прийнято відносити установчі договори Європейських Спільнот разом із протоколами та додатками, договори, які змінюють та підтверджують установчі договори, а також угоди про прийняття нових членів. Окреслені акти Європейського Союзу містять в собі фундаментальні положення, які визначають цілі, статус, структуру та основні принципи діяльності Європейського Союзу. Первинне законодавство Європейського Союзу фактично є конституцією Європейського Союзу.

Варто зазначити, що Угода про асоціацію не належить до первинних актів Європейського Союзу, адже фактично вона закріплює намір України набути членства в Європейському Союзі, але не засвідчує вступу України в Європейський Союз.

До вторинних актів Європейського Союзу належать постанови, директиви, рішення, висновки та рекомендації.

Постанова Європейського Союзу є вторинним документом прямої дії, спрямованим на всіх країн-членів, та обов'язковим у всіх своїх частинах. Директива Європейського Союзу є обов'язковою з погляду сформульованої мети, разом з тим форма та засіб її реалізації обираються країнами-членами на власний розсуд. Рішення Європейського Союзу може бути адресоване певним країнам-членам, фізичним або юридичним особам, та є обов'язковим у всіх своїх частинах для того, кому воно адресоване. Висновки та рекомендації Європейського Союзу можуть бути адресовані

певним країнам-членам, фізичним або юридичним особам, та не мають обов'язкового характеру.

Відповідно, вторинними актами Європейського союзу є правові акти, які були створені інституціями Європейського Союзу на основі первинного законодавства. Вторинні акти Європейського Союзу прийнято поділяти на два види – ті, що мають обов'язкову силу (постанови, директиви, рішення), та ті, що не мають обов'язкової сили (рекомендації та висновки).

Наразі, коли Україна не є країною-членом Європейського Союзу, а тому єдиним обов'язковим актом Європейського Союзу для нашої держави є Угода про асоціацію. Разом з тим, на період проходження процедури вступу до складу Європейського Союзу пріоритетним для України є аналіз та врахування у нормотворчій та правозастосовній діяльності первинних та вторинних актів Європейського Союзу, в тому числі тих, які мають рекомендаційний характер.

В цілому, оцінюючи значення актів Європейського Союзу для національного законодавства України, варто констатувати доцільність їх застосування та впровадження в національне законодавство з метою якнайшвидшого завершення приведення законодавства України до *acquis* ЄС не лише у сферах, визначених в Угоді про асоціацію, а в усіх інших. Вказане сприятиме утвердженню європейської ідентичності Українського народу та формуванню єдиного правового поля України та Європейського Союзу.

Не дивлячись на те, що акти Європейського Союзу не стали частиною національного законодавства України, для нашої держави вони мають виступати орієнтиром якісних законодавчих змін в усіх сферах суспільного життя, наближаючи Україну до членства у Європейському Союзі.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення 20.04.2024).

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#top (дата звернення 20.04.2024).

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ СПІЛЬНОГО ТРАНЗИТУ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ: АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Іванченко Е. П.

*кандидат юридичних наук,
професор*

*Українська технологічна академія;
радник Асоціації митних брокерів України;
докторант*

*Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України
м. Київ, Україна*

З набуттям Україною статусу кандидата на членство в ЄС на нашу державу покладається зобов'язання щодо адаптації національного законодавства до права ЄС за окремими пріоритетними напрямками, одним із яких є митне законодавство України (Додаток XV до Глави 5 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом) [1].

Впровадження міжнародних митних стандартів у період воєнного стану вимагає від України своєчасного втілення та розробок нових норм права з боку влади та подальшої адаптації до них з боку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та митних брокерів. Неможливо відразу запустити механізм дії нових норм права без їх глибокого аналізу, необхідних доопрацювань та апробацій з врахуванням вже діючих, які безпосередньо впливають, взаємодіють, а іноді взаємовиключають одна одну. Робота над створенням нової нормативної бази також потребує певного періоду часу та відповідної процедури в залежності від рівня прийняття та затвердження нормативного документа (відомчий наказ, постанова уряду, закон тощо).

З 1 жовтня 2022 року Україна приєдналася до Конвенції про процедуру спільного транзиту (Конвенція) [2] та розпочала запровадження *Нової комп'ютеризованої транзитної системи (New Computerized Transit System – NCTS)* і, таким чином, стала 36 країною-учасницею Конвенції.

У відповідності до статті 9 Конституції України [3] чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Статтею 1, п. 3 Митного кодексу України (Кодекс) [4] встановлено, якщо міжнародним договором

України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Кодексом та іншими законами України, застосовуються правила міжнародного договору України. Отже приєднання до Конвенції та застосування процедури NCTS в умовах правового режиму воєнного стану надало можливість Україні налагодити обмін інформацією про всі етапи митного оформлення транзиту товарів з використанням електронних повідомлень в режимі реального часу та підвищити ефективність використання механізму аналізу ризиків [5].

Необхідно зазначити, що передумовою приєднання до Конвенції було здійснено ряд необхідних заходів щодо відповідності діючого законодавства до положень Конвенції, а саме, 12 вересня 2019 року Верховною Радою України прийнято Закон України № 78-IX «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» (припинив дію) [6], метою якого була імплементація в національне законодавство положень Конвенції про процедуру спільного транзиту відповідно до зобов'язань, взятих в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

За результатами позитивного проходження оціночної місії, що була проведена представниками Генерального Директорату Європейської Комісії з питань оподаткування та Митного союзу (DG TAXUD) та Спільних Комітетів, Україна отримала офіційне запрошення приєднатися до Конвенції. За хронологією подій, важливо зазначити наступні етапи [7]:

16 березня 2021 року завершено Пілотний проект застосування NCTS, який стартував у листопаді минулого року та тривав 4 місяці. На цьому етапі із системою спільного транзиту працювали 4 митниці: Волинська, Київська, Північна та Одеська. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, які брали участь в експерименті, одночасно подавали дві декларації: митну декларацію окремого типу (транзитну T1UA) та звичну попередню митну декларацію ІМ ЕЕ.

З 17 березня 2021 року розпочато етап національного застосування режиму спільного транзиту та NCTS, протягом якого суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності могли самостійно обирати одну з двох систем для поміщення товарів у режим транзиту: або NCTS, або національну систему контролю доставки товарів.

25 листопада 2021 року успішно завершила свою роботу попередня оціночна місія щодо приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту та NCTS, що є підготовчим етапом до основної, оціночної місії, за результатами якої буде дано оцінку готовності України приєднатися до Конвенції про процедуру спільного транзиту у 2022 році.

27–28 червня 2022 року оціночна місія Генерального директорату з питань оподаткування та Митного союзу Європейської комісії (DG TAXUD) визнала та оцінила очевидний прогрес України у національному застосуванні спільного транзиту та технічну готовність до міжнародного застосування NCTS за півроку, незважаючи на воєнний стан в країні. В результаті, 7 липня 2022 року, комісією було прийнято рішення розпочати процедуру запрошення приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами.

25 серпня 2022 року Рада ЄС підтримала пропозицію Європейської Комісії та прийняла рішення щодо запрошення України до Конвенції про процедуру спільного транзиту та до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами [8].

У рамках підготовки до переходу на застосування NCTS Фаза 5, Державна митна служба України розробила Методичні рекомендації щодо заповнення митної декларації на товари при їх поміщенні у митний режим транзиту на умовах Конвенції про процедуру спільного транзиту із використанням нового Порталу трейдера [9].

За підсумками I кварталу 2024 року згідно інформації Державної митної служби України бізнес активізував свою діяльність у застосуванні транзитних спрощень: у I кварталі 2024 року вдвічі зросла кількість підприємств, які отримали авторизації. Попри воєнні дії та складну ситуацію на західному кордоні України, перший квартал 2024 року за всіма показниками став найрезультативнішим у порівнянні з попередніми кварталами від початку застосування в Україні процедури спільного транзиту (NCTS), тобто з 1 жовтня 2022 року. Порівняно із аналогічним періодом минулого року, тобто I кварталом 2023 року, показники успішно завершених переміщень, розпочатих в Україні, зросли у 13 разів, а переміщень, розпочатих в інших країнах-учасниках Конвенції, – у 9 разів [10].

Незважаючи на повномасштабне вторгнення РФ на територію України та безперервний терор цивільного населення, міст та населених пунктів, Україна продовжує стрімкий курс на приєднання до міжнародних договорів, запровадження міжнародних норм права шляхом вдосконалення національного законодавства, зокрема з питань митного права по вдосконаленню митного контролю та оформлення товарів що переміщуються через митний кордон України. Це безумовно сприяє веденню бізнесу як у зовнішньоекономічній та митній брокерській діяльності, так і у роботі державних органів задіяних у процесі спільного транзиту в цілому. Позитивна динаміка у зовнішньоекономічній діяльності та постійне вдосконалення нормотворчого процесу з реалізації положень

Конвенції наближають Україну до світової спільноти та повноправного членства у ЄС.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011

2. Про процедуру спільного транзиту: Конвенція Європейської асоціації вільної торгівлі, Європейського економічного співтовариства від 20 травня 1987 року № 994_001-87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text

3. Конституція України. Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 року № 4495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>

5. Іванченко Е. Особливості діяльності митних брокерів в умовах правового режиму воєнного стану: сучасний стан та перспективи правового регулювання. *Юридичний вісник*. 2023. № 6. С. 26–36.

6. Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи: Закон України від 12 вересня 2019 року № 78-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-IX#Text>

7. Міністерство фінансів України: Режим спільного транзиту. URL: https://mof.gov.ua/uk/common_transit_mode-473

8. Конвенція про спрощення формальностей у торгівлі товарами від 20 травня 1987 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987_012#n639

9. Державна митна служба України. Методичні рекомендації для подачі декларацій через Портал трейдера NCTS Фаза 5. URL: <https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/metodichni-rekomendatsiyi-dlia-podachi-deklaratsii-cherez-portal-treidera-ncts-faza-5-1549>

10. Державна митна служба України. Держмитслужба підвела підсумки найрезультативнішого періоду «митного безвізу». URL: <https://customs.gov.ua/news/ncts-26/post/derzhmitsluzhba-pidvela-pidsumki-nairezultativnishogo-periodu-mitnogo-bezvizu-1555>

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО МИТНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Івасюк І. Г.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри юриспруденції
Чернівецький інститут
Міжнародного гуманітарного університету
м. Чернівці, Україна*

Міжнародне митне співробітництво являє собою вид міжнародних відносин, що зводиться до спільної координації зусиль держав у сфері суспільних відносин, пов'язаних із забезпеченням дотримання законодавства у сфері митної справи з метою розвитку правових, адміністративних, технічних, технологічних засад для прискорення та полегшення митних процедур.

В останні роки спостерігається пришвидшення темпів глобалізаційних процесів, що супроводжуються змінами у бік збільшення об'ємів міжнародної торгівлі та міжнародної співпраці митних адміністрацій світу. Ці зміни відбуваються у сфері регулювання митною справою, зовнішньоекономічною діяльністю та безпосередньо пов'язані із нормами міжнародно-правових актів, договорів, угод тощо. Великий поштовх на міжнародне співробітництво митної служби України вплинуло входження до Всесвітньої митної організації 10 листопада 1992 р.[1]. З цього часу триває процес удосконалення законодавчої бази у сфері митної справи, регулювання зовнішньоекономічною діяльністю, а також взаємодія з митними та іншими уповноваженими органами іноземних держав, міжнародними організаціями, проведення робочих зустрічей з представниками митних адміністрацій іноземних держав. Головною метою міжнародної співпраці митної служби України на сучасному етапі, необхідно відмітити, налагодження сприятливих умов зовнішньоекономічної діяльності шляхом скорочення та полегшення митних процедур при переміщенні товарів через митний кордон України, у зв'язку із постійними змінами товаропотоку та стандартизацією митного законодавства.

З часів запровадження в нашій державі воєнного стану [2] перед Державною митною службою України поставили завдання щодо сприяння зовнішній торгівлі, шляхом координації взаємодії митної служби України із митними адміністраціями іноземних країн. Тому вкрай необхідним,

на наш погляд, уявляється розгляд проблемних аспектів міжнародного митного співробітництва.

Протягом 2022 року забезпечувалося співробітництво з АсМАП України, направлене на впровадження нових інструментів системи МДП згідно з Додатком 11 до Конвенції МДП (eTIR) [3] та проведення відповідного Пілотного проекту, зменшення черг у пунктах пропуску на державному кордоні України, забезпечення участі посадових осіб Держмитслужби у робочих органах МДП при ЄЕК ООН та щодо необхідності актуалізації української версії Конвенції МДП для проведення внутрішньодержавних процедур, необхідних для набрання чинності змінами та доповненнями до цієї конвенції.

Значна увага приділялась питанню координації діяльності центральних органів виконавчої влади спрямованої на прискорення пропуску гуманітарної допомоги. У межах взаємодії з МЗС, посольствами України в різних країнах світу, дипломатичними представництвами іноземних держав щодо діяльності іноземних компаній (контрагентів) експрес-перевізників та поштових операторів надіслано МЗС – 1 запит по 30 компаніях (щодо реєстрації, видів діяльності тощо).

Наступне глобальне питання виникає з приводу помилок та складнощів системи направлення запитів до іноземних митних адміністрацій та, як наслідок, неможливість якісно та у визначені строки отримати необхідну інформацію. У зв'язку із цим, для вирішення проблем взаємодії та інформаційного обміну даними у рамках міжнародної співпраці митної служби України із митними адміністраціями зарубіжних країн відкрито нові та модернізовані функціонуючі пункти пропуску на кордонах, що дозволило суттєво зменшити навантаження та збільшення товаропотоку. Так, у 2022 р. з метою збільшення транспортного сполучення, пропускну спроможності та міжнародного митного співробітництва між Україною та Польщею відкрито модернізований пункт пропуску «Краківець-Корчова» Львівської митниці [4], міжнародний автомобільний пункт пропуску «Красноїльськ-Вікову де Сус» на кордоні з Румунією [5], а також найближчим часом очікується відкриття міжнародного автомобільного пункту пропуску «Нижанковичі-Мальховіце». Але все ж таки в українських митницях залишається проблема слабого технічного устаткування засобами контролю та зв'язку, що суттєво затягує час виконання митних формальностей, що, у свою чергу, призводить до зменшення товаропотоку. У результаті чого необхідним уявляється розробка напрямів удосконалення митної інфраструктури, яка відповідала би сучасним світовим нормам, правилам та стандартам.

У висновках необхідно відзначити, що питання міжнародного митного співробітництва вирішуються не у повному обсязі, а саме співробітництво

має ще безліч невирішених питань, які тісно пов'язані неупорядкуванням взаємодії митної служби України та митних адміністрацій світу.

Література:

1. Всесвітня митна організація. URL. <https://www.wcoomd.org/>
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64. URL. <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>
3. Митна Конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП 1975 року) 14.11.1975 р. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_012#Text
4. Про утворення робочої групи «Відкритий кордон» з питань розвитку західного українського державного кордону та участі у переговорах щодо співробітництва під час здійснення контролю осіб та транспортних засобів, які перетинають спільний державний кордон: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.06.2022 р. № 445-р. URL. <https://www.kmu.gov.ua/pras/pro-utvorennya-robochoyi-grupi-vidkritij-kordon-z-pitan-rozvitku-zahidnogo-ukrayinskogo-i010622-445>
5. На кордоні з Румунією запрацював новий пункт пропуску. URL. <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/na-kordoni-z-rumuniieiu-zapratsiuvav-novii-punkt-propusku-mitniki-oformliuvatimut-tam-do-500-legkovikh-avto-10-avtobusiv-i-100-porozhnikh-vantazhivok-za-dobu/>

ПРОЦЕДУРА ВИКОРИСТАННЯ НОВОЇ КОМП'ЮТЕРИЗОВАНОЇ ТРАНЗИТНОЇ СИСТЕМИ

Козарійчук Д. В.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри юриспруденції
Чернівецький інститут*

*Міжнародного гуманітарного університету
м. Чернівці, Україна*

З набуттям незалежності Україна взяла євроінтеграційний вектор та приводить вітчизняне законодавство до світових норм, правил та стандартів, особливо це торкається галузей, що найбільше відіграють роль у економічній могутності держави. Взяті на себе зобов'язання України за Угодою про асоціацію з ЄС поштовхнули до застосування комплексних заходів, спрямованих на реформування митного законодавства та організації митного контролю товарів, які перетинають кордон Україна-ЄС, а головне на спрощення процедури транзиту між Україною та ЄС з ціллю підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Питання адаптації законодавства України у сфері митної справи до законодавства ЄС, впровадження світових та європейських практик у митній діяльності в Україні у своїх працях розглядали такі науковці: Бережнюк І.Г., Герчаківський С.Д., Додін Є.В., Дорофеева Л.М., Кормич Б.А., Пашко П.В., Сидорович О.Ю., Ченцов В.В. та ін.

Серед зобов'язань нашої країни з виконання положень Угоди про асоціацію з ЄС доволі важливим є приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту (далі – Конвенція) та імплементації норм цієї Конвенції у вітчизняне митне законодавство у сфері митної справи [1]. Так, для організації та здійснення спільного режиму транзиту товарів через митну територію України, порядок і умови переміщення таких товарів митною територію України у спільному режимі транзиту, здійснення митних формальностей, застосування механізму гарантування сплати митного боргу, застосування спеціальних транзитних спрощень та інші особливості здійснення операцій спільного режиму транзиту прийнято Закон України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» [2], який набрав чинності 25 березня 2020 року.

Наступним кроком у порядок втілення норм Конвенції необхідно відзначити прийняття Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо використання митних декларацій та електронної транзитної системи, передбачених Конвенцією про процедуру спільного транзиту, для здійснення транзиту на умовах цього Кодексу» від 13.07.2023 р. № 3229-IX [3], який суттєво змінив правила митного контролю та митного забезпечення доставки товарів, а головне, з цього часу українська митниця переходить до повноцінного застосування системи NCTS як для міжнародних перевезень так й для внутрішнього перевезення товарів, що знаходяться під митним контролем. NCTS дає можливість налагодити обмін інформацією про всі етапи митного оформлення транзиту товарів з використанням електронних повідомлень в режимі реального часу та підвищити ефективність використання механізму аналізу ризиків.

Взагалі, застосування NCTS Україною розпочалося ще 16 листопада 2020 року і мало відбувалося у декілька етапів (фаз). Наприклад, Пілотний проект (16 листопада 2020 р. – 16 березня 2021 р.), Національне застосування (17 березня 2021 р. – 30 вересня 2022 р.) та міжнародне застосування (початок – 1 жовтня 2022 р.).

Україна стала 36-ою країною-учасницею Конвенції про процедуру спільного транзиту, серед яких: ЄС, Великобританія, країни EFTA, Туреччина, Північна Македонія та Сербія [4], що дозволяє не лише підвищити транзитний потенціал нашої держави, а й ефективніше протидіяти митним правопорушенням під час переміщення товарів через митний кордон України.

Ще одним кроком, імплементації норм про спільний транзит Україна-ЄС стало прийняття наказу Міністерства фінансів України «Про деякі питання забезпечення сплати митного боргу в режимі спільного транзиту» від 6 квітня 2021 року № 200 [5]. Цей наказ практично завершив формування законодавчої бази для застосування гарантій в NCTS та розблокував можливість застосування гарантій у формі документів фінансових гарантів відповідно до Закону 78-IX. У той час як до цього єдиним варіантом гарантування при переміщенні товарів в режимі спільного транзиту була грошова застава [6].

На сьогоднішній день триває процес завершення остаточної етапі застосування NCTS, на якому Держмитслужба України взяла на себе зобов'язання перейти не пізніше 1 травня 2024 р. з урахуванням готовності нового Порталу трейдера та/або брокерського програмного забезпечення до повноцінної взаємодії відповідно до вимог NCTS Фаза 5.

Прийняття Закону України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» дозволить застосовувати Україні європейські транзитні правила, що дасть

можливість підприємствам використовувати єдину митну декларацію та єдину гарантію для переміщення товарів від країни-виробника до країни-призначення через всі кордони Договірних сторін Конвенції про процедуру спільного транзиту без затримок

Література:

1. Конвенція про процедуру спільного транзиту від 20.05.1987 р. *Офіційний вісник Європейських Співтовариств*. 1987 р. L226. С. 2. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text

2. Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи: Закон України від 12.09.2019 р. № 78-І. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 41. Ст. 232.

3. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо використання митних декларацій та електронної транзитної системи, передбачених Конвенцією про процедуру спільного транзиту, для здійснення транзиту на умовах цього Кодексу: Закон України від 13.07.2023 р. № 3229-ІХ. *Відомості Верховної Ради*. 2023. № 84. ст. 306. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3229-20#Text>

4. Режим спільного транзиту. URL. https://mof.gov.ua/uk/common_transit_mode-473

5. Про деякі питання забезпечення сплати митного боргу в режимі спільного транзиту : наказ Міністерства фінансів України від 6 квітня 2021 р. № 200.

6. Про повномасштабне застосування національної електронної транзитної системи : Наказ Державної митної служби України від 19.03.2021 № 191.

ОСОБЛИВОСТІ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Кувіла О. І.

доктор філософії,

радник генерального директора

Обласне комунальне некомерційне підприємство

«Буковинський клінічний онкологічний центр»

м. Чернівці, Україна

Захист прав і свобод людини в суді є важливою основою справедливого та демократичного суспільства. Цей захист ґрунтується на низці принципів і норм права, спрямованих на забезпечення справедливого судового розгляду та захист прав і свобод особи. Ключовими аспектами такого захисту є забезпечення доступу до незалежного та справедливого суду, запобігання будь-якому втручанню в судовий процес, забезпечення відкритості судових засідань з можливістю спостереження за діяльністю суду, а також гарантування ефективного захисту в суді для усунення порушень прав і свобод. Апеляційні суди відіграють важливу роль у виправленні можливих помилок судів нижчих інстанцій. Їх діяльність сприяє винесенню справедливих і послідовних судових рішень та є основою правової стабільності. Крім того, забезпечення можливості оскарження судових рішень, які порушують основоположні права і свободи, є важливим аспектом ефективної системи правового захисту громадян.

Вчені провели велику кількість досліджень з питання ефективності процедури оскарження в українському адміністративному судочинстві та присвятили достатню кількість наукових досліджень. Серед таких науковців можна виділити: О.М. Бандурка, Т.О. Гуржій, О.О. Колтунова, О.В. Кузьменко, О.В. Муза, І.С. Поляков, М.М. Тищенко, П.І. Шевчук та інші. Однак питання судового захисту прав і свобод людини потребує подальшого аналізу та наукових досліджень.

Апеляційне провадження в Україні є однією зі стадій судового процесу і слугує для перегляду рішення суду першої інстанції. Відповідно до національного законодавства, апеляційне провадження регулюється Цивільним процесуальним кодексом України [1], Кримінальним процесуальним кодексом України [2] та Кодексом адміністративного судочинства України [3].

Слід відзначити, що апеляційне провадження може стикатися з різними проблемами, які ускладнюють судовий процес і можуть впливати на результати розгляду справ.

На нашу думку основними проблемами апеляційного провадження в адміністративному судочинстві можуть бути:

1. Тривалість процесу, адже апеляційні суди часто занадто затягують розгляд справ, що призводить до значного затримання у вирішенні спорів. Це може стати причиною втрати віри громадян у судову систему та зменшення довіри до неї.

2. Висока завантаженість судів. Велика кількість апеляційних позовів може призвести до перевантаження судів, що ускладнює їхню роботу та спричиняє подовження строків розгляду справ.

3. Неоднаковість рішень. У деяких випадках рішення апеляційних судів можуть бути суперечливими або неоднаковими, що створює невизначеність у судовій практиці та може породжувати недовіру до системи.

4. Кадрова проблема та недостатня кваліфікація суддів. У деяких випадках апеляційні суди можуть стикатися з проблемою недостатньої кваліфікації суддів, що може впливати на об'єктивність та компетентність прийнятих рішень.

5. Формальність процедур. Деякі апеляційні процедури можуть бути дуже формальними та важкодоступними для звичайних громадян, що ускладнює їхню можливість захисту своїх прав у суді.

6. Недосконалість законодавства. Неясно сформульовані або суперечливі законодавчі норми можуть створювати проблеми в розумінні та застосуванні права судами на апеляційному рівні.

Розв'язання цих проблем може включати в себе впровадження ефективних механізмів контролю за строками розгляду справ, підвищення кваліфікації суддів, оптимізацію процедур та поліпшення доступності інформації для громадян про апеляційні процедури.

З огляду на викладене вище пропонуємо шляхи вирішення проблем апеляційного провадження:

– по-перше, реформа процедур та правил. Важливо переглянути процедури та правила апеляційного провадження з метою спрощення і зменшення бюрократичних перешкод. Це може включати скорочення термінів розгляду справ, спрощення процедур подання документів та зменшення формальності;

– по-друге, підвищення доступності правової допомоги для всіх громадян, що може допомогти у зменшенні відмов від оскарження рішень через фінансові обмеження. Це може включати надання безкоштовної або субсидованої правової допомоги та консультацій;

– по-третє, підвищення ефективності судів. Слід звернути увагу на підвищення ефективності роботи апеляційних судів, включаючи оптимізацію робочих процесів, підвищення кваліфікації суддів та персоналу, а також використання сучасних технологій для автоматизації процесів;

– по-четверте, підвищення прозорості та об'єктивності. Це повинно включати публікацію інформації про роботу судів, проведення громадських слухань, а також впровадження механізмів контролю за діяльністю судів;

– по-п'яте, розвиток альтернативних методів вирішення спорів, таких як медіація або конфліктологія, може допомогти зменшити навантаження на апеляційні суди та прискорити вирішення справ;

– по-шосте, діалог з громадськістю та зацікавленими сторонами для визначення проблем і вироблення ефективних рішень. Це може включати проведення громадських консультацій та обговорень з представниками різних груп населення.

Ці шляхи можуть бути ефективними у вирішенні проблем апеляційного провадження і сприяти покращенню судової системи в цілому.

Таким чином, у адміністративному судочинстві апеляційне провадження часто відрізняється своєю специфікою, оскільки суперечки, які виникають, стосуються питань, пов'язаних з діяльністю влади, регулюванням громадських відносин та додержанням законодавства у сфері публічного управління, що вимагає високого рівня експертизи в судовому розгляді цих справ та особливого уваги до забезпечення прозорості, публічності та швидкості у вирішенні конфліктів, що стосуються інтересів держави, громадян та інших суб'єктів адміністративного права.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

**РЕГУЛЯТОРНІ ПРОЦЕДУРИ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СТИМУЛЮЮЧОГО
ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Курепіна О. Ю.

*кандидат юридичних наук,
докторант*

*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова
Національної академії наук України»
м. Київ, Україна*

Слід зазначити, що правове регулювання сфери господарських відносин відзначається специфікою, яка знаходить вияв у визначенні державою особливого порядку підготовки та прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на регламентацію господарської діяльності. Зокрема, такими особливостями відзначається процес регуляторної діяльності, завершальним етапом якого є прийняття регуляторного акта. І саме регуляторним актом закладається майбутня модель правового регулювання господарських відносин із використанням комплексу правових засобів стимулюючого характеру.

Відповідно від ефективності організації та здійснення регуляторної діяльності залежатиме ступінь дієвості стимулюючого правового режиму господарювання, змістовне наповнення якого представлено у попередніх авторських розробках [1].

За підсумками аналізу вітчизняного досвіду правотворчої діяльності виявлено непоодинокі випадки, коли держава, використовуючи різні техніко-юридичні прийоми, виключає з-під сфери дії Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 [2] групи суспільних відносин, регулювання яких здійснюється із використанням системи правових норм, що є невід'ємним елементом стимулюючого правового режиму господарювання.

Зокрема, вбачається за можливе виділити наступні найбільш поширені прийоми юридичної техніки, із використанням яких всупереч вимогам правової визначеності та «якості закону» розширюється перелік виключень з-під сфери дії Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»:

1. Внесення змін до окремих актів законодавства України із фіксацією правової норми, згідно з якою ті чи інші відносини або їх складові

виключаються з-під сфери дії Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» та які жодним чином не узгоджуються із зазначеним Законом.

Зокрема, про такі випадки красномовно свідчать деякі положення Податкового кодексу України від 02.12.2010 (далі – ПК України), якими було його доповнено шляхом внесення відповідних змін. Так, згідно з абз. 5 пп. 266.4.2 п. 266.4 ст. 266 ПК України, на рішення сільських, селищних, міських рад про встановлення пільг з податку, що сплачується на відповідній території, з об'єктів нежитлової нерухомості, що розташовані на території індустріального парку та перебувають у власності учасників індустріального парку, включеного до Реєстру індустріальних парків, не поширюється дія Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

Додатково можна навести норми абз. 1-4 п. 11 підрозділу 6 розділу XX ПК України, якою встановлено, що тимчасово, до 1 січня 2035 року, в частині плати за землю за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено, що використовуються в рамках реалізації інвестиційних проектів із значними інвестиціями (крім інвестиційних проектів у сферах добування з метою подальшої переробки та/або збагачення корисних копалин) відповідно до Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні», органи місцевого самоврядування можуть:

встановлювати ставки земельного податку та орендну плату за землі державної та комунальної власності в розмірі, меншому ніж розмір земельного податку, встановлений рішенням відповідного органу місцевого самоврядування для певної категорії земель, що сплачується на відповідній території;

звільняти від сплати земельного податку.

До таких рішень органів місцевого самоврядування та/або рішень про внесення змін до таких рішень не застосовуються вимоги, встановлені як окремими статтями ПК України, так і Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [3].

2. Прийняття законів України, предмет регулювання яких не стосується засад державної регуляторної політики та регуляторної діяльності, але у прикінцевих та перехідних положеннях містяться правові норми, якими вносяться зміни до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

У якості одного з таких прикладів можна навести Закон України «Про матеріали і предмети, призначені для контакту з харчовими продуктами» від 03.11.2022, який ще не набрав чинності, окрім деяких пунктів, зазначених у Розділі VII «Прикінцеві та перехідні положення». Зокрема, ст. 3, яка передбачає виключення з-під сфери дії Закону України «Про

засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», було доповнено новими абзацами такого змісту:

– «нормативно-правових актів, що містять положення, спрямовані на виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони, у тому числі додатків до неї;

– нормативно-правових актів, що містять положення, спрямовані на виконання Хартії про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору та Декларації про її доповнення, інших міжнародних договорів України з НАТО та/або уповноваженими органами НАТО;

– нормативно-правових актів, що містять положення, пов'язані з будь-якою стадією укладення, ратифікації, затвердження, прийняття, приєднання, виконання, пролонгації, реєстрації, припинення дії та/або зупинення дії міжнародних договорів України» (пп. 2 п. 4) [4].

Зазначені зміни до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» вже набрали чинності, втім назвати їх позитивними навряд чи можливо.

Насамперед, це пов'язано з тим, що внаслідок зазначених вище змін регуляторна діяльність з підготовки більшості нормативно-правових актів, які створюють передумови для впровадження стимулюючого правового режиму господарювання, на даний час не здійснюється. І це, перш за все, стосується системно важливих актів законодавства України у сфері надання державної допомоги суб'єктам господарювання.

Зокрема, до числа таких нормативно-правових актів відносяться критерії оцінки допустимості окремих категорій державної допомоги, які затверджуються на підзаконному рівні актами Кабінету Міністрів України.

Варто зауважити, що обрана Верховною Радою України підстава для виключення з-під сфери дії Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» відносин з прийняття регуляторних актів, що містять положення, спрямовані на виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, навряд чи може бути визнана юридично обґрунтованою та такою, що сприяє коректній імплементації у національне законодавство як зазначеної Угоди, так і *acquis communautaire* Європейського Союзу, в цілому.

У зв'язку з цим, вже зараз доцільно вжити заходів щодо приведення техніко-юридичних прийомів визначення сфери застосування Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» у відповідність до засад техніки нормопроєктування, втілених у Законі України «Про правотворчу діяльність» від 24.08.2023, не зважаючи на те, що введення в дію норм зазначеного Закону відкладено

у часі. При цьому важливо забезпечити практичну реалізацію положень ст. 34 Закону України «Про правотворчу діяльність», якою встановлено вимоги до змісту нормативно-правового акта, а саме щодо: відповідності норм права, що містяться у нормативно-правовому акті, нормативно-правовим актам вищої юридичної сили та узгодженості з нормативно-правовими актами рівної юридичної сили; спорідненості та логічної послідовності викладення норм права (зокрема, до нормативно-правового акта включаються лише ті норми права, що стосуються його предмета регулювання) [5].

Вищенаведений аналіз додатково наводить на думку щодо доцільності закріплення у ст. 3 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» норми про, те що виключення з-під сфери дії цього Закону відбуваються лише шляхом внесення змін до цього Закону.

Література:

1. Курепіна О.Ю. Стимулюючий правовий режим господарювання у системі господарського права: поняття та співвідношення зі спеціальним режимом господарювання. *Економіка та право*. 2023. № 3. С. 18–40. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2023.03.018>

2. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

4. Про матеріали і предмети, призначені для контакту з харчовими продуктами: Закон України від 03.11.2022 № 2718-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2718-20#Text>

5. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСТАВ ТА УМОВ ПРИТЯГНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ ДО МАТЕРІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Луцу С. С.

*здобувач ступеня доктора філософії
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Матеріальна відповідальність як вид юридичної відповідальності настає лише за наявності визначених законодавством підстав та умов. У зв'язку з цим, визначення та характеристика підстав та умов матеріальної відповідальності є обов'язковим.

В теорії права серед підстав притягнення до юридичної відповідальності (незалежно від окремих видів юридичної відповідальності) виділяють нормативну, фактичну та процесуальну (процедурну).

Нормативна підстава передбачає наявність норми права, якою встановлено матеріальну відповідальність (або обов'язок відшкодування завданої матеріальної або моральної шкоди). У цьому випадку йдеться про норми, якими визначено обов'язки державних службовців, порядок виконання наданих повноважень тощо.

Фактична підстава передбачає наявність факту завдання матеріальної або моральної шкоди. Вважається, що матеріальна відповідальність настає у разі вчинення державним службовцем будь-якого службового проступку, яким державі було завдано матеріальну шкоду.

Процесуальна (процедурна) підстава має вираження у здійсненні передбаченого законодавством порядку притягнення державного службовця до матеріальної відповідальності.

В контексті матеріальної відповідальності видається доцільним розділяти процесуальну та процедурну підстави, оскільки притягнення до матеріальної відповідальності може здійснюватися як в позасудовому порядку – який являє собою адміністративну процедуру, так і судовому порядку – який здійснюється у відповідній процесуальній формі за позовом суб'єкта призначення або керівника державної служби, пред'явленого до державного службовця.

У теорії права сформульовано правило, згідно з яким підстава – це те головне, на чому базується, ґрунтується, засновується що-небудь [1, с. 134]. Окремі дослідники відзначають, що підставою відповідальності (в тому числі у вигляді відшкодуванні шкоди) є юридичний факт, що

породжує виникнення певних правовідносин, їх зміну чи припинення, або те, з чого виникають вимоги особи, наприклад, вимога відшкодувати шкоду, і з чого виникає обов'язок іншої особи у правовідношенні відшкодувати цю шкоду [2, с. 13]. Отже, аналізуючи думки авторів, варто сказати, що, на нашу думку, підставою відповідальності є беззаперечний факт вчинення правопорушення із всіма складовими та характерними наслідками.

У свою чергу, поняття «умова» тлумачиться як необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь [3, с. 632–633]. Великий тлумачний словник «Сучасна українська мова від А до Я» дає таке визначення терміна «умова»: «Умова – це необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» [4, с. 623]. Тобто умовами є ті ознаки, які характеризують цей факт в цілому або окремі його сторони. За наявності цих ознак певні факти набувають юридичного значення (стають юридичними фактами). Іншими словами, умовами є визначені в законі нормативні вимоги, яким в кожному конкретному випадку повинна відповідати підстава, тобто юридичний факт.

Таким чином, спираючись на тлумачення терміну «підстава відповідальності», під підставою матеріальної відповідальності державного службовця необхідно розуміти заподіяння майнової шкоди державі в результаті вчинення державним службовцем винного протиправного діяння (дії або бездіяльності). Підставою матеріальної відповідальності державного службовця може бути вчинення ним будь-якого правопорушення, навіть такого, що не містить ознак дисциплінарного проступку, адміністративного правопорушення (проступку) чи кримінального правопорушення. Обов'язковою є наявність факту заподіяння шкоди або державі в особі відповідного державного органу, або третій особі (фізичній чи юридичній).

Так, відповідно до положень ч. 1 ст.81 Закону України «Про державну службу» державний службовець зобов'язаний відшкодувати державі шкоду, заподіяну внаслідок неналежного виконання ним посадових обов'язків [5]. При цьому, шкодою, заподіяною державним службовцем державі, є також виплачене державою відшкодування шкоди, заподіяної державним службовцем третій особі внаслідок неналежного виконання ним посадових обов'язків (ч. 2 ст. 81 Закону України «Про державну службу» [5]).

Зважаючи на доктринальне визначення терміну «умова відповідальності», слід вважати умовами матеріальної відповідальності державного службовця наступні: 1) наявність дійсної шкоди, заподіяної державі, тобто фактичні збитки, які виявилися у знищенні або псуванні майна, фактично здійснених витратах грошових коштів тощо, а не неотримані доходи або

ймовірні витрати; 2) шкода заподіяна протиправним діянням державного службовця (дією або бездіяльністю), тобто порушенням державних службовцем приписів або заборон, встановлених нормами права; 3) між протиправним діянням державного службовця існує причинний зв'язок, тобто таке діяння виступає необхідною та достатньою умовою заподіяння шкоди; 4) наявна вина державного службовця у заподіянні шкоди.

Важливість визначення та відокремлення умов та підстав матеріальної відповідальності державного службовця пояснюється тим, що шкода, заподіяна ним фізичним і юридичним особам, відшкодовується державою, адже державний службовець здійснює свою діяльність не від свого імені, а від імені держави, а відповідні правовідносини виникають між державою в особі державного органу і потерпілим, а не між державним службовцем і потерпілим. Такий принцип спрямовано на посилення відповідальності державного службовця перед державою, оскільки він не виключає відшкодування державним службовцем збитків, завданих державі у регресному порядку, та впливає насамперед із належного визначення підстав та умов притягнення такого державного службовця до матеріальної відповідальності.

Література:

1. Карпенко Д. О. Правове регулювання матеріальної відповідальності в системі МВС України : навч. посібник. Київ, 1998. 166 с.
2. Загорулько А. І. Зобов'язання по відшкодуванню шкоди. Харків : Право, 1996. 127 с.
3. Новий тлумачний словник української мови: 42 000 слів : у 4 т.: для студ. вищих та серед. навч. закл. / уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : Аконті, 1998. Т. 4. 941 с.
4. Загнітко А. П. Великий тлумачний словник: сучасна українська мова від А до Я. Донецьк : ТОВ ВКФ «Бао», 2008. 704 с.
5. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення 10.04.2024).

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ ГАРМОНІЗАЦІЇ

Мурашко І. С.

здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

за спеціальністю 081 – Право

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Манько Д. Г.

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри державно-правових дисциплін

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Інтеграційні та глобалізаційні процеси мають вагомий вплив на розвиток та видозміну правовідносин, як в середині держав, так і на міжнародному рівні. Глобалізація передбачає посилення співпраці між різними державами та союзами у різних сферах життя, таких як економіка, культура, технології, торгівля, поширення ідей та цінностей. Межі між країнами стають менш помітними, а взаємозв'язки стають все більш глибокими. Цей процес відображає суттєві зміни в сучасному світі, які потребують регулювання на законодавчому рівні.

В результаті глобалізації перед державами постає все більше викликів, зокрема пов'язаних з необхідністю проведення гармонізації законодавства. Сам термін «гармонізація» має грецьке походження – «Harmonia» та означає злагодженість, сполучення, зв'язок, рівновага, порядок.

Гармонізація законодавства передбачає узгодження або забезпечення взаємної відповідності, сумісності, впровадження єдиних стандартів, принципів у національні законодавства країн. Основною метою проведення гармонізації є створення єдиної правової системи, забезпечення правової відповідності між різними юрисдикціями, підвищення ефективності та прозорості, зменшення бюрократії та створення прогнозованого правового середовища. Внаслідок гармонізації створюються умови для забезпечення вільного руху товарів, осіб, послуг та капіталів між державами.

В юридичній літературі під гармонізацією розуміють «процес спільного, скоординованого розвитку положень національних законодавств, усунення наявних між ними суперечностей і формування мінімальних правових стандартів шляхом встановлення спільних правових принципів» [1, с. 36], «один з методів правової інтеграції, суть якої полягає

в перетворенні правових норм шляхом приведення їх до єдиного знаменника» [2, с. 155].

Н. Малишева, вважає, що гармонізація, заявлена як цільова настанова правотворчого процесу, повинна «вмикати» певні механізми отримання найвищого ступеня узгодженості та сумісності систем, які гармонізуються [3, с. 88].

Одним з елементів гармонізації законодавства є податкова гармонізація, яка є необхідною умовою для економічної інтеграції країн. Цей процес розглядається як стратегічний механізм співпраці між країнами з метою узгодження податкових систем.

Податкова гармонізація передбачає впровадження в національне податкове законодавство актів, що мають обов'язковий характер для всіх держав учасників гармонізації, якими встановлюються однакові вимоги до визначення елементів податків окремими державами, створюються загальні принципи, стандарти і правила, встановлюються механізми контролю за дотриманням спільних правил у сфері оподаткування. За результатами податкової гармонізації національні правові системи держав значно зближуються, створюються схожі умови функціонування податкової системи в різних країнах.

Однак цей процес не передбачає створення абсолютно однакових податкових актів у всіх державах-учасниках. Кожна держава залишає за собою свій податковий суверенітет і здатність встановлювати власні податкові ставки, правила та процедури відповідно до внутрішньої політики та економічних інтересів. Такий підхід дозволяє забезпечити гнучкість в системі оподаткування кожної держави, зберігаючи при цьому спільні принципи та стандарти, які сприяють спільному функціонуванню та координації в союзному податковому середовищі.

Поряд з терміном гармонізація також використовується термін й уніфікація податкового законодавства. Ці поняття є схожими, але не однаковими. Хоча існують підходи, які розглядають уніфікацію, як одну із складових процесу гармонізації. Під час гармонізації відбувається зближення права та законодавства, усунення суперечностей, колізій, а під час уніфікації відбувається впровадження єдиних норм до різних національних правових систем [4, с. 51].

Невід'ємним елементом податкової гармонізації є імплементація, яка передбачає визнання та дотримання державою міжнародних норм шляхом впровадження їх у національне законодавство. В свою чергу імплементація може здійснюватись двома шляхами: рецепція або адаптація. Рецепція передбачає впровадження точного формулювання міжнародного акту, тоді як адаптація передбачає впровадження міжнародних норм, з урахуванням національних особливостей законодавства, культури тощо.

Станом на сьогодні немає жодного прикладу проведення повної гармонізації та уніфікації оподаткування двох або більше держав. Це пов'язано з наявними політичними, економічними та соціальними перешкодами. Політичними перешкодами є відсутність бажання держав поступатись частиною податкового суверенітету. Економічними перешкодами є відмінності в рівнях розвитку держав, а також відмінності у національних податкових системах, що сформувались внаслідок різних історичних традицій тощо. Соціальними перешкодами є наявність різних систем соціального забезпечення країн та відмінностями в проведенні соціальної політики.

Зазвичай, необхідністю проведення податкової гармонізації є створення або входження держав до економічних блоків, союзів в рамках яких узгоджується податкове законодавство на різних рівнях інтеграції. Прикладом такого міждержавного утворення є Європейський союз, який включає в себе 27 держав-членів.

В 2014 році Україна стала повноцінним учасником податкової гармонізації, підписавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом.

Так, статтею 353 Глави 4 Угоди передбачається, що поступове наближення до структури оподаткування, визначеної у *acquis* ЄС, здійснюється відповідно до Додатка XXVIII до цієї Угоди [6, ст. 353].

Особливістю гармонізації податкового законодавства України та Європейського Союзу є те, що вона має односторонній характер. Україна взяла на себе зобов'язання з приведення свого податкового законодавства до законодавства ЄС, однак останній таких зобов'язань на себе не взяв. Зазначене перш за все спрямовано на врахування та запозичення Україною позитивного досвіду інших країн. Таким чином, можна виокремити два види гармонізації податкового законодавства: одностороння та багатостороння гармонізації. В другому випадку відбувається пошук компромісів між двома або більше сторонами та запроваджуються зміни одночасно до законодавства усіх держав учасників гармонізації.

Відповідно до статті 114 Угоди Сторони визнають важливість адаптації чинного законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Україна забезпечує, щоб існуючі закони та майбутнє законодавство поступово досягли сумісності з *acquis* ЄС [6, ст. 114]. Так, відповідно до умов Угоди, українське законодавство повинно пройти процедуру гармонізації податкового законодавства шляхом проведення адаптації. Адаптація податкового законодавства передбачає проведення реформування податкової системи України з метою приведення у відповідність із законодавством ЄС принципів та основних засад функціонування податкової системи, з урахуванням національних особливостей існуючої системи.

Наразі в середині Європейського Союзу було проведено гармонізацію наступних основних податків: податок на додану вартість, акцизний податок, частково податок на прибуток підприємств. Задля повноцінного вступу до Європейського Союзу шлях гармонізації податкового законодавства потрібно буде пройти й Україні.

Відтак, податкова гармонізація є складним, багатограним та тривалим процесом, який вимагає спільних зусиль та взаєморозуміння між країнами. Податкова гармонізація відбувається шляхом проведення уніфікації, імплементації, адаптації, рецепції національного законодавства. Метою її проведення є досягнення спільних цілей економічного зростання, створення привабливого інвестиційного клімату шляхом зменшення податкових ризиків для іноземних інвесторів, сприянню інтеграції між країнами.

Література:

1. Яковюк І. Адаптація і гармонізація законодавства в умовах інтеграції: проблема співвідношення. *Вісник академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 29–42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2012_4_5

2. Подорожна Т. С. Теорія та практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 2018. С. 155.

3. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом : матеріали наук.-практ. конф. К., 1998. С. 88.

4. Гармонізація податкового законодавства: українські реалії : [монографія] / [Білецька Г. М., Кармаліта М. В. Куц М. О. та ін.]. К. : Алерта, 2012. С. 51.

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 черв. 2014 р. *Офіц. вісн. України*. 2014. № 75, ч. 1. С. 114.

НАЛЕЖНІСТЬ ТА ДОПУСТИМІСТЬ ДОКАЗІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ШАХРАЙСТВА З ПОТЕЧНИМ МАЙНОМ

Мурга О. Г.

здобувач ступеня доктора філософії

за спеціальністю 081 – Право

Міжнародний гуманітарний університет

*Науковий керівник: **Подобний О. О.***

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри кримінального права, процесу та криміналістики

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Відповідно до чинного наразі кримінального процесуального кодексу (ч. 1 статті 85), належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів [1].

Належність означає, що за допомогою певних доказів з'ясовуються обставини та перевіряються факти, які мають пряме відношення до матеріалів справи, за допомогою чого встановлюється істина що сприяє прийняттю всебічного, повного та об'єктивного рішення. Вирішуючи питання про належність доказів, слід з'ясувати два основних елементи:

1) яке мають відношення факти, для встановлення яких вилучаються та досліджуються первинні дані, до встановлення обставин які підтверджуються таким доказом у кримінальному провадженні;

2) чи підтверджуються обставини вчинення кримінального правопорушення даним доказом.

У першому випадку слідчим, дізнавачем або прокурором перевіряється первинна інформація, яка може підтвердити чи спростувати обставини вчинення кримінального правопорушення та яка міститься в даному доказі.

В другому випадку слідчим, дізнавачем або прокурором перевіряється імовірність обставин на які вказує доказ, а саме реальність їх настання.

Належними слід визнати:

1) відомості про обставини, які складають кінцеву мету доказування, скажімо, відомості, які повідомив свідок про те, що він бачив, як

підозрюваний наносив побої потерпілому (провадження здійснюється за фактом заподіяння потерпілому тяжких тілесних ушкоджень);

2) відомості про проміжні (доказові) факти – дані, які встановлюються на підставі непрямих доказів – факт перебування підозрюваного на місці події, факт висловлювання ним погроз на адресу потерпілого, знайдення у підозрюваного речей, що належали потерпілому тощо;

3) відомості про допоміжні факти, тобто про обставини, за допомогою яких перевіряється достовірність зібраних раніше доказів – дані про певні вади свідка, за наявності яких він не міг правильно сприймати деякі обставини; дані про те, що з певного місця можна побачити певні події; це також відомості про можливість одержати нові докази – дані про те, що на місці події знаходились певні особи, які були очевидцями події [2].

Згідно з частиною 1 ст. 86 КПК України, доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому КПК [1]

В. О. Попелюшко зазначає: «Допустимість доказу дослідники цього процесуального інституту визначають як сукупність вимог, що їх висунуто законом до процесу формування доказів, які полягають у тому, що належна до справи інформація повинна бути одержана: а) уповноваженою на те особою або органом; б) зі встановленого законом джерела; в) із дотриманням правил проведення процесуальної дії, в ході якої отримано доказ; г) із дотриманням усіх вимог закону про фіксацію та результати слідчої дії» [3].

Як зазначається в рішенні Конституційного суду України № 12-рп/2011 від 20 жовтня 2011 року у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України КСУ, визнаватися допустимими і використовуватися як докази в кримінальній справі можуть тільки фактичні дані, одержані відповідно до вимог кримінально-процесуального законодавства. Перевірка доказів на їх допустимість є найважливішою гарантією забезпечення прав і свобод людини і громадянина в кримінальному процесі та ухвалення законного і справедливого рішення у справі [5].

Згідно з частиною 3 ст. 62 Конституції України, обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь [5].

Відтак, основним законом визначено основу для допустимості доказів у кримінальному провадженні, із дотриманням обов'язкового способу їх одержання законним шляхом, тобто у спосіб визначений законодавством.

Як приклад допустимого доказу при розслідуванні шахрайства з іпотечним майном, можна навести вилучення в підозрюваного під час обшуку, здійсненого на підставі ухвали слідчого судді, довідки банку про відсутність заборгованості, яка містить ознаки підроблення та була

використана зловмисником під час проведення державної реєстрації внесення змін до Державного реєстру іпотек.

Недопустимим вищенаведений доказ міг бути у випадку вилучання його компетентним органом без дотримання встановленого порядку отримання доступу до речей, тобто без ухвали слідчого судді.

Отже, під час перевірки доказів на їх допустимість, уповноважена особа з'ясує, чи було ж дотримано кожну із чотирьох складових допустимості: уповноважений суб'єкт, із визначеного законом джерела, із дотриманням процесуального порядку, із дотриманням інших вимог закону.

Що ж стосується належності доказів, то власні думки, висновки, припущення, міркування не можуть бути належними доказами у справі. Стороною обвинувачення повинні бути визнані як належні ті докази, на підставі яких можна з'ясувати всі зазначені обставини.

Таким чином, встановлення належності та допустимості доказів є фундаментальним етапом розслідування шахрайства з іпотечним майном.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012р. № 4651-VI. / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення 18.04.2024).

2. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України / За редакцією С. В. Ківалова та С. І. Кравченко / Одеса, *Фенікс*, 2020. 195 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c3097bff-798a-4feb-aab0-502a165ed4e8/content> (дата звернення 18.04.2024).

3. Попелюшко В. О. Предмет захисту та його доказування в кримінальній справі. *Прецедент*, 2005. 79 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_ТЕХТ/UP/POPELUSHKO_2005.pdf (дата звернення 18.04.2024).

4. Рішення конституційного суду України від 20 жовтня 2011 року у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 Конституції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11> (дата звернення: 18.04.2024).

5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. / Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення 18.04.2024).

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Нагорний А. М.

В/Ч А-0515

*Головне управління розвідки Міністерства оборони України
м. Київ, Україна*

Росія з початку повномасштабної війни скоїла в Україні понад 111 300 воєнних злочинів. Найбільше – за статтею про порушення законів війни.

З усіх злочинів 96767 за ст. 438 ККУ (Порушення законів та звичаїв війни), 9 259 – за ст. 110 ККУ (Зазіхання на територіальну цілісність та недоторканність України), 3559 – за ст. 111-1 ККУ (Колабораційна діяльність), 244 – за ст. 111 ККУ (Державна зрада) та інші[1]. На сьогодні є нагальним питанням чіткого окреслення поняття воєнних злочинів та їх ознак.

Перші обмеження щодо методів і засобів ведення збройних конфліктів встановлювалися ще в третьому тисячолітті до н. е. в Єгипті. Існували такі обмеження і в інших народів, так Махабхарата і закони Ману зокрема забороняли воїнам убивати безпомічних ворогів, а також тих, хто здався. Після одужання поранених військовополонених відправляли на батьківщину. Про існування подібних правил у стародавньому Китаї згадує Сунь Цзи [2, с. 105].

Сам термін «воєнний злочин» з'явився лише в 1945 році у ст. 6 Статуту Міжнародного військового трибуналу в Нюрнберзі, де зазначалося, що такі- ми слід вважати порушення законів і звичаїв війни, що включають вбивства, жорстоке поводження або депортацію цивільного населення на окупованих територіях, вбивство або жорстоке поводження з військовополоненими, вбивство заручників, розкрадання державної або приватної власності, безглузде руйнування населених пунктів, що не зумовлене військовою необхідністю.

Навесні 2023 року у м. Любляна, Республіка Словенія, результатом роботи Дипломатичної конференції щодо підготовки та прийняття Конвенції про міжнародне співробітництво в розслідуванні та переслідуванні за злочин геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини та інші міжнародні злочини, організована в рамках міжнародної ініціативи MLA-initiative, започаткованої шістьма державами (Словенія, Нідерланди, Бельгія, Аргентина, Монголія, Сенегал) у 2011 році і підтриманою ще 80, став текст нового багатостороннього міжнародного договору, що має стати

глобальним інструментом у міжнародній боротьбі з безкарністю осіб, які вчинили найбільш тяжкі злочини в порушення міжнародного права і міжнародного гуманітарного права.

З набранням чинності Конвенцією буде запроваджено сучасний комплексний механізм для міжнародного співробітництва у кримінальних справах, що сприятиме притягненню до кримінальної відповідальності за злочин геноциду, злочини проти людяності та воєнні злочини.

За Конвенцією, Держава-учасниця має саме обов'язок встановити юрисдикцію на основі простої присутності передбачуваного злочинця щодо міжнародного злочину, вчиненого поза територією держави та не пов'язаного з Державою громадянством підозрюваного чи постраждалого, або шкоди інтересам Держави [3].

У процесуальному контексті важливим є положення ст. 14 стосовно засади «видай або суди»: Держава-учасниця, на території якої знаходиться особа, яка, як підозрюється, вчинила будь-які злочини, до яких ця Конвенція застосовується, якщо вона не видає особу іншій державі або не передає особу компетентному міжнародному кримінальному суду чи трибуналу, має передати справу своїм компетентним органам для цілей переслідування. Воно цілком корелюється з ч. 3 ст. 8 стосовно обов'язку встановити юрисдикцію. Цим положенням розширюється зобов'язання держави видати або судити, – застосовується до всіх злочинів, які охоплюються Конвенцією в цілому, включаючи геноцид, злочини проти людяності та воєнні злочини, вчинені під час неміжнародних збройних конфліктів[4]. Це характерно не для усіх міжнародних договорів, утім, таке положення воно є у Женевських конвенціях.

Приєднання України до Конвенції та інших держав-розробниць дозволить забезпечити ефективне співробітництво компетентних органів України під час кримінальних проваджень з розслідування геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів, скоєних на території нашої держави під час російської війни проти України, отримання міжнародної правової допомоги і здійснення екстрадиції воєнних злочинців як з Європейського континенту, так і з держав Азії, Африки і Південної та Північної Америки.

Конвенція буде відкрита для підписання у січні 2024 року у м. Гаага (Нідерланди) [5].

Можна виділити близько сотні окремих складів злочинів, які слід вважати воєнними. Однак всі вони характеризуються певною сукупністю ознак, які є притаманні кожному складу зокрема і групі загалом. На сьогоднішній час можна виділити п'ять таких ознак:

1. Дії, що складають об'єктивну сторону воєнних злочинів, вчиняються під час збройного конфлікту і є пов'язані з ним.

2. Вчинення дій, що вважаються серйозними порушеннями норм міжнародного гуманітарного права. Дана ознака об'єднує три елементи. По-перше, діяння повинне становити грубе порушення норм міжнародного гуманітарного права.

3. Такі дії як правило вчиняються комбатантами або особами, які можуть видавати їм накази. Норми міжнародного гуманітарного права мають на меті врегулювати відносини між державами, з метою максимально захистити жертв війни

4. Об'єктом посягання є особи, що знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права (чи їх права).

5. Дані злочини завжди вчиняються умисно або із грубої необережності. Як зазначено у ст. 30 Статуту Міжнародного кримінального суду, злочини вчиняються «умисно і свідомо». Однак конкретна форма вини все-таки визначається кожним окремим складом злочину.

Визначивши ознаки, притаманні воєнним злочинам, можемо сформулювати їх поняття. Таким чином, воєнним злочином вважається міжнародний злочин, що умисно чи з грубої необережності вчиняється комбатантом та прирівняними до них особами чи по відношенню до них цивільною особою під час збройного конфлікту і полягає у масовому і серйозному порушенні норм міжнародного гуманітарного права та посягає на підзахисних осіб, їх права чи найважливіші принципи міжнародного гуманітарного права.

Література:

1. Названа кількість воєнних злочинів росії в Україні від початку вторгнення. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/01/12/novyna/suspilstvo/nazvana-kilkist-voyennykh-zlochyniv-rosiyi-ukrayini-pochatku-vtorhnnennya>

2. War and Law. London, 1984. P. 102.

3. Pamela Capizzi, Hugo Relva. Symposium on Ljubljana – The Hague Convention on Mutual Legal Assistance: Critical Reflections – A Historic Step Forward in the Fight Against Impunity for International Crimes. URL: <https://opiniojuris.org/2023/07/27/symposium-on-ljubljana-the-hague-convention-on-mutual-legal-assistance-critical-reflections-a-historic-step-forward-in-the-fight-against-impunity-for-international-crimes/>

4. The Ljubljana – The Hague Convention: A step forward in Combating Impunity for Atrocity Crimes. URL: <https://internationallaw.blog/2023/09/18/the-ljubljana-the-hagueconvention-a-step-forward-incombating-impunity-for-atrocity-crimes/>

5. Конвенція посилить співробітництво держав у розслідуванні злочину геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/05/29/konvenzija-posylyt-spivrobotnyctvo->

ЦИФРОВИЙ АСПЕКТ НАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ: ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ДО СТАНДАРТІВ ЄС

Овсянніков М. С.

аспірант кафедри державно-правових дисциплін

Міжнародний гуманітарний університет;

начальник відділу

Державне підприємство «Центр державного земельного кадастру»

м. Київ, Україна

На сучасному етапі розвитку суспільних відносин в Українській державі спостерігається постійне оновлення їх нормативного забезпечення. Пріоритетним напрямом удосконалення національного законодавства виступає гармонізація змістовної складової до стандартів Європейського Союзу (далі – ЄС). Неможливим є лише формальне внесення певних змін щодо вирішення окремих питань. Має бути забезпечено як їх комплексне втілення в правову дійсність, так і враховано орієнтири до подальшої інтенсифікації. Йдеться про стрімкий розвиток використання інформаційно-комунікаційних технологій у різних сферах, включаючи надання фінансових послуг. Означене потребує доктринального опрацювання використання цифрових коштів та надання фінансових послуг за допомогою інформаційно-телекомунікаційних послуг.

Підтвердженням тези про важливість гармонізації законодавства України слугує факт підписання у 2022 році заяви на членство в ЄС та отримання статусу кандидата-члена до вступу в ЄС. Цей вибір став логічним результатом прописаних на законодавчому рівні орієнтирів на стратегічний курс держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [1].

Вектор цифровізації є актуальним через розширення кількості отримання громадянами доступу до фінансових послуг за допомогою використання цифрових технологій. Очевидність розширення технічних та інноваційних рішень у фінансовому секторі, які вже активно

використовуються в країнах ЄС спричиняють гостру необхідність адаптації українського законодавства до цих змін.

В цілому, визначення терміну «фінансова послуга» міститься у Законі України «Про фінансові послуги та фінансові компанії». Згідно з цим, фінансова послуга визначається як операція або декілька операцій, пов'язаних однією правовою метою, з фінансовими засобами, що здійснюються в інтересах інших осіб, ніж надавач такої фінансової послуги, а також послуги, прямо визначені спеціальними законами як фінансові послуги [2]. Слід констатувати, що вказівки на спосіб надання фінансової послуги відсутня. Це означає, що для цілей правового регулювання не буде мати значення спосіб надання послуги: в звичайному форматі чи через використання цифрових технологій.

Виділення послуг у сфері фінансів обумовлене особливостями структури фінансової системи України, до складу якої входять фінансові ресурси господарюючих суб'єктів, а також фінансові посередники (наприклад, банки, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди тощо). Цифровізація надання фінансових послуг аналогічно не позбавляє їх основоположних ознак, наприклад: надання виключно переліком суб'єктів, які згідно з законодавством мають право надавати фінансові послуги на території України; надання внаслідок укладення договору між господарюючим суб'єктом – постачальником фінансової послуги (наприклад, банком, страховою компанією і т.д.) та споживачем послуги; забезпечення мети у вигляді задоволення фінансових потреб споживача; можливість стягнення оплати за надання фінансової послуги.

Для забезпечення відповідності нормативного впорядкування фінансових послуг в Україні до стандартів ЄС, по-перше, слід врахувати положення ст. 125 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Ця стаття передбачає, що фінансова послуга – це будь-яка послуга фінансового характеру, яка пропонується постачальником фінансових послуг [3]. Отже, на відміну від національного законодавства, в Європейському Союзі визначення фінансових послуг має широке тлумачення та охоплює будь-які послуги, що відповідають критеріям суб'єкт надання послуги та її характеру. Використання цього підходу у правовому регулюванні фінансових послуг не вимагає постійної додаткової регламентації нових видів таких послуг.

Таким чином, в законодавстві України відсутня можливість надання таких фінансових послуг, як: надання та передача фінансової інформації, обробка фінансових даних та пов'язане з цим програмне забезпечення; консультаційні, посередницькі та інші допоміжні фінансові послуги у всіх сферах діяльності, включаючи дослідження та консультації з питань інвестицій та портфеля цінних паперів, консультації з питань придбання та корпоративної реструктуризації та стратегії. У законодавстві

Європейського Союзу всі ці послуги віднесені до категорії «інші фінансові послуги». Як наслідок, існує значна різниця між ринками фінансових послуг України та ЄС, що негативно впливає на функціонування фінансової системи України в цілому та подальше оцифрування надання цих послуг.

Наступним кроком має стати використання цифрового інструментарію ЄС для надання фінансових послуг. Йдеться про врегулювання питань на основі Фінансово-Технологічного Плану дій Європейської Комісії [4]. Необхідним є врахування практики європейських фінансових органів, наприклад, Європейських Наглядних Органів: Європейського банківського органу (ЕВА), Європейського управління з цінних паперів і ринків, Європейського управління страхування та професійних пенсій.

Отже, процес цифрової трансформації фінансового права вплине на надання фінансових послуг в ЄС. Для універсалізації національного фінансового права важливо використовувати єдину юридичну техніку, визнавати і застосовувати загальні нормативні поняття і терміни, які використовуються міжнародною спільнотою. Таким чином, гармонізації національного законодавств до стандартів ЄС в сфері надання фінансових послуг за допомогою цифрових технологій має слідувати з одного боку загальноприйнятими документами ЄС, а з іншого базуватись на реформованій фінансовій системі України, яка має можливість використовувати інструменти ЄС та в подальшому одночасно впроваджувати необхідні зміни.

Література:

1. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 р. № 453. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (дата звернення: 04.04.2024).

2. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України від 7.02.2019 р. № 2680-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text> (дата звернення: 04.04.2024).

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 83.

4. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Region on a FinTech Action plan: For a more competitive and innovative European financial sector. Brussels, 08.03.2018. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0109> (дата звернення: 04.04.2024).

СИСТЕМА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Ольшак М. В.

здобувач другого року

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Качурінер В. Л.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Використання примусових заходів невоєнного характеру як способу тиску однієї держави на іншу з метою змусити уряд останньої піти на поступки та внести корективи щодо зовнішньої політики відоме ще з давніх часів, коли в 432 р. до н. е. афінський стратег Перікл наклав заборону на торгівлю із Мегарою, що стало одним із приводів до початку Пелопоннеської війни [1, р. 225–290].

Історично сучасній системі міжнародно-правових санкцій передувала система заходів самопомоги, яка сформувалася в процесі багатівікової практики міждержавних відносин і яка охоплювала різні насильницькі засоби врегулювання міждержавних суперечок. Закономірності побудови цієї системи зумовлювалися тим, що, по-перше, за невисокого рівня інтегрованості міжнародного спілкування був потреби в інституційному механізмі управління ним; по-друге, в умовах відсутності засобів масового знищення та руйнування було прийнятним звернення до війни, яка відповідно до дожовтневого міжнародного права виступала як *ultima ratio* врегулювання.

Оскільки за старим міжнародним правом будь-яка війна визнавалася хоч і крайнім, але законним засобом вирішення міжнародних суперечок, то цілком природним вважалося, що, крім війни, держава мала право здійснити будь-які акти самопомоги як із застосуванням збройної сили, так і без застосування такої. Звідси відбувається включення до системи самопомоги практично будь-яких збройних і неозброєних насильницьких заходів, яких окремі держави могли вдаватися на власний розсуд і які внаслідок цього відрізнялися значним розмаїттям видів і форм.

Основними елементами цієї системи були такі види примусових заходів: реторсії, репресалії як неозброєні, і озброєні і війна. Широке застосування мали реторсії, формами яких найчастіше були різні обмежувальні заходи економічного порядку, до припинення торгових зносин, і навіть розрив дипломатичних відносин. Особливим багатством спеціальних форм відрізнялися репресалії, як виступали інтервенція, заняття державної території, її бомбардування, військово-морські демонстрації, мирна блокада, тобто військово-морська блокада, здійснювана без оголошення війни, ембарго, наприклад, затримання іноземних суден у портах.

Слід особливо наголосити, що на практиці застосування так званих збройних репресалій часто призводило до значних конфліктів, хоча війна формально і не оголошувалась.

Істотний вплив на зміну концепції примусу та системи примусових заходів стало надавати, з одного боку, поява дедалі більше руйнівних засобів і методів війни, а з іншого – взаємозв'язок держав, що посилюється, тісними узами економічного співробітництва. Це створювало об'єктивні передумови необхідності відмови від широкого використання збройних насильницьких заходів і відкривало перспективу підвищення ролі неозброєного примусу, особливо здійснюваного колективно.

Заснування Ліги Націй у 1919 р. знаменувало сповнену протиріч спробу створити принципово нову систему колективного забезпечення безпеки держав на фундаменті старого міжнародного права. Встановлюючи переважно процесуальні обмеження традиційного «права на війну» і, отже, не забороняючи в принципі війну та збройні репресалії як *ultima ratio* для врегулювання, норми Статуту Ліги Націй разом з тим передбачали, що за її рішенням члени Ліги розірвуть стосунки з тим її членом, який вдається до війни всупереч розпорядженням ст. ст. 12, 13, 15, і братимуть участь у збройних силах, призначених для підтримки поваги до зобов'язань Ліги (ст. 16) [2].

Стосовно досліджуваного питання це означало, що, не зазнавши істотних змін, стара система примусових заходів, здійснюваних як самопомогі, доповнювалася якісно новим елементом, саме: колективними неозброєними і збройними примусовими заходами, здійснюваними з допомогою міжнародної організації.

Отже, після 1919 р. система примусових коштів стала включати такі основні елементи, реторсії, репресалії як неозброєні, і збройні; війну, порядок звернення до якої мав відповідати Статуту Ліги Націй; колективні неозброєні та збройні примусові заходи міжнародної організації. При цьому, якщо колективні примусові заходи повинні були застосовуватися лише за рішенням міжнародної організації у відповідь на передбачені її статутом міжнародні правопорушення як санкції, то інші елементи цієї

системи могли як і раніше вводитися в дію на розсуд держави і бути не лише реакцією на правопорушення, а й служити засобом «самооборони із загального міжнародного права».

Література:

1. Croix G. The Origins of the Peloponnesian War. Ithaca ; NY : Cornell University Press, 1972. 444 p.

2. Статут Ліги Націй від 1919 року. URL: https://yurist-online.org/publ/istoricheskie_dokumenty_istorichni_dokumenti/statut_ligi_nacij_ustav_ligi_nacij/2-1-0-1227 (дата звернення: 23.03.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-16>

СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Осінов В. І.

здобувач першого року

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Пахлеванзаде А.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Найбільш важлива особливість системи міжнародного кримінального права полягає в тому, що вона об'єднує норми, що стосуються не тільки кримінального, а й процесуального, кримінально-виконавчого права, а також судоустрою. Нині визнано, що міжнародне кримінальне право існує як самостійна галузь міжнародного права. Цей статус зобов'язує так чи інакше вирішити питання про існування міжнародного кримінально-процесуального права.

Багато вчених розглядають міжнародне кримінальне право як комплексну галузь, що поєднує в собі матеріальні та процесуальні норми. Міжнародне кримінальне право – це система міжнародно-правових принципів та норм, які визначають склади міжнародних злочинів та злочинів міжнародного характеру, що регулюють діяльність органів

міжнародної кримінальної юстиції, а також питання надання правової допомоги у кримінальних справах.

Можна констатувати, що кожній матеріальній галузі національного права, як відомо, відповідає процесуальне право [1, с. 9–10], в принципі відокремлене, а в науці міжнародного права чомусь вважається допустимим змішувати все воедино. Змішування в міжнародному праві матеріальних і процесуальних норм породжує чималі труднощі.

Вважаємо, що в цій сфері чітко виділяються три великі групи норм, що регулюють відносини, що відрізняються якісною своєрідністю, об'єднаних у підгалузі права – міжнародне кримінальне право, міжнародне кримінально-процесуальне право та міжнародне кримінально-виконавче право, а також у низку комплексних інститутів, серед яких співробітництво у сфері оперативно-розшукової діяльності, судочинство.

В даний час сформувалася система органів міжнародної кримінальної юстиції, яка донедавна була єдиною ефективною інституційною системою. В результаті інтеграції та глобалізації з'явився постійно діючий міжнародний кримінальний суд для захисту спільних інтересів усієї міжнародної спільноти.

Так, на основі міжнародного договору – Римського статуту Міжнародного кримінального суду, прийнятого 17 липня 1998 р., утворено Міжнародний кримінальний суд – перший постійно діючий міжнародний судовий орган, до компетенції якого входить переслідування осіб, відповідальних за основні міжнародні злочини: геноцид, військові злочини та злочини проти людяності, а з 2010 р. та за злочини агресії [2]. Діє МКС з моменту набуття Римського статуту з, тобто з 1 липня 2002 р. і покликаний допомогти покласти край безкарності осіб, які вчиняють найсерйозніші злочини, що викликають занепокоєння міжнародного співтовариства.

Як випливає із самої назви, МКС є кримінальним судом. Це означає, що його юрисдикція поширюється виключно на фізичних осіб, які досягли 18 років. Встановлення відповідальності організацій та держав до його компетенції не входить. На відміну від інших міжнародних та змішаних кримінальних судів та трибуналів, МКС є постійно діючим та не ретроактивним судовим органом, його особиста та територіальна юрисдикція не пов'язана з конкретним збройним конфліктом чи якоюсь подією. У його компетенцію входять ті злочини, що скоєно після набуття чинності Римського статуту. МКС та здійснюваний у рамках цього інституту кримінальний процес складають єдине ціле.

МКС організує у своєму складі спеціальні палати: попереднього провадження, судову палату та апеляційну палату.

Функції та повноваження, наприклад, Судової палати МКС здійснюються відповідно до Статуту Суду та Правил процедури та

доказування. З цього приводу Судова палата зобов'язана забезпечити, щоб судовий розгляд був справедливим, оперативним та проводився за повного дотримання процесуальних прав обвинуваченого та з належним урахуванням необхідності захисту потерпілих та наявних свідків.

Після ухвалення справи до слухання Судова палата вживає всіх належних заходів, необхідних для забезпечення справедливого та оперативного проведення судового розгляду. Водночас Судова палата визначає мову або мови, які будуть використані під час судового розгляду.

При здійсненні своїх функцій до початку судового розгляду або в ході судового розгляду Судова палата при необхідності здійснює інші функції, які перебувають у компетенції Палати попереднього провадження, а саме: вимагає явки свідків та надання ними свідчень, а також пред'явлення документальних та інших доказів; забезпечує нерозголошення конфіденційної інформації; дає розпорядження про надання додаткових доказів до доказів, які вже зібрані до судового розгляду або подані сторонами в ході судового розгляду; забезпечує захист обвинуваченого, свідків та потерпілих; виносить рішення з будь-яких інших питань, що мають відношення до справи.

Судовий розгляд є відкритим. Однак судова палата має право ухвалити рішення, якщо відповідні обставини того вимагають, щоб деякі засідання з метою захисту потерпілих та свідків чи в інтересах забезпечення конфіденційності отриманої інформації проводилися в закритому режимі.

Під час судового розгляду головуючий суддя має право давати вказівки щодо перебігу проведення розгляду. З дотриманням вказівок головуючого судді сторони мають право подавати докази відповідно до Правил процедури та доведення МКС.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що міжнародне кримінально-процесуальне право – це система міжнародних норм, що встановлюють міжнародні стандарти, що визначають правову процедуру розслідування, розгляду та вирішення справ про міжнародні злочини та злочини міжнародного характеру, заходи щодо припинення міжнародних злочинів, надання правової допомоги по кримінальним справам.

Література:

1. Плавич В. П. Право на сучасному етапі розвитку юридичної науки. *Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова*. 2012. Вип. 7. С. 7–19.

2. Римський статут Міжнародного кримінального суду 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 14.04.2024).

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ НА ЕКОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ

Пахомі С. К.

здобувач другого року

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Міжнародний гуманітарний університет

*Науковий керівник: **Качурінер В. Л.***

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Економічні санкції використовуються як політичні інструменти для «нормалізації» поведінки держави та поновлення міжнародного правопорядку. Здійснюючи тиск на економіку санкційної держави сторони прагнуть змусити таку державу змінити свої дії. Незважаючи на їх ефективність, економічні санкції виглядають як м'який і більш гуманний варіант порівняно із застосуванням сили чи збройним конфліктом, які пов'язані з видимими руйнівними наслідками. Проте наслідки економічних санкцій можуть виходити за межі економіки санкції. Прикладом на практиці, коли санкції можуть завдати значної побічної шкоди є нанесення шкоди економічному добробуту громадян чи в цілому навколишньому середовищу.

У науковій літературі неодноразово висловлювалося занепокоєння щодо вражаючого впливу економічних санкцій на права людини [1; 2]. Однак, вважається, що санкції також впливають на довкілля [3]. Але короткостроковий і довгостроковий вплив економічних санкцій на навколишнє середовище залишається мало неперевіреною. Головним чином це пов'язано з тим, що мало відомо про причинно-наслідковий механізм, через який економічні санкції можуть прямо чи опосередковано завдати шкоди навколишньому середовищу. Без виявлення таких механізмів неможливо відокремити вплив санкцій від наслідків інших змінних (наприклад, поганого управління, корупції, природної мінливості та зміни клімату).

Деградація навколишнього середовища є багатоаспектною проблемою. В економічній літературі викиди CO₂ часто використовувалися як контрольна проксі-перемінна для рівня погіршення навколишнього

середовища. Але цей показник не дає вичерпної картини екологічних показників країни. Наприклад, збитки навколишньому середовищу, такі як виснаження ґрунтових вод, втрата біорізноманіття, ерозія ґрунту та забруднення води, які можуть виникнути в державі, на яку поширюються санкції, не мають негайного впливу на викиди вуглецю в країні в короткостроковій перспективі та не можуть бути зафіксовані при використанні CO₂.

Незважаючи на те, що економічні санкції впливають на навколишнє середовище, вони не повинні використовуватися для виправдання погіршення стану навколишнього середовища в країнах, щодо яких введено санкції. Такі країни, наприклад, як Іран, Ірак, Куба, Північна Корея, Судан і Венесуела, до яких застосовувались економічні санкції, так чи інакше мають екологічні проблеми, не залежно від застосовуваних санкцій. Однак, з іншого боку, у цих країнах економічні санкції прискорили погіршення стану навколишнього середовища. Але вони не були головною рушійною силою погіршення навколишнього середовища та короткозорі політики розвитку в цих країнах. Таким чином, санкції не повинні розглядатися як виправдання для всіх екологічних проблем і поганого екологічного врядування в країнах, щодо яких введено економічні санкції.

Вплив санкцій на навколишнє середовище здебільшого неавтономний, але неминучий за схемами економічних санкцій, які використовувалися протягом останніх десятиліть. Важливою є теза, що застосовувані економічні санкції не мають наміру спричинити довготривалу шкоду довкіллю, яка б мала серйозні наслідки для здоров'я, прав людини та правосуддя. Економічні санкції не були розроблені, щоб завдати шкоди довкіллю, однак опосередкований вплив на довкілля вони мають.

Економічні санкції діють подібно до економічної рецесії, але є набагато більш впливовими та паралізуючими. Санкції призводять до посилення погіршення навколишнього середовища через послаблення ефектів техніки та композиції. Подібно до економічних спадів, санкції спричиняють серйозні економічні збої та збільшують залежність економіки від природних ресурсів. Але вони також безпосередньо перешкоджають торгівлі, імпорту та доступу до товарів і технологій, які є більше екологічно безпечнішими та, які є екологічно дружелюбними.

Поточна практика економічних санкцій спричиняє неминучі порушення прав людини, пов'язаних із навколишнім середовищем, як державою, яка ввела санкції, так і державою, яка потрапила під санкції.

Література:

1. Kokabisaghi F. Assessment of the effects of economic sanctions on Iranians' right to health by using human rights impact assessment tool:

A systematic review. *International Journal of Health Policy and Management*. 2018. Vol. 7(5). P. 374–393. <https://doi.org/10.15171/ijhpm.2017.147>

2. Habibzadeh F. Economic sanction: A weapon of mass destruction. *The Lancet*. 2018. Vol. 392(10150). P. 816–817. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(18\)31944-5](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(18)31944-5)

3. Carucci A. Environmental effects of economic sanctions: The Cuban experience. *Honors Theses*. 2000. Paper 49, Colby College. URL: <https://digitalcommons.colby.edu/honorstheses/49> (дата звернення: 25.03.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-18>

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Переста Ю.-В. Ю.

*аспірант кафедри міжнародного права
юридичного факультету*

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Через повномасштабне вторгнення рф в Україну спостерігаються руйнівні наслідки для здоров'я тисячі людей та руйнування важливих закладів охорони здоров'я. Сьогодні система охорони здоров'я має значне навантаження через відновлення здоров'я потерпілих від війни, а також інших проблем які спричинені повномасштабним вторгненням рф в Україну. У таких нечітких та ризикових умовах необхідно посилити спроможність розвитку транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я України із відповідними закладами охорони здоров'я сусідніх держав, держав-членів Європейського Союзу, а саме: Словачиною, Польщею, Угорщиною та Румунією, яке б було орієнтоване на впровадження європейських підходів, синхронізації з цілями розвитку Європейського Союзу щодо транскордонного співробітництва у сфері охорони здоров'я та поступовій адаптації системи охорони здоров'я України до стандартів Європейського Союзу. Наразі вкрай актуальним є не тільки відновлення зруйнованої інфраструктури системи охорони здоров'я, відновлення здоров'я потерпілих від війни, а й розбудова

належної системи охорони здоров'я у зв'язку із інтеграцією України до Європейського Союзу.

Різні аспекти транскордонного співробітництва, його правовий, соціально-економічний та гуманітарний виміри досліджувались як вітчизняними науковцями, так і зарубіжними фахівцями, а саме: Артёмов І., Бенчак О., Білак О., Благова М., Брензович К., Головка А., Дулеба О., Зарді А., Кіш Є., Кічера Н., Кох К., Куран К., Лазур Я., Лачни М., Лемко Ю., Оравцова В., Очкаї Д., Санченко А., Сошников А., Устименко В., Цірнер М., Циклаурі О. та ін. У юридичній науці дослідження здебільшого сконцентровані щодо правових аспектів транскордонного співробітництва територіальних громад, їх представницьких органів та місцевих органів виконавчої влади України, транскордонного співробітництва закладів вищої освіти та ін. Як видається малодослідженим залишається транскордонне співробітництво закладів охорони здоров'я України на зовнішніх кордонах Європейського Союзу.

Правовою основою започаткування та розбудови відносин між Україною та Європейським Союзом у різних сферах став Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», ч. 2 ст. 11 врегулювала, що однією із основних засад зовнішньої політики України є «забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі» [1]. Передумовами розвитку та правовою основою співробітництва у сфері охорони здоров'я, у тому числі розвитку співробітництва закладами охорони здоров'я стала Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, яку було укладено у 1994 році. Беручи до уваги її положення, то значну увагу Угода приділяла зближенню законодавства України із законодавством Співтовариства, зокрема у галузі охорони здоров'я (ст. 51) та деяким аспектам щодо розвитку співробітництва України та Співтовариства з метою поліпшення рівня охорони здоров'я (ст. 71) [2].

Унаслідок розширення Європейського Союзу у 2004 році відбулись значні політичні та економічні зміни, як для України так і для Європейського Союзу, адже Україна та Європейський Союз стали безпосередніми сусідами. Розширення дало можливість Україні розвивати тісніше відносини з Європейським Союзом щодо поступової економічної інтеграції та поглибленого політичного співробітництва [3, с. 183]. План дій «Україна – Європейський Союз» Європейська політика сусідства, який у 2005 році схвалив Кабінет Міністрів України, окреслив нові напрями посиленого співробітництва між Україною та Європейським Союзом та вважався таким, що допоможе в реалізації положень Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. Нові напрями

співробітництва також були спрямовані на адаптацію законодавства до норм та стандартів Європейського Союзу у сфері транскордонного співробітництва та охорони здоров'я, реалізацію Європейського інструменту сусідства та партнерства, у тому числі і щодо розвитку транскордонного співробітництва у сфері охорони здоров'я та посилення спроможності такого співробітництва закладів охорони здоров'я. Окрему увагу у положеннях Плану було приділено і громадському здоров'ю, у частині посилення рівня охорони здоров'я в Україні відповідно до стандартів ЄС [4].

Внаслідок виконання положень Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами розпочався переговорний процес та була розглянута можливість щодо укладення між Україною та Європейським Союзом нової Угоди. 21 березня 2014 року було підписано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, вона окреслила нові напрями співробітництва щодо транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я, які спрямовуються на зобов'язання підтримувати транскордонне співробітництво, розвиток та посилення транскордонного співробітництва у сфері охорони здоров'я, а саме посилення спроможності транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я, поступового наближення законодавства та практики до принципів *acquis* ЄС у цій сфері та ін. (глава 22 та 27 Угоди) [5]. Сьогодні попри війну спостерігається значний прогрес у виконанні положень Угоди про асоціацію у сфері транскордонного співробітництва та охорони здоров'я [6, с. 95–96]. Однак, проаналізувавши участь закладів охорони здоров'я у програмах транскордонного співробітництва, а саме Інтеррег Польща – Україна, Інтеррег Румунія – Україна, Інтеррег Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна (2014–2020 рр.), то спостерігається низький рівень участі закладів охорони здоров'я України у порівнянні із закладами охорони здоров'я сусідніх країн щодо розвитку системи охорони здоров'я через програми транскордонного співробітництва.

Таким чином, передумовами розвитку та правовою основою транскордонного співробітництва у сфері охорони здоров'я, у тому числі щодо розвитку такого співробітництва закладами охорони здоров'я стала Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, а згодом Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Однак, незважаючи на значний прогрес у виконанні положень Угоди, то сьогодні вбачається за доцільне посилити спроможність транскордонного співробітництва закладів охорони здоров'я через

програми транскордонного співробітництва, що є актуальним і своєчасним зважаючи на реалії сьогодення, адже система охорони здоров'я України має значне навантаження через відновлення здоров'я потерпілих від війни, а також інших проблем які спричинені повномасштабним вторгненням рф в Україну.

Література:

1. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

2. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text

3. Fetko Yu. Cross-border and regional cooperation between Ukraine and the European Union: historical and legal aspect. URL: https://journal-vjhr.sk/wp-content/uploads/2023/06/Vishegrad_01_2023_FINAL.pdf

4. План дій «Україна – Європейський Союз» Європейська політика сусідства. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693#Text

5. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами, а згодом Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/ed20231116#Text

6. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf

КОНВЕРТОВАНА ПОЗИКА: ПОНЯТТЯ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ

Плачков М. Х.

*аспірант за спеціальністю 081 – Право
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: Манько Д. Г.
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Кожен бізнес на певному етапі починає потребувати інвестицій для свого розвитку та експансії власних продуктів. Інвестиції можуть бути залучені як від засновників, так і від зовнішніх – різноманітних інвесторів, венчурних фондів та акселераторів. Проте, перед кожним інвестором виникає питання як інвестувати: у вигляді капіталу (купівля акцій/часток) чи позики? Насправді, іноді не обов'язково обирати, адже існує механізм який дозволяє надати гроші в позику з правом інвестора конвертувати таку позику у акції/частку.

Таким механізмом є конвертована позика. Не дивлячись на відсутність практики його застосування в Україні, цей механізм є одним з найбільш поширених засобів інвестицій в Європі, США та Великобританії. У зв'язку з цим це питання є актуальним та потребує аналізу.

Вважаємо за необхідне спочатку окреслити поняття конвертованої позики. Якщо брати до увагу іноземну літературу та практику, то там фактично всі визначення конвертованої позики зводяться до наступного – це договірні відносини, відповідно до яких кредитор має право замість повернення боргу отримати частку в статутному капіталі боржника відповідно до умов, що передбачені у цьому договорі [1]. На жаль, вітчизняна юридична література фактично оминула дослідження питання конвертованої позики. Окремі правники надавали визначення конвертованій позиці, однак це було зроблено в рамках більш загальних досліджень. Окрім цього, на нашу думку, не завжди такі визначення були коректними. Наприклад, одне із запропонованих визначень конвертованої позики визначає її як різновид кредиту, який на умовах, що визначені договором, можна обміняти на акції або частки підприємства-боржника в залежності від ринкової вартості майна на момент конвертації [2]. Вважаємо, що це визначення значно звужує сутність конвертованої

позики, оскільки хоч сума часток або акцій часто дійсно залежить від ринкової вартості, проте це не завжди так, зокрема через можливе застосування “valuation cap”. Відтак, вважаємо, що доктринальне визначення конвертованої позики потребує подальшого дослідження з боку юридичної наукової спільноти.

Варто зазначити, що визначення конвертованої позики також відсутнє і в законодавстві. Зокрема, Закон України «Про акціонерні товариства» надає право акціонерним товариством випускати конвертовані облигації (цінні папери), однак не надає визначення таким цінним паперам [3].

Відсутність юридичного визначення не є дивною, оскільки загалом в Україні регулювання конвертованої позики майже відсутнє. Зазвичай, відсутність регулювання це добре оскільки дозволяє бізнесу діяти відповідно до власних намірів без державного обмеження. Проте в цьому випадку відсутність регулювання є перешкодою, оскільки фактично право надання конвертованої позики залишається лише у акціонерних товариств, які є вкрай не популярними для стартапів та бізнесів на етапі розвитку.

Наприклад, в Англії кожна компанія з обмеженою відповідальністю, незалежно від того є вона публічною чи приватною (LTD чи PLC), може самостійно випускати акції, та як наслідок іноді для випуску акцій рішення акціонерів може бути взагалі не потрібне [4]. В свою чергу в Україні, випуск часто для товариств з обмеженою відповідальністю можливий лише за наявності відповідного рішення загальних зборів учасників такого товариства, та теоретично за рішенням суду [5]. Таким чином для того, щоб кредитор міг укласти договір конвертованої позики з ТОВ, то необхідно виконати наступні умови:

- кредитор та боржник мають укласти договір конвертованої позики;
- в разі настання умов для конвертації позики в капітал, учасники боржника мають провести загальні збори та прийняти рішення про збільшення статутного капіталу за рахунок вкладу кредитора; та
- провести державну реєстрацію змін.

Таким чином, реалізація договору конвертованої позики потребує залучення багатьох осіб, нотаріусів, державних реєстраторів. Окрім цього існує великий ризик, що такий договір взагалі буде визнаний недійсним судом, оскільки його існування прямо не передбачено в законодавстві.

Варто зауважити, що законодавець спробував додати конвертовану позику для товариств з обмеженою відповідальністю у правову площину, шляхом згадки про це для резидентів Дія Сіті [6]. Проте ми вважаємо, що така згадка не має практичного застосування, оскільки не було внесено змін до корпоративного законодавства та законодавства про державну реєстрацію юридичних осіб.

Якщо підсумувати, то конвертована позика – це сучасний інструмент для інвестування, який фактично не врегульований в Україні. Вважаємо,

що повноцінне введення цього інструменту в Україні дозволить відкрити нові можливості для українського бізнесу.

Література:

1. Goulding, Simon. "Convertible Securities in England and Wales." *Wandel-und Optionsanleihen in Deutschland und Europa*, Berlin (2000): 86.

2. Гудіма, Тетяна Степанівна. Правове регулювання діяльності з венчурного інвестування [Текст] : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.04 / Гудіма Тетяна Степанівна ; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. Київ, 2015.

3. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022, станом на 19 квітня 2024, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2465-20/con> (дата звернення: 19.04.2024).

4. Parliament, U. K. (2006). *Companies Act 2006*. Cabinet Office. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>, accessed, 4, 2013.

5. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018, станом на 19 квітня 2024, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#top> (дата звернення: 19.04.2024).

6. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021, станом на 19 квітня 2024, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 19.04.2024).

МІЖНАРОДНІ РАМКОВІ СТАНДАРТИ ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ГОЛОВНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Плохута Є. П.

доктор філософії,

доцент кафедри юриспруденції

Чернівецький інститут

Міжнародного гуманітарного університету

м. Чернівці, Україна

Дослідженню питань міжнародної співпраці митної служби України, світових митних норм, правил та стандартів, міжнародної торгівлі присвятили свої наукові праці такі дослідники, як І.Г. Бережнюк, І.І. Бережнюк, С.І. Денисенко, Є.В. Додін, А.І. Калініченко, Б.А. Кормич, О.С. Нагорічна, П.В. Пашко, І.В. Несторишин, С.М. Перепьолкін, І.В. Письменний, Д.В. Приймаченко, К.К. Сандровський, В.В. Ченцов та ін.

З метою покращення рівня безпеки світової торгівлі, що є одним із головних чинників економічної стабільності та розвитку будь-якої держави, були розроблені та прийняті у 2005 р. Всесвітньою митною організацією Рамкові стандарти безпеки та полегшення світової торгівлі (SAFE – Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade) [1]. Цей документ містить в собі стандарти із забезпечення безпеки ланцюга постачань та спрощення процедур міжнародної торгівлі, дозволяє реалізувати інтегроване управління ланцюгом постачань для всіх видів транспорту, сприяє розвитку зв'язків між митними службами з метою виявлення ризикових операцій, а також сприяння співпраці митних органів та підприємців за допомогою введення інституту автоматизованого економічного оператора тощо.

У системі комплексного контролю власне митний контроль та оцінка ризиків з метою забезпечення безпеки являють собою постійний спільний процес, що починається з моменту підготовки вантажів експортером до відправлення з постійною перевіркою цілісності вантажів при недопущенні непотрібного дублювання засобів контролю. Для цього митні служби повинні домовитися про узгоджені стандарти контролю та управління ризиками, обмін даними і даними профілю ризиків, а також даними з урахуванням роботи, проведеної в контексті Глобальної інформаційно-розвідувальної стратегії ВМО [2].

Рамкові стандарти безпеки та спрощення процедур світової торгівлі [3] мають гнучку та постійно змінюючу структуру, що повністю відповідає правила міжнародної торгівлі, що налічує сім офіційних редакцій (видання 2005 р., 2007 р., 2010 р., 2015 р., 2018 р., й остання редакція 2021 р.). У останню редакцію включено нові стандарти для отримання статусу економічних операторів.

Сучасна редакція містить сім глав та п'ять додатків. У першій главі описано цілі, принципи, елементи та опори Рамкових стандартів безпеки та полегшення зовнішньої торгівлі. Друга глава містить переваги втілення Рамкових стандартів безпеки та полегшення зовнішньої торгівлі для керівництва держав та органів влади, підприємств, що займаються міжнародною торгівлею (привілеї для економічних операторів), митних адміністрацій. Показано вплив Рамкових стандартів на модернізацію роботи митних служб, збір митних платежів, переваги проведення митних формальностей до прибуття вантажів на кордон, підкреслена необхідність регулярної професійної підготовки службовців митної служби та ін. Черверта глава присвячена опису стандартів для опори «Митниця-Бізнес». У неї виокремлюють критерії, у відповідності з якими суб'єкти ЗЕД можуть досягти статусу «партнера по безпеці», виокремлені відмінні риси програми економічних операторів від аналогічних програм, наприклад, Кіотської конвенції 1973 р. [4]. Статус економічного оператора може бути наданий як виробникам, імпортерам, експортерам, брокерам, перевізникам, підприємствам. П'ята глава «Митниця – інші державні та міжурядові органи» присвячена опису стандартів, спрямованих на швидке та ефективне реагування уряду та державних органів, що регулюють транспортування вантажів. У главі шість «Безперервність та відновлення торговельної діяльності» описано обов'язки уряду та митних адміністрацій при порушенні міжнародного ланцюга постачань. Сьома глава «Взаємне визнання» присвячена концепції, відповідно до якої митна адміністрація визнає дії або рішення іншої митної адміністрації, визначено певні умови для покращення дублюючих операцій. У якості сфер розповсюдження концепції «взаємного визнання» обрано: 1) авторизація; 2) попереднє електронне інформування; 3) комунікація та спільне проведення цільового відбору та скринінгу.

Структура Рамкових стандартів безпеки та полегшення світової торгівлі у редакції 2021 р. кардинально відрізняється від першої редакції 2005 р. здебільшого завдяки робочій групі Safe Framework of Standards, створеної у 2007 р. для внесення змін до тексту Рамкових стандартів.

У висновках необхідно зазначити, що подальший розвиток політики у сфері безпеки надання митних послуг необхідно здійснювати із врахуванням вимог Рамкових стандартів безпеки та полегшення світової торгівлі Всесвітньої митної організації (SAFE), що забезпечує безпеку

міжнародної торгівлі та сприяння суб'єктам підприємництва, шляхом розширення спектру митних послуг та модернізації Єдиної автоматизованої інформаційної системи (ЄАІС) митних органів. Зазначене можливо досягти шляхом дотримання всіх принципів Рамкових стандартів, а саме: встановлення умов безпеки та сприяння зовнішній торгівлі та основі спрощення та гармонізації митних процедур; забезпечення повноцінного та законного поповнення Державного бюджету; розвитку цифрових митних технологій для повноцінного обміну даними між митною службою та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іншими митними адміністраціями світу тощо.

У цьому контексті повинні бути активізовані усі положення Рамкових стандартів безпеки та полегшення світової торгівлі ВМО, метою яких є розробка таких принципів щодо підвищення безпеки світової торгівлі, які б не тільки чинили опір для їх здійснення, а навпаки – сприяли би її підтримці та розвитку.

Література:

1. Safe Framework of Standards/ URL. <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/safe-package/safe-framework-of-standards.pdf>].

2. Бережнюк І.Г., Бережнюк І.І. Інститут уповноважених економічних операторів у Рамкових стандартах ВМО та Митному кодексі України. URL. http://scientificview.umsf.in.ua/archive/2012/1_47_2012/3.pdf.

3. Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі Всесвітньої митної організації від 01.06.2005 р. URL. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/card/976_003.

4. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (дата прийняття: 1973 р., м. Кіото) від 26.09.1999 р. URL. http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_643.

ОСОБЛИВОСТІ ПОСВІДЧЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ

Поведьонков І. А.

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії 2 курсу
кафедри цивільно-правових дисциплін та статистики*

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Денисяк Н. М.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін та статистики

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Поняття «договору довічного утримання» або «договору догляду», це домовленість двох сторін, відчужувача та набувача про те, що одна сторона доглядає іншу сторону за винагороду у вигляді майна, яке має відповідну цінність. Доглядач під час дії договору, володіє та користується майном без права його відчуження, оскільки під час нотаріального посвідчення договору право власності переходить від відчужувача до набувача відповідно до вимог ст. 748 Цивільного кодексу України з урахуванням вимог ч. 3, ч. 4 ст. 334 Цивільного кодексу України. Право на нерухоме майно, яке підлягає державній реєстрації, виникає з дня такої реєстрації відповідно до чинного законодавства, але не в повному обсязі.

Договором врегульовується порядок, періодичність, та як саме здійснювати догляд. Договір укладається у письмовій формі, та посвідчується нотаріусом відповідно до вимог ст. 745 Цивільного кодексу України.

У разі недодержання форми яка передбачена законом, такий договір є недійсним.

Необхідно звернути увагу на те, що обов'язковою умовою у договорі є його нотаріальне посвідчення та відповідна реєстрація. Реєстрація права власності на зазначене майно здійснюється нотаріусом який посвідчив договір, а у разі не можливості, відповідним територіальним реєстраційним державним органом (реєстраційною службою), які мають на це відповідні повноваження.

Договір довічного утримання має характерні ознаки та особливості, наприклад: майно переходить у власність набувача, але він не зможе розпоряджатись таким майном на період дії договору, тобто у набувача відсутнє право на відчуження даного майна (продажу, дарування, міни,

або передачі в заставу), оскільки при посвідченні договору накладається заборона відчуження майна в установленому державою порядку, про що нотаріусом обов'язково проставляється відповідна відмітка «Про накладення заборони відчуження» на всіх примірниках договору згідно ст. 73 Закону України «Про нотаріат». Для відчужувача, зазначене є реалізацією можливості належного догляду за ним.

Договір довічного утримання також може бути укладений на користь третьої особи – утриманця. У такому випадку, опікун укладає договір довічного утримання з доглядачем, який повинен надавати утримання та догляд утриманцю. Договір має тривалий термін дії та вимагає від набувача тривалого і систематичного виконання своїх обов'язків визначених за договором, тобто передбачено, що договір довічного утримання укладається вічужувачем до дня його смерті, або до дня розірвання договору.

Зазначений договір регулює цивільні, майнові та соціальні відносини між сторонами. Під час посвідчення цього правочину перевіряється обсяг цивільної дієздатності фізичних осіб, які присутні під час підписання договору. У разі необхідності нотаріус може вимагати від особи документи, які посвідчують повну дієздатність (наприклад витребувати лікарську довідку про стан психічного здоров'я) для того, щоб виключити сумніви про дієздатність особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальних дій.

Відповідно до статті 44 Закону України «Про нотаріат», обсяг цивільної дієздатності фізичної особи перевіряється за паспортом громадянина України, або іншим документом за яким встановлюють особу.

Нотаріус не може встановити дієздатність за такими документами: посвідченням водія, картою моряка, посвідченням особи про інвалідність, посвідченням учасника бойових дій чи посвідченням виданим за місцем роботи фізичної особи, тощо.

Також необхідно звернути увагу на те, що зазначений договір є довгостроковим, оскільки термін дії договору, триває до моменту смерті відчужувача та його поховання. Зазначений договір може бути розірваний за згодою сторін або у судовому порядку у разі добровільної відмови однієї із сторін.

У разі розірвання договору за взаємною згодою, відчужувачу та набувачу необхідно звернутись до нотаріуса для посвідчення договору про розірвання договору довічного утримання. Після підписання сторонами такого договору, відчужувачу повертаються попередні правовстановлювальні документи на майно, які були надані нотаріусу під час посвідчення договору довічного утримання, та нотаріусом проставляються на всіх примірниках договору відмітки про його розірвання з обов'язковим зазначенням дати та реєстрового номеру договору про його розірвання,

відповідно до вимог пп. 7.2, пп. 7.7 п. 7 Глави 1 Розділу II «Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» (надалі – Порядок).

У разі розірвання договору у судовому порядку, стороні яка бажає розірвати договір, необхідно звернутися до суду з відповідною позовною заявою та надати мотивовані підстави для його розірвання. У разі винесення судом рішення про розірвання договору довічного утримання, відчужувачу необхідно звернутись до нотаріуса, який посвідчив договір, з відповідним рішенням суду та заявою про повернення документів, які посвідчують право власності та надавались для вчинення нотаріальної дії.

У цьому разі, нотаріусом до договору довічного утримання долучається рішення суду, проставляється відмітка про його розірвання на примірнику договору, який зберігається у справах нотаріуса, та у реєстрі для реєстрації нотаріальних дій (пп. 7.6 п. 7 Глави 1 Розділу II Порядку). Відчужувачу повертаються попередні правовстановлювальні документи, які були надані нотаріусу під час посвідчення цього договору, відповідно до пп. 7.7 п. 7 Глави 1 Розділу II Порядку.

Після смерті відчужувача, набувач звертається до відповідної реєстраційної служби актів цивільного стану для отримання свідоцтва про смерть відчужувача. Після отримання свідоцтва про смерть, набувач звертається до нотаріуса з відповідною заявою про зняття заборони відчуження з майна яке є предметом у договорі довічного утримання та в додаток долучає копію свідоцтва про смерть, і надає оригінал для огляду. Зазначені дії набувача підтверджують, що ним виконані усі умови договору та здійснені усі необхідні дії передбачені договором, що дає можливість набуття права власності (володіння, користування, розпорядження).

Отже, на нашу думку договір довічного утримання спрямований на захист інтересів відчужувача, забезпечення можливості отримання відповідного майна набувачем. Сутністю договору є систематичний догляд за людиною, яка цього потребує, а вигодою набувача є отримання майна за належне виконання своїх обов'язків, зазначених у договорі. Такі взаємовідносини є соціально необхідними та важливими у сучасному суспільстві.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 28.02.2024).

2. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 року № 3425-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#n352> (дата звернення 28.02.2024).

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n5815> (дата звернення 28.02.2024).

4. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (дата звернення 28.02.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-22>

**ДО ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ВКЛЮЧАЮЧИ ВІДНОВНЕ
ПРАВОСУДДЯ, РОЗВИТОК РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ
ТА ЗДАТНОСТІ ПРОТИДІЇ ВОРОЖИМ ІНФОРМАЦІЙНО-
ПСИХОЛОГІЧНИМ ОПЕРАЦІЯМ**

Светлічний І. В.¹

адвокат,

аспірант

*Інститут держави і права імен В. М. Корецького
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Бурчак Л. І.²

аспірант

*Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України
м. Київ, Україна*

Військовослужбовцям сил оборони України найчастіше потрібна правова допомога у розв'язанні питань, пов'язаних з військовою службою та з іншими життєвими, сімейними проблемами. Статтею 59 Конституції України гарантовано право кожного на правову допомогу [1].

Так, згідно дослідженням українських науковців (Гридковець Л.М., Бурчак Л.І., Светлічна О.В., Светлічний І.В. та інших) найчастіше сімейні

¹ Светлічний Ігор Валерійович <https://orcid.org/0000-0001-7328-548X>

² Бурчак Леся Іванівна <https://orcid.org/0009-0004-5116-4694>

союзи військових мають проблеми зі спілкуванням і вираженням почуттів, частими сварками через розлуку, низький рівень фізичної прихильності. Конфлікт між роботою та сім'єю, незадоволеність шлюбом стають причинами емоційного насильства партнерів. Таким чином, військово-службовці та їхні сім'ї все більше потребують юридичної, психологічної та соціальної допомоги для забезпечення стійкості та резильєнтності їх сімей шляхом розробки та реалізації відповідних соціально-психологічних програм [2]. Крім цього, зазначена психологічна стійкість відіграє також певну позитивну роль у збільшенні здатності протидії сил оборони України ворожим інформаційно-психологічним операціям (далі -ІПСО).

Крім цього, на думку авторів, впровадження принципів відновного правосуддя щодо військових правопорушень може сприяти зменшенню кількості військових правопорушень та злочинів про проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) завдяки відновленню позитивних міжособистісних стосунків, в тому числі між військово-вслужбовцями, проте повноцінне впровадження відновного правосуддя у військовій сфері потребує подальших ґрунтовних науковиз досліджень.

На теперішній час з об'єктивних причин в сім'ях військовослужбовців можуть виникати недовіра, страх зради, депресії. Усе це переходить у телефонні конфлікти, які можуть обґрунтовувати агресивну поведінку військового, порушення наказів і статутів, зловживання спиртними напоями, спроби самогубства. В практиці автора був випадок, коли військово-службовець, намагаючись зберегти сімейні стосунки з дружиною, постійно купував собі нову обручку, тому що губив її, знімаючи стрес різним чином.

Якщо у подружжя до мобілізації були нормальні стосунки, то вони стануть запорукою успішної військової служби в подальшому за умови частих планових відпусток та зустрічей з рідними. Зазвичай у таких військовослужбовців актуалізується лише хвилювання за здоров'я рідних, поведінку дітей у школі та матеріальне забезпечення родини. Про ці моменти подружжя спілкується телефоном, тоді у чоловіка не виникають безпідставні хвилювання, сум, дезорієнтація, розпач, тому дружинам вкрай потрібно це розуміти. Якщо до служби стосунки в родині були нормальні, як правило, страх зради не турбує чоловіка або дружину, за винятком хіба що молодих особистостей, які нещодавно одружилися. Звернення до капеланів та юристів у військових частинах, налагоджена робота психологів та морально-психологічного забезпечення допоможе своєчасно виявляти напруженість у сімейних стосунках військовослужбовця та вчасно її коригувати [3].

Навіть у тилкових частинах військовослужбовці постійно відчують емоційне напруження, оскільки строки закінчення війни та демобілізації наразі непередбачувані, чинне законодавство не обмежує строк служби

мобілізованих та контрактників на даний час, що не сприяє покращенню ситуації. На думку авторів, робота військових психологів та капеланів, завчасне інформування військовослужбовців та членів їхніх родин про можливі зміни в стосунках, надання відповідних рекомендацій здатні запобігти виникненню більшості проблем у родинях військовослужбовців, в тому числі пов'язаних з ворожими ПСГО.

Переживання психологічного напруження, як і бойового стресу, посттравматичного стресового розладу, психічних та психологічних проблем часом викликає у військовослужбовця бажання відсторонитися від товаришів та близьких, аби їм не нашкодити та не нашкодити стосункам, проте завдяки такому відстороненню з'являється відчуття своєї непотрібності. Дружини військовослужбовців зізнаються в тому, що їхні чоловіки після кожного такого чергового відрядження повертаються з деякими розладами поведінки, і сім'я змушена щоразу адаптуватися. Під час кожної такої адаптації родина переживає стрес, що викликає напруження в стосунках. У сім'ях, де підтримується комунікація під час відсутності бійця, процес спілкування проходить більш раціонально.

Проблемою, що потребує уваги, є іррегулярність подружніх стосунків. За словами жінок стосунки подружжя після повернення чоловіка змінюються. Фахівці відмічають, що протягом перших днів відпустки, повернення додому у спостерігається або надмірний потяг, або ж цей потяг зникає. Часто також простежується втрата ніжності, що в подальшому може призвести до відмови від стосунків на тривалий час. Такі зміни як чоловіки, так і дружини часто інтерпретують як згасання почуттів або привід для ревності, що породжує конфлікти і деструктивно впливає на психологічний стан обох сторін.

На нинішній час в Україні відсутній системний аналіз стану надання адвокатами психологічної та правової допомоги військовослужбовцям, членам їх сімей в Україні з метою обґрунтування необхідності удосконалення правових та організаційних засад надання такої допомоги, як зазначали Бурчак Л.І. та Светлічний І.В. [4].

Зауважимо, що на офіційному сайті Міністерства оборони України <https://www.mil.gov.ua/> створено сайт-довідник «Допомога після поранення» – <https://turbota.mil.gov.ua/>, де зібрано важливу інформацію яка допоможе військовослужбовцям проходити всі етапи шляху воїна, в тому числі направлення та проходження медико-соціальної експертної комісії для встановлення інвалідності або ступеня втрати працездатності.

Крім того, невизначеність щодо проблем, пов'язаних з підготовкою та участю у бойових діях, часовими показниками, здатності родини справлятися з розлукою та завжди наявний ризик поранення або смерті має потенційно руйнівні наслідки. На думку командирів, стурбований, заклопотаний військовослужбовець легко відволікається і не в змозі

зосередитися на важливих завданнях у критичний момент. З психологічної точки зору, легше розізлитись, ніж протистояти болу і втраті від розлуки. У гіршому випадку, невіршена емоційна напруга може призвести до серйозних нещасних випадків або розвитку бойового стресу, який, у свою чергу, може стати причиною зриву виконання бойового завдання. Через сімейні негаразди (непорозуміння з батьками (родичами), переживання за членів родини, які залишилися на окупованій території, конфлікти з подружжям (коханими) скоюється близько 30% самогубств військовослужбовцями – учасниками бойових дій. Близько половини зафіксованих спроб суїциду в армії, за оцінками експертів, пов'язані з сімейними обставинами.

Напружені, конфліктні стосунки між подружжям (членами сімей) деструктивно впливають на психологічний стан військовослужбовців під час служби (депресивні стани, зловживання спиртними напоями, агресивність, замкнутість, порушення статуту, суїцидальні думки тощо) і не сприяють відновленню в періоди між службовими завданнями. Проте, розумні, гармонійні стосунки в сім'ї військовослужбовця є для нього підтримуючим ресурсом, особливо у період відновлення. У наш час наявність значної кількості військовослужбовців, які розлучаються через сімейні проблеми, що виникають після їх тривалого перебування в силах оборони, навіть поза районами ведення бойових дій, спонукає до розробки шляхів щодо профілактики та вирішення конфліктів у сім'ях військовослужбовців [5].

Підсумовуючи, можемо зробити висновок про те, що вдосконалення правової та соціальної підтримки військовослужбовцям, включаючи забезпечення підтримки стійкості їх сімей, оптимізації відпусток та строків служби за мобілізацією, впровадження принципів відновного правосуддя щодо військових правопорушень, деяких злочинів та проступків, призведе до збільшення резильєнтності військовослужбовців, допоможе зберегти сім'ї та зменшить шкідливий вплив ворожих інформаційно-психологічних операцій [6].

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 15.04.2024).
2. Боярська-Хоменко А. В. Соціальні проблеми сімей військовослужбовців Канади / А. В. Боярська-Хоменко, А. І. Воронін. *Соціальні аспекти військово-професійної діяльності сектора безпеки і оборони: виклики сьогодення* : зб. тез доп. I Міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 20 трав. 2021 р. / Нац. акад. Нац. гвардії України ; [під ред. І. М. Трубавіної та ін.]. Харків, 2021. С. 22–24.

3. Светлічний, Ігор Валерійович, Зейкан, Ярослав Павлович. Практика проваджень в антикорупційних справах. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. Київ : Юрінком Інтер, 2020. № 2/3. 452 с.

4. Светлічний І. В. Відновне правосуддя в протидії злочинності неповнолітніх. *Проект нового Кримінального кодексу України у вимірі верховенства права* : матеріали сателіт. заходу V Харків. міжнар. юрид. форуму, м. Харків, 21 верес. 2021 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Консулт. місія ЄС в Україні, Всеукр. асоц. кримін. права. Харків : Право, 2022. С. 118–119.

5. Особливості призову на військову службу та захисту прав призовників стали темою обговорення на круглому столі НААУ. URL: <https://unba.org.ua/news/print/7016-osoblivosti-prizovu-na-vijs-kovu-službu-ta-zahistu-prav-prizovnikiv-stali-temoyu-obgovorennya-na-kruglomu-stoli-naau.html> (дата звернення: 15.04.2024).

6. Профілактики та вирішення конфліктів у сім'ях військовослужбовців : методичний посібник. К. : НДЦ ГП ЗС України, 2023. 115 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-23>

НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ НОРМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОНТРАБАНДУ

Сірко Б. П.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри соціального адміністрування
та гуманітарних комунікацій
Чернівецький інститут
Міжнародного гуманітарного університету
м. Чернівці, Україна*

Контрабанда як злочин посягає на встановлений порядок переміщення деяких предметів поза митними контролем або з приховуванням від митного контролю, наносить шкоду здоров'ю людей та громадській безпеці, а у глобальному масштабі перешкоджає прогресивному розвитку економічних відносин між державами, державному суверенітету та національній економіці.

Дослідження проблем питань відповідальності за незаконне переміщення предметів, товарів через митний кордон України постійно знаходяться у полі наукових досліджень вітчизняних на зарубіжних

вчених, серед яких необхідно виділити: П.П. Андрушка, О.І. Бойка, В.О. Глушкова, О.О. Дудорова, В.П. Ємельянова, В.М. Колдаєва, В.М. Киричка, О.О. Кравченко, П.С. Матишевського, М.І. Мельника, А.А. Музики, В.О. Навроцького, О.М. Омельчука, М.І. Панова, О.В. Процюка, А.В. Савченко, В.П. Тихого, М.І. С.С. Яценка та ін.

У зв'язку із нестабільною політичною, економічною, соціальною ситуацією змінюється й підхід до регулювання цих відносин, у тому числі й відповідальності за шкоду заподіяну підприємництву або суспільству внаслідок незаконного здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Кримінальний кодекс України контрабанду визначає як переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (ст. 201 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [1].

До 2023 р. при кваліфікації цього злочину, необхідно було враховувати положення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» від 15.11.2011 р. № 4025 [2]. Цим законом з визначення поняття кримінально карані контрабанди (ч.1 ст. 201 КК України) було виключено такі предмети контрабанди як: товари; історичні цінності; стратегічно важливі сировинні товари, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України тощо. У той час, виключення з ч. 1 ст. 201 КК України «товарів» призвело до законодавчого обмеження видів майна, які можуть бути предметом кримінально-карані контрабанди, лише культурними цінностями та речовинами, матеріалами, зброєю та спеціальними технічними засобами, обіг яких в Україні обмежений та регулюється окремими законами, що прямо вказується у диспозиції.

Поняття контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, фальсифікованих лікарських засобів та відповідальність за скоєння цього злочину, йдеться у ст. 305 КК України, тобто, контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів чи фальсифікованих лікарських засобів, є їх переміщення через митний кордон України поза митним контролем або приховуванням від митного контролю [1].

Відповідальність за контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, фальсифікованих лікарських засобів передбачена у ст. 305 КК України, тобто, контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів чи фальсифіко-

ваних лікарських засобів, є їх переміщення через митний кордон України поза митним контролем або приховуванням від митного контролю.

Особливо треба відзначити, що з 9 грудня 2023 року прийнято суттєві зміни у національне законодавство про відповідальність за контрабанду. Ці зміни внесено до кримінального та кримінально-процесуального законодавства України щодо криміналізації контрабанди товарів та підакцизних товарів, а також недостовірного декларування товарів тощо. Чим самим скасовано адміністративну відповідальність за переміщення товарів поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю [3].

З цього приводу слушно зазначав О.О. Дудоров про те, що прийняття закону в 2011 році щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності не відповідало умовам сучасності, адже в державі спостерігався підвищений рівень криміналізації господарських правопорушень, випадки зловживань з боку правоохоронних органів, погіршення інвестиційного клімату та зниження підприємницької активності населення [4, с. 171].

Науковцями, практиками та суддями подекуди неоднозначно вирішуються питання як про ввезення на територію України, так і вивезення з неї певних предметів – ця проблематика безпосередньо пов'язана з моментом перетинання державного кордону.

На нашу думку, відповідні зміни сприятимуть, в деякій мірі, розв'язанню питань відновлення скасованої у 2011 р. кримінальної відповідальності за товарну контрабанду. Але необхідно відмітити, що використання словосполучення «дії, спрямовані на переміщення через митний кордон України» (замість вжитого у ст. 201 ст. 201-1 КК формулювання «переміщення через митний кордон України») сприймається неоднозначно. Ця новела покликана вирішити проблему, пов'язану з диференційованим визначенням моменту закінчення контрабанди. Натомість притаманне чинній редакції ст. 201 КК України «прив'язування» моменту закінчення контрабанди до фактичного перетину кордону в разі вивезення предметів за межі України призводить до того, що факт закінченої контрабанди зазвичай встановлюється лише тоді, коли предмети вже потрапили на територію іншої держави, що ускладнює протидію контрабанді. Перенесення моменту закінчення контрабанди на більш ранню стадію (порівняно з фактичним перетином відповідними предметами митного кордону) можливе лише після внесення відповідних змін до ст. 201 КК України. При цьому необхідно виходити з того, що у випадках переміщення предметів через митний кордон України, то факт закінченого злочину встановлюється під час здійснення митного контролю тобто з моменту фактичного перетинання заборонених предметів через митний кордон.

Загальне поняття контрабанди визначено у Міжнародній конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства до якої Україна приєдналася 23.05.2000 р. Згідно п. (d) ст. 1 даної конвенції, термін «контрабанда» означає митне шахрайство, що полягає у переміщенні товарів через митний кордон у будь-який прихований спосіб [5].

У Кримінальному кодексі республіки Молдови передбачається, що не визнається контрабандою ввезення на митну територію цієї держави, без декларування грошових коштів, товарів, предметів та інших цінностей в межах, встановлених законодавством [6].

Зокрема у доволі розвинутих країнах, як: Австрія, Голландія, Данія, Італія, Франція, ФРН, Швейцарія, Швеція та ін. відсутнє як таке поняття як контрабанда в межах злочинного діяння. Така ситуація пов'язана насамперед з філософією кримінально-правової політики західноєвропейських законодавців, згідно з якою вважається недоцільним криміналізувати ті діяння в господарській сфері, протидіяти яким можна ефективніше через застосування адміністративних, податкових, цивільних та економічних санкцій [7, с. 75].

У висновках необхідно відзначити, що удосконалення вітчизняного законодавства про відповідальність за контрабанду у нових економічних та соціальних умовах приводить до необхідності поглибленого дослідження об'єктів складу цього злочину, предметів, ознак, що складають об'єктивну сторону тощо.

Література:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341–III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності: Закон України від 15.11.2011 р. № 4025. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. №25. ст. 263. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4025-17#Text>.

3. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів: Закон України від 09.12.2023 р. № 3513-IX. *Офіційний вісник України*. 2024. № 10. Ст. 578. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3513-20#Text>

4. Дудоров О. О. Злочини у сфері господарської діяльності: особливості кримінальної відповідальності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. № 1(2). С. 169–175.

5. Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 9 червня 1977 р. http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_926

6. Кримінальний кодекс Республіки Молдова від 18.04.2002 р. № 985-XV. URL. http://www.base.spinform.ru/show_doc.fwx?regnom=3835 (дата звернення: 17.04.2024).

7. Музика А. А., Савченко А. В., Процюк О. В. Кримінальна відповідальність за контрабанду: національний та міжнародний досвід : монографія. Київ : ПАЛІВОДА А.В. 2011. 270 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-24>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Соцький А. М.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри юриспруденції*

Чернівецький інститут

*Міжнародного гуманітарного університету
м. Чернівці, Україна*

Місцеві органи виконавчої влади є ключовими структурами у системі публічного управління, відповідальними за забезпечення виконання законів та реалізацію політики на місцевому рівні. Питання, пов'язані з діяльністю місцевих органів виконавчої влади, вивчалися у працях таких авторів, як В. Б. Авер'янова, Ю. П. Битяка, В. І. Борденюка, О. М. Іщенко, А. М. Коваленка, В. К. Колпакова, О.В. Кузьменко, Ю. В. Мельника, Н. Р. Нижника, В. Ф. Опришка, Н. Г. Плахотнюк, В. Ф. Погорілка, В. М. Шаповал, М. К. Якимчука та інших науковців.

З моменту набуття незалежності Україна обрала шлях подальшої розбудови суверенної, демократичної, соціальної та правової держави. Відповідно до Конституції України, публічна влада в Україні представлена органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Зміни у соціально-економічній ситуації, децентралізація та перебудова системи державного управління створюють нові виклики для місцевих органів виконавчої влади. Вони повинні адаптуватися до нових умов, враховуючи потреби та інтереси місцевого населення. В контексті змін в політичному, економічному та соціальному середовищі, важливо постійно аналізувати

та вдосконалювати правовий статус місцевих органів виконавчої влади, щоб забезпечити їхню ефективну діяльність та відповідність сучасним викликам.

На місцевому рівні діють органи державної влади із загальними та спеціальними повноваженнями, а також органи місцевого самоврядування. Виконавча влада виділяється серед різних гілок державної влади тим, що вона реально виконує національне законодавство та інші державні нормативно-правові акти, використовує всі засоби державного регулювання та здійснює управління важливими процесами суспільного розвитку. Причому вирішальна спрямованість виконавчої влади полягає в утвердженні і забезпеченні прав та свобод людини, що визнається Конституцією України (ст. 3) «найвищою соціальною цінністю» [1]. Однак за останнє століття адміністративні системи країн зазнали значних змін. Зменшення кількості сільського населення та збільшення населення великих міст зумовили необхідність створення потужних муніципалітетів та громад з правом делегування виконавчих повноважень місцевій владі. Як наслідок, державна влада була змушена відмовитися від надання більшості публічних послуг громадянам. Однак це не означає зникнення таких інститутів, як держава та місцеві органи виконавчої влади. Передача більшої кількості повноважень на рівень місцевого самоврядування несе ризик нерівномірного застосування національного законодавства на всій території країни та створення ізольованих «незалежних суверенних держав». Тому виконавчі органи загальної юрисдикції все ще залишаються важливою складовою національної системи влади, а їхня компетенція все більше зміщується в бік нагляду, консультацій та кризового управління [2].

Вважаємо за необхідне виокремити низку проблем, з якими часто стикаються місцеві органи виконавчої влади у своїй діяльності, серед яких можна виділити такі: а) корупція та недостатня прозорість є однією з основних проблем, яка може спричинити недовіру до владних структур. Недостатня прозорість у прийнятті рішень і розподілі ресурсів може призводити до корупційних схем та неправомірного використання коштів; б) місцеві органи виконавчої влади можуть не завжди ефективно виконувати свої функції через різноманітні причини, такі як недостатній бюджет, недостатня кваліфікація працівників, бюрократичні перешкоди тощо; в) недостатня участь громадян у прийнятті рішень та відсутність механізмів для зворотного зв'язку можуть призвести до відчуття віддаленості місцевих органів влади від населення; г) неправомірні дії та порушення прав громадян з боку місцевих органів виконавчої влади може призвести до конфліктів та судових позовів; д) недостатня розвиненість інфраструктури та соціальних послуг. У деяких регіонах може відсутній ефективний доступ до основних соціальних послуг, таких

як охорона здоров'я, освіта, транспортна інфраструктура тощо, через недостатність інвестицій або неефективне управління.

Розв'язання цих проблем може вимагати широкого спектру заходів. Існує кілька шляхів вирішення проблем, пов'язаних з діяльністю місцевих органів виконавчої влади:

По-перше, удосконалення законодавства. Необхідно створити чіткі та ефективні законодавчі акти, які регулюватимуть діяльність місцевих органів влади, зокрема щодо прозорості, відкритості, взаємодії з громадськістю та механізмів відповідальності.

По-друге, залучення громадськості. Важливо створити механізми для активної участі громадян у прийнятті рішень на місцевому рівні через публічні слухання, консультації, референдуми та інші форми громадського участі.

По-третє, підвищення кваліфікації працівників. Необхідно проводити систематичне навчання та підвищення кваліфікації працівників місцевих органів влади з метою забезпечення їхньої компетентності та ефективності у виконанні своїх обов'язків.

По-четверте, забезпечення прозорості та відкритості. Важливо створити механізми для публічного доступу до інформації про рішення та дії місцевих органів влади, включаючи відомості про бюджет, закупівлі, прийняття рішень та інші аспекти їхньої діяльності.

По-п'яте, створення системи контролю та відповідальності. Необхідно розробити ефективні механізми контролю за діяльністю місцевих органів влади з боку незалежних органів, громадськості та медіа, а також встановити чітку систему відповідальності за порушення законодавства та недостатню діяльність.

По-шосте, розвиток міжсекторного партнерства. Важливо сприяти співпраці між державними органами, громадським сектором та приватними підприємствами для спільного вирішення проблем та реалізації проєктів на місцевому рівні.

Отже, ці шляхи вирішення проблем можуть сприяти покращенню діяльності місцевих органів виконавчої влади та зміцненню демократичних принципів управління на місцевому рівні.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Ткачук А. Ф. Обласна державна адміністрація: короткий огляд статусу та можливостей у сучасних умовах. Інституту громадянського суспільства. К., 2019. С. 58.

СЛІДЧИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ: ПОНЯТТЯ, ЗАВДАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ

Тримбашевська Х. М.

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського рівня)
за спеціальністю 081 – Право*

Донецький національний університет імені Василя Стуса

*Науковий керівник: **Кавун С. М.***

кандидат юридичних наук,

*старший викладач кафедри конституційного, міжнародного і
конституційного права*

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) вже з перших статей зазначає, що завданнями кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини та жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений [1].

Щоб завдання кримінального провадження були якісно виконані, слідчий, прокурор проводять значний обсяг слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій залежно від виду вчиненого кримінального правопорушення.

Під час проведення досудового розслідування незалежно від ступеня тяжкості кримінального правопорушення часто постає необхідність перевірки різноманітних слідчих версій, усунення суперечностей в матеріалах справи, визначення ступеня інформованості злочинця про вчинену подію. У таких випадках зазвичай головним засобом вирішення проблем є проведення такої слідчої (розшукової) дії як «слідчий експеримент».

Питання слідчого експерименту було і залишається досить актуальним. Тому вивченням цього питання займалися вчені-криміналісти та процесуалісти: В. П. Бахін, П. Д. Біленчук, Ю. А. Чаплинська, Н. І. Гуковська, В. О. Коновалова, В. С. Кузьмичов, Є. Д. Лук'янчиков, М. В. Салтєвський, Л. А. Соя-Сірко, В. М. Тертишник, В. Ю. Шепітько, Ш. Ш. Ярамиш'ян та багато інших.

Найперше доцільним буде розглянути сучасні тлумачення поняття слідчого експерименту. Наприклад, В. М. Стратонов визначає слідчий

експеримент, як самостійну слідчу дію, яка проводиться для перевірки й уточнення наявних та отримання нових доказів шляхом відтворення обставин події та проведення дослідних дій за умов, у яких відповідні дії могли відбуватися [2, с. 7].

Зі свого боку, О. І. Котюк визначає, що слідчий експеримент – це процесуальна дія, метою якої є перевірка чи уточнення експериментальним шляхом фактичних даних, отриманих в ході слідства [3, с. 133].

Дещо ширше тлумачить слідчий експеримент Т. М. Балицький, який визначає його як слідчу (розшукову) дію, зміст якої полягає у здійсненні спеціальних дослідних дій з метою перевірки й уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, а також для перевірки висунутих гіпотез, версій та отримання нових доказів [4, с. 29].

Якщо узагальнити думки вищенаведених авторів, то можна прослідкувати, що за своїм змістом слідчий експеримент є доволі складною слідчою дією, що й обумовлює досить низьку частоту його проведення.

Варто зауважити, що у законодавстві не передбачається конкретного визначення поняття слідчого експерименту, однак ч. 1 ст. 240 КПК України достатньо повно визначає його зміст та мету. У ній вказується, що з метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчий, прокурор має право провести слідчий експеримент шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань [1].

Розкривши поняття слідчого експерименту, як на науковому, так і на законодавчому рівні, можна визначити його основні завдання, до яких належать:

- встановлення слідчим точного механізму вчинення кримінального правопорушення;
- перевірка висунутих слідчих версій;
- виявлення умов та причин, що могли сприяти або перешкоджати вчиненню кримінального правопорушення;
- перевірка та уточнення фактичних даних, які були одержані за результатами проведення окремих слідчих дій;
- отримання нових доказів;
- установа та усунення певних розбіжностей, які могли виникнути у показаннях підозрюваних, обвинувачених, свідків та потерпілих;
- визначаються межі інформованості або необізнаності злочинця про кримінальне правопорушення [5, с. 45].

Варто наголосити, що підготовка до здійснення експерименту вимагає певних організаційних заходів. Так, під час вибору місця проведення слідчого експерименту потрібно враховувати той факт, що часто він

пов'язаний з демонстрацією способу вчинення злочину, тому доступ туди сторонніх осіб повинен бути заборонений.

У таких випадках необхідно вжити заходів щодо забезпечення охорони місця експерименту (для охорони місця проведення експерименту і запобігання втечі підозрюваного (обвинувачуваного) залучаються працівники органів внутрішніх справ). З іншого боку, експериментальну перевірку можливості вчинення суб'єктом певних дій незалежно від конкретного місця можна здійснювати в службовому кабінеті слідчого чи в іншому належному місці, з огляду на конкретні обставини, що виникли і перевіряються.

Крім того, необхідно, по можливості, відновити попередні умови, якщо вони були порушені, попередити власників відповідних приміщень про час передбачуваного експерименту. У деяких випадках бажано попередньо самостійно ознайомитися з місцем проведення, щоб визначити найбільш доцільне розміщення учасників експерименту та необхідність використання між ними засобів зв'язку.

Також одним з необхідних аспектів слідчого експерименту є залучення різного роду фахівців, які допомагають на всіх етапах його проведення. З їхньою допомогою слідчий може виявити ризиковані моменти для учасників та точно і повно відтворити обстановку. Фахівці розробляють план, здійснюють нагляд та контроль за виконанням експерименту. Якщо потрібно, то виготовляють макети, муляжі знарядь, предметів, які були об'єктами вчинення кримінального правопорушення та як підсумок оцінюють всі отримані результати роботи під час слідчого експерименту [6, с. 39].

Необхідно підкреслити, що результати слідчого експерименту повинні розглядатися виключно в сукупності з іншими матеріалами розслідуваної кримінальної справи. Як правило, вони або підтверджують, або спростовують існуюче в слідчого припущення, або самі стають базою для знову виникаючого припущення про факт чи явище. Щоб результати експерименту могли бути підставою або спростуванням версії, що фігурувала в справі, висновки слідчого або суду з результатів експерименту повинні бути достовірні та відображати об'єктивно існуючу дійсність [7, с. 467–468].

Отже, можна зробити висновок, що слідчий експеримент – це достатнього важлива та складна слідча (розшукова) дія, яка потребує ретельної підготовки та чіткої організації, використання різноманітних тактичних прийомів та комбінацій для всебічного дослідження, оскільки у ньому бере участь значна кількість осіб.

Під час проведення слідчого експерименту обов'язково слід враховувати усі його особливості та тонкощі: організаційні заходи, залучення різного роду фахівців та дослідження результатів виключно

в сукупності з іншими матеріалами справи. Правильність та точність результатів проведення слідчого експерименту відіграють вагомую роль у процесі доказування та доведення вини осіб, що були причетні до вчинення кримінального правопорушення.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651–VI. *Урядовий кур'єр*. 2012. № 99.
2. Стратонов В. М. Відтворення обстановки та обставин події як метод пізнання під час розслідування злочину : автореф. дис. канд. юрид. наук. Харків, 2001. 14 с.
3. Котюк О. І. Слідчий експеримент – процесуальні аспекти. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 3(137). С. 130–135.
4. Балицький Т. М. Слідчий експеримент в системі слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні України : дис. канд. юрид. наук. Ірпінь, 2015. 216 с.
5. Чаплинська Ю. А. Слідчий експеримент (організаційний аспект). *Криміналістичний вісник*. 2013. № 1(19). С. 43–48.
6. Стахівський С. М. Слідчі дії як основні засоби збирання доказів : науково-практичний посібник. Київ : Атіка, 2009. 64 с.
7. Чернецький О. К. Результати слідчого експерименту, та їх доказове значення. *Наукові записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського: «Юридичні науки»*. 2013. Том 26(65), № 1. С. 464–471.

ОКРЕМІ СКЛАДОВІ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ ЯК ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Фокіна А. О.

*аспірантка Навчально-наукового інституту права
імені князя Володимир Великого*

ПраТ «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

*Науковий керівник: **Корнієнко-Зенкова Н. М.***

кандидат юридичних наук,

заступник керівника

Комітет Верховної Ради України з питань правової політики

м. Київ, України

В сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства основоположне значення відіграє електронна демократія, а за допомогою її інструментів (складових) реалізуються та забезпечуються права громадян, а саме політичні права громадян в Україні як демократичній, соціальній та правовій державі. Актуальність розробки, впровадження, використання інструментів електронної демократії підвищується з кожним роком, що також впливає з прийняття на державному рівні підзаконних нормативно-правових актів та низки досліджень з цього питання у вітчизняній доктрині. Наша мета з'ясувати, яким чином електронна демократія впливає на забезпечення саме політичних прав громадян, гарантованих статтями 36-40 Конституції України.

У Концепції розвитку електронної демократії в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 року № 797-р (далі – Концепція) під *електронною демократією* розуміють форму суспільних відносин, за якої громадяни та організації залучаються до державотворення та державного управління, а також до місцевого самоврядування шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій в демократичних процесах, що дає змогу: посилити участь, ініціативність та залучення громадян на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівні до публічного життя; поліпшити прозорість процесу прийняття рішень, а також підзвітність демократичних інститутів; поліпшити зворотну реакцію суб'єктів владних повноважень на звернення громадян; сприяти публічним дискусіям та привертати увагу громадян до процесу прийняття рішень [1].

У юридичній літературі (Грицяк Н. В., Соловійов С. Г.) *електронну демократію* розглядають у широкому розумінні як залучення громадян через інформаційно-комунікаційні технології до участі у процесах управління, та у вузькому розумінні як електронний супровід прав громадян [2, с. 5]. В контексті захисту та реалізації таких політичних прав громадян, як право брати участь в управлінні державними справами, право обирати та бути обраним, право брати участь у референдумах, право петицій та інших прав, ми досліджуємо електронну демократію у її широкому розумінні.

Складовими е-демократії визначають: електронний парламент, електронне законодавство, електронний суд, електронне посередництво, *електронні вибори, електронний референдум, електронне голосування, електронні петиції*, електронні кампанії, електронні опитування тощо [3, с. 2].

До прикладу, визначальними елементами участі громадян в управлінні державою із використанням інформаційно-комунікаційних технологій є: розміщення інформації про діяльність влади на сайтах органів влади (е-інформування); інтерактивне обговорення громадянами на сайтах органів влади проблем розвитку суспільства (е-консультації); реагування влади на е-петиції громадян (е-прийняття рішень) [2, с. 33].

Основними принципами для досягнення мети Концепції (тобто формування політичних, організаційних, технологічних та ідеологічних умов розвитку електронної демократії в Україні), серед іншого, визначено: а) посилення рівня залученості людини, громадянина до процесів управління справами держави та суспільства; б) широке розуміння громадянства, яке охоплює осіб та групи осіб, які постійно проживають на території держави, включені у політичні партії; в) забезпечення засобів підтримки права громадян на участь в управлінні державними справами, надання громадянам ресурсів та повноважень для участі у політиці тощо [1].

Відповідно до Плану заходів щодо реалізації Концепції заходами, спрямованими на реалізацію політичних прав громадян, визначено, в тому числі такі: а) удосконалення механізму подання та розгляду електронних петицій (політичне право громадян на звернення) та б) поширення практики використання інструментів електронного голосування (реалізація виборчих прав громадян). Вказані заходи мали бути виконані до кінця 2018 року з такими очікуваними результатами: а) забезпечення розроблення та подання в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України: законопроекту про внесення змін до статті 23-1 Закону України «Про звернення громадян» та проекту нормативно-правового акта щодо затвердження примірного порядку розгляду електронних петицій органами місцевого самоврядування; б) забезпечення реалізації пілотних проєктів з електронного голосування під час формування нового складу громадських рад [1].

Отже, «цифровізація» державного сектору, а також забезпечення політичних прав громадян має підвищити рівень довіри громадян до державних інституцій та процесів з огляду на прозорість та зменшення корупційної складової у процесі прийняття рішень. Електронне голосування, яке давно є предметом дискусій в Україні, набуло актуальності під час пандемії Covid-2019 та донині має місце для дискусій з огляду на воєнний стан в Україні та неможливість проведення виборів з низки причин, включно з такою, як особисте неприбуття до виборчої дільниці окремих верст населення.

До прикладу, серед невідданих електронних петицій, поданих громадянами України через вебпортал Кабінету Міністрів України, варто зазначити електронну петицію № 41/002163-23еп від 26 березня 2019 року щодо необхідності запровадження електронного голосування за допомогою мобільних телефонів, персональних комп'ютерів та інших засобів з огляду на такі переваги електронного голосування, на думку автора петиції, як: 1) високий рівень зручності для виборця, якому не обов'язково йти на дільницю, аби віддати свій голос; 2) чіткість і оперативність щодо підрахунку голосів; 3) електронне голосування суттєво обмежує простір для використання різноманітних технологій підкупу виборців чи фальсифікацій під час голосування [4]. Відповідно до іншої електронної петиції № 22/180030-еп від 13 лютого 2023 року, яка міститься на офіційному інтернет-представництві Президента України, надана пропозиція щодо необхідності запровадження електронного голосування через застосунок Дія на період дії правового режиму воєнного стану з метою проведення виборів та реалізації статті 70 Конституції України, оскільки, на думку автора петиції, в місті Запоріжжі досі немає мера міста, а є тільки виконуючий його обов'язки, що не дуже добре відображається на місті в цілому [5]. Таким чином, громадяни України мають змогу за допомогою складових е-демократії брати участь у суспільно-політичному житті країни, що є основою демократичного розвитку України.

Література:

1. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 08 лист. 2017 р. № 797-р. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-p> (дата звернення: 09.04.2024).

2. Електронна демократія : навч. посіб. / Н. В. Грицяк, С. Г. Соловійов ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Н. В. Грицяк. К. : НАДУ, 2015. 66 с.

3. Складові е-демократії. *Інститут Міжнародних Відносин Київського Національного Університету Імені Тараса Шевченка* : веб-сайт. URL :

<https://e-learning.iir.edu.ua/mod/resource/view.php?id=28356> (дата звернення: 09.04.2024).

4. Операція «електронізація». Електронне голосування і підрахунок. *Електронні петиції Кабінету Міністрів України*: вебсайт. URL: <https://petition.kmu.gov.ua/petitions/2159> (дата звернення: 15.04.2024).

5. Електронне голосування (Є-Голосування). Електронні петиції. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*: вебсайт. URL: <https://petition.president.gov.ua/petition/180030> (дата звернення: 15.04.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-27>

ОСОБЛИВОСТІ ПІДХОДУ ДО ПОНЯТТЯ АГРЕСІЇ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Шабан Ю.

здобувач першого року

*третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства*

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Пахлеванзаде А.

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Поняття агресії у міжнародному праві одна із ключових і важливих. Воно так чи інакше пов'язане з такими поняттями, як безпека, суверенітет, мир, територіальна цілісність, права людини.

Статут ООН свідчить, що Організація Об'єднаних Націй переслідує такі цілі, як підтримувати міжнародний мир та безпеку і з цією метою може вживати ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру та придушення актів агресії чи інших порушень миру; розвивати дружні відносини між націями на основі поваги до принципу рівноправності та самовизначення народів, а також вживати інших відповідних заходів для зміцнення загального правопорядку та миру [1].

Згідно зі статтею 39 Статуту Організації Об'єднаних Націй, Рада Безпеки надає рекомендації або вирішує, які заходи слід вжити для підтримання, або відновлення міжнародного миру та безпеки. Визначення агресії

затверджено Резолюцією 3314 (XXIX) Генеральної Асамблеї від 14 грудня 1974 року [2].

Відповідно до Резолюції, яка нагадує про обов'язок держав за Статутом ООН вирішувати свої міжнародні суперечки мирними засобами, щоб не наражати на загрозу міжнародний мир, безпеку та справедливість, однією з основних цілей Організації Об'єднаних Націй є підтримання міжнародного миру та безпеки й вживання ефективних колективних заходів для запобігання, та усунення загрози миру, та придушення актів агресії, а також інших порушень миру.

Також, згідно з Резолюцією, агресія є найсерйознішою і найнебезпечнішою формою незаконного застосування сили, що таїть у собі в умовах існування різних видів зброї масового знищення можливу загрозу світового конфлікту з усіма її катастрофічними наслідками.

Ця Резолюція знову підтверджує обов'язок держав не використовувати збройну силу з метою позбавлення народів їх права на самовизначення, свободу та незалежність або порушення територіальної недоторканності, а також знову підтверджує, що територія держави є недоторканою і що вона не повинна бути об'єктом, навіть тимчасово, військової окупації, або інших заходів застосування сили, що вживаються іншою державою порушуючи Статут ООН, і що вона не повинна бути об'єктом придбання іншою державою внаслідок таких заходів або загрози їх застосування.

Також, згідно з нею, прийняття визначення агресії мало б мати стримуючий вплив на потенційного агресора, полегшувало б констатацію актів агресії та здійснення заходів для їх припинення, а також сприяло б наданню допомоги жертві агресії та огородженню її прав та законних інтересів, і хоча питання про те, чи скоєно акт агресії, має розглядатися з урахуванням всіх обставин у кожному окремому випадку, проте бажано сформулювати основні принципи як керівництво для такого визначення.

Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй (Прийнята резолюцією 2625 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24 жовтня 1970 року) [3] закріплює суворе дотримання державами зобов'язань, щоб нації жили спільно одна з одною в умовах миру, оскільки практика втручання в будь-якій формі не тільки є порушенням духу та літери Статуту ООН, але також веде до створення ситуацій, які ставлять під загрозу міжнародний мир та безпеку.

Також Декларація констатує обов'язок держав утримуватись у своїх міжнародних відносинах від військового, політичного, економічного чи будь-якого іншого тиску, спрямованого проти політичної незалежності чи територіальної цілісності будь-якої держави. Також Декларація закріплює, щоб усі держави у своїх міжнародних відносинах утримувалися від загрози силою чи її застосування як проти територіальної цілісності чи

політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим чином, несумісним із цілями Організації Об'єднаних Націй.

Таким чином, поняття агресії є одним із ключових і найважливіших у міжнародному праві, але коли окремо взята суверенна держава здійснює агресію, вона сама себе не вважає злочинцем, і виникає питання спочатку про дипломатичні, потім економічні, а згодом, можливо, навіть військові методи запобігання подібному акту агресії та її наслідків.

Література:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй від 1945 року. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf (дата звернення: 14.04.2024).

2. Definition of Aggression General Assembly resolution 3314 (XXIX) 14 December 1974. URL: <https://legal.un.org/avl/ha/da/da.html> (дата звернення: 14.04.2024).

3. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй від 24 жовтня 1970 року. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/140050__140050 (дата звернення: 14.04.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-28>

ПРИМУСОВІ ЗАХОДИ ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ПОКАРАННЮ

Шморгун В. О.

*здобувач наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 – Право*

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Загороднюк С. О.

кандидат юридичних наук, доцент

кафедри кримінального права, процесу та криміналістики

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Мінімальні стандартні правила ООН, які стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила») від 29.11.1985 визначають, що доцільно надавати перевагу опіці та нагляду, пробачі,

громадським роботам, фінансовим покаранням, компенсації та реституції, передачі на виховання тощо [1].

З метою належного виконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань Указом Президента України від 24.05.2011 № 597/2011 схвалено Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні, якою серед іншого, передбачено здійснення таких заходів як забезпечення під час здійснення правосуддя щодо неповнолітніх, які вчинили правопорушення, як додержання їх прав з урахуванням вікових, соціально-психологічних, психофізичних та інших особливостей розвитку; створення ефективної системи реабілітації неповнолітніх, які вчинили правопорушення, з метою їх перевиховання та ресоціалізації [2].

Як зазначає В.О. Меркулова «на тлі аксіоматичного визначення особливої важливості примусових заходів виховного характеру в системі заходів кримінально-правового впливу щодо неповнолітніх останнім часом все частіше лунають пропозиції щодо необхідності визначення таких заходів як таких, що мають суттєві переваги перед покаранням, оскільки спрямовані на досягнення цілей, запобігання злочинам, виправлення та ресоціалізацію засуджених переважно без ізоляції від суспільства, а отже, не тягнуть за собою суттєвих негативних наслідків для особи та суспільства, які пов'язані із відчуженням засудженої особи від суспільства» [3, с. 14].

З метою забезпечення реалізації інтересів саме неповнолітніх, надання можливості неповнолітнім, які вчинили кримінальні правопорушення, адаптуватися до реалій суспільного життя, а попередження вчинення неповнолітніми нових кримінальних правопорушень КК України передбачена можливість застосування до неповнолітніх примусових заходів виховного характеру яка є альтернативою кримінальному покаранню і надають можливість неповнолітній особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, виправитися без призначення їй покарання за вчинене кримінальне правопорушення (ст. ст. 97, 105 КК України).

При застосуванні вищевказаних положень, слід врахувати, що згідно ч. 1 ст. 97 КК України, неповнолітнього, який вперше вчинив кримінальний проступок або необережний нетяжкий злочин, може бути звільнено від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання. У цих випадках суд застосовує до неповнолітнього примусові заходи виховного характеру.

Відповідно до ст. 105 КК України неповнолітній, який вчинив кримінальний проступок або нетяжкий злочин, може бути звільнений судом від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру, якщо буде визнано, що внаслідок щирого розкаяння та подальшої бездоганної поведінки він на момент постановлення вироку не потребує застосування покарання.

З наведених норм слідує, що звільнити неповнолітню особу як від кримінальної відповідальності, так і від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру, можливо лише у разі вчинення кримінального проступку або необережного нетяжкого злочину.

При вчиненні тяжкого, а тим більше, особливо тяжкого злочину застосування вказаних норм, незважаючи на те, що злочини вчинені неповнолітніми, виключається, що, на нашу думку є слушним, оскільки згідно ч. 1 ст. 1 КК України, вказаний кодекс має своїм завданням, крім запобігання кримінальним правопорушенням, й правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства.

Слід зазначити, що після введення на території України воєнного стану та внесення Законом України № 2117-IX від 03.03.2022 змін до КК України будь-яке протиправне кримінальне діяння, що має матеріальну складову – крадіжка, грабіж, розбій, стали вважати тяжкими злочинами, що виключає застосування до вказаних осіб примусових заходів виховного характеру.

Стаття ст. 105 КК України, на відміну від ст. 97 КК України, не обмежує звільнення особи від покарання навіть у разі вчинення тожотожних діянь, а також незалежно від того чи вчинений кримінальний проступок чи нетяжкий злочин неповнолітнім вперше.

Застосувати положення ст. 105 КК України можливо за наявності сукупності таких умов: 1) неповнолітній вчинив кримінальний проступок чи нетяжкий злочин; 2) щиро розкався; 3) після вчинення кримінального проступку чи нетяжкого злочину поведінка неповнолітнього була бездоганною.

Звільнити особу від кримінальної відповідальності на підставі ст. 97 КК України можливо у разі надходження до суду як клопотання прокурора (п. 14 ч. 2 ст. 36 ч. 1 ст. 497 КПК України), так і у разі надходження до суду обвинувального акту, а за ст. 105 КК України – лише у разі надходження обвинувального акту.

З метою забезпечення єдності судової практики у вирішенні питання у вирішенні питання, яким нормам слід надати перевагу – ст. 97 чи ст. 105 КК України ВССУ у своєму листі від 16.01.2017 №223-66/0/4-17 «Про практику здійснення судами кримінального провадження щодо неповнолітніх» вказав, що перед ухваленням вироку суду необхідно обов'язково розглянути питання щодо наявності підстав для застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру. У разі обвинувачення неповнолітнього у скоєнні вперше кримінального проступку чи нетяжкого правильним вбачається застосувати

за наявності визначених законом умов, незважаючи на відсутність відповідного клопотання прокурора, діючи в порядку, передбаченому ч. 1 ст. 97 КК України та ч. 3 ст. 497 КПК України, примусові заходи виховного характеру, звільнивши неповнолітнього від кримінальної відповідальності. Якщо не має підстав для звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності, але суд вважає, що внаслідок щирого розкаяння та подальшої бездоганної поведінки на момент постановлення вироку неповнолітній, який вчинив кримінальний проступок чи нетяжкий злочин, не потребує застосування покарання, то рішення про звільнення від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру на підставі ст. 105 КК України приймається за результатами судового розгляду обвинувальним вироком суду [4].

З наведеного слідує, що звільнення від кримінальної відповідальності найбільше відповідає інтересам неповнолітніх.

З урахуванням правової позиції, висловленої Верховним Судом у постанові від 10.06.2020 у справі № 161/7253/18, звільнення неповнолітнього від покарання на підставі ст. 105 КК України здійснюється без призначення йому конкретного покарання, передбаченого санкцією статті закону України про кримінальну відповідальність, за якою його було визнано винуватим [5].

В той же час, відповідно до ч. 3 ст. 97 КК України у разі ухилення неповнолітнього, що вчинив кримінальне правопорушення, від застосування до нього примусових заходів виховного характеру, ці заходи скасовуються і він притягується до кримінальної відповідальності. Вказане свідчить про те, що звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності з вказаної підстави не є безумовним та може бути скасоване.

При цьому, як зазначає Марченко А.О. «у чинному кримінальному, кримінальному процесуальному законодавстві практично відсутня правова регламентація особливостей застосування звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх із застосуванням примусових заходів виховного характеру як умовного інституту, де особливу роль відіграє випробувальний термін» [5, с. 271].

Проте, на нашу думку звільнення особи, а тим більше неповнолітньої, від кримінальної відповідальності не повинно тягнути за собою покладення на неї будь-яких обов'язків та має бути безумовним. Покладення на неповнолітню особу обов'язків можливе лише у разі звільнення її від покарання на підставі ст. 105 КК України.

Література:

1. Мінімальні стандартні правила ООН, які стосуються судочинства неповнолітніх («Пекінські правила», 1995 року) : збірник міжнародних

документів та нормативно-правових актів України з питань соціально-правового захисту дітей, частина 1. Київ : Логос, 2001. 595 с.

2. Про Концепцію розвитку кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні : Указ Президента України від 24 травня 2011 р. № 597/2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/597/2011#Text> (дата звернення: 13.04.2024).

3. Меркулова О. В. Звільнення від кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх: суперечливість кримінально-правових та кримінально-процесуальних положень. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 4. С. 12–15. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2017/4/5.pdf> (дата звернення: 13.04.2024).

4. Про практику здійснення судами кримінального провадження щодо неповнолітніх : Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16 січня 2017 р. URL: https://zib.com.ua/ua/print/127476-list_vssu_vid_16012017_223-6604-17_pro_praktiku_zdiysnennya_.html (дата звернення: 13.04.2024).

5. Постанова Верховного Суду від 10 червня 2020 р. у справі № 161/7253/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89977675> (дата звернення: 13.04.2024).

6. Марченко О. А. Умовне звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності: відповідність законодавства деяким міжнародно-правовим стандартам. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 267–272. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.47>

НАПРЯМ 2. ЕКОНОМІКА. МЕНЕДЖМЕНТ. ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА ТА ТУРИЗМ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-29>

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ

Албичева Ю. В.

*здобувач вищої освіти ступеня бакалавра другого курсу
за спеціальністю 073 – Менеджмент
кафедра менеджменту
Міжнародний гуманітарний університет*

Згардан В. В.

*здобувач вищої освіти ступеня бакалавра другого курсу
за спеціальністю 073 – Менеджмент
кафедра менеджменту
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: **Лебедєва Н. А.**
кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Аналізуючи вплив [1] різноманітних факторів на ефективність управління у сучасному бізнес-середовищі, це дослідження систематизує й узагальнює результати досліджень:

– управління, ефективність, стратегічне планування, комунікація, лідерство, інновації.

– полягає в ідентифікації та аналізі факторів, що впливають на ефективність управління в умовах постійних змін у глобальному бізнес-середовищі.

– досліджують вплив різноманітних факторів, таких як стратегічне планування, комунікація, лідерство та інновації, на ефективність управління.

– дослідження полягає в розкритті важливості різноманітних чинників для ефективного управління та узагальненні наукових досліджень у цій області [4].

Чинники, які впливають на ефективність управління, різноманітні і включають:

1. Людські можливості, які включають розумові та фізичні здібності для управлінської діяльності.

2. Засоби виробництва, які допомагають підвищити продуктивність та розширити можливості людини і колективу.

3. Соціальні умови, які сприяють розвитку творчих здібностей працівників та колективів.

4. Сукупний вплив цих чинників, який може посилюватися їх взаємодією.

У сучасному управлінні ключову роль відіграють людський інтелект, використання обчислювальних систем та забезпечення інформацією.

Враховуючи це, важливо поєднувати науку, техніку та виробництво для досягнення успішних результатів. Крім того, професійний рівень керівника, його творчі здібності та здатність швидко реагувати на управлінські виклики є важливими факторами ефективного управління.

Також значний вплив на ефективність управління мають фактори, такі як участь колективу в управлінні, поліпшення якості персоналу, наукова організація праці тощо. Однак ієрархічність може викликати труднощі, коли деякі чинники, які суттєво впливають на результати, залишаються за межами компетенції управлінського органу [5].

Головна мета мотивації у праці – це спонукання працівників до досягнення високих результатів, виконання обов'язків з більшою відповідальністю та зацікавленістю в досягненні цілей. Тому створення сприятливих умов для мотивації персоналу та забезпечення їхнього зацікавлення в результаті діяльності є ключовим завданням керівництва підприємства.

Кожна людина має свої потреби, інтереси та цінності, які визначають мотивацію до праці та щасливого життя. Тому оптимальною буде система мотивації персоналу, побудована на індивідуальному підході до кожного працівника.

У сфері економіки нашої країни відзначається недостатній рівень управління. Однією з причин такого становища є неефективна мотивація працівників. Проблеми зі стимулюванням результативної праці управлінського персоналу не вирішуються належним чином. Для підвищення продуктивності роботи управлінського персоналу застосовуються різноманітні методи мотивації, включаючи матеріальні та нематеріальні стимули. При цьому особливу увагу слід звертати на задоволення потреб працівників, від основних фізіологічних потреб до потреби у само-реалізації.

Комунікація – це взаємодія, під час якої передається або обмінюється інформацією. Успішна комунікація вважається тоді, коли інформація

успішно доходить від відправника до отримувача, і останній однозначно зрозумів її суть. Ефективність комунікації також залежить від того, як відправник побудував повідомлення: спочатку привернув увагу, зацікавив, перейшов до основної частини, уточнив деталі, обговорив, зробив висновки і закликав до дії. Очікуваним результатом такої комунікації є зміна поведінки отримувача.

Існують різні типи комунікації:

1. Формальні – це ті, які визначаються організаційною структурою підприємства. Чим більше рівнів управління, тим більше можливостей для викривлення інформації, оскільки кожен відділ може фільтрувати та коригувати комунікаційні повідомлення.

2. Неформальні – це спілкування між друзями, колегами або поширення чуток. Навіть якщо 66% інформації приходить через неформальну комунікацію, то 80% цієї інформації стосується роботи.

3. Вертикальні – це комунікація вгору або вниз по ієрархії.

4. Горизонтальні – це обмін інформацією між відділами для узгодження дій.

5. Міжособистісні – це вербальне спілкування між людьми в будь-якій формі комунікації.

Хоча організаційна структура може ускладнювати розвиток горизонтальної комунікації, надаючи перевагу ієрархічному спілкуванню, горизонтальна комунікація є важливим елементом успішної комунікації в межах та поза структурами підприємства.

Більшість осіб часто не розрізняють суттєво різницю між поняттями "лідерство" і "керівництво", вважаючи, що будучи на посаді керівника, людина автоматично володіє владою над підлеглими і стає лідером колективу. Однак лідерство полягає в здатності впливати на окремих особистостей і групи, спрямовуючи їхні зусилля на досягнення цілей організації.

Лідерство виникає там, де є потреба в ініціативних діях. Лідером може бути той, хто бере на себе ініціативу або розподіляє завдання так, щоб кожен міг виявити ініціативу, бачить конкретну мету та шляхи її досягнення. Справжній лідер користується довірою своєї команди, володіє адаптивним мисленням, вірою в себе і свою команду, харизмою, силою волі, а також є чесною і відкритою особою. Для досягнення успіху лідерові необхідна свобода, самостійність і автономність.

Керівник не просто "старший", він має функцію управління і адміністративні повноваження. В ідеальному випадку в трудовому колективі керівник одночасно є і "лідером", і "менеджером". Менеджер – це керівник, який керує роботою інших і несе особисту відповідальність за її результати.

Інновації супроводжують людство з самого початку його існування. Світовий інноваційний розвиток можна розглядати через певну хронологічну періодизацію, а саме:

I – дотермінологічний період (100 тис. років тому – XIII ст. н.е.);

II – період початку зародження (XIII ст. – кінець 1930-х років);

III – період наукового становлення (початок 1940-х – кінець 1960-х років); IV – період нового осмислення (1970-і роки – початок 1980-х років);

V – період інтенсивного впровадження (1980-і роки – кінець 1990-х років);

VI – період нанотехнологічного перетворення (2000-ні роки – по теперішній час)

Інновації – це єдине поняття, яке не тільки не застаріло, але й не застарітиме. Це пояснюється постійною увагою до пошуку нового: будь то нові ідеї, товари чи послуги, а також нові ринки. Якщо спеціалізація в певній галузі вважається минулим, оскільки ґрунтується на досвіді, правилах та процедурах, то інновації – це майбутнє, яке відображається у розвитку спеціалізації за допомогою нових концепцій та інструментів. Це стосується управління як системи, яка регулюється принципами та теоріями.

Вивчення основних положень відомих інноваційних теорій дозволяє їх класифікувати у чотири групи, які відображають еволюційний розвиток інновацій: циклічні інноваційні теорії, інноваційні теорії економічного розвитку, еволюційно-інституційні теорії економічного розвитку та теорії управління знаннями як основи інноваційного розвитку.

Отримання нових знань і технологій та їх ефективне впровадження у соціально-економічний розвиток визначає роль і місце країни у світовій спільноті, рівень життя населення та забезпечення національної безпеки. У промислово розвинених країнах 80–95% приросту ВВП припадає на частку нових знань, втілених у техніці та технологіях. Цей перехід на інноваційний шлях розвитку став можливим завдяки створенню національних інноваційних систем (НІС), які, за даними досліджень, є головним досягненням ХХ століття. НІС дозволили високорозвиненим країнам забезпечити технологічні прориви і підтримувати конкурентоспроможність своїх економік на найвищому рівні.

У 2020 році Україна посіла 45-ту позицію у "Глобальному інноваційному індексі 2020" серед 131 економіки та набрала 37,4 бали зі 100. З урахуванням процесів глобалізації економічного зростання, коли внаслідок інтенсифікації конкурентних змагань між підприємствами значно ускладнюється механізм формування і використання конкурентних переваг, ключовою стає ефективна управлінська інновація через функціонування адаптивних і підтримуючих механізмів [2].

Серед різноманітних видів інновацій нині особливо актуальні управлінські, які стають важливими для вдосконалення бізнесу в нових умовах і є менш витратними, ніж технологічні та продуктові.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що результативність управління визначається впливом різноманітних факторів, які взаємодіють між собою та формують успішну діяльність організації. Зокрема, важливою складовою є якість лідерства, здатність до ефективної комунікації, стратегічне планування, гнучкість та адаптивність, а також постійний пошук інноваційних рішень. Гармонійне поєднання цих факторів та постійна увага до їхнього вдосконалення є важливими для досягнення успіху та стабільного розвитку в сучасному бізнес-середовищі [3].

Література:

1. Вплив організаційно-економічних чинників на ефективність управлінської праці. Вебсайт. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wpcontent/uploads/2017/12/407.pdf>

2. О. Veklych. BASIC OPERATIONAL NOTIONS OF THE TERMINOLOGICAL APPARATUS OF THE ECOSYSTEM ASSETS. *Ефективна економіка* : електронний журнал. 2020. Вебсайт. URL: <https://ouci.dntb.gov.ua/editions/AQDdx4DY/>

3. Елементи системи управління персоналом. Вебсайт. URL: <http://www.economy.nayka.com.uahttps://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/b711a0b0-130b-443c-a5e3-b15ce8292168/content#:~:text=Саме%20комунікація%20створює%20сприятливі%20умови,язковим%20елементом%20системи%20управління%20персоналом>

4. Лідерство як невід’ємна складова управління. Вебсайт. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/249318113.pdf>

5. Вплив управлінських інновацій на ефективність управління організації. Вебсайт. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/98.pdf

ВАЖЛИВІСТЬ ЛІДЕРА В СИСТЕМІ ОСВІТИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА НАВЧАННЯ ТА РОЗВИТОК СТУДЕНТІВ

Біліонок В. О.

*здобувач вищої освіти ступеня бакалавра другого курсу
за спеціальністю 241 – Готельно-ресторанна справа
кафедра менеджменту
Міжнародний гуманітарний університет*

Гавриленко О. М.

*здобувач вищої освіти ступеня бакалавра другого курсу
за спеціальністю 241 – Готельно-ресторанна справа
кафедра менеджменту
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: ***Лебедева Н. А.***
кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Лідери в системі освіти відіграють вирішальну роль у створенні позитивного та продуктивного середовища навчання, яке сприяє успіху студентів [1]. Їхні дії та рішення можуть значно впливати на мотивацію, залученість та загальний розвиток учнів. У сучасному світі, де знання та інновації стають ключовими рушіями прогресу, роль лідера в системі освіти виходить далеко за межі простого адміністрування. Ефективні лідери освітніх закладів не лише організують навчальний процес, але й створюють сприятливе середовище, яке мотивує та надихає студентів досягати успіху, розкривати свій потенціал та ставати відповідальними та свідомими громадянами.

Ми розглянемо ключові якості та навички, якими мають володіти лідери, щоб створювати сприятливе середовище для навчання.

Важливість лідерів в освіті:

Лідери в освіті можуть бути директорами шкіл, завучами, вчителями, менторами, консультантами та іншими фахівцями, які беруть на себе відповідальність за створення сприятливого середовища для навчання. Їхні якості та навички лідерства можуть мати значний вплив на такі аспекти:

– Створення чіткого бачення та місії: Ефективні лідери чітко формулюють бачення та місію навчального закладу, які слугують

орієнтиром для всіх учасників освітнього процесу. Це бачення має бути амбітним, але досяжним, та ґрунтуватися на цінностях та пріоритетах школи.

– Забезпечення сприятливого клімату: Лідери створюють позитивну та підтримувальну атмосферу, де студенти відчувають себе в безпеці, поважаються та цінуються. Вони сприяють співпраці, повазі до різноманіття та інклюзивності, а також заохочують ризикувати та пробувати нове.

– Мотивація та залучення студентів: Ефективні лідери мотивують та залучають студентів до процесу навчання, роблячи його цікавим, змістовним та релевантним. Вони використовують різноманітні методи викладання, надають зворотний зв'язок та підтримку, а також визнають та заохочують досягнення учнів.

– Підтримка професійного розвитку вчителів: Лідери підтримують професійний розвиток вчителів, надаючи їм можливості для навчання, наставництва та співпраці. Це сприяє вдосконаленню педагогічних навичок, впровадженню інноваційних методів викладання та підвищенню загальної якості освіти [2].

– Співпраця з батьками та громадою: Ефективні лідери налагоджують партнерські стосунки з батьками та громадою, залучаючи їх до освітнього процесу. Це сприяє кращому розумінню потреб та очікувань всіх зацікавлених сторін, а також мобілізує додаткові ресурси та підтримку для школи.

Вплив лідерства на навчання та розвиток студентів:

Дослідження показали, що лідерство в освіті може мати значний позитивний вплив на навчання та розвиток студентів, зокрема:

– Підвищення академічної успішності: Студенти, які навчаються в університетах з сильним лідерством, як правило, мають кращі показники в тестуванні, вищі бали та частіше закінчують школу.

– ка мотивації та залученості: Ефективні лідери мотивують студентів до навчання, роблячи його цікавим та змістовним. Це призводить до кращої залученості на уроках, активної участі в шкільних заходах та прагнення до досягнення успіху.

– Розвиток навичок 21 століття: Лідери в освіті сприяють розвитку в учнів навичок 21 століття, таких як критичне мислення, креативність, співпраця, комунікація та вирішення проблем. Ці навички є важливими для успіху в навчанні, роботі та житті.

– Підвищення соціальної та емоційної компетентності: Ефективні лідери створюють середовище, де студенти відчувають себе в безпеці, поважаються та цінуються. Це сприяє розвитку в них соціальної та емоційної компетентності.

– Підтримка індивідуального розвитку: Ефективні лідери визнають унікальні здібності та потреби кожного студента. Вони створюють середовище, яке сприяє індивідуальному розвитку та допомагає студентам розкрити свій потенціал.

– Збільшення почуття приналежності: Лідери, які створюють позитивний клімат та заохочують співпрацю, сприяють формуванню у студентів почуття приналежності до шкільної спільноти. Це почуття безпеки та підтримки є важливим для психічного здоров'я та загального благополуччя студентів.

Стилі лідерства в освіті:

Існує декілька стилів лідерства, які можуть бути ефективними в освіті. Деякі з найпоширеніших включають:

– Трансформаційне лідерство: Цей стиль лідерства надихає та мотивує студентів досягати свого повного потенціалу. Трансформаційні лідери є візіонерами, які встановлюють високі стандарти та допомагають студентам побачити можливості в собі.

– Орієнтоване на людей лідерство: Цей стиль лідерства ставить в центр уваги потреби та добробут студентів. Лідери, орієнтовані на людей, створюють підтримувальне середовище та сприяють розвитку позитивних стосунків між усіма учасниками освітнього процесу.

– Сервантське лідерство: Цей стиль лідерства ставить потреби інших, зокрема студентів та вчителів, понад свої власні. Сервантські лідери служать іншим, допомагаючи їм досягати своїх цілей та розвивати свої здібності.

Вибір найефективнішого стилю лідерства залежить від конкретного контексту та потреб навчального закладу. Однак спільними рисами ефективних лідерів є чітке бачення, сильні навички спілкування, здатність мотивувати та надихати інших, а також орієнтація на результат [3].

Лідери в освіті відіграють важливу роль у створенні середовища навчання, яке сприяє успіху студентів. Їхні дії та рішення можуть впливати на мотивацію, залученість та загальний розвиток учнів. Ефективні лідери створюють чітке бачення, забезпечують позитивний клімат, підтримують професійний розвиток вчителів та співпрацюють з батьками та громадою. Дослідження показують, що лідерство в освіті може мати значний позитивний вплив на навчання та розвиток студентів, підвищуючи їх академічну успішність, мотивацію, навички 21 століття та соціальну та емоційну компетентність.

Література:

1. "Leadership for Educational Improvement" by Warren Little. URL: <https://us.corwin.com/books>

2. Building School Leadership Capacity: A Guide to Replication by The Wallace Foundation. URL: <https://wallacefoundation.org/topics/school-leadership>

3. "Leadership Practices That Promote Student Learning: A Synthesis of the Research" by Robert E. Hess. URL: <https://wallacefoundation.org/sites/default/files/2023-07/How-Leadership-Influences-Student-Learning.pdf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-31>

РОЗВИТОК КУРОРТНО-ОЗДОРОВЧИХ ТЕРИТОРІЙ У ПОСТВОЄННИЙ ПЕРІОД В УКРАЇНІ

Гарбузова В. В.

*студент факультету економіки і управління
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля
м. Київ, Україна*

Заваріка Г. М.

*доктор географічних наук,
професор кафедри міжнародної економіки і туризму
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля
м. Київ, Україна*

Розвиток курортно-оздоровчих територій в Україні останніми роками ускладнювався зовнішніми та внутрішніми чинниками, що були неочікуваними для держави. Ці фактори вимагають застосування новітніх інструментів державної політики для забезпечення мінімального функціонування курортно-оздоровчої сфери зараз, та для стабільного розвитку у поствоєнний період. У зв'язку з цим, важливо проаналізувати ці фактори та визначити їх вплив на туризм в Україні. Крім того, потрібно детально розглянути роль держави в забезпеченні безпеки туризму і виявити шляхи для її підвищення.

Вивченням цієї теми вже займалась Заворотнюк А.І. та виділила такі проблеми розвитку курортно-оздоровчої галузі, спричинені повномасштабним вторгненням:

1) відсутність актуальної та повної статистики в санаторно-курортній галузі;

2) відсутність новітньої ефективної державної політики у сфері туристичного бізнесу;

3) відсутність маркетингових стратегій розвитку;

4) проблема пошуку кваліфікованого персоналу для закладів [1].

Також у своїй статті А.Л. Помаза-Пономаренко підкреслює, що існує необхідність в оновленні чинної Стратегії розвитку туризму та курортів України [2, 3].

Розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Україні має велике значення в сучасних умовах. Цей вид туризму відіграє важливу роль у підвищенні якості життя населення, підтримці здоров'я та активному відпочинку. Сприяючи фізичному та психічному оздоровленню, він сприяє збереженню здоров'я та підвищенню працездатності населення. Санаторно-курортне господарство в Україні демонструє великі можливості для розвитку, оскільки враховується широкий спектр чинників, включаючи природні, історико-культурні, соціальні, економічні та політичні. Ці чинники мають відмінну регіональну специфіку і впливають на структуру санаторно-курортних комплексів у кожному конкретному регіоні [4].

Перш за все, подальший розвиток курортно-оздоровчої сфери, як і туризму в цілому, залежить від соціально-економічного становища країни, припинення військових дій, повернення окупованих територій та їх відновлення.

Після припинення військових дій та повернення окупованих територій необхідно провести ряд заходів для відновлення інфраструктури та покращення інвестиційного клімату. Це включає в себе:

1. Створення інфраструктури.

Ці заходи включатимуть в себе реконструкцію і розвиток існуючих санаторіїв та курортів, здійснення капітального ремонту і модернізації будівель, а також їх обладнання з метою підвищення їхньої якості і відповідності сучасним стандартам. Також доречним рішенням стане розроблення проектів та здійснення будівництва нових санаторіїв, медичних центрів та готелів.

2. Розробка медичних програм.

З причини створення нових курортно-санаторних закладів обов'язковим є створення спеціалізованих програм лікування, розробка індивідуальних та групових програм для різних категорій пацієнтів з урахуванням їхніх потреб та діагнозів, та впровадження сучасних методів діагностики та лікування для підвищення ефективності медичних програм.

3. Підготовка кваліфікованого медичного персоналу.

Цей пункт включає в себе організацію курсів підвищення кваліфікації, тренінгів та стажувань для медичного персоналу та створення умов для приваблення фахівців, зокрема забезпечення привабливих умов праці,

конкурентних зарплат та можливостей для кар'єрного зростання медичному персоналу.

4. Створення маркетингових стратегій.

Також важливим є просування туристичних продуктів, розроблення та впровадження маркетингових стратегій для привертання туристів на курорти, використання рекламних кампаній, участь у виставках та інших маркетингових заходах. Особливо корисним є розвиток інтернет-простору: створення веб-сайтів, соціальних медіа та інтернет-платформ для просування та бронювання медичних туристичних послуг.

5. Підтримка держави.

Держава має створювати стимули для інвестицій шляхом надання податкових пільг та інших фінансових стимулів для інвесторів у сфері санаторно-курортної галузі. Також треба бути розробляти правове регулювання, наприклад ухвалення законодавства, що сприяє розвитку сектору санаторно-курортного туризму, включаючи визначення стандартів та правил функціонування.

Отже, дотримуючись викладеної вище стратегії, у післявоєнний період важливо активізувати зусилля у вирішенні проблем, що виникли через повномасштабне вторгнення, адже розвиток лікувально-оздоровчого туризму може стати важливим джерелом доходів для країни та сприяти покращенню якості життя населення.

Література:

1. Заворотнюк А. І. Institutional Repository of Polissia National University. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/14052/3/Zavorotniuk_AI_KR_T_2023.pdf (дата звернення: 06.04.2024).

2. Помаза-Пономаренко А. Л. eNUCPUIR: Головна сторінка. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16838/1/Статья_Помаза-Пономаренко%20А.Л._Вернадського_2022.pdf (дата звернення: 06.04.2024).

3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 06.04.2024).

4. Яворська В., Транченко Л., Сич, В. Проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Україні. 2020. № 1.С. 131–139.

ЕКОНОМІЧНА РЕЦЕСІЯ ЯК ПОШТОВХ ДО ЗМІН

Голенко І. С.

*здобувач вищої освіти другого курсу ступеня бакалавра
за спеціальністю 073 – Менеджмент
кафедра менеджменту
Міжнародний гуманітарний університет*

Чумаченко Д. О.

*здобувач вищої освіти другого курсу ступеня бакалавра
за спеціальністю 073 – Менеджмент
кафедра менеджменту
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: **Горбаньова В. О.**
старший викладач кафедри менеджменту
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Економічна рецесія завжди викликає загострення ситуації як на економічному, так і на соціальному рівнях. Проте, цей період кризи може бути також часом можливостей і змін. Дослідимо, як економічна рецесія може стимулювати процеси змін у суспільстві та економіці, а також які стратегії можуть бути використані для реагування на ці виклики.

Під впливом рецесії безробіття зростає, підприємства скорочують виробництво, інвестиції зменшуються [1]. Це призводить до загального погіршення економічних показників та падіння довіри до економічної системи. Проте, саме цей період може стати часом переосмислення стратегій виробництва та розвитку, а також пошуку нових можливостей для інновацій та дій.

Саме такий сценарій «переосмислення» допоміг вийти з найбільшої фінансової кризи з часів холодної війни [2]. Кроками до виходу з кризи стали:

1) стимулюючі заходи влади країн, які допомогли зменшити вплив кризи в критичний час;

2) реформи у фінансовій системі, які включали в собі додатковий нагляд та регулювання для фінансових установ, підвищення прозорості в діяльності установ для зменшення ризиків для інвесторів та у деяких випадках створення спеціальних регуляторних органів, створених для

ефективного нагляду та швидкого реагування на кризи у фінансовому секторі економіки;

Було проведено політику відновлення економічного зростання, зокрема це:

1) інфраструктурні проєкти, програми підтримки бізнесу та підвищення соціальних виплат;

2) центральні банки багатьох країн знизили процентні ставки до історично низького рівня, щоб стимулювати позики та інвестиції. Низькі процентні ставки також стимулювали витрати споживачів на кредити та виплати за кредитами, що також сприяло підвищенню споживчого попиту та економічного зростання;

3) поступове відновлення довіри до фінансової системи та відновлення позитивного настрою серед інвесторів та споживачів також відігравали важливу роль у відновленні економічного зростання. Зменшення нестабільності на фінансових ринках сприяло збільшенню інвестицій та ризику для бізнесу;

4) деякі країни використали кризу як можливість для реформ та стимулювання інноваційних секторів економіки, таких як технології, зелена енергія та біотехнології. Це сприяло розвитку нових джерел економічного зростання та створенню нових робочих місць.

Криза 2008 року дала нам багато нових технологій, таких як [4]:

1) фінансові технології: криза викликала необхідність вдосконалення фінансових процесів та забезпечення більшої прозорості та ефективності у фінансовій системі. Це призвело до зростання інтересу до розвитку фінансових технологій, таких як цифрові платежі, блокчейн-технології, розумні контракти та розрахунки;

2) економіка спільного використання: ситуація підштовхнула до пошуку нових способів заробітку та економії, що призвело до зростання популярності концепції економіки спільного використання. Платформи, які дозволяють обмін чи оренду ресурсів, такі як Uber, Airbnb та інші, стали популярними серед суспільства;

3) віддалена робота: під час кризи багато компаній змушені були зменшити витрати та оптимізувати робочі процеси. Що призвело до зростання популярності віддаленої роботи та використання цифрових інструментів для співпраці та комунікації.

4) розвиток електронної комерції та зелених технологій: щоб врятувати своє діло від впливу рецесії багато компаній звернулися до електронної комерції як способу збільшення продажів та залучення нових клієнтів. Це призвело до значного зростання та інновацій у галузі онлайн-торгівлі, включаючи впровадження нових технологій для оптимізації процесів замовлення, доставки та обробки платежів. Це привело до висновку що в наш час дуже важливий перехід до більш сталого розвитку та захисту

довкілля. Це сприяло розвитку зелених технологій, таких як відновлювана енергія, енергоефективні технології та інші інновації, спрямовані на зменшення викидів шкідливих речовин та споживання ресурсів.

Рецесія, це процес під час якого відбувається багато змін, у більшості випадків ці зміни направлені в кращу сторону вирішення проблеми [5]. Але чи потрібні подібні кризи світу? З одного боку, уникнення проблем на економічному тлі, світ міг би направляти сили задля розвитку технологій промисловості, які вже існують. Або розвивати торгівлю, науку, медицину та ще багато чого. Але, якщо в суспільстві немає проблем, тоді немає поштовхів до змін. Економічна рецесія може привести суспільство у занепад, а може привести суспільство до розквітання. Такі кризи дуже корисні тим, що під час їх вирішення, у суспільстві закарбовуються нові знання, які у перспективі на майбутнє, лише скріплять економіку.

Висновком можна сказати, що під час економічної кризи, чи то локальної, чи то світової, становище в яке входить суспільство, змушує людей вигадувати нові технології, процеси та методи для покращення становища. З цього також можна сказати, що і можлива українська рецесія у післявоєнний час, може привести до того, що саме Україна буде хабом нових технологій та інновацій [3]. Таку думку можна сприймати всерйоз, дивлячись у минуле, на те як владі України та НБУ вдалося подолати гіперінфляцію.

Література:

1. George Soros, *The Crisis of Global Capitalism: Open Society Endangered* – *PhilPapers*. *PhilPapers: Online Research in Philosophy*. URL: <https://philpapers.org/rec/SORTCO-5> (date of access: 20.04.2024).

2. *The Financial Crisis Inquiry Report: Final Report of the National Commission on the Causes of the Financial and Economic Crisis in the United States*. *UNT Digital Library*. URL: https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc123532/m1/3/?gad_source=1&gclid=CjwKCAjwz42xBhB9EiwA48pT793fw5I4VAf6oL-IYtj9Op_aHZErcQnhUwfCLRFjaiMDZM5ZYW5SdhoC4oEQAvD_BwE (date of access: 20.04.2024).

3. *Економічна правда*. Світ на порозі кризи. Чому всі говорять про рецесію та які є загрози для України. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/07/22/689486/> (дата звернення: 20.04.2024).

4. Лютий І., Юрчук О. Фінансово-економічна криза 2008–2010 рр.: деякі чинники та уроки. *Вісник Національного банку України*. 2011. № 1. С. 10–16.

5. Що лежить в основі Великої рецесії. Спільне. URL: <https://commons.com.ua/uk/shho-lezhit-v-osnovi-velikoyi-retsiesiyi/> (дата звернення: 20.04.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-33>

РОЗВИТОК ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Горбатюк А. В.

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського рівня)
за спеціальністю 241 – Готельно-ресторанна справа*

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Олійник В. Д.

кандидат географічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Готельне господарство в Україні переживає періоди викликів, особливо в контексті політичних конфліктів. Політична нестабільність та економічні турбулентності створюють складні умови для розвитку індустрії гостинності. Проте, навіть в умовах кризи, готельний сектор виявляє стійкість та адаптивність, шукаючи нові можливості для збереження та розвитку, тому вивчення розвитку готельного господарства в Україні стає актуальним завданням, що сприяє розумінню та аналізу стратегій. У даному дослідженні ми проаналізуємо цей процес та визначимо ключові аспекти та тенденції розвитку готельного сектора в контексті війни в Україні.

За останні роки в ЗМІ були повідомлення про руйнування готельних закладів: у лютому готель «Україна» у Чернігові та «Інгул» у Миколаєві; у квітні 2022 року готель «Нтон» у Львові постраждав від ракетного обстрілу; у травні 2022 року було знищено ракетним ударом готель «Grande Pettine» у Одесі та кілька готелів у Затоці Одеської області; у липні 2022 року піддалися ракетному обстрілу готелі «Миколаїв» та «Reikartz River» у Миколаєві; у грудні 2022 року готель «Alfavito» у Києві постраждав від попадання ракети [1].

Додатково, зафіксовано руйнування таких готелів як «Grand Admiral Resort&SPA» у Київській області, готелі «Харків» та «SV Park» у місті Харків, «Play Hotel by Ribas» у Херсоні та «Sunrise Park» у Запоріжжі. Хоча

ступінь пошкодження цих закладів різний, практично всі вони стали непридатними до подальшого використання [1].

На сьогоднішній день інформація про руйнування готельних закладів у містах, де тривають військові дії, відсутня. Підрахунок зруйнованих об'єктів проводять на територіях, які були звільнені. За даними проекту RebuildUA лише у місті Ірпінь постраждали 63 з 74 готелів та рекреаційних закладів, у місті Буча – 20 з 54, а у місті Гостомель – 7 з 10 [2].

За даними, наведеними Forbes та Ольгою Насоною, засновницею компанії «Ресторанний консалтинг», приблизно 1000 закладів громадського харчування постраждали в результаті військових дій. Відомо, що часткове руйнування приміщень ресторанів може призвести до збитків у розмірі від 100–150 тис. грн., тоді як значні пошкодження можуть призвести до втрат від 500 тис. до 1 млн грн. Будівлі, що зазнали повного руйнування, можуть призвести до збитків в розмірі від 100 тис. дол., як відзначає Насонова [3].

Готель, розташований у центрі Херсона, та один із глемпінгів мережі «Mandra Glampings», які належать до «Ribas Hotels Group», зазнали відчутного пошкодження. Пошкоджено 20 номерів та три поверхи будівлі, всі вікна виявилися вибитими. Загальна сума, необхідна для відновлення, оцінюється приблизно у 800 тис.дол. [3].

У складній ситуації, що виникла серед підприємців на територіях Донецької та Луганської областей, зазначається випадок Михайла Розумного, який інвестував понад 5,5 млн дол. у відкриття готелю «Дольче-Віта» у місті Святогірськ. Починаючи зі звичайного радянського табору, він перетворив його на один із найбільших готельно-ресторанних комплексів у місті [3].

Також, наприкінці вересня 2022 року, ракета вразила готель «Краматорськ», який вважався одним із найбільших на контрольованій українській території в Донецькій області. У результаті обстрілу зазнало руйнування майже 3000 квадратних метрів будівлі.

Додатковим показником пошкодження готелю може бути його невідновлення та невідновлення його роботи після завершення бойових дій та встановлення українського контролю на території. Проведений аналіз сучасного функціонування готелів ммережі «Reikartz», що є найбільш розгалуженою в Україні, надає уявлення про особливості функціонування готелів у період військових дій. Загалом, серед 61 готелю мережі, на певний час припинено роботу 21 готелю, що розташовані у місцях ведення бойових дій, таких як Київ, Кривий Ріг, Херсон, Суми, Миколаїв. Варто зауважити, що більша частина з них відновила свою роботу після 12 квітня 2022 року [4].

Негативний вплив на діяльність готельного бізнесу в Україні також проявляється через відтік робочої сили. За результатами проведених

у 2017 році досліджень стало відомо, що більшість працівників готельної галузі склали жінки. Зокрема, 3,1% усіх трудових ресурсів України відігравали активну роль у функціонуванні готельних підприємств, в той час як чоловіки становили лише 1,2% від загальної кількості працездатних чоловіків [5].

Зважаючи на це, важливим стає аналіз кількості вимушених переселенців, особливо жінок з дітьми, які становлять основну частину населення України, що залишило свої рідні місця проживання через конфліктну ситуацію чи економічні труднощі. Згідно з даними Міжнародної організації міграції на травень 2022 року, в Україні налічувалося понад 8 мільйонів внутрішньо переміщених осіб. З цієї кількості 7,5 мільйонів українців емігрували за кордон, а 3,4 мільйони звернулися за захистом у країнах, де перебувають [6].

Для готельного господарства така ситуація означає ряд викликів і можливостей:

1. Зміна в попиті на послуги готельного господарства.
2. Адаптація готелів до нових потреб клієнтів.
3. Робоча сила в готельній галузі.
4. Конкуренція і розвиток ринку.

Отже, врахування масштабів внутрішньої та зовнішньої міграції в Україні є важливим для розуміння тенденцій та розвитку готельного господарства.

У період військових дій спостерігаються зміни в споживанні готельних послуг, що відображаються у функціонуванні готельних підприємств. Ці зміни можна узагальнити наступним чином:

1. Збільшення попиту в готелях на заході України. Переселення дипломатичних місій з Києва до Львова активізувало роботу готелів у західних областях. Готелі вищої категорії тимчасово перетворилися на місця роботи для дипломатичних представництв, що призвело до зростання їхньої використаності.

2. Прийом внутрішніх переселенців. Готелі на заході України надавали тимчасове притулок для переселенців з територій, де тривали бойові дії. Ця ситуація призвела до підвищення заповненості готелів, але з часом, з ослабленням загрози, попит на ці послуги знизився.

3. Зміна цільової аудиторії. Активізація заселення журналістів, в готелях, розташованих близько до лінії фронту, призвела до зміни цільової аудиторії готелів. Такі гості надають перевагу готелям з хорошим Інтернет-зв'язком та гарантією безпеки.

4. Домінування внутрішнього туризму. В умовах війни 99% відвідувачів готелів у 2022 році склали громадяни України. Іноземні туристи склали лише близько 1% від загальної кількості гостей.

Отже, під час війни в Україні готельне господарство зазнало значних змін. Збільшення попиту в готелях на заході країни, прийом внутрішніх переселенців та активізація журналістів, вплинули на розвиток цієї сфери. У цілому, розвиток готельного господарства в Україні під час війни відображає складність та адаптивність цієї сфери у відповідь на змінні умови.

Література:

1. Понад 12 готелів постраждали в Україні через війну. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/886309.html> (дата звернення: 04.04.2024).

2. Аналітичні звіти Rebuild. URL: <https://rebuildua.net/zvity> (дата звернення: 04.04.2024).

3. Ракети замість відвідувачів. Війна пошкодила понад 1000 ресторанів, кафе та готелів. Як бізнес їх відновлює і чим може допомогти держава. *Forbes*. URL: <https://forbes.ua/money/raketi-zamist-vidviduvachiv-viyna-poshkodila-ponad-1000-restoraniv-kafe-ta-goteliv-yak-biznes-ikh-vidnovlyue-i-chim-mozhe-dopomogti-derzhava-14022023-11725> (дата звернення: 04.04.2024).

5. Безручко Л., Білоус С., Філь М. Готельне господарство України в умовах війни: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-43> (дата звернення: 04.04.2024).

5. Килин О.В., Тимчишин Ю.В. Формування персоналу підприємства готельного господарства: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22, ч. 2. С. 20–24.

6. Портал оперативних даних. Ситуація з біженцями з України. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 05.04.2024).

THE PECULIARITIES OF THE USE OF DIGITAL SERVICES IN UKRAINE DURING THE WAR PERIOD

Mitrov H. O.

*Postgraduate Student at the Department of Economics and Digital Business
State University of Intellectual Technologies and Communications
Odesa, Ukraine*

As conventional sectors face unprecedented challenges due to the war, digital services emerge as vital economic lifelines, offering resilience and adaptability. They not only contribute significantly to the national economy but also provide essential opportunities for individuals to earn a sustainable income under strained circumstances. Unlike physical infrastructures, digital platforms remain more resilient to the physical barriers and dangers imposed by the war, making them indispensable for maintaining economic stability and supporting the livelihoods of countless Ukrainians. The paper provides a short overview on peculiarities of the use of digital services during the war, as well as their role in the country's economic landscape.

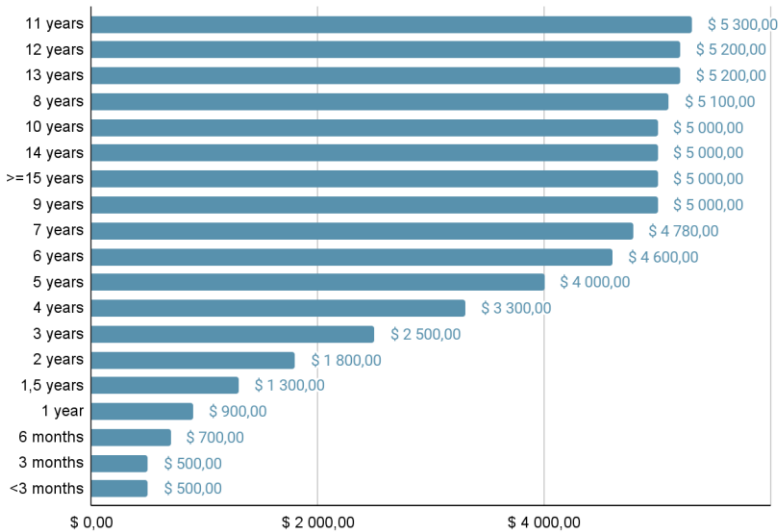
In the Law of Ukraine "On Electronic Communications" as of January 1, 2024, the following definition of an electronic communication service is provided: "A service consisting of the reception and/or transmission of information through electronic communication networks, excluding services with editorial control over the content of the information transmitted using electronic communication networks and services." A user of electronic communication services is recognized as "a legal or natural person, or a sole proprietor, who uses or orders an electronic communication service" [1]. This definition encompasses a vast number of services that businesses and the population cannot do without—internet banking, television, access to social networks, marketplaces, educational services, etc.

In our opinion, despite all the dangers and risks of war, Ukraine already has a strong foundation for the implementation and development of digital services. This includes the availability of broadband Internet, an increasing number of personal computer and smartphone users, and a high level of education among the population. This applies to both commercial and government sectors: people actively use digital banking services, electronic government services, educational platforms, Internet TV services, and more.

For instance, in 2019, the volume of broadband Internet access services reached 13.3 billion hryvnias, and mobile communications reached 37.59 billion hryvnias [2]. The average download speed of fixed (broadband) internet

connection as of April 2024 was 75.70 Mbps, and mobile was 27.23 Mbps, while in August 2022, these figures were 55.52 Mbps and 23.05 Mbps, respectively [3].

A striking example of the importance of digital services during wartime is that in 2022, Ukrainian IT companies exported services worth 3.7 billion USD, which is a 7.9% decrease compared to 2021 figures, while the export in the metallurgy sector was only 6 billion USD and fell by more than 62.5% compared to 2021 [4]. At the same time, in 2023, the median income of a Ukrainian IT specialist with 5 years of experience was 4,000 USD (see graph 1).

Graph 1. Median Income of IT Specialist (USD) Based on the Total Number of Years of Experience in the Industry as of 2023 [5]

The diagram depicts median income in the IT industry in Ukraine based on years of experience. It shows a clear upward trend in salary as experience increases. Individuals with less than three months to up to 1.5 years of experience have median incomes ranging from \$500 to \$1,300. Salaries then rise incrementally from \$1,800 for two years of experience to \$3,300 for four years. The growth in income becomes less steep from five years onward, starting at \$4,000 and increasing to \$4,780 by seven years of experience. The highest incomes range between \$5,000 and \$5,300 for professionals with eight to fifteen or more years of experience, suggesting a plateauing effect in salary increments beyond eight years in the field.

We believe that Ukraine possesses significant potential for the development of the digital services market. However, reaching this goal requires systematic efforts to create a favorable investment climate, support national producers, and stimulate educational activities in the IT sector. Despite the risks associated with war, these efforts can lead to successful development and progress. Key factors identified include the presence of a developed mobile infrastructure providing access to high-speed internet and a highly educated population that facilitates the adoption of new technologies. These elements are crucial for the country's digital transformation and economic resilience, especially in times of adversity. With strategic focus and investment in these areas, Ukraine can not only sustain but also significantly enhance its position in the global digital economy.

Bibliography:

1. Про електронні комунікації : Закон України від 16.12.2020 р. № 1089-IX : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 04.04.2024).
2. Обсяг реалізованих послуг у сфері телекомунікацій та поштового зв'язку за 2019 рік. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/zv/dnp/dnp_u/dnp0419_u.htm (дата звернення: 01.02.2024).
3. Ukraine Median Country Speeds February 2024. URL: <https://www.speedtest.net/global-index/ukraine#mobile> (дата звернення: 05.04.2024).
4. Експорт України у 2022 році: головні тенденції, сектори та регіони. URL: https://export.gov.ua/news/4570-eksport_ukraini_u_2022_rotsi_golovni_tendentsii_sektori_ta_regioni (дата звернення: 01.02.2024).
5. Зарплати українських розробників – зима 2023. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/salary-report-devs-winter-2023/> (дата звернення: 03.01.2024).

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ТА ІННОВАЦІЙ

Мокану О. В.

здобувачка вищої освіти 3 курсу першого (бакалаврського рівня)

за спеціальністю 073 – Менеджмент

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Горбаньова В. О.

старший викладач кафедри менеджменту

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

У сучасному бізнес-ландшафті, компанії, які реалізують інвестиційні стратегії в різних секторах економіки, повинні швидко й ефективно адаптуватися до ринкових змін. Ця гнучкість має вирішальне значення для подолання криз і забезпечення конкурентоспроможності як продуктів, так і підприємства в цілому. Управління інвестиціями відіграє ключову роль за таких обставин, зосереджуючись на досягненні позитивних результатів для ключових фінансових показників [4].

Проте управління інвестиціями в Україні має певні обмеження. Приплив фінансових ресурсів насамперед спрямований на малі та середні підприємства, які часто надають перевагу операційній діяльності для негайного отримання доходу, а не інвестиціям в інновації та цифровізацію. Навпаки, на міжнародному рівні компанії, які рано перейшли на цифрові технології, особливо ті, що працюють у високотехнологічних галузях, як правило, отримують найбільші прибутки завдяки своїй масштабованості та інноваційним підходам.

Інвестиційний менеджмент – сукупність методів, прийомів, способів та принципів управління інвестиційним процесом, рухом інвестиційних ресурсів з метою одержання доходу в майбутньому [1].

Інноваційний менеджмент, виступаючи як наукою, так і мистецтвом управління, спирається на теоретичні основи ширшої сфери управління. До них належать фундаментальні принципи, такі як закони та закономірності, що керують динамічними системами, а також різні принципи, функції та методології, що керують цілеспрямованою діяльністю людини в цих системах [2].

Аналіз важливих показників фінансового ринку, визначення поточних обсягів фінансових інвестицій і стратегічне планування резервів на майбутнє разом із вибором інвестиційних цілей і оцінкою фінансових

інструментів для створення диверсифікованого інвестиційного портфеля разом становлять область управління інвестиціями.

Для ефективного переходу до цифрової економіки в широкому масштабі необхідно створити сприятливі умови та стимули для вітчизняних підприємців. Це передбачає забезпечення дотримання законодавства в таких сферах, як оподаткування, банківська справа та страхування, а також оптимізацію поширення інформації для заохочення фінансових інвестицій.

У світлі цього ключові аспекти реструктуризації інноваційної діяльності в Україні будуть зосереджені навколо інструментів управління. Ці інструменти включають вдосконалення законодавчої бази та державних програм, надання фінансової підтримки інноваційним організаціям, надання пільгових умов для інноваційних організацій та надання додаткової підтримки для сприяння інноваціям. З огляду на те, що цифровізація буде фундаментальним компонентом організаційного розвитку, впровадження цифрових механізмів управління стане наріжним каменем для розвитку підприємства.

В еволюції управління інвестиціями можна виділити два основні сучасні шляхи: фінансування розробки, впровадження та використання внутрішніх інновацій у своєму бізнесі; та придбання технологій від зовнішніх організацій для покращення власних бізнес-операцій та полегшення продажу готової продукції. Проте повномасштабне вторгнення в Україну становить ризики для обох цих напрямків. У першому сценарії ризики включають обмежені фінансові ресурси, зниження попиту на нові продукти та послуги та загальну інвестиційну невизначеність. У другому сценарії ризики стосуються продовження економічного погіршення в окупованих і прифронтових регіонах, невизначеності щодо доцільності повернення інвестицій через загрози руйнування та окупації, а також логістичних проблем.

Проте суттєва підтримка партнерів вселяє оптимізм у майбутнє, дає змогу підготуватися до швидкого відновлення та прискореного зростання української економіки та інноваційно-інвестиційної сфери після перемоги над супротивником. Розвиток ринкової економіки України невід'ємно вимагає створення ефективного механізму управління інвестиціями. У сучасному контексті очевидно, що сучасний бізнес не може процвітати без постійної цифрової трансформації. Отже, компанії, які прагнуть зберегти чи підвищити свою конкурентоспроможність на ринку, спрямовують свої фінансові ресурси на цю сферу [3].

Успішне управління інвестиціями не тільки сприяє підприємництву в спеціалізованих секторах, але й передбачає перенаправлення інвестиційного капіталу компанії на цифрові технології як інструмент стратегічного інвестування.

Крім того, роль держави в стимулюванні цифровізації виробництва, яка охоплює від цифровізації окремих компаній до сприяння співпраці між державою та підприємствами в умовах повномасштабного вторгнення та складних економічних умов, представляє надзвичайно складну проблему.

Процес цифрової трансформації потребує суттєвих змін до законодавства, удосконалення практик моніторингу та оцінки, а також полегшення процедур впровадження інноваційних цифрових технологій на підприємствах.

Проте основною перешкодою для вітчизняного впровадження цифрових технологій на підприємствах, а отже, і створення інноваційних виробництв, залишається недостатнє виділення фінансових інвестицій.

Література:

1. Інвестиційний менеджмент: навч. посіб. (практикум) / С. В Качула та ін. Дніпро : Монолит, 2022. 204 с.
2. Гудзь О. Є., Стецюк П. А. Інвестиційний менеджмент: навчальний посібник/ О. Є. Гудзь, П. А. Стецюк. Львів : ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. 223 с.
3. Інноваційний менеджмент : навчальний посібник / П. П. Микитюк. Тернопіль : Економічна думка, 2006. 295 с.
4. Харчук С. А. Стан інвестиційної діяльності підприємств України в умовах економічної нестабільності. *Економіка та держава*. 2020. № 1, січ. С. 66–72.

АНАЛІЗ ГОТЕЛЬНОЇ МЕРЕЖІ RIXOS

Москалик Г. В.

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського рівня)
за спеціальністю 241 – Готельно-ресторанна справа
Міжнародний гуманітарний університет*

Дідух К. С.

*здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського рівня)
за спеціальністю 241 – Готельно-ресторанна справа
Міжнародний гуманітарний університет*

Науковий керівник: Олійник В. Д.

*кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту*

*Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Історія створення готелю. омпанія заснована в 2000 році паном Fettaħ Tamince, компанія Rixos є однією з найшвидше зростаючих мереж готелів класу люкс у світі. За такими темпами зростання стоїть історія особистого успіху Феттаħа Тамінджі, який досі займається більшістю процесів у компанії. В одному з інтерв'ю Тамінджі зізнався, що виріс в Анталії і це дало йому розуміння того, що по-справжньому потрібно відпочиваючим. Він з юності підробляв у готелях, навчався у Німеччині, займався торгівлею та будівельним бізнесом. А безпосередньо готельний бізнес для пана Тамінджі розпочався із... невеликої земельної афери. На першій лінії частини узбережжя Туреччини закон забороняє приватну забудову, проте там можна звести готель. Тому, він допоміг своєму клієнтові викупити недобудований готель біля моря, щоб на його місці збудувати віллу. Але плани змінилися, віллу збудували на території, а готель було вирішено закінчити та запустити. Цей готель відкрився у 2000 році, і відтоді щорічно відкривається щонайменше один готель [2].

Переваги готельних мереж:

1. Можливість придбати велику кількість товарів та послуг за оптовими цінами. Приклади таких товарів: устаткування для номерів, білизну, мийні засоби, предмети санітарно-гігієнічного призначення.

2. Можливість економії на навчанні нових співробітників. Зазвичай, мережа готелів здійснює централізовану підготовку кадрів, що значно

скорочує витрати коштів та часу кожного члена мережі окремо, на якісну підготовку до належного рівня роботи кадрів.

3. Ефективна реклама готелів на ринку послуг і економія на маркетингових заходах. Проведення рекламної кампанії завжди потребує великих затрат, що дуже сильно відображається на бюджеті окремих незалежних готелів.

4. Використання діджиталізованої системи бронювання, що дозволяє підвищити заповнення номерного фонду всіх готелів – членів мережі.

Стандартизація готелів.

Стандарт – це нормативний документ, що встановлює вимоги до якості готельних послуг. Важливу роль в управлінні якістю відіграють технічні умови. Технічні умови – це нормативний документ, що встановлює додаткові вимоги до державних стандартів. У взаєминах готельних ланцюгів, підприємств та їх гостей суттєво вступила сертифікація систем якості обслуговування, яка відповідає стандартам ІСО 9000. Вимоги до якості на міжнародному рівні визначаються стандартами ІСО 9000.

ІСО серії 9000 забезпечують гостю право активніше впливати на якість готельних послуг; забезпечують законодавчу базу, що передбачає активну роль гостя в процесі надання якісних готельних послуг. А також використовуються для визначення відмінностей і взаємозв'язків між основними поняттями у сфері якісного обслуговування [4].

Переваги готельної мережі Rixos:

1. Готелі розташовані у затребуваних країнах, таких як ОАЕ, Хорватія.
2. Лівія, Туреччина та Казахстан.
3. Єдина мережа готелів, яка планує стратегію розвитку на 10–15 років наперед.
4. Активні у розвитку як міських готелів, так і пляжних.
5. Бренд має високий ступінь впізнаваності.
6. Пропонується довгостроковий розвиток кар'єри.
7. Сильною стороною є: розваги, СПА та велнес, їжа та напої.
8. Особлива увага VIP-послуг.
9. Можливості для конференцій та спортивних заходів.
10. Добре організована програма навчання та розвитку персоналу [5].

Номерний фонд готелю налічує близько 3'000 номерів 5-ти різних категорій та 50 вілл. Кожен готель притримується єдиного стилю фасаду та інтер'єру номерів, а саме: компонування білого, сірого (іноді чорний) та коричневого кольорів. Також готель має не лише діловий профіль, а також мережа орієнтована на гостей з дітьми. В кожному готелі є дитячі кімнати, дитячі клуби з розвагами для маленьких дітей. Втім є розділення дитячих клубів, для найменших (до 13 років) та більш дорослих, підлітків (від 13 до 17 років). Загальна площа приготельних територій складає близько 177,15 га [3].

Загальні риси готелей:

1. Усі готелі мережі Rixos мають дитячі клуби, де можна лишити дитину під наглядом.
2. Готелі досить близько розташовані до берегової лінії. (Перша або друга лінія моря).
3. Два види харчування: а-ля-карт або шведська лінія.
4. Розташовані від аеропортів на відстані від 5 до 40 км.
5. Більше 4 видів номерів. (від категорії стандарт до королівського люксу).

Література:

1. Навчально-методичний посібник «Готельна справа», доцент, к.т.н. Тітомир Л. А.
2. Інтерв'ю з Феттахом Тамінджи URL: <https://www.dsnews.ua>
3. Туристична агенція Пілігрім URL: <https://pilgrim.ua>
4. ДСТУ ISO/TS 13811:2016 (ISO/TS 13811:2015, IDT). URL: <https://me.gov.ua>
5. Офіційний сайт Rixos URL: <https://rixos.ua>

ЯК СТАТИ УСПІШНИМ ЛІДЕРОМ

Непомяца Р. В.

*здобувач вищої освіти ступеня бакалавра другого курсу
за спеціальністю 241 – Готельно-ресторанна справа
кафедра готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
Міжнародний гуманітарний університет*

Кухоренко А. С.

*здобувач вищої освіти ступеня бакалавра другого курсу
за спеціальністю 241 – Готельно-ресторанна справа
кафедра готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
Міжнародний гуманітарний університет*

*Науковий керівник: **Лебедева Н. А.**
кандидат технічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Лідерство є критичним фактором успіху будь-якої організації, оскільки воно спрямовує дії та стимулює співробітників до досягнення спільних цілей [1].

Лідерство передбачає не лише управління, а й демонстрацію позитивного прикладу, виявлення співчуття та піклування про потреби команди. Ключові завдання успішного лідера:

1. Створення спрямованості та визначення чітких цілей організації.
2. Зміцнення взаємин між співробітниками та досягнення спільних результатів.
3. Відстоювання вірності своїм ідеям та ефективне спілкування з підлеглими.
4. Мотивування та підтримка співробітників у процесі роботи.
5. Постійне самовдосконалення як один із головних елементів лідерства.

Лідерство вимагає постійного самовдосконалення та розвитку різноманітних навичок управління, комунікації, мотивації й коучингу. Кожна людина може стати успішним лідером за умови налагодження самодисципліни та цілеспрямованої роботи над собою.

Ключовим завданням лідера є створення спрямованості, визначення чітких цілей, зміцнення взаємин між співробітниками та досягнення

спільних результатів. Лідер має бути здатним відстоювати вірність своїм ідеям, ефективно спілкуватися з підлеглими, мотивувати та підтримувати їх у процесі роботи. Одним із головних елементів лідерства є також здатність до постійного самовдосконалення.

Лідерство вимагає постійного самовдосконалення та розвитку різноманітних навичок управління, комунікації, мотивації й коучингу. Кожна людина може стати успішним лідером за умови налагодження самодисципліни та цілеспрямованої роботи над собою.

Вміння приймати рішення. Успішний лідер має бути спроможним аналізувати інформацію та оперативно приймати важливі рішення на основі фактів і даних. Це вимагає зосередженості на головних цілях і підтримки міцних відносин з колегами. Окрім того, лідер має бути готовим приймати ризики та впроваджувати нові ідеї.

Успішний лідер формує свою психологію як спосіб оцінки власних можливостей та мислення, що дає впевненість у собі та віру у власні сили. Для цього варто звертатися до ефективних систем і методик, розроблених провідними психологами, які допомагають розвинути лідерський склад особистості [2].

Серед основних якостей, які психологи визначають як вкрай необхідні для ефективного лідера, виокремлюються:

1. Працездатність – здатність до інтенсивної та результативної діяльності.

2. Врівноваженість – вміння зберігати спокій і контроль у стресових ситуаціях.

3. Впевненість у собі – тверда віра у власні можливості та компетентність.

4. Рішучість і твердість позиції – здатність приймати сміливі та виважені рішення.

5. Прагнення до мети – наполегливість у досягненні поставлених цілей.

Розвиток лідерських якостей:

1. Будь проактивним – бери відповідальність за події у своєму житті, замість того щоб скаржитися на проблеми, активно шукай шляхи їх вирішення.

2. Бери ініціативу на себе – завжди будь готовий взяти керівництво у свої руки, продумуй все до дрібниць та залучай помічників.

3. Відкрито сприймай критику – вчися адекватно реагувати на критичні зауваження, будь готовим до змін, навіть якщо вони суперечать твоєму его.

4. Не бійся нового – постійно виходь із зони комфорту, будь готовим вчитися новим речам та черпати знання від досвідченіших людей.

5. Думай про інших – стався до інтересів оточуючих нарівні зі своїми, намагайся згуртувати колектив навколо себе співпрацю та підтримкою.

Ефективна комунікація – один з головних елементів успішного лідерства. Він має бути здатним зрозуміти потреби співробітників, вислухати їхні пропозиції та бути відкритим до нових ідей. Він також повинен вміти чітко доносити свої вказівки, забезпечуючи правильне розуміння та уникаючи непорозумінь.

У сучасному мінливому світі лідерство потребує гнучкості та адаптивності. Лідер має бути готовим до нових викликів, вміти працювати в умовах нестабільності та бути здатним прогнозувати тенденції змін для забезпечення успішної діяльності організації в майбутньому.

Лідерство означає бути прикладом для інших, діяти зі співчуттям і дбайливістю до потреб співробітників та клієнтів. Лідер повинен мати відповідальне ставлення до своєї роботи та бути готовим ділитися знаннями й досвідом, забезпечуючи підтримку для професійного розвитку команди.

Здатність приймати рішення. Лідер має бути спроможним аналізувати інформацію та здійснювати швидкі й правильні рішення, які підтримують головні цілі організації. Це вимагає зосередженості на пріоритетах та міцних відносин з колегами.

Колективний дух. Здатність згуртувати команду, допомогти розвивати взаєморозуміння та співпрацю. Кінцева мета – створення значущої роботи, яка допомагає людям розвиватися та досягати своїх цілей. Кінцева мета – створення значущої роботи, яка допомагає людям розвиватися та досягати своїх цілей.

Успішний лідер має бути здатним створювати відчуття мети та значущості у співробітників, щоб забезпечити успішну діяльність організації та високу якість життя. Це вимагає розуміння потреб команди, налагодження ефективної комунікації та надихання людей на спільні досягнення.

Захоплення своєю справою – ключ до ефективного лідерства. Лідер, який щиро закоханий у свою роботу, випромінює захопленість та мотивацію, що надихає і захоплює послідовників.

Відкритість до нового – запорука гнучкого лідерства. Успішні лідери відзначаються відкритістю розуму та адаптивністю. Вони не чинять опору змінам, а навпаки, гнучко реагують на нові ідеї та погляди, відмінні від власних. Така готовність вислухати та прийняти інші точки зору забезпечує ефективність керівництва в динамічному середовищі [3, с. 64].

Ключ до успішного лідерства – це виховання в собі неусвідомленої компетентності, коли набуті знання та навички стають невід'ємною частиною мислення та поведінки, автоматично застосовуються на практиці без додаткових зусиль.

Для розвитку успішного лідерства необхідно звертатися до гідних прикладів видатних особистостей та лідерів, ретельно вивчати їхні

біографії, життєві принципи та досягнення. Важливо не просто читати про них, а занотовувати ключові ідеї, робити висновки та застосовувати їх на практиці. Також потрібно оточувати себе успішними людьми, які досягли висот у своїй сфері, черпати натхнення та знання з їхнього досвіду. Цей процес потребує постійної наполегливої праці над собою [4].

Література:

1. Як стати лідером? як розвинути в собі лідерські якості? Запорізький обласний центр молодіжних ініціатив. URL: <https://zap.dcz.gov.ua/publikaciya/yak-staty-liderom-yak-rozvyunuty-v-sobi-liderski-yakosti> (дата звернення: 19.04.2023).

2. Сергеева Л.М., Кондратьєва В.П., Хромей М.Я. Лідерство : навч. посіб. / за наук. ред. Л. М. Сергеевої. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2015. 296 с. URL: (дата звернення: 19.04.2023).

3. Головка С. О., Давимука А. В. Лідер як важливий суб'єкт ефективного управління організаціями : збірка наукових праць / МОН України, Донбас. держ. пед. ун-т. Слов'янськ, 2023. Вип. 9. С. 64–75.

4. Як розвинути лідерський потенціал: поради від Інституту лідерства, управління та коучингу. Український інститут лідерства, управління та коучингу. URL: <https://ilyk.org.ua/articles/yak-rozvyunuty-liderskyu-potentsial-porady-vid-institutu-liderstva-upravlinnia-ta-kouchynhu> (дата звернення: 19.04.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-38>

ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ

Парфентьєва О. Г.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри економіки

Національний транспортний університет

м. Київ, Україна

Оцінювання рівня економічного розвитку компаній засноване на застосуванні різних методологічних підходів. Зважаючи на важливість для економічного розвитку, у тому числі в контексті формування сталих соціально-економічних систем, процесів фінансування економічної діяльності та інвестування в довгострокові активи, методологічні підходи в системі еко-соціального управління передусім мають базуватися на

співставленні джерел формування фінансових ресурсів з активами, аналізі майнових складових і структури капіталу, урахуванні фінансових результатів, забезпеченні фінансової резильєнтності.

Без фінансової резильєнтності неможливо підтримувати організаційну та технічну резильєнтність, що додатково підкреслює значимість цієї проблеми. В нових умовах компанії мають адаптувати існуючі фінансові структури до більш ворожого, непередбачуваного середовища, в якому доступ до фінансування та ліквідність є важливими. Також, як зазначають МакМанус С., Севіль Е., Брандон Д. та Варго Дж., розвиваючи нові спроможності та можливості, компанії мають інтегрувати фінансову резильєнтність в організаційні рішення до, під час і після криз і потрясінь [5].

Наявність фінансової резильєнтності є одним із основних факторів фінансового добробуту [6]. Найпоширенішою мотивацією для компаній зберігати фінансову резильєнтність є прагнення пом'якшити несприятливі наслідки непередбачуваності навколишнього середовища та існуючих фінансових обмежень [7]. Фінансові наслідки збоїв, криз, шоків, потрясінь, напруга від яких відчувається по всій економіці, виявляються в тому, що компанії знижують свою активність та зазнають значних і довгострокових збитків, маючи суттєві труднощі з відновленням фінансової стабільності. Хоча дослідники стверджують, що наявність фінансових ресурсів сприяє підвищенню фінансової резильєнтності [9], [2], практично розв'язати проблему виявляється складно. Економічна історія свідчить, що більший кількості компаній не вдається вийти зі спаду, потрапивши в нього.

Науковці надають різні визначення поняття фінансової резильєнтності. За визначанням Аквах М., Амоако-Гуампах К. та Джаярам Дж. фінансова резильєнтність означає здатність організації передбачати, готуватися, адаптуватися до повторюваних змін і швидких непередбачуваних перерв, реагувати на них, щоб вижити і процвітати шляхом розробки відповідної інституційної політики, спрямованої на зменшення дефіциту бюджету [1]. Хейворд М.Л., Форстер В.Р., Сарасваті С.Д. та Фредріксон Б.Л. визначають фінансову резильєнтність як здатність підприємців отримувати капітал на наступні компанії в результаті рішень і дій щодо основних компаній [3].

Лінненлюке М.К. закладає у зміст фінансової резильєнтності здатність пом'якшувати негативні наслідки непередбачених криз або шоків, а також передбачати та готувати необхідні плани для відповідного реагування на непередбачену кризу [4]. Саліньяк Ф., Маржолін А., Рів Р., Муір К. описують фінансову резильєнтність як спроможність справлятися з фінансовими шоками і швидко відновлюватися після них та припускають, що розвиток фінансової резильєнтності відбувається через чотири канали: доступ до економічних ресурсів (доходу та заощаджень), фінансових ресурсів (позики та кредити), фінансова грамотність (знання

про фінансові продукти та послуги) та соціальний капітал (соціальні зв'язки та підтримка) [8]. Сунь Л., Смолл Г., Хуан Ю.-Х., Гер Т.-Б. підкреслюють, що запозичання, як джерело фінансової резильєнтності, на відміну від заощаджень і ліквідних активів, мають довгострокові наслідки для фінансового добробуту [8].

Узагальнюючи цілу низку наукових робіт Суреш М. зазначає, що концепція фінансової резильєнтності обговорювалася в багатьох сферах, зокрема, у сфері місцевого самоврядування, банківській сфері, діяльності фондових бірж, стосовно працюючих осіб, домогосподарств, некомерційного сектору, ланцюгів постачання, фінтех-компанії і передусім стосується фінансової стабільності [9].

Враховуючи широку диференціацію змісту та багатовимірний контекст, що поєднує короткострокову та довгострокову перспективу, ретроспективну складову і прогностичність, проактивність та реактивність, під фінансовою резильєнтністю можна розуміти здатність компанії передбачати, планувати, реагувати на поступові зміни та раптові непередбачені потрясіння та адаптуватися до них шляхом проведення відповідної економічної політики для зменшення дефіциту бюджету, забезпечення необхідними фінансовими ресурсами та підтримки фінансової ліквідності.

В наслідок того, що фінансова резильєнтність в першу чергу забезпечується фінансовою стабільністю компанії, саме на цій проблемі слід зосереджувати увагу як з теоретичної, так і з практичної точок зору. В українськомовних академічних дослідженнях для характеристики фінансової стабільності здебільшого використовується категорія стійкості. Не маючи предметних заперечень щодо традиційної українськомовної категорії, але зважаючи на переважну більшість академічних джерел, представлених англійською мовою, відносно досліджуваного явища для більшої відповідності англійськомовному категоріальному апарату надалі буде використовуватись поняття фінансової стабільності.

Література:

1. Acquah M., Amoako-Gyampah K., Jayaram J. Resilience in family and nonfamily firms: an examination of the relationships between manufacturing strategy, competitive strategy and firm performance. *International Journal of Production Research*. 2011. 49(18). Pp. 5527–5544. <https://doi.org/10.1080/00207543.2011.563834>
2. Glewwe P., Levin M. Presenting simple descriptive statistics from household survey data. *Household Sample Surveys in Developing and Transition Countries*, 2005, United Nations. Pp. 335–354.
3. Hayward M. L., Forster W. R., Sarasvathy S. D., Fredrickson B. L. Beyond hubris: how highly confident entrepreneurs rebound to venture again.

Journal of Business Venturing. 2010, 25(6). Pp. 569–578. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2009.03.002>

4. Linnenluecke M.K. Resilience in business and management research: a review of influential publications and a research agenda. *International Journal of Management Reviews*. 2017. 19(1). Pp. 4–30. <http://dx.doi.org/10.1111/ijmr.12076>

5. McManus S., Seville E., Brunson D., Vargo J. Resilience management: a framework for assessing and improving the resilience of organisations Resilient Organisations. Research Report University of Canterbury, Civil and Natural Resources Engineering, 2007. 79 p.

6. Russell, R., Kutin, J., & Marriner, T. Financial capability research in Australia. Australian Securities and Investments Commission, RMIT University, Report, 2020. 108 p.

7. Sahebi I. G., Toufighi S. P., Karakaya G., Ghorbani S. An intuitive fuzzy approach for evaluating financial resiliency of supply chain. *Logistics*. 2021. Vol. 5(74). Pp. 460–481. <https://doi.org/10.3390/logistics5040074>

8. Salignac, F., Marjolin, A., Reeve, R., Muir, K. Conceptualizing and measuring financial resilience: A multidimensional framework. *Social Indicators Research: An International and Interdisciplinary Journal for Quality-of-Life Measurement*. Springer. 2019. Vol. 145(1). Pp. 17–38, August. <https://doi.org/10.1007/s11205-019-02100-4>

9. Sun L., Small, G., Huang, Y.-H., Ger, T.-B. Financial Shocks, Financial Stress and Financial Resilience of Australian Households during COVID-19. *Sustainability* 2022, 14, 3736. <https://doi.org/10.3390/su14073736>

10. Suresh M. Readiness of financial resilience in start-ups. *Journal of Safety Science and Resilience*. 2023. Vol. 4. Issue 3. Pp. 241–252. <https://doi.org/10.1016/j.jnlssr.2023.02.004>

СУТНІСТЬ, ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ ТА ВИДИ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

Рожко В. І.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Складність періодизації розвитку міжнародної туристичної галузі полягає в існуванні відмінностей у підходах до історії розвитку туризму в різних країнах. Аналіз існуючих концепцій щодо еволюції розвитку міжнародного туризму як форми міжнародних економічних відносин дозволяє запропонувати наступну періодизацію, засновану на еволюції продуктивних сил та виробничих відносин та особливостях розвитку інтернаціоналізації міжнародних економічних відносин.

I етап – зародження прототипу міжнародного туризму (до X століття). Передумови виникнення міжнародного туризму склалися ще в глибоку давнину з утворенням перших держав Стародавнього світу (I тисячоліття до н.е.), що сприяло розвитку культурного обміну і торговельних зв'язків між народами. В цілому цей період характеризувався низьким рівнем розвитку засобів пересування, відсутністю мотивації у туристів: подорож не приносила ніякого задоволення, відбувалася не за власним бажанням і була не самоціллю, а, навпаки, сама подорож була максимально складною, примусовою, вимагала зусиль, була єдиним способом досягнення мети. У даний період можна виділити наступні найбільш характерні типи міжнародних подорожей: торговельні подорожі, особливо в римлян і фінікійців; подорожі до святих місць і для одержання освіти; завойовницькі походи; подорожі з метою відкриття нових територій; подорожі для лікування; поїздки для розваг (представники знаті Греції, Риму, Китаю); дипломатична місія.

II етап – становлення міжнародної туристичної сфери (X – початок XIX ст.). У період Середньовіччя суспільство залишалося аграрним і здебільшого немобільним, тобто можливостей виїзду людини за межі свого місця проживання окрім випадків надзвичайної було недостатньо. Великі географічні відкриття середини XV – початку XVI ст. також стали проявом туризму з метою пізнання. У цей час виникають перші великі підприємства, що спеціалізувалися на обслуговуванні тимчасових відвідувачів.

III етап – інтернаціоналізація ринку туристичних послуг (середина XIX – середина XX ст.). Достатньо бурхливий розвиток міжнародної туристичної індустрії привів до створення у 1898 р першої міжнародної туристичної організації – Міжнародної ліги туристичних асоціацій зі штаб-квартирою в Люксембурзі [1].

IV етап – розвиток масового туризму (50-70-і рр. XX ст.). Цей період характеризується, перш за все, появою тенденції до співпраці та початковим етапом формування інтеграційних угруповань в європейському регіоні. 1950 р. – період відбудови післявоєнної Європи та Південно-Східної Азії, розвиток більш сучасних засобів доставки і початок систематичного збору даних по туризму у світових масштабах.

Даний етап характеризується формуванням туристичної індустрії як міжгалузевого комплексу по виробництву товарів і послуг для туризму. У цей час формується могутня індустрія відпочинку зі своїми інститутами, виробничими циклами, методами організації і керуванням виробництва.

У зв'язку з інтенсивним розвитком туризму в даний період уряди багатьох країн світу звернули серйозну увагу на розвиток даної галузі економіки, і в 1947 р. розрізнені міжнародні туристичні організації були об'єднані в Міжнародний союз офіційних туристичних організацій, яку у 1969 р. було реорганізовано в міжурядову Всесвітню туристичну організацію. етап – транснаціоналізація туристичної сфери (70-ні роки – сьогодення). Даний період характеризується сталими тенденціями до миру і стабільності майже на всій території земної кулі, розв'язанням соціально-політичних ситуацій, пошуком нових форм економічної та політичної взаємодії різнополярного світу. У 70-х рр. XX ст. почався бурхливий процес концентрації і централізації капіталу в туристичній індустрії [4].

В кінці XX ст. спостерігається збільшення попиту на туристичні послуги серед людей середнього і нижче середнього статку.

Така тривала еволюція формування та розвитку міжнародного туризму, особливо бурхливий розвиток міжнародного туризму в післявоєнний період, удосконалювання транспортних засобів, необхідність задоволення зростаючих потреб населення призвели до появи широкого розмаїття видів туристичного бізнесу. В даний час існує безліч критеріїв класифікації міжнародного туризму. З географічної точки зору можна виділити три основні типи туризму: внутрішній, в'їзний і виїзний туризм.

Внутрішній туризм – це подорожі громадян даної країни в межах її території. Він не пов'язаний з перетином державного кордону і тому не вимагає дотримання туристичних формальностей. Внутрішній туризм сприяє освоєнню нових рекреаційних ресурсів і районів, створенню базової туристичної інфраструктури, підготовці спеціалістів і тим самим сприяє інтеграційним процесам і формуванню єдиного світового туристичного простору. В'їзний туризм – це в'їзд іноземних громадян та

осіб без громадянства в дану країну в туристичних цілях на термін, що не перевищує 12 місяців. Виїзний туризм – це виїзд громадян даної країни за межі її території, причому метою поїздки не повинно бути заняття оплачуваною діяльністю. Національний туризм – охоплює внутрішній і виїзний туризм і співвідноситься з категорією національного виробництва (ВВП). Міжнародний туризм – охоплює в'їзний і виїзний туризм [5].

Сукупність всіх видів міжнародного туризму формує туристичний ринок, який в залежності від національної приналежності суб'єктів, тобто господарюючих одиниць, що надають туристичні та супутні послуги, поділяється на місцевий ринок туристичних послуг у даному пункті; регіональний ринок туристичних послуг у даній області або іншій територіальній одиниці; національний ринок туристичних послуг на території всієї країни; міжнародний або світовий ринок туристичних послуг в рамках співдружності країн або у світовому масштабі [3].

При сучасних темпах роботи і життя витрати на відпочинок, особливо пов'язаних з подорожами, швидко переходять в розряд першочергових, життєво необхідних. За даними опитувань, проведених ВТО, туризм і потреба в їжі відносяться до розряду тих, від яких найважче відмовитись: люди віддають перевагу тому, щоб краще відпочити, здійснивши цікаву туристичну подорож, відмовившись від купівлі нового холодильника, телевізора чи одерж.

Аналізуючи соціально-економічні передумови розвитку міжнародного туризму, слід зупинитися і на факторах, які гальмують його зростання. Зокрема, в доповідях на Всесвітній конференції по туризму відмічалось, що циклічні і структурні кризи, інфляція, ріст безробіття, порушення умов товарообміну, а також відсутність планування використання природних і трудових ресурсів є факторами, які негативно впливають на зростання міжнародного туристичного обміну [2].

Сьогодні, на думку аналітиків, в основі розвитку міжнародного туризму лежать такі чинники:

- економічне зростання і соціальний прогрес привели до розширення обсягу ділових поїздок та подорожей з пізнавальними цілями;
- удосконалення всіх видів транспортних засобів зробило дешевшими поїздки;
- збільшення кількості найманих працівників і службовців у розвинутих країнах та підвищення їхнього матеріального й культурного рівня;
- інтенсифікація праці й отримання працюючими більш довгих відпусток;
- розвиток міждержавних зв'язків і культурних обмінів між країнами привів до розширення міжособистісних зв'язків між регіонами;

- розвиток сфери послуг стимулював розвиток сфери перевезень і технологічний прогрес у галузі телекомунікації;
- послаблення обмежень на вивіз валюти у багатьох країнах і спрощення прикордонних формальностей.

Література:

1. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковський О. В., Беліков С. О. Стан та тенденції розвитку туристичного комплексу в контексті забезпечення економічної безпеки України. *Економіка & держава*. 2019. № 9. С. 17–25.
2. Дзюба Т. А. Тенденції та перспективи розвитку готельно-ресторанного та туристичного бізнесу в Україні. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України* : зб. наук. пр. III Міжнар. наук.-практ. конф. 20–22 трав. 2015 р. Вінниця, 2015. Ч. 2. С. 253–265
3. Ковінько О. М., Богачова В. О., Поплавська Я. І. Маркетингове стратегічне управління підприємством туристичного бізнесу в умовах конкуренції. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України* : зб. наук. пр. II Міжнар. наук.-практ. конф., 19–23 трав. 2014 р. Вінниця, 2014. Ч. 2. С. 124–128.
4. Панченко Ю. В., Лугінін О. Є., Фомішин С. В. Менеджмент внутрішнього і міжнародного туризму : навч. посіб. Вид. стер. Херсон : Олді-плюс, 2017. 342 с. (Вища освіта в Україні).
5. Разінькова М. Ю. Сучасні тенденції розвитку міжнародних економічних відносин та туризму. *Економіка & держава*. 2018. № 10. С. 23–26.

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У ОБ'ЄКТАХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ
КОВЕЛЬСЬКОГО РАЙОНУ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Федонюк В. В.

*кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри екології*

*Луцький національний технічний університет
м. Луцьк, Україна*

Природно-заповідні об'єкти та природоохоронні території – це території, що є осередками та інструментами подолання низки екологічних проблем. У той же час в їх межах виникають вторинні екологічні проблеми природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ). Значна частина таких вторинних екологічних проблем пов'язана з рекреаційним використанням даних об'єктів. У положеннях про створення та функціонування багатьох категорій ПЗФ (наприклад, національних парків, регіональних ландшафтних парків, парків-пам'яток садово-паркового мистецтва та багатьох інших) рекреаційна і туристична діяльність визначається як одна з основоположних для даного об'єкту [1, 2]. В той же час рекреаційне навантаження на заповідні території часто буває таким значним, що їх доводиться буквально «рятувати» від туристів та відпочивальників.

Тому метою дослідження є визначення перспективних напрямків рекреаційного використання об'єктів та територій природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ) на прикладі Ковельського району Волинської області та оцінка можливості екологічно безпечної рекреаційної діяльності на території даних об'єктів.

У нинішніх межах Ковельський район був створений у 2020 р., його територія об'єднала території існуючих раніше Ковельського, Любомльського, Ратнівського, Старовижівського, Турійського, Шацького районів, ліквідованих в процесі здійснення адміністративно-територіальної реформи в Україні.

У Ковельському районі Волинської області на даний час створені та функціонують 27 об'єкти ПЗФ державного значення та 89 об'єктів, які мають місцеве значення [2, 3]. Серед об'єктів місцевого значення переважають ландшафтні, лісові та ботанічні заказники і пам'ятки природи. На території району несистематично проводяться науково-дослідні експедиції

з метою виявлення природних та напівприродних територій, перспективних для заповідання.

Комплексний рекреаційний потенціал об'єктів ПЗФ району, характер рекреаційного процесу та його екологічні наслідки на природне середовище досі вивчені недостатньо. Ряд дослідників аналізували дані питання для Волинської області, серед праць, присвячених такій тематиці, виділимо роботи Карпюк З.К., Фесюка В.О., Антипюк О.В., Федонюк В.В., Жадько О.А., Федонюка М.А., Іванціва В.В., Христецької М.Б., Бондарчука С.П. та інших авторів [2, 3, 4, 5, 6]. Дослідження цих проблем передбачає аналіз демографічної ситуації та виявлення кількості населення, яке користується та користуватиметься у майбутньому рекреаційними ресурсами; визначення реального й потенціального рекреаційного навантаження; прогнозування розвитку рекреаційної діяльності на регіональному та державному рівнях.

Основні проблеми в галузі природоохоронної діяльності на території об'єктів та ділянок, що охороняються як такі, що входять до складу ПЗФ, та рекреаційної діяльності в цих об'єктах були сформульовані у працях [1, 2, 3, 6].

При оцінці основних форм рекреаційної діяльності було визначено потенційно небезпечні наслідки провадження основних серед цих форм: екскурсій, пікніків, рибалки та автомандрівок (авторалі). Проведено узагальнення основних типових форм рекреації, що найчастіше здійснюються в об'єктах ПЗФ Ковельського району та їх негативних екологічних наслідків. Розроблений комплекс заходів для подолання таких наслідків умовно поділено на три великі групи, серед яких економічні, організаційні та еколого-просвітницькі заходи.

Кожна група заходів має свою специфіку, а її виділення зумовлене особливостями природоохоронного законодавства у нашій країні. Отже, зупинимось на розроблених заходах дещо детальніше.

Група економічних заходів передбачає систему штрафів та покарань для запобігання порушення екологічного законодавства. Насмітив – заплати штраф. Вирвав рослину, що охороняється – аналогічно, покарання має бути фінансове. Не кажучи вже про випадки браконьєрства чи використання моторних човнів на тих же Згоранських озерах, що є недопустимим.

Друга група заходів – організаційно-інфраструктурна. Серед запропонованих заходів – облаштування як існуючих, так і новостворених об'єктів ПЗФ інформаційними щитами, табличками, розмітка екологічних стежок, вело маршрутів тощо. Адже рекреанти повинні, як мінімум, знати, що вони знаходяться у заповідній зоні, і тут існують певні обмеження на види діяльності.

Але всі попередні групи заходів неможливо втілити без якісного забезпечення екологічної освіти, культури, без провадження широкої просвітницької діяльності. Саме від самосвідомості населення, як місцевих жителів, так і гостей з інших регіонів нашої країни та зарубіжжя, залежить, чи спрацюють усі встановлені запобіжні заходи для збереження унікальних куточків нашого краю. Тому дана група заходів є досить актуальна та важлива.

Отже, встановлено, що природно-ландшафтні особливості території Ковельського району визначають його значний рекреаційний потенціал та можливість для розширення і оптимізації мережі природоохоронних об'єктів. Помірний, м'який клімат, рівнинний рельєф, чимала кількість природних водойм (озер та річок), які оточені вічнозеленими масивами лісів та невелике техногенне навантаження – все це сприяє збереженню високої природно-ландшафтної та рекреаційно-туристичної цінності району.

На даний час, коли потреба в оздоровленні та активному відпочинку населення зростає, розширення передумов та інфраструктури для рекреаційної діяльності є необхідним як на регіональному, так і на районному рівні, оскільки це сприятиме охороні природних комплексів та зникаючих видів рослинності, птахів і тваринного світу, а також надасть можливість для створення нових осередків рекреації на Волині. Проведені на протязі 2020 – 2023 рр. дослідження дозволили виділити на території району ряд об'єктів та ділянок, перспективних для заповідання, а саме: озеро Ягодинське (Римарське); озеро Гушанське; озеро Бабинець; урочище Дике; озерний комплекс «Новоугрузькі озера» з прилеглими ділянками осново-вільхового лісу та болотними масивами.

Було також виявлено ряд проблем сучасного екологічного стану об'єктів ПЗФ в районі: відсутність виділення в природі меж більшості об'єктів ПЗФ місцевого значення, що часто не дозволяє забезпечити їх ефективну охорону; відсутність маркування місць розміщення природно-заповідних об'єктів. Як ми бачили на фото, біля ряду вікових дерев навіть немає інформаційних табличок, з 4 джерел – гідрологічних пам'яток природи в районі, облаштованим є лише джерело «Трактова криниця»; надмірне рекреаційне навантаження на природу ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Згоранські озера».

Розроблено ряд рекомендацій щодо оптимізації рекреаційної діяльності в об'єктах ПЗФ Ковельського району, впровадження яких дозволить вирішити ряд проблемних завдань, а саме: можливість покращення та надійності захисту мальовничих, мало змінених людиною природних ландшафтів Полісся; збереження місцезростань та осередків проживання зникаючих та малочисельних видів; сприятиме кращому вивченню та спостереженню за червонокнижним видовим складом, уможливить

знайденню нових місцезнаходжень цих видів; створить можливість зменшення неорганізованого відпочинку населення, яке згубно впливає на природні геоконплекси через засмічення, недбале поводження з вогнем, шумове забруднення, нищення рослинності тощо; забезпечить контроль за техногенним навантаженням на ландшафтні комплекси району та за розвитком організованого відпочинку.

Організовані форми рекреаційної діяльності (пізнавальні екскурсії, організація екологічних стежок, рибальство, мисливство, створення пунктів організованого відпочинку) дозволяють суттєво зменшити стихійний негативний антропогенний вплив на природно-ландшафтні комплекси та об'єкти ПЗФ. Екологічне виховання та освіта – це наріжний камінь вирішення більшості екологічних проблем рекреації в природоохоронних територіях.

Література:

1. Андрієнко Т. Л. Система категорій природно-заповідного фонду України та питання її оптимізації / Т. Л. Андрієнко, В. А. Онищенко, М. Л. Клестов та ін. [за ред. д. б. н., проф. Т. Л. Андрієнко]. К. : Фітосоціоцентр, 2001. 60 с.

2. Карпюк З. К., Фесюк В. О., Антипюк О. В. Природно-заповідний фонд Волинської області : альбом-каталог. Луцьк, 2018. 136 с.

3. Федонюк В. В., Федонюк М. А. Аналіз можливостей використання нових рекреаційно-туристичних об'єктів Любомльського району Волинської області. *Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Луцьк, 9–10 квітня 2020 р.) / за ред. Ю. М. Барського, С. О. Пугача. Луцьк, 2020. С. 109–111.

4. Фесюк В. О., Федонюк М. А., Федонюк В. В., Мороз І. А. Екологічна мережа України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Географія*. Тернопіль, 2012. № 2. Вип. 32. С. 160–164.

5. Fedoniuk V., Zhadko O., Vovk O., Fedoniuk M., Ivantsiv V. Monitoring of Climate Changes and the State of Natural Complexes of the Cheremsky Nature Reserve. *Monitoring of Geological Processes and Ecological Condition of the Environment*. 17th International Scientific Conference. Publisher: European Association of Geoscientists & Engineers. Source: Conference Proceedings, 7–10 Nov. 2023, Volume 2023. P. 1–5. DOI: <https://doi.org/10.3997/2214-4609.2023520175>

6. Fedoniuk V., Khrystetska M., Fedoniuk M., Merlenko I., Bondarchuk S. Shallowing of the Svityaz Lake in the context of regional climate change. *Journal of Geology, Geography and Geoecology (Вісник Дніпровського*

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-41>

THE ATTRACTIVENESS OF COUNTRIES FOR FOREIGN DIRECT INVESTMENTS

Khlystun A. A.

*applicant for higher education of the first (bachelor's) level
of the specialty 073 – Management*

*V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, Ukraine*

Astapova T. O.

*Candidate of Sciences in Public Administration,
Associate Professor at the Department
of Business Foreign Language and Translation*

*V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, Ukraine*

The development of the country's economy and the resolution of socio-economic issues largely depend on its investment attractiveness, image on the world stage, and position in the leading international investment climate rankings. Analysis of the investment attractiveness of the national economy is the basis for identifying and developing ways to overcome shortcomings at the micro-, meso, and macro levels, improving the ability to attract investment resources to priority sectors of the economy, as well as the foundation for building the country's investment policy of the country as a whole, which confirms the relevance of the problem [1, p. 84].

The level of foreign investment in a country depends on various factors, including the stability of the economic and political situation within the country, as well as the desire of multinational corporations to expand their markets. The current trend is that companies are increasingly interested in organizing production under their own brand abroad or acquiring controlling stakes in local enterprises, instead of exporting exclusively. This means that the expansion of trade by enterprises has reached a new global level, which contributes to the successful consolidation of the enterprise in the foreign market. These features have a significant impact on the overall characterization of international

investment flows, including the location, actors and investment conditions. These issues are important because the stability and favorable investment climate of a country can attract investors. One way to assess the importance of these factors is to analyze the amount of investment capital invested in the country.

In practice, there is a specific list of important characteristics, including political, geographical and economic, which are considered by investor countries and practicing investors when deciding whether to invest in a particular country. For example, The U.S. Chamber of Commerce has developed 12 key criteria for the attractiveness of countries for investors:

1. Characterization of the local market.

From the very beginning of the study of a new market, a potential investor is interested in the size of the local market, the purchasing power of the population and the growth potential of these indicators, as well as the economy as a whole.

2. Market accessibility.

For this criterion, legislative and regulatory acts of national importance that do not restrict the company's access to the local market are important, and it will also be a plus to have legislation that provides investors with a number of advantages, but not privileges. The World Bank in its Doing Business 2024 report recognizes Ukraine as a country that has significantly improved its legislation for foreign investors. According to the rating, Ukraine ranks 71st out of 190 countries, which is 12 positions higher than in 2023 [2].

3. Quality of labour force.

Of course, for every investor, the cost of labour is next to quality. It is good to have the opportunity to get high-quality production at a lower price, so investors are attracted to markets with cheap labour, especially in labour-intensive industries.

4. Currency risk.

The exchange rate of the local currency against major world currencies that are freely convertible in the global financial system has a direct impact on the costs and profits of foreign investors, as they measure their returns in terms of the relationship between these major currencies. An effective exchange rate policy involves the constant evaluation of the local currency in order to ensure economic stability and create confidence among investors.

5. Possibility of capital repatriation.

Legislation that does not restrict the export of invested capital and profits is optimal. Establishing subsidiaries is the best form of foreign direct investment, as it allows parent companies to earn profits in the form of dividends and subsidiaries to earn income in the form of dividends, interest, fees and payments for technical assistance.

6. Protection of intellectual property.

For foreign investors, this criterion is a priority, especially in industries such as computer manufacturing, communications, and pharmaceuticals, where technology is key to competing in the development of new products and new markets. The development of these industries is a priority for recipient countries as well, as they can benefit from technology transfer and build their own high-tech industrial base. However, to attract investment in these industries, the authorities of these countries need to guarantee strict observance of intellectual property rights [3, p. 37].

7. Trade policy.

Trade policy affects the cost of exports and imports, as well as the simplification or complication of these operations. Customs tariff rates, exchange rates, tariff policies, quotas and licensing should be more favourable for foreign investors than in the investor country.

8. State regulation.

Government interaction is important to protect the interests of producers and consumers. However, excessive regulation can scare away foreign investors and reduce the country's attractiveness. Harsh laws aimed at protecting workers' rights can scare away investors, who will refuse to invest capital and create jobs.

9. Tax rates and incentives.

Tax rates and tax incentives also affect the investment attractiveness of a country. Excessive taxation of profits, dividends, remuneration, and other transactions between local subsidiaries and their parent companies can discourage foreign entrepreneurs. Countries try to attract investors by offering them packages of tax and other benefits.

10. Political stability.

Political stability is also an important factor for foreign investors. A stable political environment allows investors to be confident in the stability of laws and regulations related to investments and markets.

11. Macroeconomic policy.

Macroeconomic policy also affects the attractiveness of a country for investors. Countries with an unfavourable economic climate may not inspire confidence among foreign investors, who will postpone their investments until the economic situation stabilizes.

12. Development of infrastructure and support services.

The development of infrastructure and the availability of support services also affect a country's attractiveness to foreign investors. If a country has poor infrastructure, including roads, ports, airports, communication networks, and energy resources, it may have limited opportunities to attract significant foreign investment, despite meeting other investment criteria. Here is such a practical example as the development of port infrastructure in Singapore, which has allowed the country to become one of the largest maritime trade hubs

in the world. This stimulates international trade and provides efficient logistics for companies, which is of great importance for foreign investors looking for a favorable environment for their business operations [4].

Even after receiving positive feedback on all the above criteria, it is difficult to be sure that all the information received is true. That is why investors assess the likely risks and possible losses. For this purpose, there are various methods of risk assessment and classification of all possible risks associated with foreign direct investment in the country of the capital recipient.

Attributing the growing role of foreign investment in the global economy and the competition between countries to attract it, analyzing the criteria of attractiveness of countries for foreign investment are of great relevance. This helps to understand the factors that influence the choice of countries for investment and to develop strategies and policies to attract foreign investment and promote economic development.

The development of country attractiveness indices and rankings that take into account various criteria, can contribute to a more objective assessment of the attractiveness of countries and help identify the advantages and disadvantages of each country. The use of advanced data analysis techniques can help identify complex relationships and trends between different criteria and predict the attractiveness of countries for foreign investment in the future.

Bibliography:

1. Конакова, К. М. Оцінка та напрями покращення інвестиційної привабливості України: рейтинговий підхід. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство* / голов. ред. М. М. Палінчак. Ужгород : Гельветика, 2019. Вип. 26. Ч. 1. С. 84–90.

2. Рейтинги країн за Doing Business Index, WB. URL: <https://archive.doingbusiness.org/en/doingbusiness> (дата звернення: 06.04.2024).

3. Rudevskaya Victoria, Shvets Natalia, Shkvaryliuk Marta, Tanase Victoria. Genesis of the concept of sustainable development and the directions of its achievement in society. socio-economic relations in the digital society. Volume 4(46), 2022. P. 37–48.

4. The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/home> (дата звернення: 06.04.2024).

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Чумаченко Д. О.

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра другого курсу

за спеціальністю 073 – Менеджмент

кафедра менеджменту

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Лебедева Н. А.

кандидат технічних наук, доцент,

завідувач кафедри менеджменту

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Сучасні технології в економіці та менеджменті розвиваються стрімко, тому це питання є актуальним і вимагає постійного вивчення.

Інформаційні технології все більше застосовуються в менеджменті, але управління новими технологіями та процесами виробництва стає все складнішим. Тому відбувається глобальна комп'ютеризація менеджменту, що дозволяє об'єднати людський розум і силу інформаційних технологій.

Сучасні технології полегшують і вдосконалюють процеси в усіх сферах науки та техніки, але їх необхідно постійно покращувати та оновлювати. Тому першим поняттям є інновація, яка виступає руйнівною силою розвитку не лише економіки та менеджменту, а й усіх сфер людства.

Зв'язок розвитку менеджменту та інновацій є очевидним. вплив на важливу роль технологічної та інформаційної бази, її роль здійснюється організаційною, кадровою та соціальною управлінською діяльністю. Саме ефективна система управління прогресом розвитку інноваційної діяльності.

Менеджмент за своє суттю стає інноваційним, що вимагає постійного навчання персоналу, освоєння нових прийомів праці та підходів до вирішення завдань. Тому значущою є співпраця в галузях досліджень та виробництва, створення науково-технічних комплексів на підприємствах.

Нова технологія є найбільш цінним ресурсом та фактором конкурентоспроможності для будь-якого сучасного підприємства. Вони сприяють його розвитку та прибутковості.

Виробництво все менше обґрунтовується на матеріальному впливі та все більше враховує цінність інноваційної діяльності, в тому числі інноваційного менеджменту. Тому межі традиційного менеджменту розширюють й потребують впровадження нових технологій [3].

Основні типи сучасних технологій в менеджменті включають:

- **Інформаційні технології (ІТ)**, такі як комп'ютери, програмне забезпечення та системи управління базами даних.

- **Телекомунікаційні технології**, такі як електронна пошта, відеоконференції та соціальні мережі.

- **Мобільні технології**, такі як смартфони та планшети.

- **Аналітичний інструментарій**, такий як штучний інтелект, машинне навчання та аналітика великих даних.

Переваги використання сучасних технологій в менеджменті включають:

- **Підвищення ефективності.** Технології можуть автоматизувати завдання управління, що звільняє час менеджерам для більш важливих завдань.

- **Покращення комунікації та співпраці.** Технології можуть допомогти людям, які знаходяться в різних місцях, працювати більш ефективно.

- **Покращення прийняття рішення.** Технології можуть допомогти менеджерам отримати нові знання з даних і прийняти більш обґрунтовані рішення.

Впровадження сучасних технологій в менеджменті пов'язане з деякими викликами, в тому числі:

- **Вартість.** Впровадження сучасних технологій може бути дорогим.

- **Кваліфікація персоналу.** Менеджери та персонал повинні бути навчені користуватися новими технологіями.

- **Зміна організаційної культури.** Впровадження сучасних технологій може вимагати зміни організаційної культури.

Сучасні технології в менеджменті є потужним інструментом, який може допомогти компаніям. Однак, щоб отримати максимальну виручку від цих технологій, компанія повинна зважити всі свої потреби і ресурси, а також бути готовими до деяких викликів.[1]

Сучасні технології перестали бути просто інструментами, які допомагають менеджерам виконувати їх завдання. Вони стали стратегічним активом, який може допомогти компанії досягти своїх цілей.

Традиційно менеджери використовували технології для автоматизації завдань, таких як планування, звітність та контроль. Однак сьогоденні технології можуть використовуватися для вирішення більш складних завдань, таких як:

Прогнозування попиту. Технології можуть використовуватися для аналізу даних, щоб прогнозувати майбутній попит на продукти та послуги. Це може допомогти компанії оптимізувати виробництво і запаси.

Оптимізація виробничих процесів. Технології можуть використовуватися для автоматизації виробничих процесів і для виявлення областей, де можна підвищити ефективність.

Виявлення шахрайства. Виявлені технології можуть використовуватися для шахрайства у фінансових операціях і в інших сферах.

Крім того, технології можуть використовуватися для покращення комунікації та співпраці між співробітниками, а також для створення персоналізованого досвіду для клієнтів.

Технології змінюють роль у бізнесі та менеджменті. Вони допомагають компаніям підвищити свою ефективність, продуктивність та конкурентоспроможність.

Технології впливають на бізнес на різних рівнях. На макрорівні технології сприяють розвитку нових галузей економіки, таких як штучний інтелект, машинне навчання та аналітика великих даних. На мікрорівні технології дозволяють компаніям оптимізувати свої операції, автоматизувати завдання та впроваджувати інновації.

Технології також мають значний вплив на управління. Вони допоможуть менеджерам отримувати більш точні дані, приймати більш обґрунтовані рішення та підвищувати продуктивність праці.

Сучасні технології мають значний потенціал для підвищення ефективності та продуктивності в менеджменті. Однак для того, щоб отримати максимальний ефект від цих технологій, компанія повинна продумати свій підхід до їх впровадження.[2]

Література:

1. Офіційний сайт “Elakpi”, Сучасні технології управління персоналом. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/49846/1/Suchasni_2022.pdf
2. Офіційний сайт “Confcontact.com”, Сучасні технології менеджменту в Україні. URL: http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/4_mishakova.htm
3. Офіційний сайт “Core”. Сучасні технології в економіці та менеджменті та їх роль у інноваційній діяльності. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/322823053.pdf>

НАПРЯМ 3. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-43>

ОБРАЗ АВСТРАЛІЇ В ЛІНГВОМЕНТАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ: ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ

Бардіна Н. В.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри іноземних мов професійного спілкування
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Звягінцева К. В.

*студентка за спеціальністю 035 – Філологія
Фаховий коледж
Міжнародного гуманітарного університету
м. Одеса, Україна*

Наше дослідження є частиною загальної наукової теми, яку почали розробляти члени Психолінгвістичного гуртка факультету Лінгвістики та перекладу Міжнародного гуманітарного університету «Образи країн світу в лінгвоментальності українських студентів».

У лінгвістичному аспекті актуальність штудії обумовлена активізацією когнітивної ономастики – новітнього напрямку мовознавства, який займається вивченням власних назв в системі мовного лексикону, в мові мозку [2]. Проте, як зауважує О. Ю. Карпенко, «висновок про потребу активізації цього ономастичного напрямку видається актуальним, але недостатнім. Зростання кількості вчених, які займаються когнітивною ономастикою, без спеціальних, цілеспрямованих завдань призведе лише до збільшення помилок» [3, с. 40]. Однією з проблем авторка вважає не розрізнення терміну на позначення одиниці мови і мовлення – *слово* – і терміну на позначення психоментальної одиниці – *концепт*. Враховуючи те, що предметом нашого дослідження є топонім не як вербальний знак, не – поки що – як концепт, під яким, услід за О. О. Селівановою, розуміємо інформаційну структуру свідомості, різноsubstrатну, певним чином організовану одиницю пам'яті, «яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості у взаємодії з позасвідомим»

[6, с. 292], на цьому етапі дослідження на позначення вербалізації певних фрагментів когнітивної мережі, вузлом якої є ще не змодельований концепт АВСТРАЛІЯ, було використано термін «образ».

Другою проблемою когнітивної ономастики є недостатність опрацьованих матеріалів з урахуванням частотності вживання, територіальної поширеності, соціальних характеристик респондентів (освіта, фах, вік, постійне місце проживання, статі), які мають постійно оновлюватися.

Третя проблема – нерозробленість та недостатнє використання експериментальних методик дослідження. Хоча в останні роки збільшилась кількість асоціативних експериментів в когнітивних, зокрема, ономастичних роботах [5; 8; 9], вбачається доцільним віддавати перевагу не окремим емпіричним методам, а різноаспектним комплексам методик, які здатні забезпечити адекватне виявлення складних когнітивних мереж.

У своєму дослідженні ми послідовно використали наступні методи: вільний асоціативний експеримент, спрямований асоціативний експеримент, методику семантичного диференціалу, розроблену Ч. Осгудом [11], методику психолінгвістичного і когнітивного аналізу спонтанного тексту, яку представлено в роботах В. Чейфа [9].

Інформантами було обрано 40 студентів Міжнародного гуманітарного університету, різних спеціальностей, віком 18–19 років. Усі експерименти проводились відповідно розробленим в науці правилам [10]: учасники надали згоду взяти участь в експериментах, їм була гарантована анонімність, для чого замість імен в усіх анкетах зазначався лише буквено-цифровий шифр, в якому перша літера позначала мову спілкування, друга – стать інформанта, цифра – порядковий номер (УЖ1, УЧ1 тощо), експерименти проводились в аудиторіях, але в невимушеній обстановці, оскільки експериментатором виступав одноліток респондентів, після закінчення експерименту було роз'яснено його суть. Крім статі і мови спілкування в анкетах зазначався вік, освіта, фах, постійне місце проживання.

На першому етапі було проведено вільний асоціативний експеримент: на стимул «Австралія» інформант мав відреагувати будь-яким словом.

Виявились наступні реакції інформантів (у дужках наводиться кількість відповідей): *кенгуру* (16), *Канберра* (12), *країна* (2), *пісок* (2), *Сідней*, *пустеля*, *спека*, *океан*, *дерево*, *вулиця*, *апельсин*, *аптека*.

Методика проведення асоціативних експериментів досить добре розроблена в лінгвістичній літературі [1; 5; 8; 9]. Зазвичай висувається вимога залучити не менше сотні інформантів різного віку, професій, з різним рівнем освіти. Але, згідно з поставленою метою, певний відбір нами було проведено на попередньому етапі, тому вважаємо отримані результати щодо найближчих когнітивних зв'язків досліджуваного топоніма релевантними і характерними для об'єктивації різних шарів ментального лексикону. Як пише О. Ю. Карпенко, «концепти перебувають

на поверхні «ментального моря», а в його глибині розташовані стиснуті, мінімізовані натяки на концепти – схеми чи, інакше, символи концептів» [3]. Символьною ми вважаємо не лише реакцію *кенгуру* (40 % усіх відповідей), алей реакції *пісок, пустеля, спека, океан*. Інші реакції свідчать про географічні знання інформантів, об'єктивують зорові образи, фонетичний зв'язок.

На другому етапі дослідження було проведено спрямований асоціативний експеримент, під час якого реакції респондентів обмежують словами певного граматичного класу або семантики. Інколи стверджують, що подібні експерименти спотворюють саму сутність асоціативних зв'язків, але ми, керуючись метою виявити місце Австралії у топонімічному фреймі світу, висунули вимогу реагувати назвою іншої країни.

В результаті було отримано наступний список: *Австрія* (9), *Німеччина* (6), *Китай* (5), *Франція* (4), *Великобританія* (3), *Індія* (2), *Японія* (2), *Індонезія* (2), *Нова Зеландія*, *Іспанія*, *Марокко*, *Данія*, *Канада*, *Нідерланди*, *Болгарія*.

Неважко переконатися, що 30 % реакцій називали країни, розташовані неподалік Австралія, частотність реакції *Австрія* обумовлена близькістю звучання топонімів, частотність реакцій *Німеччина*, *Франція* викликані залученням до експерименту студентів зі спеціальностями «німецька мова», «французька мова». Частково аналогічна причина зумовила реакції *Китай*, *Великобританія*, хоча частотність останнього топоніма очікувалася вищою, зважаючи на те, що Австралія досі номінально є конституційною монархією на чолі з королем Сполученого Королівства Чарльзом III.

Наступний етап експерименту проводився за методикою семантичного диференціалу, з використанням семизначної «шкали Осгуда», яка, як відомо, спирається на явище синестезії – здатності людини пов'язувати відчуття, які з'являються в органі, на який впливає подразник, з відчуттями в іншому органі [4; 13]. Нами були обрані три основні фактори оцінки: якості, сили та потенції, відповідно з якими інформантам було запропоновано після отримання топоніму-стимулу поставити хрестик на одній з поділок шкали = від +3 до -3.

Перспективним для подальшої розробки вбачаємо те, що кожному з інформантів було надано пару топонімів: *Австралія* і назва тієї країни, яку обрав інформант на попередньому етапі експерименту. В результаті було укладено таблицю, фрагмент якої наводимо нижче:

Топонім	«хороший – поганий»	«сильний – слабкий»	«активний – пасивний»
<i>Австралія</i>	+1,9	+1,5	+1,6
<i>Австрія</i>	+2	+1,5	0
<i>Китай</i>	+1	+1	+2

На жаль, обсяг тез не дозволяє нам описати найцікавіший експеримент, пов'язаний з когнітивним аналізом за методикою В. Чейфа. Плануємо присвятити цьому питанню окрему статтю.

Література:

1. Жароцайова Жанета. Методика асоціативного експерименту. *Slavica Slovaca*. Ročník 55. 2020. Číslo 1. S. 69–81. URL: http://www.slavu.sav.sk/casopisy/slavica/2020_1/zsarnoczaiova_2020_1.pdf
2. Карпенко О. Ю. Міркування про когнітивну ономастику. *Мовознавство*. 2009. № 3–4. С. 40–43. URL: <https://movoznavstvo.org.ua/>
3. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика. URL: <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2012/12/49.pdf>
4. Митрофанова С. С. Семантичний диференціал як методика емпіричного дослідження професійної самосвідомості майбутніх психологів. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/>
5. Недашківська Т. Є. Експеримент у психолінгвістиці (з досвіду роботи) : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 230 с.
6. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с. URL: <https://archive.org/details/selivanova2008/>
7. Ткаченко Г. В. Асоціативний експеримент як засіб пізнання онімів в когнітивній ономастиці. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство* : міжвуз. зб. наук. ст. 2010. Вип. XXIII, ч. 3. С. 454–460. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/>
8. Шевченко О. М. Методика проведення вільного й спрямованого асоціативних експериментів у дослідженні концепту. URL: <http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/>
9. Chafe W. *Discourse, Consciousness, and Time*. Chicago & London: The University of Chicago Press, 1994. 327 p.
10. Myers D. G. *Exploring Psychology*. New York: Worth Publishers, 1996. 544 p.
11. Osgood Charles E. The nature and measurement of meaning. *Psychological Bulletin*, 1952. Vol. 49. № 3. P. 193–237. URL: <https://typeset.io/pdf/the-nature-and-measurement-of-meaning-35cp37ki78.pdf>

ВОЄННА КАЗКА: ПЕРСПЕКТИВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЖАНРУ

Герасименко Н. В.

кандидат філологічних наук,

*старший науковий співробітник Відділу української літератури ХХ ст.
та сучасного літературного процесу*

*Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна*

Після початку Революції Гідності та російської агресії на Сході України (2014–2022) – час проведення АТО/ООС, дитяча література розвивалася досить стрімко, намагаючись зобразити переламні суспільні події в літературних творах. Приміром, події Революції гідності закарбовані у книжках «Мій тато став зіркою» Галини Кирпи (для молодшого шкільного віку), «Вертеп» Олени Захарченко (для підлітків), Наталі Нагорної «Повернутися з війни» (для підлітків) та ін. Натомість казок було обмаль, найвідоміші з них «Казка про Майдан» Христини Лукашук та «Війна, що змінила Рондо» Романи Романишин і Андрія Лесіва.

Однак з початком великої війни саме казка стала одним із найзатребуваніших жанрів дитячої літератури: свої авторські цикли запропонували маленьким читачам та їхнім батькам Ірен Роздобудько, Олена Лань, Галина Вдовиченко, Іван Андрусяк, Олександр Михед та ін. Та попри безпрецедентність такого явища, об'єктом наукових досліджень сучасна казка, і зокрема, воєнна казка – досі не ставала, тож наша наукова розвідка є актуальною та на часі.

Мета роботи – дослідити твори «Казка про загублену бабусю» Ірен Роздобудько, «Ведмедик прямує на Захід», «Друге життя горнятка» Галини Вдовиченко, «Бічура» Олени Лань та ін., проаналізувати їх, вичленити й характеризувати особливості авторських текстів. Це допоможе сформувати чіткіше уявлення про жанрові модифікації сучасної казки, й зокрема, про різновид воєнної казки, а також визначити місце в ієрархії інших воєнних жанрів.

У Літературознавчій енциклопедії казка тлумачиться як «жанр усної народної творчості, що відрізняється від інших фольклорних наративів (легенда, переказ, бувальщина тощо) настановою на вимисел...» [2, с. 450].

У «Лексиконі загального і порівняльного літературознавства» Федір Євсєєв у статті про казку пояснює термін як «особливий тип оповідання,

у яких особливу роль при творенні змісту, структури, семантики й поетики, особливостей художнього вимислу відіграли міфоритуальні інтелектуальні надбання» [1, с. 241]. І далі науковець зазначає про розподіл на три умовні жанрові різновиди (групи): казки про тварин, чарівні (фантастичні) казки та побутові казки [1, с. 242].

Визначень авторської казки у друкованих виданнях досі немає, однак є в електронних ресурсах, де поняття розглядається як «авторський художній твір, прозовий або віршовий, заснований або на фольклорних джерелах, або цілком оригінальний; твір переважно фантастичний, чародійний, у якому змальовуються неймовірні пригоди вигаданих або традиційних казкових героїв» [4].

З огляду на реалії усі сучасні авторські казки здебільшого торкаються перебігу російсько-української війни. Найбільший сегмент становлять побутові казки: це авторські тексти, написані в реалістичній манері, в кожному з яких зображено певний фрагмент чи емоція війни. Наприклад, евакуація мам із дітьми, які рятуючи малих від ракетних атак, вимушено покидають рідний дім («Казка про загублену бабусю» І. Роздобудько, «Ведмедик прямує на Захід» Г. Вдовиченко та ін.); про життя українців-переселенців у чужих країнах («Друге життя горнятка» Г. Вдовиченко); є навіть казки-історії про перебування в обложених ворогом містах з його реаліями – сидіння в підвалі, скидання бомб, пошуки їжі, тіла загиблих на вулицях та ін. («І буде весна» Ольги Вовк).

Зауважимо той факт, що в сучасних побутових казках відсутня диференціація на позитивних і негативних героїв, як-от передбачено у традиційних історіях, де персонажі максимально типологізовані, а наприкінці розповіді зло обов'язково подолане й покаране. У сучасних казках – нема ані поділу на хороших і поганих героїв, ані традиційного конфлікту поміж ними. Від традиційної побутової казки автори сучасної запозичили лише відображення в оповіді суспільних процесів (у нашому випадку – атрибутів воєнної дійсності), тому в цих казках так легко впізнати сьогодення.

До різновиду чарівних казок слід зарахувати казку «Бічура» О. Лань. У ній так само йдеться про війну: цього разу – герої в підвалі плетуть маскувальні сітки. Це авторський твір, де максимально збережено особливості міфологічного казкового світосприйняття: розмаїта система персонажів, усі вони – демонологічні істоти: домовики, дідько, судениця, воструха, бічура [3]; є поділ на хороших, які допомагають людям (військовикам на фронті, їхнім родинам у тилу), а є такі, які шкодять; є подієве розгортання сюжету з обов'язковою кінцівкою – перемогою добрих сил. Загалом події в казці Лань відбуваються одразу в двох площинах – міфологічній і реальній, причому вчинки, скажімо,

в міфологічній мають здатність впливати на реальну, й навпаки, у тексті проступає потужне інтелектуальне міфологічне підґрунтя [1, с. 242].

Таки само у двох вимірах розгортаються і події і в казці «Відьма» О. Лань. Молода лікарка, спадкова відьма, рятує на фронті поранених, їй допомагають потерчата, нехрещені діти, які після загибелі унаслідок російських ракетних атак, стали невидимими охоронцями своїх батьків-військовиків. А коли окупанти проривають українські позиції, пліч-о-пліч стають з українськими воїнами на захист рідної землі, від яку й мають свою магічну та цілющу силу.

Зазначимо, що після подій Революції Гідності й початку російської агресії на Сході України саме через в міфологічному ключі чарівної казки, через її символи й архетипи сучасні автори намагалися пояснити малечі про суспільні злами й потрясіння, здебільшого у категоріях «Добро-Зло», «Світло-Темрява». Так беркути у «Казці про Майдан» Лукашук – це чорні птаці Зла, українці-майданівці постають в образі Божих Голубів, простежується універсальна міфологічна концепція всесвіту з «древом світовим» [1, с. 242]. Схожий принцип розкриття дискурсу війни й в книжці Романишин та Лесіва «Війна, що змінила Рондо», де мир трактується в ньому як Світло, а війна як Темрява. Такі символи-тлумачення в обох казках досить абстрактні й несуб'єктні, їх можна застосувати до будь-якого збройного конфлікту в світі, натомість кризь «Бічуру» Лань чітко проступає російсько-українська війна.

Різновид казки про тварин наразі представлено чи не найменше: згадаймо лише «Ведмедик прямує на Захід» Г. Вдовиченко. У ній – йдеться про ведмедика-іграшку, чия маленька господинька, разом зі своєю родиною, рятуючись від війни, виїхала з рідного дому й досі не повернулася. І хоча героями казок про тварин виступають зазвичай живі звірі, а в цій історії ведмедик спершу лише іграшка, однак авторською волею стається диво – ведмедик оживає і вирушає на пошуки своєї хазяйки. Ведмедик стає уособленням духу Дому, його Охоронцем від злих сил. Історія дуже щемлива, емоційно нагадує сучасні побутові авторські казки.

Підсумовуючи зазначимо про таке: у сучасній українській дитячій літературі спостерігається сплеск казок на військову тематику. Зокрема, є підстави говорити про три різновиди жанру: побутові, чарівні та казки про тварин. До першої належать авторські твори, в якій в реалістичній формі розповідається про якийсь фрагмент чи емоція війни, на кшталт, евакуації з України, про життя вимушених переселенців-утікачів від війни в інших країнах тощо. До чарівних належать твори, дія в яких відбувається в міфологічній площині, а її дійовими особами так само виступають демонологічні чи казкові персонажі, як-от, у казці «Бічура» О. Лань. Казок про тварин поки що найменше, однак, сподіваємося, що ця ніша

обов'язково поповниться, коли з'явиться більша можливість оприлюднювати свої твори.

Нині можемо констатувати з певністю, що жанр казки справді затребуваний у сучасному суспільстві [5]. Чільне місце наразі посідає авторська казка, народний епос про російсько-українську війну з'являться дещо пізніше. Загалом, казки для сучасних поколінь, на долю якого випала війна, перестають бути вигаданими історіями – у так званій казковій реальності діти впізнають свою дійсність, у героях і перипетіях їхніх доль – проводять аналогії зі своїм життям, разом із персонажами долають життєві їхні/свої випробування. Тому особливо важливо, щоб жахливі реалії сьогодення – воєнної дійсності перетворилися на казку зі щасливим кінцем.

Література:

1. Євсєєв Ф. Казка. Лексикон загального і порівняльного літературознавства / за ред. А. Волкова, О. Бойченка, І. Зварича, Б. Іванюка, П. Рихла. Чернівці : Золоті литаври, 2001. С. 241–244.

2. Казка. Літературознавча енциклопедія : у двох томах. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. С. 450.

3. Лань О. Бічура. Вічність трива цей день. Художні хроніки війни. Тернопіль : Джура, 2023. С. 282–287.

4. Літературна казка. Вікіпедія. URL: [_https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%BA%D0%B0) (дата звернення: 16.04.2024).

5. Українські діти шукають опертя в сучасних казках, а не класичних, – літературознавиця Ніна Герасименко. URL: <https://zahid.espresso.tv/news-ukrainski-diti-shukayut-opertya-v-suchasnikh-kazkakh-a-ne-klasichnikh-literaturoznavitsya-nina-gerasimenko> (дата звертання 16.04.2024).

ФРЕЙМ *LEBENSWEG* У ЛІТЕРАТУРНОМУ ДИСКУРСІ

Козак С. В.

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

Протягом останніх років зросла кількість досліджень, в основі яких лежить когнітивний підхід до вивчення мовних явищ. Одним із фундаментальних методів аналізу взаємодії вербальних та когнітивних структур є фреймовий аналіз, який набуває дедалі більшої актуальності. Аналізуючи праці таких учених, як У. Бекман [3], Ч. Філлмор [4], Е. Гоффман [5], В. Раскін [8] та ін., можна відзначити, що велика кількість досліджень починаються не лише з обґрунтування вибору методу дослідження, а й з аналізу поняття «фрейм».

Велике значення для лінгвістики має прагнення дослідників показати, що знання та моделі мислення, які використовуються в роботі над штучним інтелектом, сприяють розумінню текстів природної мови [1, с. 58].

Фрейм – структура, що репрезентує стереотипні ситуації у свідомості (пам'яті) людини або інтелектуальної системи і призначена для ідентифікації нової ситуації, що базується на такому ситуативному шаблоні [6]. Фундаментальне значення фрейму полягає в тому, що він пов'язує ментальну сферу з мовною. Фрейми розглядаємо як когнітивні утворення, що знаходять своє мовленнєве втілення в дискурсі через фреймові структури [2, с. 80]. Фрейм як ментальне утворення складається з терміналів, які відображаються в дискурсі у термінальних елементах.

Фрейм «Schicksal» аналізуємо як ментальну структуру, що містить категоріальні знання про життєвий шлях людини, зафіксовані в лексикографічних джерелах. На основі словникової дефініції визначаємо основні термінали фрейму *Lebensweg* – це: '*Ereignisse*' / '*Події*'; '*Lebensbedingungen*' / '*Життєві умови*'; '*Umstände*' / '*Обставини*'; '*Körperlicher bzw. seelischer Zustand*' / '*Фізичний або внутрішній стан*'.

Аналіз фреймових структур, за допомогою яких експлікується фрейм *Lebensweg* у літературному дискурсі, здійснюємо на матеріалі книги історій „*Vielleicht Esther*“ [7]. Таке дослідження повинно здійснюватись із врахуванням історичних, соціальних, етнографічних, філософських чинників. Саме з позицій зазначених факторів аналізуємо долі не лише

конкретних людей, а й цілої нації, адже авторка описала біль, біду, трагедію, почуття людей, розпач, показала як впливає національність на долю людини, змалювала політичну атмосферу передвоєнної та повоєнної Європи, дуже детально описала долі людей, які були безпосередньо в центрі подій Бабиного Яру, та показала, який глибокий відбиток це залишило в її житті та вплинуло на долю наступного покоління.

Наведемо для прикладу фреймову структуру, за посередництвом якої експлікується фрейм *Lebensweg*: *Ihre Haushaltshilfe Natasha lief ein Stück mit. Sie weinte unaufhörlich, und Anna tadelte Natascha für ihre Tränen* [7, с. 197]. / *Їхня служниця Наташа ще якийсь час бігла за ними. Вона невпинно плакала, й Анна докоряла її за ці сльози*. Термінальні елементи *weinen* / *плакати* і *Tränen* / *сльози*, що характеризують термінал 'Seelischer Zustand' / 'Емоційний стан' фрейму *Lebensweg*, виразно передають відчуття поразки, неможливості щось змінити, змушують відчувати жах і безнадію, які можуть спіткати людину в найскладніший момент її життя.

Реалізація фрейму *Lebensweg* відбувається, головним чином, у фреймових структурах, де описано ставлення співвітчизників до вчителя Озіеля Кржевіна: *Die jiddischen Zeitungen schrieben über Ozel und seine kleine Schule auf der Ulica Ciepla und druckten Dankesbriefe ab. In diesen Briefen hört man die Stimmen von übermüdeten Eltern, unbeholfenes Glück strömt aus der gebrochenen Syntax* [7, с. 95]. / *Єврейські газети писали про Озея та його маленьку школу на вулиці Цепла і друкували листи подяки. У цих листах можна почути голоси втомлених батьків, з ламаного синтаксису витікає незграбна радість*. Як бачимо, життєвий шлях людини залежить не лише від умов проживання та обставин – на це значним чином впливають також міжособові стосунки, які можуть викликати внутрішні переживання, про що свідчить у наведеній фреймовій структурі опис душевного стану із використанням термінального елементу *Glück* / *щасття*, який представляє термінал 'Seelischer Zustand' / 'Емоційний стан' фрейму *Lebensweg*.

Як бачимо, фрейм *Lebensweg* реалізується в романі „Vielleicht Esther“ у низці фреймових структур, які описують численні історії, що переплітаються, накладаються одна на одну та створюють ефект трагізму й безнадії. Спогади про події, які відбувалися в сім'ї авторки, шокують своєю реальністю.

У результаті дослідження було також виявлено, що у фреймових структурах нерідко наявні лексичні одиниці, які представляють фреймові термінали імпліцитно. Дослідження імпліцитних зв'язків у фреймових структурах та їхній вплив на реалізацію авторських інтенцій може становити завдання для подальших наукових розвідок у галузі когнітивної лінгвістики.

Література:

1. Козак С. В. Фрейм «ПОЧУТТЯ» в художньому дискурсі (на матеріалі творчості австрійського письменника С. Цвейга). *Актуальні питання іноземної філології: наук. журн.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2020. № 13. С. 58–63.
2. Козак С. В. Фрейм ‘Zwischenmenschliche Beziehungen’ у художньому дискурсі (на матеріалі роману Б. Шлінка). *Сучасні дослідження з іноземної філології: зб. наук. праць.* Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 3–4 (21–22). С. 76–84.
3. Beckmann U. Text und Textwelten. Zur Problematik der Bedeutungs-konstituierung in Texten. *Papiere zur Textlinguistik.* Hamburg: Buske Verlag, 1991. Bd. 67. S. 58–91.
4. Fillmore Ch., B. Atkins. Towards a Frame-based organization of the lexicon: the semantics of RISK and its neighbors. *Frames, Fields and Contrasts* / ed. A. Lehrer and E. Kittay. Hillsdale: Lawrence Erlbaum, 1992. P. 75–102.
5. Goffman E. Frame Analysis. An essay on the organization of experience. N.Y., 1974.
6. Minsky M. A Framework for Representing Knowledge [Gekürzte und leicht veränderte Fassung von Minsky]. *Mind Design.* Cambridge, 1981. S. 95–128.
7. Petrowskaja K. Vielleicht Esther. Berlin: Suhrkamp Verlag, 285 s.
8. Raskin V. Round Table Discussion on Frame. *Quaderni di Semantica VI.* 1985. № 2. P. 211–212.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Лазарчук Д. С.

*здобувач ступеня «Доктор філософії»
за спеціальністю 035 – Філологія*

Донецький національний університет імені Василя Стуса

*Науковий керівник: **Загітко А. П.***

*доктор філологічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,*

дійсний член Наукового товариства Шевченка,

*професор кафедри загального та прикладного мовознавства
і слов'янської філології*

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

Для будь-якої сфери діяльності розуміння термінології є основою, особливо це стосується безпеки та захисту кордонів. Правильно дібрані, чіткі й уніфіковані терміни сприяють ефективній комунікації та підвищують загальний рівень професіоналізму, а також допомагають уникнути багатьох непорозумінь. Аналіз актуальних питань дослідження термінології ДПСУ дозволить виявити та усунути певні недоліки, які пов'язані з використанням тих чи тих термінів, а також допоможе впровадити нові поняття, які будуть відповідати сучасним викликам та потребам. Саме такий підхід сприятиме підвищенню ефективності й надійності роботи Держприкордонслужби, а, отже, забезпечить захист та безпеку України.

Серед науковців не існує єдиної дефініції терміна, тому визначення цього поняття залежить від підходу: структурно-функційного, структурно-семантичного, функційного, функційно-стилістичного, лінгвокогнітивного тощо. До прикладу, А. Крижанівська, Т. Панько та Л. Симоненко вважають, що термін – це важливий елемент мовної системи, адже він сприяє виконанню її пізнавально-інформативної функції, а також допомагає зафіксувати та зберегти знання, накопичені людством [3, с. 21].

Для сучасної термінології важливою є диференціація терміна та поняття, адже термін точно визначає специфічні концепції у спеціалізованих галузях, а поняття – може бути більш загальним та абстрактним уявленням про предмети чи явища. Цієї думки дотримуються й українські лінгвісти, наприклад, П. Дудик вважає, що поняття – це термін логіки, який втілює в собі узагальнене і водночас конкретне знання істотних

властивостей предмета – індивідуальних і спільних з іншими предметами [1, с. 22]. Розділяє терміни й поняття А. Загнітко, який вважає, що терміни – це «номінативні одиниці – слова або словосполучення, використовувані для точного, максимально однозначного визначення понять, які утворюють специфіку різних галузей науки й техніки» [2, с. 806].

Важливими аспектами дослідження прикордонної термінології є структура, семантика та функції термінів ДПСУ. Так, аналіз структури термінів дозволить вивчити, чи відповідає той чи той термін сучасним викликами та потреба у сфері прикордонної безпеки, що у свою чергу дасть можливість адаптувати терміносистему до нових умов та реалій; функційний аспект термінології допоможе не лише зрозуміти й уніфікувати терміни, а й прив'язати їх до конкретних завдань та функцій Держприкордонслужби; аналіз семантичних особливостей терміна дозволить чітко окреслити його значення, що в подальшому призведе до уникнення непорозумінь.

Залишається відкритим питання про особливе термінотворення, адже, на думку українських науковців, словотвір термінологічної лексики відбувається за такими ж принципами, що й загальноживаних слів. Варто врахувати те, що функції словотворчих морфем у термінології ширші, адже вони виконують класифікаційну функцію. Процес словотворення термінів завжди продуманий та контрольований, тому його смислова сутність повинна відтворити той обсяг знання, який допоможе розкрити зміст поняття [5, с. 85].

Основу термінології складає семантика. Найдієвіший інструмент встановлення семантики терміна – моделювання його лексико-семантичного поля. У сучасній лінгвістиці це поняття є усталеним, але досі думки науковців розходяться. Знаходимо тлумачення лексико-семантичного поля як компонента мовної картини світу, а також бачимо, що лексико-семантичні угруповання структур певної мови відображають культурні й національні особливості цієї мови [4, с. 138].

Термін – функційне поняття, адже він має спеціалізоване призначення у мові або в конкретній галузі. Проблема визначення функційного аспекту прикордонного терміна полягає у його змінності, неоднозначності, контекстуальності, інтердисциплінарності тощо. Неоднозначним залишається питання визначення основних функцій прикордонного терміна. Складною є система функцій термінів, адже денотат термінів має різноманітні аспекти, що формують його загальне поняття. Окрім того, функції терміна тісно пов'язані, до прикладу те, що термін може фіксувати та передавати знання може бути як змістовою, так формальною структурою терміна.

Отже, на сьогодні залишається відкритою низка питань, пов'язаних з вивченням української прикордонної термінології. Не існує однозначності

у визначені самого поняття термін, а також не кожен термінознавець розмежовує термін та поняття. Малодослідженими залишаються структурний, семантичний та функційний аспект української прикордонної термінології, тому детальний аналіз усіх цих питань дозволить полегшити комунікацію, сприятиме систематизації та допоможе розуміти доречний контекст для вживання того чи того терміна.

Література:

1. Дудик П. Терміни логіки й терміни синтаксису. Українська термінологія і сучасність : тези доп. Всеукр. наук. конф., НАН України. Київ, 1996. С. 22.
2. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця : ТВОРИ, 2020. Х. 920 с.
3. Крижанівська А., Симоненко Л., Панько Т. Склад і структура термінологічної лексики української мови / ред. А. Крижанівська. Київ : Наук. думка, 1984. 196 с.
3. Пономарів О. Д., Різун В. В. Сучасна українська мова. Київ : Либідь, 2005. 488 с.
4. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови : [монографія]. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 160 с.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ СТАТУС КОНЦЕПТУ «РЕЗИЛЕНТНІСТЬ»

Решетник О. А.

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
за спеціальністю 035 – Філологія*

Київський національний лінгвістичний університет

*Науковий керівник: **Корольова А. В.***

доктор філологічних наук, професор,

професор кафедри германської і фіно-угорської філології

Київський національний лінгвістичний університет

м. Київ, Україна

В умовах невпевненості, характерних для BANI-світу (Brittle (крихкий), Anxious (тривожний), Nonlinear (нелінійний), Incomprehensible (незрозумілий), важливим завданням для особистості є адаптація до складних життєвих обставин у напрямку посткризового відновлення, використовуючи внутрішні та зовнішні захисні чинники системи. Саме такою є узагальнена функція метадисциплінарного концепта резилентність. Онтологічна сутність резилентності полягає в адаптації людини до сучасного стресогенного буття, адже термін «резилентність» (від лат. *resilire* – «стрибнути назад», «відскочити») пояснює адаптаційні механізми в умовах кризових явищ. Дане поняття має міждисциплінарну специфіку і розкриває різні сторони своєї онтологічної сутності як у природничих, так і у гуманітарних науках (фізика, екологія (Арії Де Гіус (A. De Geus), Р. Гоббс (R. Hobbs), С. Голлінг (C. Holling), К. Судінг (K. Suding), економіка (І. О. Балагуровська, Л. Богуш, Г. Брістоу (G. Bristow), Й. Доран (J. Doran), О. Корольчук, Р. Мартін (R. Martin), Ю. М. Петрушенко, В. Уолкер (B. Walker), Б. Фінглетон (B. Fingleton), О. Г. Швіндіна, психологія (Г. Бонанно (G. Bonanno), Р. Єхуда (R. Yehuda), С. Мадді (S. Maddi), А. Мастен (A. S. Masten), С. Саусвік (S. Southwick), Т. М. Титаренко, О. Хамініч), філологія (В. Громова, Я. В. Капранов, А. В. Корольова, О. А. Решетник, О. О. Черхава), соціологія (С. В. Бурлуцька, У. В. Іванюк, В. С. Мазур), політологія (О. О. Резнікова).

Резилентність можна визначити як здатність динамічних систем ефективно пристосовуватися до викликів, які можуть загрожувати їх функціонуванню, життєздатності або розвитку. У контексті адаптації людини до стресових ситуацій резилентність виражається як внутрішня сутність, процес, результат та набута властивість. В цих характеристиках

резилентність розкривається через такі властивості як: «мужність бути», самоствердження всупереч кризовим обставинам; збереження власної сутності і зміна себе; здатність витримувати стресові ситуації, адаптуватися до змін; успішність післякризового функціонування; гнучкість; швидка адаптивність; відновлюваність на докризовому рівні; розвиток. Термін «resilience» вперше з'явився у 1807 році у галузі технічних наук, описуючи здатність матеріалу повертатися до своєї звичайної форми після деформації, спричиненої згинанням, розтягуванням або стисканням [7]. Аналогічно можна розглядати відновлення, що відбувається у цьому явищі, як здатність людини відновлюватися після впливу стресу.

З 1970-х років концепт «резилентність» активно використовується в екології та соціології для опису здатності індивіда, групи чи системи протистояти стресовим ситуаціям, адаптуватися до змін і ефективно функціонувати після них. У галузі екологічних досліджень ключовою стала концепція екологічної стійкості (ecological resilience). Вона визначає міру впливів, які система може витримати, перед тим як перейти до іншого, якісно відмінного стійкого стану. Метою резилентності є адаптація екосистем та організмів до змін у навколишньому середовищі, таких як природні катастрофи або антропогенні впливи, для забезпечення стабільності екосистеми [8]. В контексті досліджень екосистем визначають два аспекти стійкості: інженерну та екологічну (С. Голлінг). Перший вказує на швидкість, з якою система повертається до стабільного або циклічного стану після впливу, тоді як другий – на здатність системи реорганізовуватися після втручання та переходити між різними стабільними станами.

У психології термін «резилентність» виник у контексті досліджень, спрямованих на вивчення дітей (Е. Вернер), які зростали в неналежних умовах, але водночас виявили позитивні показники загального розвитку та психологічного благополуччя. Подальші дослідження зосереджували увагу на факторах, які, враховуючи сучасний стресогенний спосіб життя, дозволяють людині не лише адаптуватися до змін та нових умов, але й відновлювати психологічний баланс. Психологічна резилентність полягає в здатності зберігатися, адаптуватися або трансформуватися в умовах змін, щоб зберегти основну ідентичність системи (К. Кнут). Енн Мастен визначає резилентність як когнітивну здатність представників лінгвокультури успішно адаптуватися до перешкод та стресових ситуацій, які навіть можуть загрожувати життєдіяльності людини [5, с. 18].

Поняття резилентності стало особливо важливим у соціально-економічних дослідженнях після світової економічної кризи 2007–2008 рр. (Л. Богуш, Дж. Доран, О. Корольчук, Р. Мартін, Б. Фінглетон,). У сфері економіки виникло поняття регіональної економічної стійкості, яке визначає здатність регіональної економіки витримувати або швидко

відновлюватися після стресових ситуацій і покращувати свою ситуацію порівняно з докризовим станом (Г. Брістоу). Економіст Рон Мартін ідентифікує чотири виміри резилентності регіональної економіки, включаючи стійкість (чутливість до рецесійного шоку), відновлення (швидкість і обсяг відновлення), переорієнтацію (здатність адаптуватися до впливу) та оновлення (перехід до нових тенденцій зростання) [6]. Важливим аспектом вивчення резилентності є його застосування до окремих суб'єктів господарювання. У конкурентному середовищі суб'єкти господарювання розглядаються як живі організми, яким притаманні властивості фізичних осіб. Арії де Гіус приходить до висновку, що «компанія існує заради власного виживання, розвитку, реалізації потенціалу та зростання» [4]. Згідно з А. Даценко, резилентність бізнесу розглядається як його здатність швидко адаптуватися до потенційно руйнівних ситуацій, зберігаючи безперервну операційну діяльність та захищаючи людей, активи та загальний капітал.

У політичній площині з'явилося питання резилентності глобальних систем. Відтак в умовах зовнішньої агресії та внутрішньої нестабільності актуальність вивчення явища резилентності зростає серед представників української лінгвокультури. Національний інститут стратегічних досліджень впровадив стратегію національної стійкості України до гібридних загроз. У цьому контексті національна резилентність розглядається як здатність держави взаємодіяти з суспільством для збереження стійкості в умовах зовнішніх та внутрішніх агресивних впливів. Вона передбачає оперативну та ефективну реакцію на асиметричні загрози через впровадження змін та адаптацію без порушення основних цінностей та інституцій суспільства. Також важливо, щоб система забезпечувала неперервне функціонування під час криз і могла відновлюватися після руйнівних наслідків будь-якого характеру [3].

Новим концептом стала резилентність для лінгвістичної науки. З урахуванням міждисциплінарного підходу до дослідження резилентності, ключовим аспектом стає аналіз резилентності в контексті логічних відношень і форм, розгляд її як когнітивного процесу, як лінгвокогнітивної структури свідомості представників різних лінгвокультур [2]. На нашу думку найточніше відтворити онтологічну сутність резилентності як міждисциплінарного концепту і резилентності особистості як представника лінгвокультури можна за допомогою динамічної фреймової моделі, що направлена на відтворення стереотипних ситуацій поведінки людини та може трансформуватися під впливом різних факторів для ідентифікації нових ситуацій, що базуються на ситуативних шаблонах [1, с. 26]. Такий підхід дозволяє розглядати резилентність як фреймову «сітку» соціокультурномовної поведінки людини в свідомості носіїв різних лінгвокультур.

Після проведеного аналізу концепції резилентності у різних контекстах виокремлено основні функції цього поняття в якості засобу адаптації до стресогенного середовища. Серед цих функцій можна виділити: 1) подолання труднощів, що передбачає ефективну мобілізацію ресурсів для протидії стресорам, зберігання успішності діяльності, забезпечення благополуччя та підтримання стійкості; 2) адаптація до змін, що визначається швидкістю та ефективністю відновлення після впливу негативних факторів; 3) сприяння зростанню, що включає здатність виявляти точки росту, траєкторії зростання і переходу до іншого стабільного стану. Враховуючи здобуті знання, визначено перспективний напрямок досліджень резилентності як лінгвокогнітивної структури свідомості.

Література:

1. Володіна Т. С. Проблеми моделювання і поняття "когнітивна модель" з позицій сучасної лінгвістики. *Нова філологія*. 2011. № 45. С. 25–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Novfil_2011_45_9 (дата звернення: 21.10.2023).
2. Капранов Я. В. Концепція Життєздатності vs. Резилентності в контексті психолінгвістичної тріади «ресурс – потенціал – вітальність». *Проблеми гуманітарних наук Серія : Філологія*. 2022. № 47. С. 82–92. URL: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.11> (дата звернення: 20.10.2023).
3. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища. Київ : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2022. 456 с.
4. Geus A. D. *Living Company: Growth, Learning and Longevity in Business*. Nicholas Brealey, 1999. 224 p.
5. Masten A. S. Global Perspectives on Resilience in Children and Youth. *Child Development*. 2013. Vol. 85, no. 1. P. 6–20. URL: <https://doi.org/10.1111/cdev.12205> (date of access: 13.09.2023).
6. Mayor M., Ramos R. Regions and Economic Resilience: New Perspectives. *Sustainability*. 2020. Vol. 12, no. 11. P. 46–93. URL: <https://doi.org/10.3390/su12114693> (date of access: 20.10.2023).
7. Resilience. *Cambridge Dictionary / English Dictionary, Translations & Thesaurus*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/resilience> (date of access: 11.10.2023).
8. Suding K. N., Hobbs R. J. Threshold models in restoration and conservation: a developing framework. *Trends in Ecology & Evolution*. 2009. Vol. 24, no. 5. P. 271–279. URL: <https://doi.org/10.1016/j.tree.2008.11.012> (date of access: 20.10.2023).

АНГЛОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В УКРАЇНОМОВНОМУ ВІЙСЬКОВОМУ ДИСКУРСІ

Соколова А. С.

аспірантка кафедри романо-германської філології та

методики викладання іноземних мов

за спеціальністю 035 – Філологія

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Шкворченко Н. М.

доктор філологічних наук, професор

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Актуальність вивчення англомовних запозичень в україномовному військовому дискурсі полягає в тому, що військова сфера є однією з ключових галузей, де важлива точність та чіткість комунікації. Розуміння і правильне використання запозичень допомагає забезпечити ефективне спілкування та уникнути непорозумінь в україномовному військовому середовищі.

Крім того, у зв'язку зі змінами в сучасних військових технологіях та міжнародних стандартах, актуальною стає адаптація та впровадження нових термінів та понять. Вивчення англомовних запозичень дозволяє вдосконалити військовий дискурс, забезпечуючи українській армії доступ до світового досвіду та найсучасніших практик у цій галузі.

Військовий дискурс – це специфічний тип комунікації, що використовується у військовому середовищі. Він включає в себе спеціалізовану лексику, термінологію та комунікативні стратегії, які використовуються для передачі інформації, розпоряджень, планування операцій, а також для обговорення стратегічних питань і тактичних дій. Військовий дискурс можна визначити через його специфічні теми, мовні засоби, тон та контекст комунікації, які відображають унікальні особливості військового середовища.

Український військовий дискурс містить запозичення з різних мов, але найбільш численними є запозичення з англійської мови, оскільки англійська є мовою міжнародного спілкування та має значний вплив у сфері військової технології, навчання та комунікації. Також у військовому дискурсі можуть зустрічатися запозичення з інших мов, зокрема з російської, французької, німецької та інших мов, залежно від історичних, політичних та культурних зв'язків України з іншими країнами.

Існує кілька типів запозичень, в залежності від способу та характеру їхнього виникнення:

1. Лексичні запозичення: це слова або вирази, які були позичені з іншої мови. Наприклад:

- "рапорт" (з англ. "report");
- "рейд" (з англ. "raid");
- "бригада" (з англ. "brigade").

2. Семантичні запозичення: це слова або вирази, які взяті з іншої мови, але мають нове значення в мові запозичення. Наприклад:

- "інтерв'ю" (з англ. "interview", у військовому контексті має значення "опитування");
- "зона відпочинку" (з англ. "recreation area").

3. Граматичні запозичення: це використання граматичних конструкцій, які характерні для іншої мови. Наприклад:

- використання структури "Task Force" для позначення окремого військового підрозділу.

4. Фонетичні запозичення: це використання звуків або фонем з іншої мови. Наприклад:

- прізвище "Сміт" (з англ. "Smith").

5. Словотвірні запозичення: Це слова, які утворені в мові запозичення за допомогою елементів з іншої мови. Наприклад:

- "траншейний" (з англ. "trench") – утворено за допомогою суфікса "-ний" української мови.

Зважаючи на визначені види запозичень, ось приклади англійських запозичень у військовому дискурсі: *armored vehicle*/бронеавтомобіль – броньована техніка для переміщення військових підрозділів; *sniper*/снайпер – військовий стрілець, який спеціалізується на стрільбі на дальній відстані з прихованої позиції; *counterterrorism operation*/контртерористична операція – військова операція, спрямована на придушення терористичних актів та знищення терористичних груп; *drone*/дрон – безпілотний літальний апарат, який використовується для розвідки, а також для атак і ведення бойових дій; *special forces*/спецназ – військовий підрозділ з високим рівнем підготовки та спеціалізованими завданнями.

Англійські запозичення активно використовуються в україномовному військовому дискурсі, що свідчить про вплив глобалізації та інтернаціоналізації у цій галузі. Розуміння та використання англійської термінології допомагає забезпечити ефективне спілкування в армії, а також впроваджує сучасні практики та стандарти. Таким чином, вивчення та адаптація англійських запозичень є важливим аспектом професійного розвитку військового персоналу в Україні.

Література:

1. Архипенко Л. М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова”. Харків, 2005. 20с.
2. Гвоздик О. Військовий дискурс та його вплив на формування військової культури. Київ : Національний університет “Одеська морська академія”, 2018. 184 с.
3. Голованова Н. Військовий дискурс як об’єкт лінгвістичного дослідження. *Лінгвістичні дослідження*. 2016. № 2. С. 78–92.
4. Кочан І.М. Системність, динаміка, кодифікація слів з міжнародними кореневими компонентами в сучасній українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д/ра філол. наук: спец. 10.02.01 / НАН України, Інститут української мови. Київ, 2006. 39 с.
5. Кочерга О. М. Стиль і стилістика української мови : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім "КМ Академія", 2019. 368 с.
6. Левицький В. Військовий дискурс: підходи до аналізу та інтерпретації. Київ : Інститут політичних досліджень, 2015. 200 с.
5. Падучак Т. М. Фразеологія сучасної української мови : навчальний посібник. Львів : Видавництво "Новий світ – 2000", 2016. 272 с.
6. Liddicoat, Anthony J., Scarino, Angela. *Intercultural Language Teaching and Learning*. Malden : Wiley-Blackwell, 2013. 256 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-49>

СЛОВЕСНА І ВІЗУАЛЬНА МЕТАФОРІКА В КІНОДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ КІНОФІЛЬМУ "ОРПЕНHEIMER" ТА СЦЕНАРІЮ ДО НЬОГО)

Халілов Е. Р.

*магістрант кафедри теорії, практики та перекладу англійської мови
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Особливістю кінодискурсу, передовсім художнього, є присутність і взаємодія щонайменше двох різновидів метафори: словесної і візуальної. Ці види метафорики, як правило, простежуються і у відповідних сценаріях,

де словесна метафорика репрезентована експліцитно, а візуальна образність існує у вигляді можливої реалізації. Це особливо яскраво спостерігається у деяких біографічних фільмах, або біопіках. Так, у біографічному фільмі британського режисера Крістофера Нолана “Oppenheimer” (2023) метафорика займає особливе місце, бо вона використовується в контексті зображення подій, що змінили хід історії людства.

Для того, щоб розібратися у тому, які смисли породжують словесні та візуальні метафори у кінодискурсі, спершу звернімося до суті цих явищ. Цитуючи працю Дж. Лакоффа і Марка Джонсона “Metaphors We Live By”, Чарльз Форсвіль, вчений, який займається у першу чергу мульти-модальними метафорами, відзначає, що «метафора є насамперед питанням думки та дії, і лише похідно є питанням мови» [1, р. 1]. Іншими словами, метафори формують наше сприйняття та розуміння навколишнього світу, впливаючи на наші думки, поведінку та взаємодію з іншими людьми.

Спираючись на таке тлумачення метафорики, зазначимо, що у сценарії до фільму “Oppenheimer”, де метафорична образність широко застосовується (31 випадок), чітко простежується розподіл метафор за тематичним і функційним критеріями. До першої групи належать метафори, що позначають: природні явища (дощ, Сонце, буря, грім, зорі тощо); певні характеристики людей (доброта, емоційність, впертість, страх, кохання) та стосунки між ними (заздрість, кохання, дружба, повага, обман, ненависть). У свою чергу, до функційних критеріїв належать: описовий; гумористичний; та пояснювальний, які працюють окремо чи у взаємодії.

Одним з прикладів застосування словесної метафорики одночасно метою опису та пояснення є фрагмент сценарію і відповідний фрагмент фільму, де Роберт Оппенгеймер (Кіліан Мерфі) пояснює своїй майбутній дружині Кітті (Емілі Блант) суть квантової механіки:

Our bodies... are mostly empty space groupings of tiny energy waves bound together. Forces of attraction strong enough to convince us that matter is solid... And stop my body passing through yours. [2, p. 37]

У наведеному уривку висвітлено концептуальну метафору BODIES ARE FORCES OF ATTRACTION, суть якої полягає у тому, що людські тіла є скупченнями енергії і атомів, що насправді є ілюзією твердості тіл, утвореної силою тяжіння. Це є натяком на те, що попри, здавалося би, суцільну природу тіла, насправді існує значна відстань між молекулярними частинками, що утримуються разом силою тяжіння.

У групі метафор, об'єднаних за тематичним принципом, у контексті мотивів, амбіцій та намірів конкретних людей, варто звернути увагу на звинувачувальний коментар голови Комісії з атомної енергії США і контр-адмірала ВМФ США у відставці Льюїса Страуса (Роберт Дауні-мол.) у бік

Роберта Оппенгеймера (Кіліан Мерфі) на засіданні цієї комісії, що практично перетворилося на судове:

But he wanted all the glory and none of the responsibility. So he needed absolution. He needed to be a martyr. To suffer, and take the sins of the world on his shoulders. To say 'no, we cannot continue on this road' even as he knew we'd have to... [2, p. 188]

У цьому фрагменті тематично поєднана лексика (*glory, responsibility, absolution, a martyr, to suffer, the sins of the world*) вказує на використання «звинувачувальної» концептуальної метафори GLORY IS MARTYRDOM. Смісл її розкривається у тому, що Страус безпідставно вважає, що Оппенгеймер має власний підступний план зі здобуття слави шляхом зображення себе як мученика і жертви тяжкого допиту, організованого державою з метою зламати вченого на підставі його зв'язків з комуністами і Радянським Союзом під час активної хвилі маккартизму у США.

Варто відмітити, що у фільмі “Oppenheimer” велике значення мають й візуальні метафори, що відображають думки та видіння Роберта Оппенгеймера, серед яких є і видіння майбутнього світу. У сценарії до фільму часто зустрічаються фрагменти, що словесно відображають хід думок вченого, його уявлення про Всесвіт, лякаюче майбутнє світу тощо. Прикладом є візуалізоване бачення сценарію ядерної війни і, відтак, кінця світу:

CLOSE IN ON: my staring eyes as I visualize THE EXPANDING NUCLEAR ARSENALS OF THE WORLD... [2, p. 198]

У фінальному фрагменті фільму демонструється використання візуальної метафори NUCLEAR ARSENAL IS DOOM. Смісл її полягає у тому, що Роберт Оппенгеймер, створивши атомну бомбу і, таким чином, подарувавши людству силу, здатну знищити людство, відкрив скриньку Пандори у вигляді масового виробництва і розповсюдження ядерної зброї, кінцевим результатом якої може стати ядерна війна і кінець світу.

Отже, використання у фільмі “Oppenheimer” словесних і візуальних метафор дає можливість зрозуміти важкість і водночас важливість подій як у житті видатного вченого-фізика Роберта Оппенгеймера, так і у світі того часу, що назавжди змінили хід історії людства і світу. Окрім того, це дає зрозуміти, які ризики стояли перед людством тоді і зараз, а також демонструє те, як на Оппенгеймера як людину вплинула розробка ядерної зброї і хід подій його життя, що призвели до цього.

Література:

1. Forceville, Charles “Visual and multimodal metaphor in film: charting the field.” In: Kathrin Fahlenbrach (ed.), *Embodied Metaphors in Film, Television and Video Games: Cognitive Approaches* (17-32). London: Routledge.

2. Офіційний сценарій до фільму Крістофера Нолана “Oppenheimer”.
<https://assets.scriptslug.com/live/pdf/scripts/oppenheimer-2023.pdf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-50>

ЗНАЧЕННЯ ПРИСЛІВ'Я, ПРИКАЗОК ДЛЯ КАЗАХСЬКОГО ТА ТАДЖИЦЬКОГО НАРОДІВ

Хожасько Ю. В.

*магістр середньої освіти (українська мова і література),
старший вчитель,
Дніпровський ліцей № 1 Дніпровської міської ради
м. Дніпро, Україна*

Мовна культура формується складно, у переплетенні багатьох життєвих чинників, але її найпривабливіші зразки неодмінно живляться традиціями народної словесності. Нові покоління переймають від попередніх те, що справді має морально-культурну цінність, слугує засобом пояснення та вирішення питань, які тисячоліттями є й залишатимуться злободенними. В узагальненому баченні – це ситуації вибору між честю і безчестям, совістю й підлістю, силою духу та силою грошей тощо. Кожна людина особисто вирішує їх упродовж свого життя, але народ уже давно дав на них відповідь у точних філософських, афористичних формулах з глибоким духовно-сакральним значенням – у прислів'ях та приказках [4, с. 8].

Розглянемо, що означає поняття «приказка». За словником Яковлевої А., Кошечкіної Т., приказка – народний вислів, часто римований, близький до прислів'я, але без властивого йому повчального змісту [7, с. 448]. За словником Івченка А., приказка – поширений у мові влучний, часто римований вислів без повчального змісту [1, с. 363]. У термінологічному словнику І. Руснак означено, що приказка – влучний, іноді римований, вислів, який не має повчального змісту та обґрунтованого висновку [3, с. 299].

У різних словниках бачимо різне трактування дефініції «прислів'я». За словником Яковлевої А., Кошечкіної Т., прислів'я – влучний вислів, часто ритмічний, афористичний за змістом, який у стислій формі узагальнює різні явища життя [7, с. 451]. У словнику Івченка А. прислів'я – влучний образний вислів, часто ритмічний за будовою, який у стислій формі узагальнює, типізує різні явища життя [1, с. 368]. Руснак І. дає

визначення, що прислів'я – стислий і влучний народний вислів, у якому в образній формі виражено повчальну думку, емоційну оцінку події, явища [3, с. 299].

За словником-довідником «Українська фольклористика», прислів'я і приказки (приповідки, примовки) – лаконічні, синтаксично і ритмічно зцементовані образні вислови універсального життєвого досвіду – народної мудрості («життєва правда або погляд народу» – В. Гнатюк). Власне образність найпростішого окремого вислову, як обґрунтовував О. Потебня, перетворює його на прислів'я. На лаконічності прислів'їв і приказок добре видно дію «закону» економії слова, який існує у народному мовленні. Зміст прислів'я – завершена думка, а форма її вираження – закінчена фраза. З логічного погляду кожне прислів'я – судження (загально- або частковоствердне, загально- або частковозаперечне, умовне), в якому є теза і висновок: «Де тонко, там і рветься», «Біда не сама ходить, а й діточок водить», «Не кажи гоп, як не перескочив» тощо. Логічна структура прислів'я виражається відповідними типами синтаксичних конструкцій, найчастіше складними безсполучниковими або складнопідрядними реченнями, двочленність яких відповідає двочленній структурі судження. Оскільки прислів'я є загальнознаними і широкоживаними, в народному мовленні за законом економії слова відпадає потреба виголошувати обидві частини – одна опускається, і прислів'я перетворюється на приказку: «Не кажи гоп», «Біда не сама ходить». Тому приказки є в більшості частиною прислів'я. Зміст і форми прислів'я і приказки дуже різноманітні. Виділення окремих тем (мораль, праця, природа і т. ін.) – це чиста умовність, бо одне й те ж прислів'я, залежно від контексту, може мати не одне значення. Прислів'я і приказка є народною енциклопедією: у них виражена етнофілософія, етнопедагогіка та всі інші галузі людських знань. У них є найрізноманітніші застереження, поради, сентенції [6, с. 314–315].

Розглянемо думки вчених, письменників щодо значень прислів'їв та приказок казахського та таджицького народів. Відомий письменник і вчений, Мухтар Ауезов, говорячи про тематичне багатство і розмаїття казахського фольклору, зазначав, що Казахстан – це справжній океан поезії. Серед благодатних течій цього океану – лірико-героїчного та пісень – не тільки не губляться, а, навпаки, яскраво виблискують ручаї малих форм усної народної творчості: прислів'я, приказки, загадки, приповідки, скоромовки. Вони, мов джерело, невичерпні, бо живить їх народ, який зберіг у своїй пам'яті неоціненний поетичний скарб, поповнював його день у день, проніс із сивої давнини через століття, через пам'ять багатьох поколінь аж до нашого часу, не втрачаючи при цьому ані зернини із своєї скарбниці. У казахів надзвичайно розвинене мистецтво імпровізації. Воно живе й нині як один з видів художньої самодіяльності, підтримується і захоплюється шляхом проведення творчих змагань акинів-імпровізаторів,

які в Казахстані називають айтисами. Казахи шанують і героїчну поему, і задушевну пісню, але водночас люблять гострий, влучний вираз, дотепне слово. Та й що б то був за айтис без дотепу, що за бесіда без жарту, без прислів'я чи примовки. Може, саме тому казахська мова така багата афоризмами, мудрим образним словом, влучними порівняннями й гумором, а казахські прислів'я виразні й дотепні. Певна річ, не все з того, що лишилося в пам'яті казахського народу, зберегло свою цінність до наших днів. Перейшли в пасивний фонд ті прислів'я й приказки, які були породжені класовою феодалною мораллю, відбивали віками втокмачувані догми адату. Частина прислів'їв та приказок оновилися, переосмислилися й лишилися в широкому вжитку, надаючи мові виразності, образності, влучності [2, с. 5–6]. Величезну роботу по збиранню й дослідженню прислів'їв, приказок, примовок, загадок вели поети і мовознавці: Утебай Турманжанов, Музафар Алімбаєв, Кайп Айнабеков та ін. [2, с. 11]. Важливе значення прислів'їв доводить паремія: «Прислів'я – слово батьків» [2, с. 108].

Таджицький фольклор своїм корінням сягає в глибоку давнину. В усі часи у ньому відбивався трудовий та соціально-історичний досвід народу, його спостереження за життям і явищами природи, його думки, мрії, сподівання [5, с. 5]. Переважна більшість таджицьких прислів'їв та приказок виникла в часи єдиної іранської культури і створювалася на спільноіранській мові – дарі. Дослідник іранського фольклору, Х. Корогли, пише про це: «... Нам здається, що у таджицькій мові прислів'я та приказки зберегли більшу близькість до мови дарі, особливо у лексиці, тим часом, як у перській мові майже всі вони модифікувалися відповідно до нових правил сучасної мови». Ще однією характерною рисою таджицьких прислів'їв та приказок, яка відрізняє їх від перських, є тюркські лексичні запозичення. В основному це запозичення з узбецької мови. У таджицьких і узбецьких прислів'ях та приказках простежуються не лише мовні взаємовпливи, а й складний двосторонній процес, який призвів до зближення певної частини таджицьких і узбецьких прислів'їв та приказок не тільки за лексичним складом, але й за змістом і побудовою. У цих прислів'ях та приказках яскраво виявляється спільність традицій, світогляду й культури обох народів. Але це стосується тільки спільного таджицько-узбецького фонду, загалом же прислів'я й приказки таджиків і узбеків дуже своєрідні й мають власні шляхи розвитку [5, с. 8–10]. Так, як і інші жанри таджицького фольклору, прислів'я та приказки здавна привертали увагу творців писемної літератури. Такі видатні персько-таджицькі поети-класики, як Рудакі, Хафіз, Сааді, Носір Хісроу, Нізамі й поети пізніших часів, широко використовували паремії у своїй творчості. У свою чергу висловлювання й афоризми найпопулярніших серед народу поетів згодом злилися з народною творчістю. «Немає потреби

уточнювати, –зауважує Х. Корогли, –кому належить пріоритет у творенні цих прислів'їв та приказок –поетові чи народові. Важливий той факт, що багато широко популярних прислів'їв та приказок, на яких помітні явні сліди поетичної обробки, побутують у народі так само, як і їхні фольклорні паралелі» [5, с. 11]. Таджики проводять чітку жанрову межу між прислів'ями та приказками і називають їх різними термінами. В українських перекладах цей матеріал не розмежовується відповідно до того, як це робиться в мові оригіналу, тому що при перекладі не завжди вдається зберегти структуру і тип таджицького речення [5, с. 14]. Свої думки про значення прислів'їв та приказок у житті людей таджицький народ висловив у пареміях: «Приказка в мові, як сіль у страві», «Прислів'я в розмові –мед», «Приказка й притча –цукор до чаю [5, с. 119].

Отже, прислів'я та приказки справедливо називають перлинами усної народної мудрості. В яскравій образній формі народи передають у них від покоління до покоління свої багатовіковий життєвий досвід, мудрість, високі моральні ідеали.

Література:

1. Івченко А. Тлумачний словник української мови. Харків : Фоліо, 2000. 540 с.
2. Казахські прислів'я та приказки / упоряд. та перекл. Моргун Ф. Серія : Мудрість народна. Зб. № 17. Київ : Дніпро, 1976. с. 128.
3. Руснак І. Український фольклор : навч. посіб. Київ : Академія, 2012. 304 с.
4. Северинюк В. Популярні українські прислів'я та приказки : тематичний коментований словник. Тернопіль : Навчальна книга –Богдан, 2019. 176 с.
5. Таджикицькі прислів'я та приказки / упоряд. і перекл. Шокало О. Серія : Мудрість народна. Зб. № 23. Київ : Дніпро, 1977. 175 с.
6. Українська фольклористика. Словник-довідник /уклад. і заг. ред. М. Чернопиского. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 448 с.
7. Яковлева А. М., Кошечкіна Т. М. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків : Торсінг, 2020. 672 с.

НАПРЯМ 4. СТОМАТОЛОГІЯ ТА ФАРМАЦІЯ. МЕДИЦИНА ТА ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-51>

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА МЕХАНІЗМИ ВИНИКНЕННЯ ХРОНІЧНОГО БОЛЬОВОГО СИНДРОМУ У ПАЦІЄНТІВ З УРАЖЕННЯМ КОЛІННОГО СУГЛОБУ

Бугайов О. В.

*здобувач наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
анестезіологія*

Міжнародний гуманітарний університет

*Науковий керівник: **Тарабрін О. О.***

доктор медичних наук,

заслужений діяч науки і техніки України,

*професор, завідувач кафедри анестезіології, інтенсивної терапії
та медицини невідкладних станів*

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Механізми розвитку та актуальність. International Association for the Study of Pain -IASP 2020 році Міжнародною асоціацією з вивчення болю вперше з 1979 року було оновлене загальне визначення болю та його розуміння. Отже, згідно з IASP, біль є неприємне сенсорне і емоційне переживання пов'язане або таке, що здається пов'язаним з дійсним або потенційним пошкодженням тканин.

Сучасне розуміння визначають декілька типів болю (ноцицептивний, невропатичний і ноципластичний що в першу чергу відображає механізми їх виникнення та клінічні особливості прояву. Нейропатичний біль – це біль, спричинений захворюванням або вогнищевим пошкодженням соматосенсорної нервової системи, за визначенням IASP. Це може бути мультифокальним пошкодження нервової системи на рівні периферичних нервів, сплетень і задніх корінців (периферичний нейропатичний біль) або спинного і головного мозку (центральный невропатичний біль). Патологічна активація шляхів проведення болю лежить в основі нейропатичного болю.

Невропатична біль – виникає в досить багатьох випадках: цукровий діабет (больова діабетич- на полінейропатія), радикулопатії, герпетична

інфекція (постгерпетична невралгія), ВІЛ-асоційована нейропатія, фантомні болі, алкогольна нейропатія, післяопераційний невропатичний біль, розсіяний склероз, невралгія трійчастого нерва, пошкодження спинного мозку, інсульт і онкопатологія тощо.

Статистично у різних країнах поширеність хронічного болю з невропатичними ознаками оцінюють у межах 7–10 %. Невропатичний біль буде збільшуватися внаслідок глобального старіння населення, підвищення захворюваності на цукровий діабет, збільшення виживаності хворих онкологічного профілю після хіміотерапії та внаслідок локальних воєнних конфліктів.

Частіше хронічним невропатичним болем страждають жінки (8 % проти 5,7 % у чоловіків) і пацієнти віком > 50 років (8,9 % проти 5,6 % осіб віком < 49 років) із найчастішим ураженням нижньої ділянки спини і нижніх кінцівок, шиї та верхніх кінцівок. Невропатичний біль знижує якість життя хворих, їх працездатність, соціальна адаптація й загальне самопочуття. Невропатичний біль сприяє посиленню тривоги, депресії і порушень сну, порушує фізичне і психічне функціонування хворих.

За даними дослідження EPIC, невропатичний біль при травмі колінного суглобу відноситься до третьої причини виникнення больового синдрому. Персистуючий та незрозумілий біль навколо коліна викликає збентеження. До виникнення гострого чи хронічного больового синдрому в колінному суглобі призводить багато факторів, серед них – є остеоартрит, тендиніт, бурсит, хондромаліяція надколінника, подагра, кіста Бейкера, ревматоїдний артрит, дислокація, розрив меніску, розрив зв'язок, пухлина кісток. До хронічних больових синдромів відноситься – пателофemorальний больовий синдром, комплексний регіональний больовий синдром коліна. Виявлення етіології хронічного больового синдрому – потребує проведення диференційної діагностики.

Зазначено до даних дослідження, що проведене у Німеччині, обстеження > 12 тис. пацієнтів із хронічним болем, як ноцицептивного, так і невропатичного типу, показало, що у 40 % осіб наявні принаймні деякі характеристики невропатичного болю (такі як печіння, оніміння, поколювання), особливо у пацієнтів з хронічним болем у спині та радикулопатією. Не у всіх пацієнтів з периферичною нейропатією або центральною нервовою травмою розвивається НБ. Так, результати великого когортного дослідження за участю хворих на цукровий діабет показали, що загальна поширеність симптомів НБ у пацієнтів з клінічною нейропатією становить 21%, однак збільшується до 60 % в осіб із тяжкою клінічною нейропатією.

Як правило, в багатьох випадках невропатичний біль погано піддається лікуванню. Це свідчить про високу соціальну і медико-економічну значущість проблеми діагностики та лікування невропатичного болю.

Механізми розвитку нейропатичного болю. Причиною розвитку нейропатичного болю (НБ) є ураження соматосенсорної системи. Закінчення соматосенсорної системи (ССС) мають пропріо-, термо-, хемо-, механо-, ноцицептори, за допомогою яких ми маємо змогу відчувати дотик, біль, тиск, положення тіла в просторі, рух та вібрацію. Від рецепторів соматосенсорної системи сигнали через периферичні Аβ-, Аδ- та С-волокна прямують через спинний мозок, таламічні ядра – до соматосенсорної кори.

Ураження ССС на будь-якій з цих ділянок можуть призвести до невпорядкованої та зміненої передачі сенсорних сигналів. Між механізмами розвитку нейропатичного болю та болю запального характеру існують принципові відмінності, що відображається на різниці клініки та підходах в лікуванні.

Посилена аферентація больових стимулів приводить до зміни збудливості ноцицептивних нейронів ганглія заднього корінця і заднього рогу та формування феномену центральної й периферичної сенситизації.

Існують низхідні гальмівні (антиноцицептивні) сигнали, що реалізуються через серотонінову та норадренергічну медіаторні системи та проходять від сірої речовини навколо водопроводу і ростровентральних відділів до задніх рогів СМ. Є дані, що у пацієнтів з больовою формою ДПН відбувається зміна метаболізму в таламусі, якої не відбувається у пацієнтів з безбольовою формою.

Отже, пошкодження периферичних нервів при ЦД зумовлене метаболічними порушеннями і мікроангіопатією, викликаними хронічною гіперглікемією і серцевосудинними факторами ризику.

Одним із найбільших видів болю, з яким стикається лікар у щоденній практиці є ноцицептивний біль. Ноцицептивний біль – це біль який виникає через активацію ноцицептів у ненервовій тканині через пошкодження або загрозу пошкодження тканини.

При пошкодженні клітин вивільнюються медіатори запалення: простагландини, продукти арахідонової кислоти, брадикінін, цитокіни, гістамін, серотонін, тощо. У разі подразнення ноцицепторів поріг болю зменшується і збільшуються відповіді на підпорогові стимули, викликаючи первинну гіпералгію. Ця периферична сенсibiliзація є процесом, який сприяє посиленню болю від місця травми і має функцію захисту тканини від більшого пошкодження, додаючи час на відновлення пошкодження.

Класичний ноцицептивний біль виникає при таких патологіях, як: ревматоїдний артрит і артрози, травми і поранення, неспецифічний біль у спині, вісцеральний біль тощо.

Хронічний біль в сьогоденні потребує подальшого дослідження та вивчення для розробки кращих моделей терапії.

ДИНАСТІЯ ОДЕСЬКИХ ЛІКАРІВ РОДУ ДІТЕРІХС

Булавенко Н. В.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня

за спеціальністю 222 – Медицина

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Гнідой І. М.

кандидат медичних наук,

доцент кафедри внутрішніх хвороб

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Одеське гілля відомого роду Дітеріхс починається з Карла Івановича (05.01.1778–02.06.1851), який приїхав до Одеси в 1815 році. Він обіймав посаду керівника митниці під час управління містом та округом Олександра Федоровича Ланжерона (1815–1822). Серед нащадків Карла Івановича були троє відомих одеських лікарів з різних поколінь: Михайло Карлович Дітеріхс, його син Микола Михайлович та внук Михайло Михайлович [1].

Михайло Дітеріхс (1812–1873), син Карла Івановича, приїхав до Одеси разом з батьками в 1815 році. Після закінчення університету в Дерпті (Тарту, Естонія) у 1834 році, під керівництвом професора М.І. Пирогова він підготував і захистив у 1836 році докторську дисертацію про скручування артерій. Повернувшись до Одеси, працював лікарем у Благородному інституті (попередник Рішельєвського лицю), а згодом, з 1852 року, виконував обов'язки головного медичного посадовця карантинного округу.

Крім того, Михайло Карлович Дітеріхс займався лікуванням, консультуючи хворих та беручи участь в операціях у медичних закладах Одеси. Він був серед засновників Товариства одеських лікарів у 1849 році. У 1853 році М.К. Дітеріхс виконав першу в Україні операцію під наркозом з використанням хлороформу. У 1856 році йому доручили стати директором благодійної лікарні, яка надавала безкоштовну медичну допомогу бідним амбулаторно.

Слід зазначити, що медичною справою займалася також і молодша сестра Михайла Карловича, Софія Карлівна, яка з 1890 року і до кінця своїх днів керувала Одеським міським притулком з догляду за немовлятами.

У Михайла Карловича Дітерікса було двоє синів і дочки. Молодший син, Микола (1854–1885), теж став лікарем, проте його коротке життя, присвячене служінню людям, завершилося трагічно.

Микола Михайлович Дітерікс народився в Одесі 22 березня 1854 року. Після закінчення Одеської другої гімназії в 1872 році він вступив до університету на природничий факультет. Через рік навчання перевівся на медичний факультет Університету святого Володимира в Києві, де в 1878 році отримав ступінь лікаря з відзнакою. Проте через туберкульоз легень він відразу після закінчення університету вирушив на лікування в Європу. Лише восени 1880 року, після поліпшення стану здоров'я, Микола Михайлович повернувся на батьківщину, де народився і виріс, і розпочав працювати в інфекційному відділенні міської лікарні. Літній курортний сезон 1881 року він провів на Хаджибейському лимані, де розташовувалося лиманне відділення міської лікарні. Про свої спостереження та досвід лікування грязьовими методами вчений опублікував звіт, у якому описав лікування 316 пацієнтів лиманною водою та грязю при різних захворюваннях. М.М. Дітерікс був членом Товариства одеських лікарів та Одеського бальнеологічного товариства, заснованого в 1876 році для розвитку курортів на лиманах. Активно брав участь у підготовці сестер милосердя.

При виконанні трахеотомії дитині, хворій на дифтерію, Н.М. Дітерікс заразився цим захворюванням і невдовзі, 2 липня 1885 року, помер у молодому віці, досягнувши лише 31 року. Дитину ж урятував, і вона залишилася живою. Ці події вразили громадськість, і було подано звернення до міської Думи з проханням дозволити встановити пам'ятну дошку на будівлі дифтерійного відділення лікарні в пам'ять і повагу до самовідданого лікаря, що й було втілено в життя.

Онук Михайла Карловича, Михайло Михайлович Дітерікс (1871–1941), став визнаним лікарем та вченим – хірургом, доктором наук, професором. Народившись 10 листопада 1871 року в Одесі в родині інженера, він закінчив Київський університет св. Володимира з відзнакою. У 1901 році захистив докторську дисертацію, маючи 31 рік, а через 11 років йому присвоєно звання професора.

Після захисту дисертації М.М. Дітерікс повернувся в рідне місто. З 1901 по 1907 рік він працював у міській лікарні. У 1907–1909 рр. займав посаду приват-доцента університету. У 1910 році М.М. Дітерікс, завершуючи свій десятилітній період наукових досліджень в Одесі, запропонував метод обов'язкового перев'язування всіх стовбурів та притоків великої підшкірної вени. Для цього він використовував на 2 см вище від пахової складки дугоподібний надріз, який спускався на стегно, широко відкриваючи область овальної ямки та дозволяючи резекцію великої підшкірної вени та її притоків.

Протягом цілого десятиліття в Одесі відбувалося справжнє становлення М.М. Дітерікса як лікаря, формування його медичного професійного досвіду, теоретико-методологічної бази для майбутніх наукових досліджень, на які він віддав багато наступних років. Тут він удосконалювався в похідному строю, поєднуючи своє особисте вдосконалення з практичним освоєнням нової хірургічної техніки, навчався працювати в команді, навчався підтримувати своїм плечем колег і бути терплячим до помилок та промахів інших лікарів, освоював етику взаємин у медичному середовищі.

Під час Першої світової війни професор М.М. Дітерікс виїжджав на тривалі відрядження для надання допомоги пораненим у шпиталях Червоного Хреста. У 1932 році випустив підручник "Військово-польова хірургія лікаря військового округу". А в 1938 році – керівництво "Військово-польова хірургія". М.М. Дітеріксу належить близько 130 наукових робіт, включаючи 6 монографій. З числа його учнів 6 учених стали професорами, а 14 отримали звання доцента.

Одеські лікарі з роду Дітеріксів, представники трьох поколінь, що жили в різні періоди і навчалися в різних відомих медичних школах, були високоосвіченими та наполегливими фахівцями, відданими своєму лікарському покликанню. Вони чесно несли свою гуманітарну місію, використовуючи всі можливі засоби для надання допомоги хворим та пораненим. Дітерікси в своїй діяльності дотримувались високих моральних і етичних стандартів у медичній сфері, що робить їх прикладом для наслідування майбутніми поколіннями медиків. Вони були новаторами в лікуванні та організації медичної справи, прагнули створити рівні умови для всіх, хто потребує медичної допомоги, через організаційну, благодійну та освітню діяльність. Дітерікси активно займалися громадською роботою, сприяли розвитку професійної майстерності колег і захисту їхніх інтересів. Внесок Дітеріксів у наукові досягнення є очевидним і корисним і сьогодні, незважаючи на те, що пройшло багато років [1].

Література:

1. Литвак А. І., Михайленко В. Л. Одеські лікарі з роду Дітеріксів. *Новини медицини та фармації*. 2019. № 8(695). URL: <http://www.mif-ua.com/archive/article/47948>

**ОЦІНКА ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИХ ПІДХОДІВ
У ЛІКУВАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ЕНДОМЕТРІОЗУ
ПРИ ЕНДОСКОПІЧНИХ ОПЕРАЦІЯХ**

Гордєєв В. М.

*здобувач вищої освіти першого рівня
за спеціальністю 222 – Медицина
кафедри акушерства, гінекології та педіатрії
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: Ходорчук К.*

*кандидат медичних наук,
доцент кафедри акушерства, гінекології та педіатрії
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

На сьогоднішній день ендометріоз є досить поширеною проблемою серед жінок репродуктивного віку. Згідно з даними Всесвітньої організації охороги здоров'я (ВООЗ), ендометріоз діагностується у близько 17% жінок репродуктивного віку. Однак точка поширеність може бути значно більша через труднощі у діагностиці. Ендометріоз – це розростання, подібні до будови зі слизовою оболонкою матки, за межами звичайної локалізації ендометрію. Відповідно до сучасних уявлень про природу ендометріозу, це захворювання слід розглядати як патологічний процес із хронічним, рецидивуючим перебігом.

Ендометріоз формується та розвивається на тлі порушених імунних, молекулярно-генетичних та гормональних взаємин у жіночому організмі. Ендометріоїдний субстрат має ознаки автономного росту та порушень проліферативної активності клітин. Ендометріоз може локалізуватися як у тілі матки (аденоміоз, або внутрішній ендометріоз), так і поза маткою (зовнішній ендометріоз).

У структурі гінекологічної захворюваності ендометріоз займає 3 місце після запальних процесів і міоми матки, вражаючи до 50% жінок зі збереженою менструальною функцією. Ендометріоз призводить до функціональних і структурних змін в репродуктивній системі, нерідко негативно впливаючи на психоемоційний стан жінок. В даний час багато клініцистів свідчать, що ендометріоїдні прояви зустрічаються в будь-якому віці незалежно від етнічної належності та соціально-економічних умов.

Клінічні прояви ендометріозу : 1) тазовий біль, як правило, носить циклічний характер; 2) диспареунія; 3) біль при дефекації або сечовипусканні; 4) безпліддя.

За даними The European Society of Contraception and Reproductive Health з моменту перших проявів до клінічного встановлення діагнозу ендометріозу займає, в середньому 8 років.

Під час 22% оперативних втручань з приводу непліддя встановлюється діагноз ендометріоз різної локалізації.

В лікування ретроцервікального ендометріозу під час ендоскопічних операцій використовують різні енергії, такі як : 1) ультразвукова енергія; 2) біполярна енергія; 3) лазерна вапоризація вогнищ ендометріозу.

Мета та задачі дослідження. Аналіз методів лікування ендометріозу різної локалізації та профілактики проявів, таких як хронічний тазовий біль, непліддя, диспареунія. Створення концепту діагностики та індивідуальному підході у лікуванні даної патології.

Матеріали і методи. Було проведено ретроспективний аналіз історій 537 пацієток, які були прооперовані в медичному центрі Esperanto Med впродовж 2023 року, з них – 122 з приводу ендометріозу різної локалізації. Серед яких з первинним безпліддям було (58,6%) жінок, з вторинним – (42,4%). По тривалості безпліддя : від 1 до 2 років у (35,9%) жінок, від 3 до 5 років у – (32,7%), від 6 до 10 років у – (24%), більше 10 років у – (10%).

Результати досліджень. Усім хворим перед операцією проводили оцінку резервної функції яєчників на основі визначення рівня базальної секреції ЛГ, ФСГ, антимюлерового гормону, статевих гормонів, ультразвукового дослідження. Під час оперативного втручання ендометріодне ураження тільки яєчників виявили у 25% (31) випадків, поєднання кіст з зовнішнім генітальним ендометріозом у 65% (80) випадків, ендометріодні кісти і спайковий процес у 7%(10) хворих, у 2 %(3) жінок – поєднання кісти з фіброміомою матки.

Ендохірургічне лікування полягало в розсіченні злук, висіченні і коагуляції вогнищ ендометріозу, аспірації і енуклеації ендометріодних кіст за допомогою біполярної енергії (42%) , ультразвукової енергії (35%) та лазерної енергії (23%).

Висновки. У випадка коли використовувалась лише біполярна енергія зниження антимюлерового гормону визначалась на рівні 10 +/-1,5%. При використанні ультразвукової енергії зниження антимюлерового гормону визначалась на рівні 8 +/-1%. При використанні лазерної вапоризації вогнищ ендометріозу зниження антимюлерового гормону визначалась на рівні 5+/-1%. Ми вважаємо, що більш комплексний підхід у виборі варіанта енергетичного втручання, такого як ультразвукова енергія дозволить більш локально боротися з вогнищами ендометріозу

та дозволить зберігати оваріальний резерв яєчників і отримати вагітність у малоперспективних хворих.

Література:

1. Majoribanks J, Proctor ML, Farquhar C. Nonsteroidal anti-inflammatory drugs for primary dysmenorrhoea. The Cochrane Database of Systematic Reviews 2003; Issue 4: Art No CD001751.

2. Audebert A, Decamps P, Marnet H, Ory-Lavollee L, Bailleul F, Hamamah S. Pre or post-operative medical treatment with nafarelin in stage III–IV endometriosis: a French multicentre study. Eur J Obstet Gynecol Reprod Med 1998;79:145-8.

3. Vercellini P, Crosignani PG, Fadini R, Radici E, Belloni C, Sismondi P. A gonadotrophin releasing hormone agonist compared with expectant management after conservative surgery for symptomatic endometriosis. Br J Obstet Gynaecol 1999;106:672-7.

4. Lobo RA. Endometriosis: etiology, pathology, diagnosis, management. In: Comprehensive Gynecology. Philadelphia, PA: Mosby; 5th ed:2007.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-54>

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЛІКАРІВ ЯК АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ СЬОГОДЕННЯ

Горіщак С. П.

кандидат медичних наук,

лікар нейрохірург вищої категорії,

головний лікар

КНП «Дитяча міська поліклініка № 6» Одеської міської ради

м. Одеса, Україна

Враховуючи тривалість воєнного конфлікту, тема ментального здоров'я нації набуває актуальності, дедалі частіше психологи та соціологи проводять дослідження щодо особливостей і змін психологічного стану населення, яке постійно перебуває на території України. Все більше досліджень присвячено зміні психічного та психологічного здоров'я серед військовослужбовців, ветеранів, молоді, починають зустрічатись поодинокі дослідження ментального здоров'я і окремих фахівців із різноманітних галузей. Враховуючи наявність довгострокових стресових факторів із урахуванням більшої схильності до синдрому професійного

вигоряння деяких міжособистісних галузей, увагу науковців починають привертати: волонтери, вихователі, науково-педагогічний склад, лікарі, поліцейські, державні службовці, фахівці служб із надзвичайних ситуацій та інші [7].

У світлі загострення політичної та економічної ситуації в державі з активними бойовими діями, проблеми вигорання серед медичного персоналу та зростання впливу стресу на їх професійну діяльність, розгляд ментального здоров'я лікарів стає необхідним кроком у напрямку забезпечення не лише їх власного добробуту, але й якості медичної допомоги, яку вони надають своїм пацієнтам [1]. Лікар, який постійно працює в умовах воєнного стану, знаходиться під впливом безлічі стресорів: пролонгованого стресу, надмірного професійного навантаження, яке призводить до емоційного виснаження, появи хронічного недосипання, втоми та взагалі до виснаження організму, що може стати шкідливим не лише для самого лікаря, але й для пацієнтів, які отримують медичну допомогу [3]. Стрес та емоційне виснаження можуть призвести до помилок у діагностиці та лікуванні, що має серйозні наслідки для здоров'я пацієнтів.

Отже, ми має на меті дослідити та висвітлити ключові аспекти ментального здоров'я лікарів першої ланки, починаючи з аналізу факторів, що впливають на його стан, до розгляду можливих стратегій підтримки та покращення їх здоров'я. Поглиблене розуміння цієї теми може служити основою для розробки та імплементації програм спрямованих на поліпшення ментального здоров'я медичного персоналу і як результат покращення якості медичної допомоги в Україні.

Висвітленням психологічних аспектів у медичній галузі та подоланням впливу негативних чинників на психологічні стани медичних працівників займалися: К. В. Аймедов, Ю. О. Асеєва, В. О. Борищук, В. М. Ждан, А. О. Камінська, Г. М. Кожина, Т. М. Краснянська, Л. М. Карамушка, В. М. Крайнюк, О. К. Напрєєнко, Н. О. Марута, С. Д. Максименко, Н. Г. Пшук, А. М. Скрипніков, М. М. Слюсаревський, О. С. Соловійов, Л. В. Стукан, Б. С. Федак та інші [9, 8, 3].

Велику увагу більшість науковців приділяє синдрому професійного вигорання, у новому класифікаторі хвороб (МКХ-11), вигорання розглядається, як синдром, що виникає внаслідок хронічного стресу на робочому місці [8]. До основних ознак віднесено: втрачання енергійності, поява відчуття виснаженості; підвищення психологічного дистанціювання від роботи; поява негативних і песимістичних думок про роботу; зниження професійної ефективності [4, 2, 1].

У цьому контексті, варто звернутися до останніх досліджень та статистичних даних, які підтверджують актуальність проблеми. Недавні дослідження, проведені в цій області, свідчать про зростання випадків

вигорання та погіршення психічного стану серед медичного персоналу у багатьох країнах світу. Наприклад, за даними ВООЗ синдром професійного вигорання констатується у 20–75 % лікарів та медичних сестер [2]. За дослідженнями проведеними серед медичного персоналу США, виявлено, що 45,8% лікарів мають принаймні 1 симптом вигорання [4]. Суттєві відмінності у вигоранні спостерігалися за фахом, з найвищими показниками серед лікарів на «передовій лінії доступу до допомоги» (сімейної медицини, загальної медицини та невідкладної медичної допомоги). Порівняно з імовірнісною вибіркою з 3442 працюючих дорослих американців, лікарі частіше мали симптоми вигорання (37,9% проти 27,8%) і були незадоволені балансом між роботою та особистим життям (40,2% проти 23,2%) [4].

За даними інших досліджень, синдром професійного вигорання діагностуються у 46 % лікарів Англії та Уельсу [7], 31,4 % – лікарів Китаю [10], 50% – лікарів-педіатрів Бразилії [9], 42,4% – лікарів Франції [9], 23,5 % – лікарів невідкладної допомоги та у 89,3 % – лікарів-педіатрів України [2]. Відповідно до проведеного психологічного дослідження лікарів і медичних сестер хірургічних відділень закладів охорони здоров'я м. Херсона, частота виявлення синдрому емоційного вигорання в медичних сестер становила 50 %, у лікарів – 62, % [1].

Результати щодо ментального здоров'я медичних працівників на окупованих палестинських територіях, виявили високий відсоток фахівців, які мали відповідні критерії клінічних соматичних симптомів – 70,9%, дистресу – 34,7% і тривоги – 19,3% [5].

У дослідженнях 2020 року проведених у Норвегії – 28,9% вибірки мали клінічні або субклінічні симптоми посттравматичного стресового розладу, а 21,2% і 20,5% мали помірні або важкі симптоми тривоги та депресії [6].

Дослідження, проведене Національною службою здоров'я України, показало, що 52% лікарів першої ланки мають симптоми тривоги, а 38% – симптоми депресії, 27% – лікарів першої ланки мають симптоми ПТСР [3].

Провівши аналіз наукових досліджень щодо основних симптомів і чинників посттравматичного стресового розладу медичних працівників, можливо констатувати, що від 15 % до 43 % лікарів страждають від депресії, тривоги та інших симптомів посттравматичного стресового розладу [9, 6, 3].

Крім того, важливо зазначити, що ментальне здоров'я лікарів не лише впливає на їх власний стан, але й має прямий вплив на безпеку та якість медичної допомоги, яку вони надають [1]. У зв'язку з постійним ростом напруги в медичній сфері та необхідністю забезпечення високої якості медичної допомоги, вивчення та розуміння ментального здоров'я лікарів стає надзвичайно актуальним завданням.

Таким чином, сьогодні гостро постає питання всебічного вивчення стану ментального здоров'я медичних працівників, означення найактуальніших чинників та факторів ризику, виявлення найбільш розповсюдженої симптоматики та порушень здоров'я. Такі дослідження нададуть можливість запропонувати шляхи вирішення питань щодо виявлення, профілактики та лікування, дозволять розробити стратегії для підтримки їхнього благополуччя та забезпечення найвищого рівня медичної допомоги для пацієнтів.

Література:

1. Вежновець Т. А., Парій В. Д. Синдром емоційного вигорання в медичних працівників хірургічних відділень із позиції кадрового менеджменту. *Україна. Здоров'я нації*. 2016. № 1–2. С. 41–47.
2. Горачук В. В. Наукове обґрунтування системи професійної реабілітації лікарів-педіатрів поліклінічних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мед. наук : 14.02.03. Київ, 2009. 26 с.
3. Посттравматичний стресовий розлад у медичних працівників: ознаки, причини, профілактика та лікування (огляд літератури) / Є. Є. Тімченко та ін. *Запорізький медичний журнал*. 2022. Том 24. № 3(132). С. 343–353 DOI: 10.14739/2310-1210.2022.3.253119
4. Burnout and Satisfaction With Work-Life Balance Among US Physicians Relative to the General US Population / Tait D. Shanafelt et al. *Arch Intern Med*. 2012. Vol. 172(18). P 1377–1385. DOI: 10.1001/archinternmed.2012.3199
5. Easton S. D., Safadi N. S., Santo L. D. Mental Health Outcomes Among Public Social Workers in the Occupied Palestinian Territories. *Journal of Loss and Trauma*. 2023. Vol. 28. Issue 2. P. 103–121. URL: <https://doi.org/10.1080/15325024.2022.2105483>
6. Johnson S. U., Ebrahimi O. V., Hoffart A. PTSD symptoms among health workers and public service providers during the COVID-19 outbreak. *PloS one*. 2020. Vol. 15. Issue 10. URL: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0241032>
7. Mental health, burnout and job satisfaction among mental health social workers in England and Wales / Sherrill Evans et al. *The British Journal of Psychiatry : The Journal of Mental Science*. 2006. Vol. 188. Issue 1 P. 75–80. URL: <https://doi.org/10.1192/bjp.188.1.75>
8. Orton P, Orton C, Pereira Gray D. Depersonalised doctors: a cross-sectional study of 564 doctors, 760 consultations and 1876 patient reports in UK general practice. *BMJ Open*. 2012. Vol. 2(1). Issue 1 P. 1–8. DOI: 10.1136/bmjopen-2011-000274
9. Posttraumatic stress disorder in the World Mental Health Surveys / K. C. Koenen. *Psychological Medicine*. 2017. Vol. 47. Issue 13. P. 2260–74. DOI: 2017/04/07. 10.1017/S0033291717000708

10. The Association Between Work Environment, Work Attitudes, and Turnover Intentions Among Geriatric Social Workers in China / Huimin Zhang et al. *Journal of Gerontological Social Work*. 2023. Vol. 66, Issue 5. P. 642–661. URL: <https://doi.org/10.1080/01634372.2022.2140373>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-55>

ПОШИРЕННЯ ТЮТЮНОПАЛІННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЯКІСТЬ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Грицанов Б. М.

бакалавр 2-го курсу

факультету медицини та громадського здоров'я

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Нікітіна Н. О.

кандидат медичних наук,

доцент кафедри акушерства, гінекології та педіатрії

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Кукушкін В. Н.

кандидат медичних наук,

доцент кафедри акушерства, гінекології та педіатрії

Міжнародного гуманітарного університету

м. Одеса, Україна

Тютюнова епідемія є однією з найбільш серйозних загроз для здоров'я населення, яке коли-небудь виникало у світі.

За даними ВООЗ, На Землі живе сім мільярдів людей. Курців з них налічують 1,3 мільярда, тобто 18,5% всього населення, і близько 80% з них живуть в країнах з низьким і середнім рівнем доходів, при цьому вживання тютюну ще більш посилює бідність. Щорічно від тютюнопаління гине понад 8 мільйонів людей. З цих випадків смерті понад 7 мільйонів обумовлені безпосередньо споживанням тютюну, і близько 1,3 мільйона – впливом вторинного тютюнового диму. Дані Centers for Disease Control and Prevention та Моклад А.Х., Маркс Дж.С., Строуп Д.Ф., Гербердинг Дж.Л. свідчать, що куріння щорічно викликає більше смертей, ніж наступні

причини разом узяті: вірус імунодефіциту людини (ВІЛ), незаконне вживання наркотиків, вживання алкоголю, травми на автотранспорті та інциденти, пов'язані з вогнепальною зброєю [2,3]. Centers for Disease Control and Prevention вказує, що від куріння передчасно померло в 10 разів більше громадян США, ніж у всіх війнах, які вели Сполучені Штати [1].

Кейтлін Себеліус і Говард Кох зазначають, що куріння є причиною приблизно 90% усіх випадків смерті від раку легень [4, 6]. Роберт Е. Віндом і Джеймс О. Месон вказують на більш часту щорічну жіночу смертність від раку легень, ніж від раку молочної залози [5].

Говард Кох підкреслює, що тютюнопаління є причиною близько 80% усіх смертей від хронічної обструктивної хвороби легень (ХОБЛ), а також воно підвищує ризик смерті від усіх причин, як у чоловіків, так і у жінок [6].

Девід Сатчер показує, що у той час як рівень споживання сигарет за останнє десятиріччя стабілізувався або впав у розвинених країнах, у тих, що розвиваються, споживання цигарок продовжує збільшуватися близько 3,4 % щорічно [7].

ВООЗ повідомляє, що куріння загалом у п'ять разів більш поширене серед чоловіків (49,6–69 %), ніж серед жінок (26,1–43,8%). [8]

В Україні щоденно курить 45% дорослих чоловіків і 9% жінок, а серед молоді – 45% юнаків і 35% дівчат. Україна посідає 17 місце в списку країн-лідерів за кількістю курців. Всього в країні нараховується близько 9 мільйонів активних курців, що складають третину всього працездатного населення країни [8].

Основною небезпекою для здоров'я є сигаретний дим, який містить понад 4000 хімічних речовин, зокрема: понад 40 канцерогенів та отруйних речовин.

Доведено, що негативний вплив паління на дихальну систему реалізується у вигляді ларингіту, трахеїту, бронхіту, пневмосклерозу, емфіземи легень та легеневої недостатності тощо, з боку кровоносної системи – підвищення АТ, підвищення рівня холестерину в крові, утворення тромбів, інфаркт міокарда, атеросклерозу, облітеруючого ендартеріїту, з боку нервової системи -звуження мозкових судин, неврити, поліневрити, радикуліту, зниженні інтелектуальної діяльності, парезів, паралічів, крововиливу в мозок, нікотинової амбліопії тощо, погіршує стан опорно-рухової системи. Куріння, за даними Кейтлін Себеліус і Говарда Коха, є причиною 10 найжахливіших захворювань, таких, як рак легень, хронічної обструктивної хвороби легень, хвороб серця, інсульту, астми, зниження репродуктивне здоров'я жінок, народження недоношених та дітей з низькою масою тіла при народженні, діабету 2 типу, сліпоти, катаракти та вікової макулярної дегенерація, а також більше 10 інших

видів раку, включаючи рак товстої кишки, шийки матки, печінки, шлунку та підшлункової залози. [6].

Від куріння страждають також оточуючі люди, які не палять. Пасивне куріння у дорослих викликає рак легень, ішемічну хворобу серця, інсульт, рак порожнини носа та підшлункової залози, загострення астми; у вагітних – викидні, у новонароджених – синдром раптової дитячої смерті, низьку масу тіла; у дітей – рак, лейкемію, астму, пневмонію та бронхіт [8].

Метою нашого дослідження стало вивчення поширення шкідливої звички (тютюнопаління) та її впливу на якість життя студентів-медиків 2–4 курсів МГУ.

Завдання дослідження:

1. Провести огляд літературних даних, присвячених вивченню проблеми тютюнопаління та його впливу на якість життя людини.

2. Розробити чеклист щодо куріння и провести опитування студентів медиків 2, 3, 4 курсів.

3. Провести статистичну оцінку отриманих даних.

4. Створити рекомендації щодо реалізації шляхів зниження або уникнення потенційних ризиків, наслідків активного і пасивного куріння..

Матеріалами досліджень є публікації, присвячені вивченню проблеми тютюнопаління та його впливу на якість життя людини.

Об'єкт дослідження – студенти медики 2, 3, 4 курсів.

Предмет дослідження – відповіді на запитання у розроблених нами чеклистах на тему дослідження.

Методи дослідження: анкетування, статистичний.

Результати дослідження: для досягнення мети нашої роботи ми на основі вивчення даних літератури розробили чек-лист, який склав 17 запитань по темі дослідження. Всього в опитуванні прийняло участь 100 респондентів віком від 18 до 46 років, серед яких осіб чоловічої статі було 35, жіночої – 65. Анкетування проводилося в реальному часі на гугл диску.

Результати: Анкетування показало, що на 2 курсі палять 36% студентів-медиків, на 3–37%, на 4–21%, що в 2 рази перевищує поширення тютюнопаління у світі. Розподіл курців за статтю виявив, що тютюнопаління більш поширене серед жінок (60–67%), ніж серед чоловіків (33–53%).

Серед опитуваних студентів, які палили раніше, 40% на 2 курсі, 55% на 3 курсі і 25% на 4 курсі відмовилися від шкідливої звички.

Пасивними курцями є 32% респондентів, а 40% виростили в сім'ях, де палять батьки.

Мотивація, що до паління, була дуже різноманітною: стрес, депресія, схуднення, цікавість, вплив компанії, розслаблення, спробував – сподобалося, сімейні обставини, без будь якої причини.

Більшість як курящих (62%), так і некурящих (74%), вважають, що шкода від куріння проявиться вже через 5 років.

Курящих студентів частіше, ніж некурящих, занепокоїть кашель (18% і 4% відповідно), захворювання ШКТ (24% і 8% відповідно), при цьому частота захворюваності ГРВІ практично не відрізнялась.

Більш, ніж 93% опитуваних вважають куріння не модним, при цьому на 2 і 3 курсах так вважають тільки дівчата, а на 4 курсі – юнаки та дівчата в рівному співвідношенні.

Електронні цигарки використовували трохи більше половини анкетованих, деякі з них вживали наркотики (8–12–4 % відповідно), і понад 90% студентів виступають проти куштування наркотиків.

Таким чином, наші дослідження, які були проведені серед студентів – медиків 2–4 курсів показало, що 63-79% студентів палять! Найбільший відсоток студентів, які палять, виявлено на 3 курсі (37%). З 2 по 4 курс курить 43% студентів чоловічої статі та 58% – жіночої. Понад 64% студентів є пасивними курцями.

Основними мотивуючими факторами куріння стали стреси, війна та вплив оточуючих людей.

Різні захворювання шлунково-кишкового тракту, печія, кашель, ГРЗ частіше турбують студентів, які палять, що знижує якість їхнього життя.

Більшість тестованих вважають, що куріння починає шкодити здоров'ю вже через 5 років.

Понад 90% студентів проти куштування наркотиків.

Куріння – це шкода! Воно спричиняє цілу низку захворювань різних систем органів, знижує працездатність, сприяє депресивному стану, погіршує якість життя загалом.

Ми вважаємо, що профілактику куріння необхідно проводити у 2 основних напрямках: заходи щодо запобігання початку куріння та звільнення від згубної звички. Перший напрямок включає роботу з батьками, які палять у присутності дітей, для профілактики пасивного куріння та прикладу, інформування молоді про згубні наслідки куріння, пропаганду здорового способу життя, заборони тютюнової реклами, продаж сигарет дітям до 18 років та куріння у громадських місцях. Другий напрямок полягає у наданні лікарської допомоги бажаючим припинити куріння, у тому числі із застосуванням гіпнозу, кодування, голкорексфлексотерапії, спеціальних нікотинових пластирів та жувальних гумок, занять спортом та відволікання на хобі та роботу.

Література:

1. Centers for Disease Control and Prevention. National Health Interview Survey, 2022. Analysis by the American Lung Association Epidemiology and Statistics Unit Using SPSS Software.
2. Centers for Disease Control and Prevention. QuickStats: Number of Deaths from 10 Leading Causes—National Vital Statistics System, United States, 2010. Morbidity and Mortality Weekly Report 2013;62(08);155. [accessed 2017 Apr 20].
3. Mokdad AH, Marks JS, Stroup DF, Gerberding JL. Actual Causes of Death in the United States. JAMA: Journal of the American Medical Association 2004;291(10):1238–45 [cited 2017 Apr 20].
4. U.S. Department of Health and Human Services. How Tobacco Smoke Causes Disease: What It Means to You. Atlanta: U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 2010 [accessed 2017 Apr 20].
5. U.S. Department of Health and Human Services. Reducing the Health Consequences of Smoking: 25 Years of Progress. A Report of the Surgeon General. Rockville (MD): U.S. Department of Health and Human Services, Public Health Service, Centers for Disease Control, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 1989 [accessed 2017 Apr 20].
6. U.S. Department of Health and Human Services. The Health Consequences of Smoking—50 Years of Progress: A Report of the Surgeon General. Atlanta: U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 2014 [accessed 2017 Apr 20].
7. U.S. Department of Health and Human Services. Women and Smoking: A Report of the Surgeon General. Rockville (MD): U.S. Department of Health and Human Services, Public Health Service, Office of the Surgeon General, 2001 [accessed 2017 Apr 20].
8. «У світі скорочується вживання тютюну – ВООЗ». URL: <https://www.phc.org.ua/news/u-sviti-skorochuetsya-vzhivannya-tyutyunu-vooz>

РОЛЬ ГОРМОНІВ ЩИТОПОДІБНОЇ ЗАЛОЗИ В РЕГУЛЯЦІЇ ФУНКЦІЙ ОРГАНІЗМУ

Гріченіченко Ю. Д.

*здобувач вищої освіти другого (магістратурного рівня)
за спеціальністю 222 – Медицина
Міжнародний гуманітарний університет*

Пушня А. О.

*здобувач вищої освіти першого (бакалаврського рівня)
за спеціальністю 223 – Медсестринство
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: **Ляшенко С. Л.**
кандидат медичних наук, доцент
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Відомо два головних види регуляції фізіологічних функцій – нервова та гуморальна. Одними з найбільш важливих факторів гуморальної регуляції є – гормони. **Гормони** – це біологічно активні речовини, що виділяються ендокринними залозами та клітинами безпосередньо у кров і впливають на діяльність органів і тканин-мішеней, таким чином – на організм в цілому. Незважаючи на те, що гормони можуть «подорожувати» по всьому тілу з потіком крові, вони впливатимуть на активність лише клітин-мішеней; тобто клітин з рецепторами для конкретного гормону. Як тільки гормон зв'язується зі специфічним рецептором, починається ланцюжок подій, які призводять до реакції клітини-мішені [1].

Гормони відіграють вирішальну роль у регуляції фізіологічних процесів через відповіді клітин-мішеней, які вони регулюють, завдяки метаболічним, морфогенетичним, корегуючим, кінетичним та реактогенним ефектам. Наслідком цих ефектів є вплив гормонів на зріст організму, його психічний та фізичний розвиток, механізми пам'яті, навчання, формування емоцій та настрою людини, регуляцію гомеостазу та адаптації організму. Отже, гормони приймають участь як у формуванні організму людини, так і в регуляції його життєдіяльності протягом всього життя. Однією з найбільш важливих ендокринних залоз в організмі людини є щитоподібна залоза. Тироцити утворюють фолікули, заповнені колоїдною масою тиреоглобуліном, де синтезуються йодвмістні гормони – трийодтиронін (Т3) та тироксин, або тетраіодтиронін (Т4). Т4 – основний

гормон щитовидної залози, що становить 90% від гормонів, які виробляє залоза. Активність Т3 у 10 разів вища за активність тироксину. Саме Т3 забезпечує основні ефекти тиреоїдних гормонів [5].

Основними метаболічними ефектами тиреоїдних гормонів є - посилення поглинання кисню клітинами та мітохондріями з активацією окиснювальних процесів і збільшенням основного обміну; стимуляція синтезу білка за рахунок підвищення проникності мембран клітини для амінокислот та активації генетичного апарату клітини; ліполітичний ефект та окиснення жирних кислот із падінням їхнього рівня в крові; активація синтезу та екскреції холестерину з жовчу; гіперглікемія за рахунок активації розпаду глікогену в печінці та підвищення всмоктування глюкози в кишечнику; підвищення споживання й окиснення глюкози клітинами; активація інсулінази печінки та прискорення інактивації інсуліну; стимуляція секреції інсуліну за рахунок гіперглікемії.

Основні фізіологічні ефекти Т3 та Т4 – забезпечення нормальних процесів росту, розвитку та диференціювання тканин і органів, особливо центральної нервової системи, а також процесів фізіологічної регенерації тканин: активація симпатичних ефектів (тахікардія, пітливість, звуження судин тощо), як за рахунок підвищення чутливості адренорецепторів так і в результаті пригнічення ферментів (моноаміноксидаза), що руйнують норадреналін; підвищенні ефективності мітохондрій і скоротливості міокарда; підвищення теплоутворення та температури тіла; підвищення збудливості центральної нервової системи та активації психічних процесів; захисний вплив, щодо стресорних ушкоджень міокарда і виразкоутворення; збільшення ниркового кровотоку, клубочкової фільтрації та діурезу при пригніченні канальцевої реабсорції в нирках; підтримання нормального статевого життя і репродуктивної функції [4].

Рівень Т3 і Т4 в крові контролює тиреотропний гормон (ТТГ) аденогіпофізу, який з кров'ю доставляється до фолікулярних клітин щитоподібної залози і взаємодіє з особливою ділянкою на поверхні клітин, яка називається рецептором до ТТГ. При впливі тиреотропного гормону на рецептор до ТТГ відбувається два типи ефектів:

- посилення функції клітин щитоподібної залози, тобто щитоподібна залоза за "командою" ТТГ активніше виробляє гормони Т4 і Т3;
- посилення процесів росту тканини щитоподібної залози зі збільшенням загального обсягу цього органу.

Таким чином, рівень ТТГ в крові свідчить про функціональну активність фолікулярних клітин щитоподібної залози.

Іншими показниками функціональної активності фолікулярних клітин є наявність антитіл проти тканини щитоподібної залози, які бувають трьох типів:

- антитіла до тиреопероксидази (АТ до ТПО),
- антитіла до тиреоглобуліну (АТ до ТГ),
- антитіла до рецептора ТТГ (АТ до рТТГ).

Антитіла виробляються клітинами імунної системи людини проти одного з основних ферментів щитоподібної залози – тиреопероксидази, що безпосередньо бере участь у виробленні гормонів Т4 і Т3. АТ до ТПО підвищені у 7-10% жінок і 3-5% чоловіків на нашій планеті. В одних випадках підвищення АТ до ТПО не призводить до будь-яких захворювань, в інших – супроводжується зниженням рівня гормонів Т4 і Т3. Доведено, що в ситуації, коли АТ до ТПО підвищені, проблеми з гормонами щитоподібної залози виявляються в 4–5 разів частіше, ніж у людей без підвищення антитіл. Тому аналіз крові на антитіла використовується як допоміжний тест під час діагностики запальних аутоімунних захворювань щитоподібної залози (аутоімунного тиреоїдиту, дифузного токсичного зоба).^[1]

АТ до ТГ також виробляються лімфоцитами імунної системи людини, проте їхнє підвищення трапляється значно рідше, ніж підвищення титру АТ до ТПО – не частіше, ніж у 5% жінок і 3% чоловіків. Ці антитіла підвищені у хворих на аутоімунний тиреоїдит і дифузний токсичний зоб, проте найбільше значення АТ до ТГ мають під час лікування папілярного та фолікулярного раку щитоподібної залози. Ці види раку щитоподібної залози виробляють тиреоглобулін – особливий йодовмісний білок, що є попередником гормонів Т4 і Т3 в організмі. Тиреоглобулін в організмі людини може вироблятися тільки щитоподібною залозою і клітинами папілярного і фолікулярного раку, тому після видалення щитоподібної залози та пухлини рівень тиреоглобуліну крові має стати близьким до нуля. Якщо рівень тиреоглобуліну після операції не зменшується, це свідчить про рецидив пухлини, тому цей білок є найважливішим онкомаркером у пацієнтів з видаленою щитоподібною залозою.

Антитіла до рецепторів ТТГ визначають у пацієнтів із дифузним токсичним зобом з метою визначення вірогідності вилікування захворювання на тлі терапії ліками. Наукові дослідження засвідчили, що високий рівень антитіл до рецепторів ТТГ свідчить про низьку ймовірність вилікування пацієнта на тлі приймання таблеток.^[2] Саме тому високі антитіла до рецепторів ТТГ є предиктором поганого результату захворювання і часто говорять про необхідність проведення пацієнту оперативного лікування.

Парафолікулярні, або К-клітини щитоподібної залози продукують гормон кальцитонін, який призводить до гіпокальціємії та гіпофосфатемії, впливає на зріст та стан кісток. Також кальцитонін є дуже важливим онкомаркером при захворюваннях щитоподібної залози. Його необхідно

визначати у всіх пацієнтів з вузлами щитоподібної залози з метою виявлення медулярного раку щитоподібної залози. Цей вид раку (його ще називають С-клітинним раком щитоподібної залози) утворюється з клітин типу С, які активно виробляють кальцитонін. Медулярний рак – дуже небезпечна форма пухлини, яка "не боїться" променевої терапії та практично не лікується хіміотерапією (крім найсучасніших препаратів із групи інгібіторів тирозинкінази). Єдине, що "боїться" медулярний рак – вчасно зробленої операції.

Таким чином, гормони щитоподібної залози впливають на всі види метаболізму та на функціональну активність майже всіх органів та систем. Тому регулярний контроль рівню Т3, Т4, кальцитоніну у крові [3], особливо у людей похилого та старечого віку є необхідним для контролю функціонального стану всього організму, якості життя та довголіття людини.

Література:

1. Шевчук, В. Г., Мороз, В. М., Белан, С. М., Гжегоцький, М. Р., Йолтухівський, М. В. (2015). Фізіологія : підручник для ВМНЗ IV р. Вид. 2, Вінниця : Нова Книга. ISBN 978-966-382-532-8.

2. Tata, J. R. (2005). One hundred years of hormones. *EMBO Reports*. doi: 10.1038/sj.embor.7400444.

3. Rupe, H., Gassmann, A. (1934). Die Umlagerung von Acetylen-carbinolen. Über (d)Isomenthon und (l)Menthon. *Helvetica Chimica Acta*. T. 17, № 1. С. 283–285. doi:10.1002/hlca.19340170131.

4. Гормоны – Анатомия и физиология 2e | Система OpenStax. Дата звернення: 22 травня 2024 року. URL: <https://diagnostikapluss.com.ua/ru/patsientam-3/stati/139-shitovidna-geleza.html>

ОПТИМІЗАЦІЯ ГІГІЄНИ ПОРОЖНИНИ РОТА У ПАЦІЄНТІВ З БРЕКЕТ-СИСТЕМОЮ: РОЛЬ ІНДИКАТОРА ЗУБНОГО НАЛЬОТУ

Драмарецька С. І.

*кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри стоматології № 1
Донецький національний медичний університет
м. Кропивницький, Україна*

Удод О. А.

*доктор медичних наук, професор,
завідувач кафедри стоматології № 1
Донецький національний медичний університет
м. Кропивницький, Україна*

Використання брекет-систем у сучасній стоматології є найпоширенішим методом корекції ортодонтичної патології у дорослих пацієнтів [1]. Ефективність такого лікування залежить від багатьох чинників, але добре відомо, що одним з найбільш впливових серед них обґрунтовано вважають індивідуальну гігієну порожнини рота [2]. Низька ефективність цих гігієнічних заходів може призвести до накопичення зубного нальоту у численних ретенційних місцях у порожнині рота і розвитку карієсу зубів та запальних захворювань пародонту [3]. У зв'язку з цим, дослідження впливу різних засобів та підходів до проведення індивідуальної гігієни ротової порожнини у пацієнтів, які знаходяться на тривалому ортодонтичному лікуванні, виглядає цілком актуальним [4].

Мета дослідження – порівняння впливу різних підходів до проведення гігієнічних заходів на стан гігієни порожнини рота і стан пародонту дорослих пацієнтів, які перебувають на ортодонтичному лікуванні.

Матеріали та методи. Досліджено стан гігієни порожнини рота і пародонту 78 осіб віком 29-38 років, які перебувають на ортодонтичному лікуванні з застосуванням вестибулярних брекет-систем. До першої групи увійшли 37 пацієнтів, які проводили традиційні заходи індивідуальної гігієни з використанням зубної щітки, пасти, додаткових засобів і профілактичного ополіскувача. До другої групи було включено 41 пацієнта, ці особи також виконували традиційні заходи, але попередньо перед ними для індикації зубного нальоту застосовували засіб, який містить барвник [5]. Від усіх осіб, які взяли участь у дослідженні, було

отримано поінформовану згоду. Оцінку гігієнічного стану порожнини рота пацієнтів проводили за допомогою спрощеного індексу гігієни ОНІ-S Гріна-Вермільйона, стан тканин пародонту оцінювали за папілярно-маргінально-альвеолярним індексом РМА перед початком дослідження, через два та шість місяців [6]. Для аналізу отриманих результатів і визначення ступеня їх достовірності використовували методи варіаційної статистики з застосуванням t-критерію Ст'юдента.

У пацієнтів обох груп вихідні значення індексів ОНІ-S та РМА свідчили про незадовільний стан гігієни порожнини рота, внаслідок недостатньої ефективності гігієнічних заходів, та наявність запальних явищ у пародонті середнього ступеня тяжкості. Показники індексу ОНІ-S становили $1,76 \pm 0,07$ бала у пацієнтів першої групи та $1,80 \pm 0,07$ бала у пацієнтів другої групи, причому вони не мали статистично значущої різниці між собою ($p > 0,05$). Також не виявлено статистичних розбіжностей і між вихідними значеннями індексу РМА ($p > 0,05$) – $32,06 \pm 1,45\%$ та $34,37 \pm 1,27\%$, відповідно. Після визначення вихідного рівня досліджуваних показників пацієнтам проводили професійне видалення зубних відкладень та надавали рекомендації щодо індивідуальної гігієни порожнини рота.

Два місяці по тому пацієнти обох груп були знов оглянуті. В осіб першої групи показник індексу ОНІ-S статистично значуще не змінився ($p > 0,05$), він складав $1,71 \pm 0,11$ бала, що свідчить про те, що в них рівень гігієни порожнини рота залишився незадовільним. Результати оцінки цього ж індексу у пацієнтів другої групи, які використовували засіб з індикатором зубного нальоту, продемонстрували його статистично значуще зниження ($p < 0,05$) до $1,35 \pm 0,06$ бала, що означає досягнення задовільного рівня гігієни. За індексом РМА у пацієнтів першої групи знов було зафіксовано наявне запалення у пародонті середнього ступеня тяжкості, значення цього показника залишилися без суттєвих змін ($p > 0,05$) та становило $31,23 \pm 1,26\%$. Натомість під час обстеження пацієнтів другої групи було зареєстровано достовірне зниження ($p < 0,05$) показника індексу РМА, який складав $12,37 \pm 0,81\%$, що свідчить про легкий ступінь запалення у пародонті. Як і після попереднього огляду, всім пацієнтам, які брали участь у дослідженні, було проведено відповідну професійну гігієну та повторне навчання заходам індивідуальної гігієни порожнини рота.

Через шість місяців у пацієнтів першої групи суттєвої динаміки ($p > 0,05$) індексів ОНІ-S та РМА знов не відбулося, відповідні показники становили $1,72 \pm 0,09$ бала та $30,72 \pm 1,29\%$, гігієна порожнини рота та запалення у пародонті так само залишилися на минулому рівні. Натомість у пацієнтів другої групи встановлено достовірне зниження ($p < 0,05$) показників індексів ОНІ-S та РМА відносно тих значень, що були зафіксовані у попередній термін, вони склали, відповідно, $0,58 \pm 0,04$ бала

та $7,23 \pm 0,55\%$, і це означає добру гігієну порожнини рота та легкий ступінь запалення у пародонті.

Результати дослідження показали, що систематичне використання засобу з індикатором зубного нальоту перед проведенням заходів індивідуальної гігієни порожнини рота у дорослих пацієнтів, які перебувають на тривалому ортодонтичному лікуванні за допомогою брекет-систем, дозволяє значно покращити гігієнічний стан ротової порожнини, зменшити запальні явища у пародонті та, тим самим, запобігти розвитку потенційних ускладнень, пов'язаних з недостатньою ефективністю гігієнічних заходів. Таким чином, цілком доцільним виглядає включення застосування барвникового індикатора зубного нальоту до комплексу заходів індивідуальної гігієни порожнини рота у дорослих ортодонтичних пацієнтів, як важливого компонента успішного ортодонтичного лікування.

Література:

1. Daraqel B., Yingying T., Zheng L. Flash-free and conventional adhesive ceramic brackets in patients undergoing orthodontic treatment: A systematic review and meta-analysis. *Orthod Craniofac Res.* 2023. № 26(1). С. 1–12. doi: 10.1111/ocr.12585. Epub 2022 May 10. PMID: 35506474.

2. Aryeetey E., Benyahia H., Zaoui F. Oral Hygiene in the Presence of Orthodontic Therapy. *Journal of Biosciences and Medicines.* 2024. № 12. С. 98–110. doi: 10.4236/jbm.2024.122008.

3. Reiniger APP, Maier J, Wikesjö UME, Moreira CHC, Kantorski KZ. Correlation between dental plaque accumulation and gingival health in periodontal maintenance patients using short or extended personal oral hygiene intervals. *J Clin Periodontol.* 2021. № 48(6). С. 834–842. doi: 10.1111/jcpe.13448. Epub 2021 Mar 23. PMID: 33751652.

4. Ali U. S., Sukhia R. H., Fida M. A comparison of three different modalities in improving oral hygiene in adult orthodontic patients – An open label randomized controlled trial. *Int Orthod.* 2022 Sep;20(3):100669. doi: 10.1016/j.ortho.2022.100669. Epub 2022 Jul 30. PMID: 35918281.

5. Thu K. M., Yeung AW. K., Samaranayake L., Lam WY. H. Denture Plaque Biofilm Visual Assessment Methods: A Systematic Review. *Int Dent J.* 2024. № 74(1). С. 1–14. doi: 10.1016/j.identj.2023.06.010. Epub 2023 Jul 19. PMID: 37479594; PMCID: PMC10829380.

6. Терапевтична стоматологія дитячого віку / Хоменко Л. О., [та ін.]. Київ : Книга плюс, 2014. 432 с.

**НОВЕ «НЕВІДОМЕ» В РОЗВИТКУ ПАТОЛОГІЇ
СЕРЦЕВО-СУДИННОЇ СИСТЕМИ
ЗА ДАНИМИ БІОХІМІЧНОГО МОНІТОРИНГУ ПАЦІЄНТІВ
З ГІПЕРГОМОЦИСТЕЇНЕМІО**

Камінський Р. Ф.

*кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри описової та клінічної анатомії
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Тимошенко І. О.

*старший викладач кафедри описової та клінічної анатомії
Національний медичний університет
імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Серцево-судинні захворювання, а особливо ішемічна хвороба серця та інфаркти міокарда, а основними причинами смертності й одним з основних факторів інвалідності в нашій державі, в країнах Європейського Союзу.

На жаль, рівень серцево-судинних захворювань, продовжує надмірно зростати, протягом останнього десятиліття, в усіх країнах в незалежності від рівня доходу населення. Зараз неухильно збільшується показник серцево-судинних захворювань [1], і навіть у країнах з високим рівнем доходу. В нашій державі серцево-судинні захворювання є однією з головних причин смертності населення.

Низкою досліджень було встановлено, що підвищений рівень гомоцистеїну є незалежним чинником ризику серцево-судинних захворювань [2 с. 495–501].

Більш того, високий рівень гомоцистеїну в сироватці крові тісно пов'язаний з ризиком виникнення інфаркту, розвитком атеросклерозу і тромботичних ускладнень.

Незважаючи на значні досягнення в розумінні механізмів патологічного впливу, підвищеного рівня гомоцистеїну, окремі моменти залишаються не з'ясовані уточнення. Той факт, що надлишок гомоцистеїну, спричиняє негативний вплив на більшість тканин та органів, передбачає, що шкідливі ефекти гомоцистеїну реалізуються за загальними

фундаментальними механізмами. Показано, що гомоцистеїн викликає розвиток оксидативного стресу, загальних процесів [3 с. 37]. До прямих наслідків накопичення активних форм кисню, а також змін цитокінового профілю, належить посилення протеолізу і переросподіл, протеолітичних ферментів.

Отже, швидкість та спрямованість протеолітичних процесів, має підлягати суворому контролю, щоб запобігти змінам, здатним спровокувати розвиток захворювання. Активація протеолітичних ферментів в серцевому м'язі, вважається важливим фактором прогресування низки серцево-судинних захворювань.

З огляду на вирішальну роль екстрацелюлярного матриксу (ЕПМ), в підтриманні відповідної структури на збереження структурної цілісності серця, порушення обміну ЕСМ, можуть викликати суттєві зміни в структурі міокарда, які в кінцевому підсумку впливатимуть на його функцію. До ферментів, які беруть участь в процесах ремодельовання тканин, відносяться матриксі металопротеїнази (ММП), родина ферментів, неконтрольована активація яких призводить до руйнування білків незамінного матриксу.

Література:

1. Дзевульська І. В, Камінський Р. Ф. Субмікроскопічний та біохімічні зміни в серці старих щурів за умов гіпергомоцистеїнемії. *Матеріали науково-практичної конференції «Морфогенез та регенерація III Жутаєвські читання*. Полтава 21 квітня 2023 р.
2. Larson S.C., Traybor M.. Homocysteine and Small vessel stroke: a mendelian randomization analysis. *Ann Neurol*. 2019; 85(4), p 495–501.
3. Hassan Ekhlās The Relation between homocysteine, oxidative stress and Atherosclerosis Disease. *Indian Public Health Research*. 2019. P. 537–542.
4. Kaminsky R.F., Dzevulska I.V. Submicroscopic changes in the heart of adult rats under conditions of persistent hyperhomocystemia. *Reports of Morphology*, Vol. 28, №3. P. 21–25.
5. Kaminsky R. F. Electronic-microscopic changes of the heart of old rats with hyperhomocystemia. *Вісник Вінницького національного медичного університету*. 2020, Т. 26. № 3.

ФЕНІЛКЕТОНУРІЯ: МЕХАНІЗМ ВИНИКНЕННЯ, ДІАГНОСТИКА, ЛІКУВАННЯ

Лавриненко В. І.

здобувач вищої освіти

*Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Погоріла І. О.

доцент кафедри біології

*Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

Фенілкетонурия(ФКУ), аутомомно-рецесивне захворювання, є вродженою помилкою метаболізму фенілаланіну, спричиненою патогенними варіантами гена фенілаланінгідроксилази, розташованого в короткому плечі 12-ї хромосоми. Дефіцит ферменту фенілаланінгідроксилази або, у рідкісних випадках, кофактора тетрагідробіоптерину(ВН4-кофермент, що бере участь у біохімічних процесах обміну амінокислот) призводить до високої концентрації фенілаланіну в крові, викликаючи дисфункцію мозку. Нелікована ФКУ, призводить до важкої та необоротної інтелектуальної недостатності, епілепсії, поведінкових розладів і таких клінічних ознак, як набута мікроцефалія, судоми, психологічні ознаки та генералізована гіпопігментація шкіри (включаючи волосся та очі).

Мета даної роботи: дослідити поширення, механізм виникнення, діагностику та можливе лікування фенілкетонурії. Питання є цілком актуальним, зважаючи на досить малий рівень дослідженості при тому, що захворювання трапляється з немалою частотою.

Поширеність ФКУ значно відрізняється залежно від етнічної групи та географічного регіону, вражаючи приблизно 1 з 24 000 осіб у всьому світі. Відповідно до статистики в Україні частота прояву фенілкетонурії дорівнює у середньому 1:6000 новонароджених [1]. Тому ця хвороба належить до орфанних – рідкісних вроджених або набутих захворювань, що характеризуються хронічним, тяжким, дистрофічним перебігом патологічного процесу з тенденцією до прогресування, зниження якості та тривалості життя, ранньої інвалідизації дитини та трапляються вкрай рідко (менше, ніж 1 випадок на 2000 населення). Кожного року нараховується більше 1000 хворих у віці до 18 років, після 18 років облік вже не ведеться. Отже реальна кількість людей з діагнозом фенілкетонурії може становити

до 10 000. Порівнюючи світову та українську статистику можна дійти висновку, що ФКУ в Україні зустрічається частіше, ніж у більшості країн світу [2].

Класична форма захворювання з рівнем фенілаланіну > 1200 мкмоль/л у крові називається фенілкетонурією (ФКУ). Крім того, рівень фенілаланіну вище терапевтичного діапазону у вагітних жінок призводить до несприятливих наслідків для плода. Зниження рівня фенілаланіну в плазмі запобігає інтелектуальній недостатності, підтримка рівня в терапевтичному діапазоні 120–360 мкмоль/л пов'язана зі сприятливим результатом для пацієток, а також їхньої вагітності. Фенотипи пацієнтів мають безперервний спектр від легкої гіперфенілаланінемії до легкої ФКУ, помірної ФКУ та важкої класичної ФКУ [3].

Встановленням причини даного орфанного захворювання займалися науковці в Університеті Макгілла (Канада), якими було створено «Базу знань про локус фенілаланінгідроксилази», яка упорядкувала знання про алелі та мутації PAH (ген, що кодує фенілаланінгідроксилазу) та їхні характеристики. Зараз у цій базі даних перераховано 564 мутації PAH, виявлені в усьому світі, а також відомості про відповідну мутацію, включаючи залишкову ферментну активність ~ 200 мутацій. З 564 мутацій 60,5% – це міссенс-мутації, 13,5% – делеції, 11% – мутації сайту сплайсингу (5,7% – мовчазні мутації), 5% – нонсенс-мутації та 1,8% – інсерції. Раніше було очевидно, що більшість мутацій PAH були міссенс-мутаціями, які не перешкоджали транскрипції чи трансляції, і що більшість пацієнтів є складними гетерозиготами, тобто вони несуть різні мутації в кожному зі своїх алелів. Таким чином, дефіцит ФАГ (фенілаланінгідроксилаза) найчастіше є результатом складних взаємодій мутантних алелів або швидкого внутрішньоклітинного руйнування субодиниць мутантного ферменту, що створює складні кореляції генотип/фенотип на основі знань про окремі мутації [4].

Вперше ФКУ була описана у 1934 році Іваром Асб'єрном Феллінгом, який використовував хлорид заліза для виявлення фенілпіровиноградної кислоти в сечі двох норвезьких братів і сестер з інтелектуальною недостатністю. Феллінг зробив висновок, що цей вторинний метаболіт був отриманий з діетичного фенілаланіну, і пізніше цей стан було названо фенілкетонурія. ФКУ вперше почали лікувати за допомогою діетичного контролю в 1950-х роках, а потім, у 1963 році, було запроваджено популяційний скринінг новонароджених із застосуванням тестування сухої плями крові для оцінки концентрації фенілаланіну, що дозволило ранню діагностику та початок лікування.

Першим ефективним тестом на гіперфенілаланінемію був аналіз бактеріального інгібування, розроблений Робертом Гатрі. Тест базувався на *Bacillus subtilis*, якому для росту потрібен фенілаланін. Тест Гатрі був

дуже корисним для масового скринінгу, оскільки висушену пляму крові можна отримати в лікарні або в кабінеті лікаря за допомогою стандартизованого фільтрувального паперу («картка Гатрі») і надіслати поштою до референс-лабораторій у конверті. Тандемна мас-спектрометрія була розроблена як швидкий метод для досягнення надійного та кількісного визначення концентрацій амінокислот у малих об'ємах крові чи плазми. Цей метод дає меншу кількість хибнопозитивних результатів шляхом вимірювання рівнів як фенілаланіну, так і тирозину, і визначення співвідношення між ними, і, отже, вимагає менше ресурсів для спостереження за такими випадками. Крім того, одночасно можна виявити інші вроджені порушення метаболізму. Усі немовлята повинні пройти скринінг на ФКУ в перші дні життя, щоб забезпечити своєчасне дієтичне втручання для захисту дітей з ФКУ від неврологічних ушкоджень. Якщо скринінг проводиться в пологових палатах, зразок крові зазвичай беруть між 2 і 5 днями. Деякі немовлята, особливо ті, хто народився передчасно, можуть продемонструвати незрілість ферментних систем, які беруть участь у метаболізмі амінокислот, що призводить до тимчасового підвищення фенілаланіну крові до рівня, достатнього для отримання позитивного результату в скринінговому тесті на ФКУ. Результати раннього скринінгу ФКУ слід також інтерпретувати з обережністю у хворих новонароджених або новонароджених, які перебувають на парентеральному харчуванні чи переливанні крові, і слід надіслати другий скринінговий тест, якщо неясно, чи дитина споживала достатню кількість білка, коли був зібраний перший тест.

Понад чотири десятиліття єдиним доступним лікуванням була дуже обмежувальна дієта з низьким вмістом фенілаланіну. Дієтичне лікування включає три аспекти: обмеження споживання природного білка, доповнення амінокислотою сумішшю, що не містить фенілаланін, і споживання продуктів з низьким вмістом білка. Завдяки обмеженню споживання природного білка зменшується не тільки споживання фенілаланіну, але й інших (незамінних) амінокислот та інших складових природного білка, таких як вітаміни, мінерали та карнітин. Таким чином, природний білок замінюється білковим замінником, який є сумішшю амінокислот, у якій відсутній фенілаланін, збагачений тирозином, щоб замінити тирозин, який у здорових людей виробляється з фенілаланіну, і містить інші мікроелементи, які присутні в стандартній дієті, що містить натуральні білок. Третя частина дієти – це низькобілкові продукти, які складаються з вуглеводів і жирів, які замінюють основні продукти харчування, такі як хліб і макарони.

В 2007 році була схвалена кофакторна терапія, яка виявилась ефективною у 55% пацієнтів. Вона показала більшу ефективність у пацієнтів із легкими формами захворювання та меншу ефективність при класичній

ФКУ. Механізм дії терапії полягає у доставленні кофактору тетрабіоптерину (ВН4) для підвищення активності ФАГ. Дана терапія застосовується перорально або парентерально і може нести наступні побічні реакції: місцеві та більш загальні шкірні реакції, артралгії та анафілактичні реакції. Цей метод лікування досі на етапі вдосконалення [5].

В Україні, згідно з Наказом Міністерства охорони здоров'я України 25.09.2013 № 829, єдиним і ефективним методом лікування фенілкетонурії є жорстке обмеження надходження фенілаланіну з продуктами харчування, що містять великий вміст білка- дієтотерапія [6].

Висновок: в ході вивчення даного захворювання було проаналізовано поширення, механізм виникнення, діагностику та можливе лікування фенілкетонурії. Стало зрозуміло, що ця проблема не до кінця досліджена та потребує приділення великої уваги для винайдення нових ефективних методів терапії, що пройдуть клінічні випробування. Зважаючи на статистику захворюваності в Україні, впливає, що цей напрямок досліджень актуальний та не залишається без уваги багатьох науковців.

Література:

1. Медичний центр Into Sana(<https://into-sana.ua/enc/fenilketonuriya-uditej/>)
2. Інформаційне агентство «Уніан» (<https://press.unian.ua/press/982678-fenilketonuriya-evropa-pidtrimue-initsiativu-ukrajinskoji-gromadskosti.html>)
3. Lichter-Konecki, U., Vockley, J. Phenylketonuria: Current Treatments and Future Developments. *Drugs* 79, 495–500 (2019). <https://doi.org/10.1007/s40265-019-01079-z>
4. Elhawary NA, AlJahdali IA, Abumansour IS, Elhawary EN, Gaboon N, Dandini M, Madkhali A, Alosaimi W, Alzahrani A, Aljohani F, Melibary EM, Kensara OA. Genetic etiology and clinical challenges of phenylketonuria. *Hum Genomics*. 2022 Jul 19;16(1):22. doi: 10.1186/s40246-022-00398-9. PMID: 35854334; PMCID: PMC9295449.
5. van Spronsen FJ, Blau N, Harding C, Burlina A, Longo N, Bosch AM. Phenylketonuria. *Nat Rev Dis Primers*. 2021 May 20;7(1):36. doi: 10.1038/s41572-021-00267-0. PMID: 34017006; PMCID: PMC8591558.
6. Наказ Міністерства охорони здоров'я України 25.09.2013 № 829 (<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0829282-13#Text>)
7. Січняк О. Л. Генетика : навч. посіб. для студ. ступеня «бакалавр» спеціальності 162 «Біотехнології та біоінженерія» галузі знань «Хімічна та біоінженерія» денної й заочної форм навчання / О. Л. Січняк, Л. В. Капельяниц, О. О. Килименчук. Херсон : Олді-Плюс, 2018. 148 с.

КОІНФЕКЦІЯ COVID-19 ТА ДЕЯКИХ ВИДІВ МІКОЗІВ: ВИПАДКИ З ПРАКТИКИ

Литвиненко Т. О.

*здобувач вищої освіти другого (магістерського рівня)
за спеціальністю 222 – Медицина
Міжнародний гуманітарний університет*

Сікиринська М. Є.

*здобувач вищої освіти другого (магістерського рівня)
за спеціальністю 222 – Медицина
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: **Литвиненко М. В.**
кандидат медичних наук, доцент,
доцент кафедри загально-медичних наук
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Актуальність: одним із актуальних напрямків дослідження нашого сьогодення є поєднання SARS-CoV-2 з мікозами, що призводять до розвитку важких форм цієї коінфекції. Розвиток інвазивних мікозів у пацієнтів та тлі COVID-19 сприяє розвитку високого відсотку летальних наслідків. Пацієнти з ендокринопатіями особливо схильні до ризику розвитку мікозів. Однією з причин розвитку тяжкої грибкової флори у пацієнтів з COVID-19 є прийом глюкокортикостероїдів. Стероїди запобігають розвитку фіброзу легень при важких формах пневмоній, але мають імунодепресивний ефект. Ушкодження ендотелію судин грибковим міцелієм призводить до їх інвазії, судинного тромбозу, подальшого некрозу тканин та генералізації інфекції [1, с. 361; 2, с. 405; 3, с. 11; 4, с. 1; 5, с. 380; 6, с. 102].

Мета: провести патоморфологічне дослідження аутопсійного матеріалу померлих від поєднаної патології: COVID-19 та деяких видів мікозів.

Матеріали і методи: проведено комплексне морфологічне дослідження аутопсій померлих пацієнтів м. Одеси та Одеської області з підтвердженням діагнозом COVID-19 (всього 1100 відібраних випадків). Проаналізовано архівний матеріал за 4 роки (2020-2023) Одеського обласного бюро судово-медичної експертизи та Одеського обласного патологоанатомічного бюро: аутопсійний матеріал померлих від ускладнень COVID-19.

Результати: за результатами комплексних досліджень (гістологічне, гістохімічне) ми діагностували 9 випадків коморбідних мікозів з COVID-19: 1 випадок з дисемінованим мукоормікозом, 2 випадки легеневого актиномікозу з розвитком пневмоній, 2 випадки з генералізованою формою *Aspergillus* та 4 випадки генералізованої форми *Candidosis*. Випадки з інвазивними формами аспергільозу та мукоормікозу на тлі коронавірусної хвороби характеризуються розвитком тромбозів, арозією судин з кровотечею та гематогенною дисемінацією мікозів, а також поліорганными ураженнями.

Висновки: всі вищеперелічені випадки мікозів діагностовано лише під час проведення розтинів померлих (дослідження аутопсійного матеріалу). Деякі мікози протікали під «масками» інших захворювань і не були вчасно діагностовані, тому пацієнти не отримували відповідної терапії; все це розвивалось на тлі імунодефіцитного стану, індукованого SARS-CoV-2. Нетиповий клінічний перебіг мікозів, швидке прогресування захворювання, діагностичні помилки, пізні звернення пацієнтів сприяють високій частоті летальних випадків.

Література:

1. Szarpak L, Wisco J, Boyer R. How healthcare must respond to ventilator-associated pneumonia (VAP) in invasively mechanically ventilated COVID-19 patients. *Am J Emerg Med.* 2021;48:361-2. DOI:10.1016/j.ajem.2021.01.074
2. Cornely OA, Alastruey-Izquierdo A, Arenz D, et al. Global guideline for the diagnosis and management of mucormycosis: an initiative of the European Confederation of Medical Mycology in cooperation with the Mycoses Study Group Education and Research Consortium. *Lancet Infect Dis.* 2019;19:405-21. DOI:10.1016/S1473-3099(19)30312-3
3. Challa S. Mucormycosis: Pathogenesis and pathology. *Current Fungal Infection Reports.* 2019;13(1):11-20. DOI:10.1007/s12281-019-0337-1
4. Moorthy A, Gaikwad R, Krishna S, et al. SARS-CoV-2, uncontrolled diabetes and corticosteroids – an unholy trinity in invasive fungal infections of the maxillofacial region? A retrospective, multi-centric analysis. *J Maxillofac Oral Surg.* 2021;73:1-8. DOI:10.1007/s12663-021-01532-1
5. Nehara HR, Puri I, Singhal V, et al. Rhinocerebral mucormycosis in COVID-19 patient with diabetes a deadly trio: case series from the north-western part of India. *Indian J Med Microbiol.* 2021;39(3):380-3. DOI:10.1016/j.ijmmb.2021.05.009
6. Singh A, Singh R, Joshi S, Misra A. Mucormycosis in COVID-19: A systematic review of cases reported worldwide and in India. *Diabetes Metab Syndr.* 2021;15(4):102146. DOI:10.1016/j.dsx.2021.05.019

ОЦІНКА АНТИБАКТЕРІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЕКСТРАКТІВ КОРИ РОСЛИН ГОРОБИНИ

Ляшенко О. В.

аспірант кафедри фізіології та інтродукції рослин
за спеціальністю 091 – Біологія

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

В останні десятиліття чимало патогенних мікроорганізмів набули резистентності до багатьох, більшості або всіх антибіотиків, доступних для клінічного використання, що є наслідком надмірного та часто невідповідного використання препаратів [1]. Стійкість патогенних мікробних штамів створює серйозну загрозу для охорони здоров'я людини та продовольчої безпеки, що обумовлює пошук нових ефективних антимікробних агентів, у тому числі серед речовин природного походження [2].

У цьому сенсі рослини визнані перспективним джерелом антимікробних речовин із величезним терапевтичним потенціалом, оскільки фітосполуки за хімічною структурою, механізми дії та цільовими сайтами повністю відрізняються від традиційних антибіотиків [3]. В останні роки задокументовано антибактеріальну та протигрибкову активність багатьох сумішей (екстрактів, ефірних олій) та окремих рослинних сполук проти патогенів, стійких до антимікробних препаратів.

Рослини роду *Sorbus* L. (горобина) відомі в етнофармакології Європи і світу, зокрема плоди різних видів горобини включені в фармакопеї деяких країн як полівітамінні компоненти [4]. Препарати, отримані з рослин горобини, слугували в народній медицині як засоби для лікування бактеріальних і вірусних захворювань, а також пухлин. На даний час у дослідженнях *in vitro* підтверджено протизапальну активність екстракту кори *S. commixta* [5], тоді як антимікробна активність кори рослин горобини залишається малодослідженою. Метою роботи було з'ясування спектру і рівня антимікробної активності екстрактів кори рослин роду *Sorbus* і оцінка перспективності цього рослинного ресурсу.

Досліджували кору рослин із колекції ботанічного саду ДНУ імені Олеся Гончара: природних для України видів *Sorbus domestica* L., *S. aucuparia* L., і *S. torminalis* (L.) Crantz та інтродукованих *S. aria* (L.) Crantz., *S. latifolia* (Lam.) Pers., і *S. hybrida* L. Кору відбирали з річних пагонів рослин, висушували, подрібнювали і готували етанолові екстракти (1:10, вага: об'єм) шляхом мацерації впродовж 24 годин. Відфільтрований

екстракт висушували за допомогою роторного випаровувача і зберігали при 4° С до використання.

Антимікробну активність отриманих екстрактів (у концентрації 30 мкг/мкл) досліджували диск-дифузним методом і оцінювали за діаметром зони інгібування росту колоній тестових культур. Як позитивний контроль проти бактеріальних штамів слугував офлоксацин (5 мкг/диск). У роботі застосовані як колекційні (*Pseudomonas aeruginosa* B907, *Staphylococcus aureus* B904), так і клінічні (*Proteus mirabilis*, *St. epidermidis*) тестові мікробні штами. Дослідження проведені щонайменше у триразовому повторенні, статистично опрацьовані результати представлені як середнє ± стандартне відхилення ($\bar{x} \pm SD$).

Екстракти кори рослин горобини виявили антимікробну активність як проти грам-негативних, так і проти грам-позитивних бактерій (рис. 1).

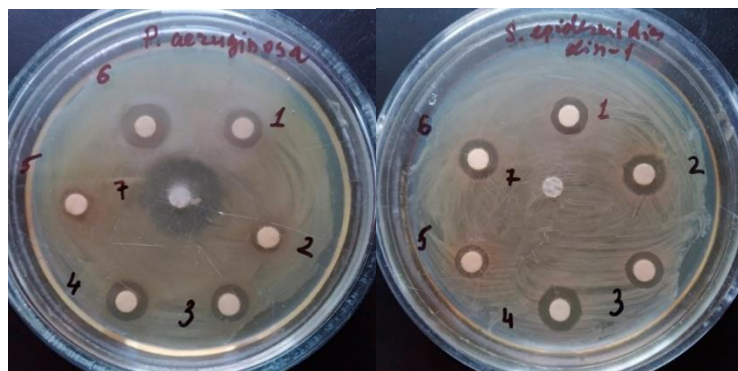

Рис. 1. Антимікробна активність екстрактів кори рослин роду *Sorbus*

Клінічні бактеріальні штами *P. mirabilis* і *St. epidermidis* були нечутливими до референтного антибіотика, проте суттєво пригнічувались рослинними екстрактами (таблиця 1).

Ріст колоній клінічного штаму грам-негативних бактерій *P. mirabilis* найбільше пригнічували екстракти кори рослин *S. domestica* та *S. hybrida*. Проти клінічного штаму грам-позитивних бактерій *St. epidermidis* найбільш ефективними були екстракти кори *S. torminalis*, *S. latifolia* та *S. aucuparia*.

Антибактеріальна активність екстрактів кори рослин роду *Sorbus*

Вид рослин	Зона інгібування (мм) разом із діаметром диска (6 мм)			
	<i>P. mirabilis</i> (клінічний)	<i>P. aeruginosa</i> B907	<i>St. epidermidis</i> (клінічний)	<i>St. aureus</i> B904
<i>S. domestica</i>	13,54 ± 0,49	11,89 ± 0,43	11,72 ± 0,42	11,02 ± 0,34
<i>S. latifolia</i>	9,82 ± 0,36	9,16 ± 0,26	13,47 ± 0,51	12,82 ± 0,33
<i>S. hybrida</i>	11,90 ± 0,41	11,48 ± 0,39	11,95 ± 0,40	13,97 ± 0,53
<i>S. torminalis</i>	10,84 ± 0,36	12,71 ± 0,47	13,83 ± 0,43	11,71 ± 0,31
<i>S. aria</i>	10,38 ± 0,29	9,65 ± 0,33	10,37 ± 0,36	11,64 ± 0,30
<i>S. aucuparia</i>	9,99 ± 0,32	15,01 ± 0,59	12,55 ± 0,4	11,58 ± 0,26
Офлоксацин	НА	23,63 ± 0,99	НА	21,10 ± 0,69

Примітка: НА – нема активності.

У порівнянні з ефективністю офлоксацину, активність проти *P. aeruginosa* B907 була найбільшою в екстрактів кори *S. aucuparia* (63,5% від рівня антибіотика), *S. torminalis* (53,8%) і *S. domestica* (50,3%). Найбільшого інгібування росту колоній *St. aureus* B904 досягли екстракти кори *S. hybrida* (66,2%), *S. latifolia* (60,8%), *S. torminalis* (55,5%) і *S. aria* (55,2%).

Отже, етанолові екстракти кори рослин горобини демонстрували видоспецифічну антибактеріальну активність проти грам-негативних і грам-позитивних бактерій. Ефективне інгібування росту клінічних бактеріальних штамів рослинними екстрактами зафіксовано за відсутності активності офлоксацину. Отримані результати свідчать про значний антибактеріальний потенціал екстрактів кори рослин горобини і потенційну можливість їх застосування для створення ефективних протимікробних засобів.

Література:

1. Cook, M.A., Wright, G.D. The past, present, and future of antibiotics. *Science Translation Medicine*. 2022. № 14 (657). Article number eabo7793. <https://doi.org/10.1126/scitranslmed.abo7793>
2. Walesch, S., Birkelbach, J., Jézéquel, G., Haeckl, F.P.J. Fighting antibiotic resistance – strategies and (pre)clinical developments to find new antibacterials. *EMBO Reports*. 2023. № 24(1). Article number e56033. <https://doi.org/10.15252/embr.202256033>

3. Wiart, C., Kathirvalu, G., Raju, C. S., Nissapatom, V., Rahmatullah, M., Paul, A. K., et al. Antibacterial and antifungal terpenes from the medicinal Angiosperms of Asia and the Pacific: Haystacks and Gold Needles. *Molecules*. 2023. № 28(9). Article number 3873. <https://doi.org/10.3390/molecules28093873>

4. Arvinte, O.M., Senila, L., Becze, A., Amariei, S. Rowanberry – A Source of Bioactive Compounds and Their Biopharmaceutical Properties. *Plants* (Basel). 2023. № 12(18). Article number 3225. <https://doi.org/10.3390/plants12183225>

5. Yang, G., An, H.-J. β -sitosterol-3-O- β -glucopyranoside isolated from the bark of *Sorbus commixta* ameliorates pro-inflammatory mediators in RAW 264.7 macrophages. *Immunopharmacology and Immunotoxicology*. 2014. № 36(1). P. 70–77. <https://doi.org/10.3109/08923973.2013.866956>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-62>

ВИВЧЕННЯ РОЛІ МІКРОБІОТИ У ВНУТРІШНЬОМАТКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ У РОЗВИТКУ ГІПЕРПЛАЗІЇ ЕНДОМЕТРІЮ

Макаренко А. О.

аспірант за спеціальністю 222 – Медицина

Науковий керівник: Ходорчук К. В.

кандидат медичних наук, доцент,

доцент кафедри акушерства, гінекології та педіатрії

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Гіперпластичні процеси, такі як гіперплазія та поліпоз ендометрію, є важливими клінічними станами, які мають велике значення в гінекології, оскільки впливають на значну частку жіночого населення репродуктивного віку (8–20%). Ці захворювання ведуть до серйозних ускладнень, таких як менструальні порушення, анормальні маткові кровотечі, а також високий ризик рецидивів та малігнізації, що робить їх вивчення вкрай актуальним для сучасної медицини [1, с. 485].

Метою огляду є оцінка сучасної літератури для визначення сучасного рівня вивченості проблеми участі внутрішньоматкової мікробіоти у розвитку гіперплазії ендометрію.

Для проведення дослідження було здійснено пошук наукових публікацій, пов'язаних із участю внутрішньоматкової мікробіоти

у розвитку гіперплазії ендометрію, за допомогою електронних баз даних, таких як Web of Science, Scopus, PubMed та Google Scholar. Ключові фрази для пошуку були визначені як «intrauterine microbiota», «hyperplasia», «endometrium». Більшість публікацій, які були включені до дослідження, датувалися останніми 10 роками, але також було розглянуто деякі публікації з більш пізніми датами. Оцінка релевантності проводилася на основі назви, резюме та повного тексту публікацій, щоб виключити ті, що не відповідали темі дослідження або були недоступні.

На основі аналізу внутрішньоматкової мікробіоти у жінок із гіперплазією ендометрію, було виявлено значні зміни у мікробному складі порівняно з контрольною групою здорових жінок. Зокрема, спостерігалось зниження рівня лактобацил, які традиційно асоціюються зі здоровим мікробіомом вагіни та ендометрію, та підвищення чисельності протеобактерій і бактероїдів, які можуть сприяти розвитку запальних процесів у ендометрії [2, с. 5756].

Додатково, учасниці з гіперплазією ендометрію частіше мали вищі рівні патогенних бактерій, таких як *Escherichia coli* та *Gardnerella*, що потенційно вказує на прямий зв'язок між патологічним мікробіомом та патогенезом гіперплазії [3, с. 4289931]. Ці бактерії можуть впливати на локальний імунітет та провокувати хронічне запалення, що, у свою чергу, підтримує патологічний ріст тканин.

Важливим є також виявлення зв'язку між мікробіотою та гормональним балансом у матці. Зміни у мікробіомі впливають на метаболізм естрогенів, створюючи сприятливі умови для гіперестрогенії, яка є одним із ризикових факторів розвитку гіперплазії ендометрію [4, с. 774]. Мікробіота може модулювати відповідь ендометрія на естрогени через вплив на ендометріальні рецептори та сигнальні шляхи, що контролюють проліферацію клітин.

Окрім того, дослідження вказують на потенційну можливість використання мікробіоти як біомаркера для діагностики та прогнозування перебігу гіперплазії ендометрію. Зміни у мікробіомі можуть передувати клінічним проявам захворювання, що дає змогу розробляти нові стратегії ранньої діагностики та індивідуалізованого підходу до лікування [5, с. 1540].

При цьому було встановлено, що змінена мікробіота може асоціюватися з патологіями матки, включаючи рак, індукувати запальні реакції через активацію запальних цитокінів. В деяких дослідженнях було вказано на роль бактерій родів *Parabacteroides* і *Capnocytophaga* в ранніх стадіях канцерогенезу [6, с. 695].

Результати цього дослідження вказують на важливість мікробіоти у внутрішньоматковому середовищі як ключового фактора в розвитку гіперплазії ендометрію. Зміни в мікробному складі, зокрема зниження

кількості лактобацилів та зростання патогенних мікроорганізмів, як *Escherichia coli* та *Gardnerella*, можуть сприяти розвитку патологічних процесів через вплив на локальний імунітет та створення сприятливих умов для хронічного запалення. Спостереження за зв'язком між мікробіотою та гормональним балансом вказує на потенційний механізм, через який мікробіом може впливати на метаболізм естрогенів і, відповідно, на розвиток гіперплазії. Зміна мікробного середовища в матці може впливати на ендометріальні рецептори та сигнальні шляхи, що керують проліферацією клітин, підтримуючи патологічний ріст ендометрію.

Дослідження також вказують на можливість використання змін у мікробіомі як біомаркерів для діагностики та прогнозування перебігу гіперплазії, що може сприяти розробці нових діагностичних та терапевтичних підходів. Це може дозволити вчасно ідентифікувати ризик розвитку патологій і вжити відповідних заходів до появи симптомів.

З огляду на зв'язок між мікробіотою і механізмами розвитку гіперплазії ендометрію, подальші дослідження в цій галузі є критично важливими для вдосконалення стратегій лікування та профілактики цього захворювання. Розширення знань про взаємодію мікробіоти та ендометрію допоможе виявити нові терапевтичні мішені та розробити більш ефективні методи лікування для жінок, які страждають на цю патологію.

Література:

1. Toson, B., Simon, C., Moreno, I. The Endometrial Microbiome and Its Impact on Human Conception. *Int J Mol Sci.* 2022. № 23(1). P. 485. DOI: 10.3390/ijms23010485.
2. Sobstyl, M., Brecht, P., Sobstyl, A., Mertowska, P., Grywalska, E. The Role of Microbiota in the Immunopathogenesis of Endometrial Cancer. *Int J Mol Sci.* 2022. № 23(10). P. 5756. DOI: 10.3390/ijms23105756.
3. Zhang, H., Feng, Q., Zhu, Z., Dai, H., Hu, H. The Value of Vaginal Microbiome in Patients with Endometrial Hyperplasia. *J Healthc Eng.* 2021. № 2021. P. 4289931. DOI: 10.1155/2021/4289931.
4. van Duursen, MBM. Modulation of estrogen synthesis and metabolism by phytoestrogens in vitro and the implications for women's health. *Toxicol Res (Camb).* 2017. № 6(6). P. 772–794. DOI: 10.1039/c7tx00184c.
5. Kaluanga Bwanga, P., Tremblay-Lemoine, P.L., Timmermans, M., Ravet, S., Munaut, C., Nisolle, M., Henry, L. The Endometrial Microbiota: Challenges and Prospects. *Medicina (Kaunas).* 2023. № 59(9). P. 1540. DOI: 10.3390/medicina59091540.
6. Moreno, I., Codoñer, F. M., Vilella, F., Valbuena, D., Martinez-Blanch, J.F., et al. Evidence that the endometrial microbiota has an effect on implantation success or failure. *Am J Obstet Gynecol.* 2016. № 215(6). P. 684–703. DOI: 10.1016/j.ajog.2016.09.075.

TEACHING ORTHODONTICS TO FOREIGN STUDENTS

Martyts Yu. M.

*Candidate of Medical Sciences, Assistant Professor
Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University
of the Ministry of Health of Ukraine
Ternopil, Ukraine*

Plavutsky T. R.

*Postgraduate Student
Ternopil Ivan Puluj National Technical University
Ternopil, Ukraine*

In the modern world, where medical science is constantly evolving and becoming more globalized, teaching orthodontics to foreign students in English is becoming a relevant and important task. This approach not only expands opportunities for foreign students to receive high-quality education but also contributes to global knowledge exchange and improves the quality of dental practice worldwide [1].

Orthodontic dentistry is studied by foreign students in English and becomes a key field in medical education within the context of global dental practice. Teaching orthodontic dentistry to foreign students involves a range of specific aspects aimed at a deeper understanding of concepts, techniques, and advanced methods in this field [3].

The practical study of orthodontic dentistry necessitates interactive sessions, enabling students to engage with real clinical scenarios. These sessions are pivotal in bridging the gap between theoretical knowledge and practical application, fostering the development of crucial patient-handling skills.

Structured courses are fundamental in providing foreign students with a comprehensive understanding of orthodontic principles. Such courses encompass diagnosis, treatment planning, and case management, laying a solid foundation for future practice. Moreover, conducting these courses in English broadens access to advanced treatment modalities and contemporary research, enhancing students' professional growth [2; 3].

Teaching in English cultivates an international learning milieu, facilitating cross-cultural exchange and collaboration among students from diverse backgrounds. This dynamic environment nurtures a global community of dentists poised to tackle contemporary challenges in the field.

Proficiency in foreign languages not only equips students for international practice but also enhances their communication skills, essential for effective interaction in a globalized dental landscape. Furthermore, exposure to international scientific research and conferences enriches students' perspectives and fosters their contributions to the field's advancement.

Orthodontic dentistry's interdisciplinary nature underscores the importance of integrating knowledge from various dental specialties. By adopting an interdisciplinary approach, students can develop holistic treatment plans and address complex clinical scenarios effectively.

Modern technologies, including virtual models and computer tomography, are invaluable tools for enhancing students' comprehension and application of orthodontic concepts. These technologies provide a virtual platform for practicing techniques before transitioning to clinical settings [6].

Language courses and cultural adaptation programs are indispensable for facilitating foreign students' integration into the educational environment. Additionally, adherence to international standards and licensing ensures the global recognition of students' qualifications, enabling them to practice worldwide.

Despite the myriad benefits, challenges such as language barriers and cultural adaptation issues persist. Intensive language training and support programs can mitigate these challenges, ensuring students' successful academic and cultural adaptation [4; 5].

Standardized educational programs, coupled with systematic review and updating, are essential for maintaining educational quality and incorporating advancements in orthodontic dentistry. Interdisciplinary approaches, combined with effective assessment mechanisms, promote continuous improvement and accountability within the educational framework [7].

Establishing international partnerships with dental institutions worldwide fosters knowledge exchange and provides students with diverse learning experiences. These partnerships enrich students' education, preparing them to navigate the complexities of global dental practice effectively.

Teaching orthodontic dentistry to foreign students in English serves as a cornerstone of global medical education, with far-reaching implications. Beyond merely imparting knowledge, it represents a conduit for international collaboration and the exchange of best practices. By providing access to advanced treatment modalities and cutting-edge research, this approach not only enhances students' professional growth but also elevates the quality of dental practice on a global scale.

Language courses and cultural adaptation programs play a crucial role in facilitating the integration of foreign students into the educational environment. By providing intensive language training and support, educational

institutions can ensure the successful academic and cultural adaptation of students, thereby maximizing their learning outcomes.

In essence, teaching orthodontic dentistry to foreign students in English is more than just a pedagogical endeavor; it is a strategic investment in the future of global dental practice. By nurturing a diverse cohort of dental professionals equipped with the requisite skills and knowledge to navigate the complexities of modern dentistry, this approach paves the way for a more interconnected and collaborative future in dental healthcare.

Bibliography:

1. Гладкова О. В. Аспекти навчання іноземних студентів у медичних вишах України [Електронний ресурс] / Ольга В'ячеславівна Гладкова. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2018. Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkhnu_med_2018_33_13
2. Кравченко О. В. Загальна та професійна лінгводидактика / Ольга Валеріївна Кравченко. Київ : Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2019.
3. Москаленко В. В. Інтеграція іноземних студентів у вищий медичний навчальний заклад. Київ, 2017. С. 77–81.
4. Нікітіна, Л. О. Методика викладання професійної іноземної мови в медичному вищому навчальному закладі. 2016. С. 84–88.
5. Бабенко Т. В. Методика викладання англійської мови на медичних факультетах. Черкаси, 2018. С. 14–18.
6. Ковальчук О. М. Інтерактивні методи навчання англійської мови студентів медичних спеціальностей. 2020. С. 43–48.
7. Волощук О. В. Підготовка медичних кадрів для роботи в умовах глобалізації. Харків, 2018. С. 90–93.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІН'ЄКЦІЙНОЇ ФОРМИ ГІАЛУРОНОВОЇ КИСЛОТИ ДЛЯ ПОСТЕКСТРАКЦІЙНОЇ ПРЕЗЕРВАЦІЇ ЛУНКИ

Славінський С. І.

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
за спеціальністю 221 – Стоматологія
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: **Чумакова Ю. Г.**
доктор медичних наук, професор,
професор кафедри загальної стоматології
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Проблема постекстракційної атрофії щелепи стає дедалі актуальнішою у зв'язку із широким запровадженням у клінічну практику дентальних імплантатів. Останніми роками імплантація стала стандартом повноцінної реабілітації пацієнтів із частковою або повною адентією. При цьому ефективність методик усунення дефектів зубного ряду з використанням дентальної імплантації значною мірою залежить від збереження адекватного об'єму кісткової тканини альвеолярного відростка.

Одним із шляхів вирішення даної проблеми виступає проведення презервації лунки видаленого зуба, тобто пластики кісткового дефекту з використанням остеопластичних матеріалів відразу після екстракції зуба [1, 2].

Презервація лунки спрямована на запобігання зміни розмірів гребеня і об'єму кісткової тканини щелепи в передімплантаційному періоді [3–5].

Численними клінічними дослідженнями доведено, що концепція збереження лунки та гребеня може допомогти уникнути втрати об'єму і призвести до оптимізації стану твердих і м'яких тканин незалежно від часу імплантації. Крім того, якщо метою лікування є фіксація мосто-подібного протезу, концепція збереження лунки може покращити естетичний результат шляхом збереження об'єму та контуру альвеолярного гребеня, а концепція збереження гребеня може розширити можливості встановлення імплантатів без необхідності аугментації синуса.

Найчастіше для презервації лунки використовують різні кісткові замітники з остеоіндуктивними або остеоіндуктивними властивостями [4, 6, 7] та аутологічну, збагачену тромбоцитами, плазму або фібрин – PRP, PRF [8, 9]. Проте актуальним є пошук природних біорегуляторних речовин

для направленої регенерації кісткової тканини. До таких біорегуляторів можна віднести гіалуронову кислоту [10].

Гіалуронова кислота (ГК) є нессульфатованим глікозаміногліканом, що відноситься до гетерополісахаридів. Вона знаходиться головним чином у позаклітинному матриксі та є структуроутворюючим матеріалом сполучної тканини. ГК забезпечує бар'єрну і захисну функції міжклітинного простору; бере участь у транспортуванні й розподілі води в тканинах; стимулює синтез протеогліканів і синтез колагену; акцептує активні форми кисню, блокуючи вільнорадикальне окиснення ліпідів; знижує продукцію прозапальних медіаторів і матриксних металопротейназ; впливає на функцію імунно-компетентних клітин; пригнічує лізис тканин під дією бактеріальних гіалуронідаз [10].

Встановлено роль гіалуронової кислоти у формуванні кристалів гідроксиапатиту та виявлені інші остеотропні ефекти [11, 12].

На даний час в Україні зареєстрований для застосування у медичній практиці мембранний гель HyuADENT BG (BioScience GmbH, Німеччина), який є єдиною в світі ін'єкційною формою гіалуронової кислоти для стоматологічних втручань (Сертифікат № UA.TR.039.343 від 18.04.2018 р.). Спеціальна комбінація кросс-зв'язаної та кросс-незв'язаної гіалуронової кислоти забезпечує довготривалий регенеративний та ранозагоюючий ефекти [10, 13].

Наші попередні клінічні дослідження вже довели ефективність використання препарату гіалуронової кислоти Hyuadent BG для презервації лунки у 12 пацієнтів після видалення зуба.

Все вищесказане є обґрунтуванням для використання гіалуронової кислоти для оптимізації стану твердих і м'яких тканин безпосередньо після операції видалення зуба, а також для максимального збереження розмірів гребеня і об'єму кісткової тканини щелепи в передімплантаційному періоді.

Література:

1. Alenazi A., Alotaibi A. A., Aljaeidi Y., Alqhtani N. R. The need for socket preservation: a systematic review. *Journal of Medicine and Life*. 2022. Vol. 15, N. 3. P. 309–312.
2. Faria-Almeida R., Astramskaite-Januseviciene I., Puisys A., Correia F. Extraction socket preservation with or without membranes, soft tissue influence on post extraction alveolar ridge preservation: A systematic review. *J Oral Maxillofac Res*. 2019. Vol. 10, N. 3: e5. doi: 10.5037/jomr.2019.10305
3. Irinakis T. Rationale for socket preservation after extraction of a single-rooted tooth when planning for future implant placement. *J Can Dent Assoc*. 2006. Vol. 72, N. 10. P. 917–922.

4. Fickl S., Zuhr O., Wachtel H., Stappert C. F. J., Stein J. M., Huřzeler M. B. Dimensional changes of the alveolar ridge contour after different socket preservation techniques. *J Clin Periodontol.* 2008. Vol. 35. P. 906–913.
5. Kassim B., Ivanovski S., Mattheos N. Current perspectives on the role of ridge (socket) preservation procedures in dental implant treatment in the aesthetic zone. *Austr Dent J.* 2014. Vol. 59. N. 1. P. 48–56.
6. Lanka Mahesh T. V., Bali P., Shukla S. Socket preservation with alloplast: discussion and a descriptive case. *The Journal of Contemporary Dental Practice.* 2012. Vol. 13. N. 6. P. 934–937.
7. Kim Y. K., Ku J. K. Extraction socket preservation. *J Korean Assoc OralMaxillofac Surg.* 2020. Vol. 46. N. 6. P. 435–439.
8. Annunziata M., Guida L., Natri L., Piccirillo A., Sommese L., Napoli C. The role of autologous platelet concentrates in alveolar socket preservation: A systematic review. *Transfus Med Hemother.* 2018. Vol. 45. N. 3. P. 195–203.
9. Варес Я. Е., Сліпий В. С. Оцінка ефективності застосування фібрину, збагаченого тромбоцитами, та композицій на його основі при заміщенні післяекстракційних дефектів альвеолярного відростка. *Клінічна стоматологія.* 2020. № 3. С. 16–23.
10. Al-Khateeb R., Olszewska-Czyz I. Biological molecules in dental applications: hyaluronic acid as a companion biomaterial for diverse dental applications. *Heliyon.* 2020. Vol. 6, N. 4 : e03722.
11. Hyaluronic acid accelerates bone repair in human dental sockets: a randomized triple-blind clinical trial / Alcantara C. E. P., Castro M. A. A., Noronha M. S. D. [et al.]. *Braz Oral Res.* 2018. Vol. 32, e84.
12. Asparuhova M., Chappuis V., Stähli A., Buser D., Sculean A. Role of hyaluronan in regulating self-renewal and osteogenic differentiation of mesenchymal stromal cells and pre-osteoblasts. *Clin Oral Investig.* 2020. Vol. 24. P. 3923–3937.
13. Aya K. L., Stern R. Hyaluronan in wound healing: rediscovering a major player. *Wound repair and regeneration.* 2014. Vol. 22, N. 5. P. 579–593.

**НАПРЯМ 5. ГУМАНІТАРНІ ТА СОЦІАЛЬНІ НАУКИ.
ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ.
КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО**

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-65>

**АРИСТОТЕЛЬ ЯК ТВОРЕЦЬ
КЛАСИЧНОЇ ФОРМАЛЬНОЇ ЛОГІКИ**

Аргірова М. О.

студентка 4 курсу факультету права та економіки

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Крижановська Т. О.

кандидат філософських наук,

*доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних
дисциплін*

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Коло досліджень Аристотеля неосяжне. До його текстової спадщини увійшли безліч праць з найрізноманітніших дисциплін, але не всі з них дійшли до нас. Аристотель, як філософ відрізнявся від всіх своїх попередників тим, що писав не як натхненний пророк, а як професійний викладач. Його трактати систематичні, відрізняються критичним характером, ретельністю та прозаїчністю. «Великий систематизатор» – саме так часто називають Аристотеля. До класифікації наук за Аристотелем не увійшла логіка, адже логіка для Аристотеля – не самостійна спеціальна наука, а інструмент пізнання, який може використовувати будь-яка наука. Логіка виступає немов передмова до структурованого вчення Аристотеля. Це і дало підстави пізнім коментаторам Аристотеля назвати всю сукупність його логічних робіт «органомом», тобто знаряддям, знаряддям пізнання. Варто зазначити, що «Органом» включає в себе шість робіт – «Категорії», «Про тлумачення», «Перша аналітика», «Друга аналітика», «Топіка», «Про софістичні спростування». Головними складовими частинами «Органона» є «Перша аналітика», де відкривається і досліджується силогістична форма міркування і виведення, і «Друга аналітика», де йдеться про доведення і його засади.

Стаття має на меті висвітлити важливість Аристотеля як піонера формальної логіки та розкрити яким чином його концепції вплинули на розвиток філософського мислення, наукового методу та логічної структури аргументації. Це дозволить глибше зрозуміти важливість та актуальність логічної спадщини Аристотеля в сучасному світі.

Варто почати з того, що Аристотель поділяв пізнання на діалектичне та аподиктичне. Діалектичне пізнання – аналог емпіричного, тобто пізнання світу за допомогою відчуття. Аподиктичне ж – аналог раціонального, що полягає у використанні розуму як інструмента пізнання. На відміну від емпіричного пізнання, раціональне є істинним. Аристотель займався створенням методу правильного пізнання істини за допомогою розуму, адже він вважав, що людина розвивається лише тоді, коли мислить.

Важливе місце в логіці Аристотеля посідає його теорія силогізму. Процес мислення як пізнання за допомогою розуму він поділив на три форми: поняття, судження та умовивід. Він дав визначення силогізму і розрізнив його види, визначив модуси силогізмів, встановив три фігури силогізму. У «Першій анатілиці» Аристотель починає своє дослідження «про доведення» з визначення сутності силогізму, його складу: «слід визначити, що таке засновок, термін, а також який силогізм є довершеним і який – недовершеним; відтак що означає: одне цілком міститься або не міститься в іншому – і що означає: щось говорить про все або не говорить ні про що» [цит за: 1, с. 6].

Вкрай важливе значення в логіці Аристотеля відіграють закони мислення. З чотирьох законів мислення традиційної логіки Аристотель встановив принаймні два – закон (заборони) протиріччя і закон виключеного третього. Закони ж тотожності і достатньої підстави у Аристотеля теж намічені у вченні про наукове знання. Його висловлювання: «Неможливо нічого мислити, якщо не мислити що-небудь одне» [2] – саме і є формулюванням закону тотожності.

Законові (заборони) протиріччя Аристотель надає статусу основного закону буття. В «Метафізиці» цей закон сформульований наступним чином: «Не може одне й теж в той же самий час бути і не бути» [2].

Закон виключеного третього проголошує не тільки те, що стосовно одного і того два суперечливих твердження не можуть бути одночасно істинними, а й те, що, одне з них є обов'язково істинним а інше – обов'язково хибним. Цей закон в «Метафізиці» виражений так: «Не може бути нічого посередині між двома такими, що суперечать одне одному судженнями, але про одне (суб'єкт) всякий окремих предикат необхідно або стверджувати, або заперечувати» [2].

Аристотель є не тільки великим філософом, але й творцем формальної логіки. Його праці в «Органоні» встановили основні принципи логіки, які визначають мислення та аргументацію. Вплив Аристотеля відчутний

і в сучасних науках, де його логічні принципи залишаються важливими для розвитку розумової діяльності та наукового методу.

Література:

1. Терентьева Л. Тематичний аналіз силогістики Аристотеля. *Філософська думка*. 2012. № 2. С. 70–83. URL: <https://is.gd/z3C9Dt>
2. Аристотель. *Метафізика* / пер. з давньогрец., передмова і прим. О. А. Юдіна. Харків : Фоліо, 2020. 300 с. URL: <https://chtyvo.org.ua/authors/Aristotle/Metafizyka/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-66>

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КЛАСИЧНОГО МЮЗИКЛОВОГО РЕПЕРТУАРУ У ВИКОНАВСЬКІЙ ВОКАЛЬНІЙ ДЖАЗОВІЙ ТРАДИЦІЇ

Архіпова Н. Є.

*здобувачка першого року третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти,
старший викладач кафедри музичного мистецтва та звукорежисури
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Кравець Н. В.

*старший викладач кафедри музичного мистецтва і звукорежисури
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Американський класичний мюзикл та джаз мають багату історію з безліччю зв'язків. Джаз значною мірою вплинув на музичний театр: багато класичних американських мюзиклів містять різноманітні елементи джазової стилістики та традицій виконання. Але і джаз так само черпав натхнення у музичному театрі, інтегруючи у свій репертуар популярні мелодії з шоу та театральних вистав.

Річард Роджерс, Оскар Хаммерстайн II, Леонард Бернстайн, Стивен Сондхейм, Френк Лоссер, Коул Портер, Джордж Гершвін, – імена цих та інших відомих композиторів, написані ними музичні твори із всевітньо відомої скарбниці у жанрі американського мюзиклу, знайшли своє друге втілення у творчості відомих джазових музикантів всього світу. Навіть

сучасні джазові виконавці і аранжувальники із завзятістю продовжують звертатись до цього класичного матеріалу, інтегруя його у сучасне звучання, надаючи цім творам нове обличчя.

Перша суттєва відмінність, яка відрізняє виконання твору у репертуарі джазового виконавця від інтерпретації того ж твору в традиції музичного театру, а саме мюзиклу, присутня в тому, що джазові виконавці обирають твір як основу для імпровізації і часто переосмислюють його ритмічну, мелодійну, гармонічну структури. Тоді як у виконанні того ж самого твору в межах мюзиклової стилістики основна увага приділяється досконалії інтерпретації написаної музики. Також слід привернути увагу на те, що виконавець у даному випадку фокусується на характері персонажу, приділяючи особливу увагу розповіді історії та емоційному наповненню у конкретному театральному контексті. Тоді як джазовий виконавець орієнтується на власне сприйняття образів твору та втілює їх за допомогою особистого виконавського комплексу засобів виразності.

З боку використання вокальної техніки також вочевидь суттєві відмінності. Класичні джазові співаки, а також більшість сучасних співаків, які дотримуються класичних джазових виконавських канонів, використовують стиль співу “crooning”, що у перекладі з англійської означає “наспівування”. У музичному словнику Віллі Апеля вказано: “Crooning – a style of singing softly and sentimentally, with sliding and moaning effects, that was introduced about 1930 by popular American radio singers” («Крунінг – стиль тихого та сентиментального співу з ефектами ковзання та стогону, який був представлений приблизно в 1930 році популярними американськими радіоспіваками») [1, с. 213]. Цей стиль співу був обумовлений появою звукопідсилювальної апаратури та використанню мікрофона.

Формування традицій співу у мюзиклі має за основу три види вокальної техніки: белт (англ. – belt), леджит (англ. – legit), а також різноманітні мовленнєві та мелодекламаційні прийоми. За своєю природою вони відрізняються від “crooning” навіть на рівні звуковидобування і режиму роботи голосового апарату.

У якості прикладів для порівняння запропонуємо наступні твори у різних виконавських версіях – у виконанні акторів мюзиклу та джазових вокалістів:

1. "If I were a bell" (“Якби я була дзвіночком”), композиція Франка Лоссера з мюзиклу “Guys and Dolls” (“Хлопці та ляльки”), 1950 р.

а) У виконанні актриси музичного театру Кетрін Штромайер (Katherine Strohmaier) [див. <https://www.youtube.com/watch?v=FM38mP9smk>].

б) У виконанні джазової вокалістки Тирни Саттон (Tierney Sutton) [див. <https://www.youtube.com/watch?v=HVwS9tenmWA>].

2. "I Get a Kick Out of You" (“Я у захваті від тебе”), композиція Коула Портера з мюзиклу “Anything goes” (“Все минає”), 1934 р.

а) У виконанні актриси музичного театру Саттон Фостер (Sutton Foster) [див. <https://www.youtube.com/watch?v=l0wctMwqGVg>].

б) У виконанні джазової вокалістки Елли Фіцджеральд (Ella Fitzgerald) [див. <https://www.youtube.com/watch?v=LuJ1i1jbfU4>].

Література:

1. Apel W. Dictionary of Music. Second edition. New York, E. P. Dutton, 1974. 935 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-67>

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНА СПРОМОЖНІСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ З ДЕРЖАВОЮ

Баштанник О. В.

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри історії та політичної теорії

Національний технічний університет “Дніпровська політехніка”

м. Дніпро, Україна

Важливим елементом політичної системи, стосовно якого може бути реалізований аналіз його інституціональної спроможності, є інститути громадянського суспільства. Попри суттєвий прогрес, який останніми роками спостерігається в розвитку цього інституту в нашій країні, все ще залишаються аспекти, які потребують вдосконалення. Наприклад, Н. Самолук серед проблем розвитку соціального діалогу в Україні відзначає “відсутність дієвих недержавних організацій, спроможних представляти інтереси сторін соціального діалогу” [7, с. 112]. В цілому, характеризуючи особливості інституціональної спроможності цього елемента політичної системи, є дослідники, які пропонують розуміти її як “результат взаємодії громадських об’єднань та держави, який проявляється у здатності громадських інститутів виконувати покладені на них функції (надавати соціальні послуги) у визначених державою нормативних рамках” [5, с. 112], втім, такий підхід видається нам некоректним.

Зрозуміло, що взаємодія між організаціями держави та громадянським суспільством може бути реалізована в різному форматі, і, наприклад, А. Леухіна виокремлює декілька “форм взаємодії між державними інститутами та організаціями громадян і їх характеристики: ворожість, ігнорування, приборкування, використання, співпраця” [4].

Щоб не перевантажувати виклад матеріалу, наведемо розгорнуту характеристику такої форми взаємодії, як співпраця, оскільки вона є найбільш відповідною політичній практиці сучасних демократичних країн. Отже, як пише А. Леухіна, “співпраця базується на взаємовигідних умовах, партнерство є двостороннім та автономним, вплив об’єднань громадян на розробку та впровадження політики може бути істотним” [4]. Власне, саме останнє твердження, на нашу думку, є визначальним щодо змістовного наповнення сутності інституційної спроможності інститутів громадянського суспільства, оскільки основний запит від широкої громадськості спрямований на проблематику взаємодії з державою.

Велике значення для ефективної реалізації державного управління представляє напрям інституційних інтеракцій, пов’язаний із розширенням взаємодії громадянського суспільства та держави з метою гуманізації реалізації державної влади, й при цьому такий напрям має базуватися на пріоритеті дотримання прав і свобод людини. Одним із аспектів інституціоналізації зазначених процесів можливо назвати утворення громадських рад при досить різноманітному на сьогодні типі інституцій – широкому переліку органів влади та місцевого самоврядування. Інститут громадських рад нормативно врегульовано Постановою Кабінету Міністрів України № 1378 від 15 жовтня 2004 р., та затверджено визначення поняття громадської ради як “консультативно-дорадчого органу, який утворюється при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевій державній адміністрації з метою здійснення координації заходів, пов’язаних із забезпеченням проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики” [3]. У Постанові Кабінету Міністрів України № 353 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996” від 24 квітня 2019 р. таке визначення відтворюється, а тому подальшого нормативного врегулювання потребує практика формування громадських рад при інституціях, які не входять до переліку визначених у загального переліку.

Як елементи політичної системи, громадські ради у вільному адміністративному форматі почали формуватися в Україні на початку 2000-их років, але кількість їх була незначною, і характер та ступінь взаємодії між громадською радою та органом влади повністю залежали від адміністративного органу, який формував раду [2]. У системі законодавства сучасної України нормативно-правовий статус громадських рад охарактеризований вже більш ґрунтовно, зокрема, у Постанові Кабінету Міністрів України № 353 “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996” від 24 квітня 2019 р. конкретизовано, що “до складу громадської ради при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади можуть бути обрані представники

інститутів громадянського суспільства, які не менше шести місяців до дати оприлюднення органом виконавчої влади повідомлення про формування складу громадської ради провадять свою діяльність, реалізують свої проекти у сфері, пов'язаній з діяльністю відповідного органу виконавчої влади, що підтверджується інформацією про результати діяльності інституту громадянського суспільства, та в статуті (положенні) яких визначені відповідні цілі і завдання діяльності” [6]. Саме у такий спосіб було закріплено, що право впливати на процеси реалізації державної влади можуть отримати лише найбільш відповідні цьому організації громадянського суспільства. Як наголошується у дослідженні особливостей раннього досвіду функціонування громадських рад в Україні, їх “основна громадянська місія – активізація процесу формування свідомої й активної позиції громадськості щодо подальшого розвитку державної політики та підтримки громадських ініціатив стосовно участі в державо-творчому процесі” [1].

Серед дослідників є різні точки зору на можливість і необхідність, а також граничні межі взаємодії громадськості і влади в управлінських відносинах з огляду на складно вимірювану ефективність даного процесу. Ми у цьому аспекті погоджуємося зі М. Стасишиним, який аргументує, що “залучення громадськості до процесу прийняття рішень через інституції громадянського суспільства, як організованої форми впливу на органи місцевого самоврядування, надає змогу применшувати або ж повністю вирішувати проблемні питання щодо: визнання громадськістю легітимності діяльності органів влади; зменшення закритості влади, корупції; сприяння якості розробки та прийняття управлінських рішень, їх реалізації; зміцненню інституцій громадянського суспільства; забезпечення можливості активізації суспільства, яка може бути використана в інтересах держави і суспільства” [8, с. 133]. Таким чином, активізація залучення громадськості до врегулювання суспільно-політичних процесів, а також модернізація ролі органів влади в них відповідно до стандартів розвинених країн зумовлюється не лише критерієм очікуваної ефективності, а, в першу чергу, аспектом вибору цивілізаційної приналежності політичної системи.

Література:

1. Влада і суспільство: діалог через громадські ради / за заг. ред. Ю. Ж. Шайгородського. Київ, 2011. 148 с.

2. Громадські ради: для чого потрібні та як працюють в Україні. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/blog/gromadski-rady-dlya-chogo-potribni-ta-yak-pratsuyut-v-ukrayini> (дата звернення: 06.04.24).

3. Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України

від 15.10.2004 р. № 1378. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.04.24).

4. Леухіна А. Взаємодія між об'єднаннями громадян та інститутами держави: концепція й можливі моделі. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2506a0ce-7c80-4358-8325-9926b1b174fc/content> (дата звернення: 06.04.24).

5. Петренко К. М. Взаємодія громадських об'єднань та держави в Україні (інституційний аспект) : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2016. 192 с.

6. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.04.2019 р. № 353. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/353-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.04.24).

7. Самолук Н. Проблеми розвитку соціального діалогу в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 4. С. 111–117. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-308-4-17>

8. Стасишин М. Інституційна спроможність громадянського суспільства в процесі прийняття управлінських рішень: вітчизняна практика. *Актуальні проблеми державного управління*. 2017. № 1(69). С. 129–134.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-68>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ В СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Браткевич А. О.

*здобувачка наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки*

Міжнародний гуманітарний університет

*Науковий керівник: **Кольцов В. М.***

доктор політичних наук,

професор кафедри педагогіки та психології

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Оновлена у 2021 році дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору визначила актуальні напрями підтримки науки та інновацій, ґрунтуючись на співпраці з міжнародними організаціями.

Багато реформ, які проводить Міністерство освіти і науки України в галузі освіти та науки, спрямовані на поглиблення процесів євроінтеграції, з метою впровадження передових підходів, здобутих у Європі, у вітчизняних умовах. "Пріоритети євроінтеграції в освітньо-науковій галузі базуються на активній участі українських дослідників у наукових проєктах та ініціативах ЄС; використанні європейських стандартів і рекомендацій у забезпеченні якості освіти; сприянні академічній мобільності для студентів, викладачів і дослідників ЄС; і інтеграції вітчизняної дослідницької інфраструктури з європейськими науковими та e-інфраструктурами" [3].

Євроінтеграційні пріоритети передбачають наступні аспекти:

- впровадження політики ЄС у сфері розвитку інновацій та технологій за допомогою інструментів відкритих інновацій;
- участь у програмах та ініціативах ЄС (таких як Еразмус+, Horizon Europe, EUREKA, "Європейський зелений курс" та інші);
- запровадження цифровізації у сфері освіти на основі передових європейських практик [3].

Більш детальне вивчення рамкової програми досліджень та інновацій ЄС (2021–2027 рр.) "Horizon Europe" вказує на те, що вона спрямована на зміцнення науково-технологічної бази ЄС та Європейського дослідницького простору (ERA) з метою розвитку інноваційного потенціалу Європи, підвищення конкурентоспроможності, досягнення пріоритетів громадян і підтримки соціально-економічної моделі та цінностей. Бюджет програми Horizon Europe у розмірі 100 млрд євро має бути спрямований на проєкти, які відповідають європейським цінностям, зокрема, на ініціативи, що спрямовані на боротьбу зі зміною клімату, підтримку досягнення Цілей сталого розвитку, збільшення конкурентоспроможності та зростання Європейського Союзу [3].

Європейський освітній та науковий простір може сприяти подальшому розвитку шляхом зосередження на дослідженнях та інноваціях, які відповідають екологічним, соціальним та економічним змінам і викликам, пов'язаним з ними в суспільстві. Це передбачає використання наукового потенціалу Європи для зайняття лідерської позиції в розробці революційних інновацій та встановлення амбітних цілей для вирішення поточних проблем, таких як розвиток навичок, боротьба з раком, зменшення шкідливих викидів та покращення стану водного середовища.

Erasmus+ є програмою Європейського Союзу, спрямованою на підтримку освіти, навчання, молоді та спорту. Бюджет цієї програми практично вдвічі більший, ніж фінансування попередньої програми на період з 2014 по 2020 рік. Програми на період з 2021 по 2027 роки спрямовані на соціальну інтеграцію, перехід до зелених та цифрових технологій, а також на підтримку активної участі молоді в

демократичному процесі. Ці заходи сприяють втіленню пріоритетів та стратегій, зазначених у Європейському освітньому просторі, Плані дій цифрової освіти та Європейській програмі навичок. Метою програми Erasmus+ є надання європейцям навичок, знань та досвіду, які дозволять їм стати активними громадянами та вирішувати суспільні проблеми, такі як безробіття, зміна клімату, економічна та постконфліктна міграція, а також впровадження цифрових технологій. Програма Erasmus+ фінансує цілу низку проєктів, спрямованих на сприяння переходу до зеленої економіки шляхом використання економічно ефективних технологій та зменшення рівня забруднення. Багато проєктів, підтриманих Erasmus+, досліджують можливості подолання різних соціальних проблем, таких як гендерні нерівності на робочому місці, нерівність доступу до освіти у ранньому дитинстві та інші форми дисбалансу. Erasmus+ надає платформу для спільної роботи національних молодіжних та волонтерських організацій та інших структур [3].

Після завершення внутрішніх процедур Україна успішно приєдналася до програм "Горизонт Європа" і "Євратом". Важливою допомогою з боку Європейського союзу було припинення оплати внесків за участь в цих програмах у 2021–2022 роках. Україна отримала підтримку на шляху до повноправного членства в асоціації COST, заявка на яке була підтримана у березні 2022 року. Протягом 2021–2022 років в рамках програм ЄС з досліджень та інновацій "Горизонт 2020" і "Горизонт Європа" 8 українських вищих навчальних закладів розпочали реалізацію 10 проєктів, загальна вартість яких для України перевищує 2,5 мільйона євро [3].

Крім того, інтеграція вітчизняної системи вищої освіти в Європейський освітній простір привела до модернізації структури вищої освіти відповідно до європейських стандартів. Ця модернізація включає часткове приведення Національної рамки кваліфікацій у відповідність до Рамки кваліфікацій Європейського вищого освітнього простору та встановлення наступних рівнів:

- короткий цикл, бакалаврський, магістерський, докторський, науково-освітній, науковий та відповідні ступені;
- впровадження в освітню практику галузей знань та спеціальностей, що близькі до європейського переліку, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, включаючи 29 галузей знань і 122 спеціальності;
- інтернаціоналізацію закладів вищої освіти через розширення можливостей участі в міжнародних проєктах і програмах ЄС, приваблення іноземних студентів і викладачів, а також дослідників;
- включення українських ЗВО до переліку 1 000 найкращих університетів світу[1].

Таким чином, в рамках впровадження дорожньої карти з інтеграції науково-інноваційної системи України до європейського освітнього

простору необхідно зосередитись на наступних аспектах: визначенні ключових освітніх і наукових напрямів стратегічного розвитку; використанні європейських підходів до організації моделей функціонування науково-дослідних та освітніх установ, зокрема на базі кластерного підходу та державно-приватного партнерства; забезпеченні ефективного моніторингу якості вищої освіти; встановленні пріоритетності розвитку інноваційної інфраструктури та е-інфраструктур; залученні додаткового фінансування та грантової підтримки через спільні проекти з ЄС у галузі вищої освіти[2].

Література:

1. Освіта України в умовах воєнного стану: інформаційно-аналітичний збірник. Київ : МОН, 2022. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>
2. Про затвердження дорожньої карти з інтеграції науково-інноваційної системи України до європейського дослідницького простору : Наказ Міністерства освіти і науки України від 10 лютого 2021 р. № 167. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/02/12/edp-nakaz.pdf>
3. Реформи МОН, спрямовані на євроінтеграцію України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/reformi-monnapravleni-na-yevrointegraciyu-ukrayini-sergij-shkarlet>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-69>

АТРИБУТИВНІ ОЗНАКИ МОДЕЛІ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В СВІТ-СИСТЕМНОМУ АНАЛІЗІ ІМНУЇЛА ВАЛЕРСТАЙНА

Булатевич М. М.

кандидат соціологічних наук,

доцент кафедри соціології та публічних комунікацій

*Український державний університет імені Михайла Драгоманова
м. Київ, Україна*

Ліберальна держава є модель держави, що на сьогоднішній день встановлена в більшості країн світу або, якщо використовувати термінологію Імануїла Валерстайна, – в більшості країн модерної світ-системи. Спираючись на положення світ-системного аналізу Валерстайна,

визначимо і охарактеризуємо деякі атрибутивні ознаки даної моделі, а також розглянемо причини та особливості її появи.

Ключовою подією в даному контексті стала Французька революція. В її результаті на історичній арені раптово й неочікувано для еліт з'явився новий суб'єкт – широкі народні маси, на інтереси яких відтепер потрібно було зважати. Маси категорично виказували намір змінити соціальний порядок так, щоб він почав відповідати їхнім потребам та інтересам. Приміром, нижча страта модерної світ-системи – велика соціальна група, що входила до складу широких народних мас – прагнула в принципі зруйнувати структури та механізми світ-економіки, які уможлилювали нескінченне нагромадження капіталу. І якби їй вдалося це зробити, модерну світ-систему було би знищено.

Змінити соціальний порядок можна за допомоги засобів, які перебувають у монопольному розпорядженні держави, перш за все засобів насилля та адміністративних ресурсів. Відповідно, широким народним масам необхідно було взяти державу під свій контроль. Вони висунули принципову вимогу впровадження народного суверенітету: верховна влада має належати народу, а не монарху, а держава замість абсолютистської монархічної має стати народною демократичною [4, р. 1]. Але еліти країн ядра світ-економіки аж ніяк не збиралися втрачати контроль над державою та віддавати його в руки повсталим масам і намагалися зробити усе можливе, щоб не допустити встановлення народної держави.

Щоб заспокоїти маси елітам потрібно було замість абсолютистської монархічної запропонувати нову, більш «народну» модель, але розробити та встановити її так, щоб фактично зберегти державу під своїм контролем і, відповідно, не надати масам реальних дієвих засобів контролю над нею. Валерстайн пише: «Проблема для знаті, отже, полягала в тому, як створити структуру, що виглядала би як народна, але насправді не була б такою, але яка попри те зберігала б підтримку значної частини “народу”» [4, р. 23].

Використавши ідеї та цінності лібералізму як геокультури модерної світ-системи, еліти розробили модель держави, що мала ознаки народної, але при цьому залишилася під їхнім контролем, і представили її як народну. Головна її особливість полягала в обмеженому залученні міських середніх класів до участі в політичному житті. Модель дістала назву «ліберальна держава». Вона була встановлена замість абсолютної монархії і, як показує Валерстайн, існує дотепер.

На підставі аналізу моделі ліберальної держави, що його розгортає Валерстайн у 4-му томі «Модерної світ-системи», на нашу думку, можна виокремити принаймні чотири такі її ознаки або складові елементи: 1) конституція держави, 2) нація, 3) виборче право або право голосу та 4) громадянське суспільство.

1. Конституція (або її аналог) стає установчим документом ліберальної держави, в якому прописано її базові засадничі принципи. Конституція задає просторово-часові рамки ліберальної держави. На її основі визначається територія, на яку поширюються адміністративні повноваження ліберальної держави, а також фіксується точний історичний час, коли ліберальна держава з'явилася і розпочала свій розвиток. Ухвалення конституції прибирає фігуру монарха або суттєво обмежує його в повноваженнях, утверджує народний суверенітет і встановлює принцип верховенства права.

2. Нація є той самий «народ», який контролює державу. Вона створюється одночасно з ухваленням конституції і являє собою солідарну спільноту політично активних громадян держави, які набувають низки політичних та громадянських прав. Члени нації на законних підставах отримують можливість брати участь у політичному житті й легально впливати на державу. Конституція визначає права, свободи та обов'язки, яких набувають громадяни.

3. Виборче право або право голосу є базовим засобом, за допомогою якого нація здійснює свій контроль над державою. На підставі виборчого права громадяни врегульовують доступ до державної влади, вирішують, хто очолить державну бюрократичну верхівку. Право голосу змушує державних діячів дотримуватися взятих на себе зобов'язань, інакше на чергових виборах вони можуть втратити доступ до влади.

4. Громадянське суспільство є елементом моделі ліберальної держави, завдяки якому нація здатна впливати на процеси ухвалення рішень державою. Громадянське суспільство являє собою комунікативну сферу, в якій члени національної спільноти – громадяни держави – практикують відкриту публічну раціональну комунікацію з метою досягнути взаєморозуміння стосовно важливих та актуальних для соціуму питань. Вплив на державу здійснюється через громадську думку, що виробляється в результаті такої комунікації. Виборче право стає головним критерієм як отримання людиною членства в нації, так і повноцінного включення людини до громадянського суспільства.

Модель ліберальної держави була представлена як «народна», оскільки зазначені вище чотири елементи створювали для громадян можливість здійснювати обмежений контроль над державою. Окрім того, модель містила механізм, за допомогою якого громадянам надавалася можливість начебто самим власними зусиллями виправляти несправедливості в соціумі. Механізм базується на комунікативній активності громадян у громадянському суспільстві. Наприклад, якщо в соціумі сталася подія або відбувається процес, або наявний соціальний інститут тощо, які грубо порушують справедливість, то тоді громадяни держави на законних підставах мають право на «збурення» і в комунікативних мережах

громадянського суспільства можуть розпочати усебічне обговорення цих явищ із тим, щоб досягнути консенсусу стосовно ставлення до них та стосовно вибору шляхів виправлення ситуації. У результаті комунікації генерується громадська думка, і через неї громадяни чинять тиск на адміністративний апарат ліберальної держави, змушуючи його ухвалювати й упроваджувати рішення, які мають відновити порушену справедливість. Ліберальна держава мусить реагувати на цей тиск, враховувати громадську думку, виконувати волю громадянського суспільства.

На «папері» проєкт ліберальної держави виглядав доволі привабливо. Але впровадження його у практику виявилось неоднозначним. В результаті ухвалення конституцій, як і було обіцяно елітами, абсолютна монархія була демонтована, локус суверенітету змістився від монарха до «народу». А от з електоральною реформою почали виникати нюанси. Модель ліберальної держави втілювалася так, що серед широких народних мас виборче право спочатку отримали лише представники міських середніх класів, до того ж тільки чоловіки. Нижча страта виборчого права не отримала. Можливістю, що їй надавала модель ліберальної держави, вона скористатися не могла.

Встановивши цей лад, елітам вдалося заспокоїти революційні виступи широких народних мас. Еліти змогли «вибити» з революційної боротьби міські середні класи, надавши їм представникам обмежені права участі в рамках ліберальної держави. Після цього міські середні класи відійшли від революційних практик, а без їхніх мережевих та організаційних ресурсів антисистемні виступи нижчої страти втратили свою гостроту і вже не становили небезпеки.

Пізніше низи все ж були включені в ліберальну державу. Використовуючи можливості дискурсу громадянського суспільства, їм вдалося обґрунтувати свою цивільну компетентність і отримати повноцінне включення [1, р. 57–59]. Проте це суттєво не покращило становища нижчої страти в модерній світ-системі. Їй так і не вдалося змінити перерозподіл додаткової вартості на свою користь. Так само, як і не вдалося похитнути владні позиції еліт. Новоутвореним в регіонах периферії й напівпериферії національним суспільствам ліберальна держава давала надію на поступовий та неухильний економічний і соціальний розвиток. Але, як показує Валерстайн, ці надії поступово згасають, а оптимізм вичерпується. Обіцянки лібералізму не були виконані: периферія залишається залежною від ядра, недорозвиненою й виснаженою. В деяких країнах периферії й напівпериферії здійснюються спроби демонтажу ліберальної держави, зокрема через позбавлення de-facto широких народних мас виборчих прав та відновлення у тому чи тому вигляді імперських структур [2, р. 43–44].

Література:

1. Alexander J. C. The civil sphere. Oxford : Oxford University Press, 2006. 793 p.
2. Does capitalism have a future? / I. Wallerstein et al. New York : Oxford University Press, 2013. 192 p.
3. Wallerstein I. The modern world-system I: capitalist agriculture and the origins of the European world-economy in the sixteenth century. Berkeley and Los Angeles : University of California Press, 2011. 410 p.
4. Wallerstein I. The modern world-system IV: centrist liberalism triumphant, 1789–1914. Berkeley and Los Angeles : University of California Press, 2011. 377 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-70>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Ганза К. А.

студентка 1 курсу факультету економіки та права

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Уварова Т. І.

кандидат мистецтвознавства,

*доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних
дисциплін*

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Сьогодні Штучний інтелект (ШІ) все більше входить у повсякденне життя сучасної людини і суспільства. Штучний інтелект (ШІ) – властивість інтелектуальних систем виконувати творчі функції, які традиційно вважаються прерогативою людини. Штучний інтелект – це галузь комп'ютерних наук, яка займається розробкою інтелектуальних машин, здатних виконувати завдання, що зазвичай вимагають людського інтелекту. Системи ШІ призначені для навчання на досвіді, розпізнавання закономірностей і прийняття рішень на основі вхідних даних. Ці системи можна навчити виконувати конкретні завдання, наприклад, розпізнавати зображення, розуміти природну мову або грати в ігри. Це не лише технологічне досягнення, а й культурний феномен, який пронизує багато різних життєвих сфер. Він впливає на наш спосіб життя і робить значний внесок у розвиток мистецтва, літератури, масової культури та етики.

Штучний інтелект у тому чи іншому розумінні повинен наблизитися до інтелекту природного і у ряді випадків використовуватися замість нього. Чим більше існуватиме ситуацій, в яких штучні інтелектуальні системи можуть замінити людей, тим інтелектуальнішими вважатимуться ці системи [1, ст. 8].

Штучний інтелект є відносно новою галуззю, поняття якого з'явилося ще в 50-х роках, і основна проблематика з того часу змінилася не суттєво. До 1949 року комп'ютерам не вистачало пам'яті для того, щоб говорити про створення штучного інтелекту. До того ж користування такими комп'ютерами було дуже дорогим задоволенням. Саме тому серйозні дослідження у цій сфері потребували суттєвого фінансування для того, щоб досягти результатів у цьому напрямі. Першим таким результатом стала програма «Логічний теоретик», яка імітувала людський підхід до розв'язання задач. Вона була представлена на науковій конференції у Дартмутському коледжі (Нью-Гемпшир, США) у 1956 році, де власне і було вигадане таке поняття як «Штучний інтелект» [2].

Незважаючи, що Штучний інтелект є відносно новою галуззю, вона активно стає частиною нашого життя. 31 жовтня 2023 року, згідно із заявою ООН, Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш сформував Консультативний орган високого рівня зі штучного інтелекту, який об'єднує групу експертів для вироблення рекомендацій щодо використання штучного інтелекту. Як повідомляє Politico, 2 лютого 2024 року країни Європейського Союзу після тривалих переговорів одноголосно ухвалили законопроект про штучний інтелект. У ньому розглядаються два напрямки розвитку ШІ. Перший – це вирішення завдань, пов'язаних з наближенням спеціалізованих систем ШІ до людських можливостей та їх інтеграцією, що здійснюється за допомогою людської природи. Другий – створення штучного інтелекту, що передбачає інтеграцію вже створених систем ШІ в єдину систему, здатну вирішувати людські завдання [3].

Штучний інтелект відкриває нові можливості для творчих індустрій. Алгоритми машинного навчання допомагають художникам, письменникам і музикантам у їхній роботі. Наприклад, мистецькі алгоритми можуть створювати картини в стилі відомих майстрів або генерувати музику за певними стилістичними критеріями. Це відкриває нові горизонти для творчості та сприяє появі нових мистецьких напрямків. У галузі літератури ШІ можна використовувати не лише для автоматичного створення контенту, а й для аналізу текстів та прогнозування їхнього впливу на аудиторію. Такі новації дають можливості для персоналізації контенту та розвитку нових жанрів літератури.

Штучний інтелект вже сьогодні використовується у масовій культурі. Він відкриває безліч можливостей для творчості і відтворення нових форм мистецтва та літератури. ШІ може слугувати інструментом для творчих

людей, генеруючи для них ідеї. Музичні композитори можуть використовувати алгоритми для того, щоб створити нову композицію, а письменники – для розробки сюжетів своїх творів. Штучний інтелект може допомагати та аналізувати літературні тексти, порівнювати їх, виявляти тенденції та схожості, що допомагає розуміти їх значення та вплив, він дозволяє митцям експериментувати з різними стилями та жанрами, автоматично адаптуючи текст, що також розширює можливості творців у своїй діяльності.

Проблематика штучного інтелекту полягає саме в тому, що він може генерувати будь-який контент: від маленьких творів до справжніх картин, використовуючи алгоритми, що аналізують великий обсяг даних щодо даної йому задачі, та на основі отриманої інформації генерувати нові тексти, зображення, аудіо та відео, таким чином підриваючи традиційне розуміння автентичності та авторства.

Штучний інтелект впливає на сприйняття суспільством мистецтва, що викликає стурбованість як митців, так і широкого загалу поціновувачів мистецтва, через суттєвий його вплив на роль індивідуальної творчості. Слідкуючи за різними митцями в Інтернеті ми особливо часто бачимо як люди коментують їх твори словами «Навіщо нам тепер художники, якщо є ШІ»? «Скоро нам не потрібні будуть музиканти, музику можна створювати за допомогою штучного інтелекту», або «тепер письменники залишилися без роботи» та інші. Зустрічаються, навіть, парадоксальні ситуації, коли люди, які не відрізнивши витвори ШІ від людської творчості, взагалі знецінюють чужу працю, висловлюючись: «Це створили не ви, це згенеровано ШІ!». Все частіше ми можемо спостерігати як митцям доводиться вигадувати все нові способи доведення авторства на результати власної наукової та творчої діяльності, а багато з них просто здаються і кидають улюблену справу.

Але штучний інтелект не вміє створювати щось принципово нове, він досі не ідеальний і робить безліч помилок, виконуючи завдання, які надає йому людина. Існує багато випадків перевершення людського інтелекту штучним, але останній всього лише використовує вже існуючу інформацію і не здатен на мисленнєву діяльність, чим дуже поступається людині.

А отже, Штучний інтелект, безумовно, є сучасним культурним феноменом, який відкриває нові можливості для мистецтва, але водночас, викликає багато протиріч – не тільки естетичних, а й етичних. Здатність ШІ генерувати контент відкриває нові шляхи для розвитку і доступності культурних продуктів, але водночас підносить питання щодо автентичності та авторства. Розуміння та вирішення цих питань визначатиме майбутню взаємодію Штучного інтелекту та суспільства, забезпечуючи баланс між технологічними можливостями та людськими цінностями.

Важливо, щоб ШІ допомагав людині в розвитку науки, а не витісняв її, щоб зберегти різноманітність мистецтва та цінності культурної творчості в епоху штучного інтелекту.

Література:

1. Глибовець М., Олецький О. Штучний інтелект. Київ : КМ Акад., 2002. 371 с.

2. Койдан К. Коротка історія штучного інтелекту. *Український тиждень*. URL: <https://tyzhden.ua/korotka-istoriia-shtuchnoho-intelektu/>

3. Європарламент ухвалив закон, який регулює роботу штучного інтелекту. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-shtuchnyu-intelekt-yevroparlament-zakon/32860293.html>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-71>

ФІЛОСОФСЬКЕ ЗНАЧЕННЯ НОВИХ ДОСЯГНЕНЬ У МУЗИЦІ

Горовенко М. Г.

*старший викладач кафедри музичного мистецтва та звукорежисури
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Музика завжди була не тільки мистецтвом, але й відображенням філософських ідей і концепцій. Кожен новий рух або розвиток у музичній сфері має своє філософське значення, яке варто розглянути.

Одним з таких нових розвитків є експериментальна музика. Цей напрямок дозволяє музикантам виходити за рамки традиційних музичних форм і створювати нові звучання. Філософський аспект цього руху полягає в тому, що він викликає питання про природу музики та її взаємодію зі слухачем. Чи може музика бути лише звуком, що викликає емоції, або вона має глибше значення? Ці питання відкривають дискусію про природу мистецтва і його роль у нашому житті.

Ще одним новим розвитком є використання технологій у музиці. Сучасні музиканти використовують комп'ютери, синтезатори та інші електронні пристрої для створення нових звуків і ефектів. Це відкриває нові можливості для творчості, але також ставить питання про вплив технологій на музичну культуру. Чи руйнують вони традиційні форми музики, чи допомагають розширити їх межі? Ці питання стимулюють дискусію про зв'язок між технологією та мистецтвом.

Нарешті, варто згадати про вплив глобалізації на музичну сферу. Завдяки швидкому поширенню інформації та доступності музики з усього світу, музиканти мають можливість впливати на культури і традиції різних народів. Це ставить питання про культурну ідентичність та її збереження в умовах глобалізації. Чи може музика стати мостом між різними культурами, чи вона призводить до згладжування унікальності кожної культури? Ці питання відкривають дискусію про взаємозв'язок між музикою і культурою.

Отже, нові розвитки у музиці мають велике філософське значення. Вони ставлять питання про природу музики, роль технологій у творчості та взаємозв'язок музики з культурою. Дискусійне обговорення щодо вказаних питань допомагає нам краще розуміти музику як мистецтво і його вплив на наше життя.

Комп'ютери можна використовувати в музиці різними способами. Зокрема, їх можна використовувати для генерування звуків, здатність, яка є в багатьох домашніх комп'ютерах. Ця функція по суті функціонує як нова форма електронного інструменту і не є предметом поточної дискусії. Аспект використання комп'ютерів, який розглядається, стосується їхньої ролі у фактичному процесі композиції. Однак існують комп'ютерні програми, доступні для композиції, які можуть не відповідати контексту, який тут обговорюється. Один із методів передбачає використання комп'ютера, схожого на піаніно, експериментування з темами та збереження комп'ютером цих вхідних даних, потенційно автоматично створюючи та відображаючи результуючу партитуру на екрані чи принтері. Потім цей процес композиції можна переглянути. Хоча цей підхід не є цілком новим, відмінність можна порівняти з різницею між друкарською машинкою та текстовим процесором, хоча вона трохи складніша через процес композиції, який нагадує як мову, так і письмо в тексті. Тим не менш, композитор зберігає повний контроль над композицією, порівняно з тим, як автор здійснює повну владу над написаним текстом. Щоб детальніше, уявіть сценарій, коли текстовий процесор приймає певні вхідні дані, не обмежуючись лише текстом, і після запуску програми процесор сам генерує текст, наприклад вірш. Цей сценарій точно відображає те, як композитори зараз можуть використовувати комп'ютери в процесі композиції.

МЕДІАДІЯЛЬНІСТЬ СЛУЖБ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Гудзь А. В.

*викладач кафедри військової журналістики
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Одним із обов'язкових напрямів служби зв'язків з громадськістю є інформування громадськості та ЗМІ, способом реалізації якого є висвітлення діяльності підрозділу у соціальних мережах [1].

Цільову аудиторію поширення інформації у соціальних мережах можна представити наступним чином:

1) родини військових, які проходять службу у даному підрозділі, є активними споживачами контенту, а також власне військові конкретного підрозділу;

2) військові медіа як реалізатори єдиної державної інформаційної політики у ході моніторингу та підбору контенту для власних інформаційних ресурсів;

3) журналісти цивільного сектору як потенційні продукатори контенту;

4) міжнародні організації за напрямками діяльності;

5) волонтери, публічні особи, громадські організації тощо.

Найбільш поширеною платформою масово-комунікаційної діяльності служби зв'язків з громадськістю залишається Фейсбук. Деякими особливостями використання є:

– важливість генерування унікальних, впізнаваних хештегів у медійному середовищі конкретного підрозділу;

– публікація аналітичних матеріалів;

– можливість поширювати розважальний контент, зокрема, тематичні меми;

– можливість здійснення кроспостингу як з власними інформаційними ресурсами, так і залучення зовнішніх медіа, що дозволяє поширювати символіку конкретної військової частини (підрозділу) в інфопросторі.

Тематичні тренди у Фейсбук передбачають висвітлення повсякденної діяльності підрозділу, найпоширеніші з яких є:

– результати бойової діяльності (наслідки бойових уражень противника, завдання вогневих втрат. Одним з аспектів до уваги фахівців служб зв'язків з громадськістю під час висвітлення є блокування соціальними мережами потенційно чутливого візуального та відео контенту).

Результати діяльності мають попит і серед цивільних медіа, у зв'язку з чим контент варто розглядати з точки зору кроспостингу;

- навчання та підготовка військових окремого підрозділу є важливим елементом, особливо, у процесі формування та реалізації мобілізаційного потенціалу сектору безпеки та оборони України;

- важливим елементом є матеріали комунікації військових у вигляді інтерв'ю, що несуть різні тематичні меседжі;

- одним з аспектів можуть слугувати свідчення порушень міжнародних засадничих документів у сфері ведення бойових дій;

- можливість поширювати контент у сторіз.

Досить поширеною залишається соціальна мережа Інстаграм. Деякими тенденціями можуть слугувати:

- використання підбірки окремих частин фото у якості репрезентативних банерів (6 постів, які формують одне вільне зображення);

- трендовий аудіосупровід постів;

- можливість поширювати суспільно значущу інформацію у тематичних сторіз, опція створювати підбірку сторіз, які не зникають протягом 24 годин, а залишаються у доступі на сторінці;

- кроспостинг з власними та іншими ресурсами;

- можливість ведення прямих ефірів, запланованих зустрічей, обговорень;

- використання сторіз як елемента взаємодії із аудиторією;

- рекомендованою середньою кількістю публікацій є 3–5 дописів на тиждень.

Водночас, не менш поширеною платформою у ході діяльності служб зв'язків з громадськістю є Ютуб, специфікою якого є:

- розлогі інтерв'ю інформаційного та аналітичного спрямування;

- відео з бойових дій (у тому числі, контент від військових, кадри підготовки, тренувань тощо);

- використання Ютуб Shorts як анонсів та зацікавлення, а також поширення меседжів через короткі відео, сприйняття яких аудиторією є більшим;

- запуск унікальних проєктів, зустрічей.

Таким чином, медіакомунікаційна діяльність служби зв'язків з громадськістю має різні прояви залежно від платформи поширення контенту. Соціальні мережі залишаються майданчиком поширення інформації, створення наративів, формування громадської думки, взаємодії з аудиторією.

Література:

1. Положення про органи зв'язків з громадськістю (прес-служби) Збройних Сил України, затверджено наказом Генерального штабу Збройних Сил України № 127 від 11.04.2017. URL: https://www.mil.gov.ua/content/standarts/zbirnyk_zakon_03122020.pdf
2. Доктрина публічного спілкування ВКП-18(00).01 від 19 вересня 2020 року. URL: https://www.mil.gov.ua/content/standarts/doktryna_ryblyk_spilk_20200919.pdf
3. Доктрина зі стратегічних комунікацій ВКП 10-00(49).01 від 20 жовтня 2020 р. URL: <https://ngu.gov.ua/wp-content/uploads/2022/12/vkp-11-0101.01-doktryna-strategichnyh-komunikaczij-ngu.pdf.pdf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-73>

ВПЛИВ ЗАСОБІВ ПОВІТРЯНОЇ АКРОБАТИКИ ТА ПІЛОННОГО СПОРТУ НА РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Драч Т. Л.

*тренер-хореограф «Школи повітряної акробатики Шоколад»
аспірантка*

*Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського*

*Науковий керівник: **Сороколін Н. С.***

*доктор наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського*

м. Львів, Україна

Засоби повітряної акробатики та пілонного спорту позитивно впливають на розвиток фізичних якостей дітей початкової школи, оскільки виконання різноманітних технічних елементів допомагає зміцнити м'язи тіла, особливо рук та спини під час виконання композицій. Повторення різноманітних елементів повітряної акробатики та пілонного спорту поліпшують й силову витривалість та збільшують силові можливості організму.

Окрім розвитку силових якостей, заняття позитивно впливають на розвиток гнучкості, координації та рівноваги, тому що робота на пілоні та повітряних полотнах спрямована на виконання різноманітних рухів та поз,

що також сприяє розвитку здатності до збереження рівноваги та стабільності у різних позиціях тіла.

Заняття з повітряної акробатики та пілонного спорту позитивно впливають і на формування рухової культури дітей, вчать їх вмінню контролювати своє тіло та рухи. Це пов'язано з тим, що в основу виконання композицій становить хореографічна підготовка та акробатичні гімнастичні вправи.

Регулярні заняття повітряною акробатикою та пілонним спортом позитивно впливають на вирішення і виховних завдань фізичного виховання учнів початкової школи. Вони розвивають дитячу творчість, впевненість у собі, формують уміння працювати в команді та впливають на самовираження школярів через вивчення нових рухів і комбінацій.

Питанню розвитку фізичних якостей молодших школярів присвячено значну кількість наукових праць українських учених, які здійснювали пошук ефективних засобів, серед яких: рухливі ігри, естафети та елементи спортивних ігор [2, 3], спеціальні вправи для розвитку тих чи інших фізичних якостей [1, 4, 5], елементи спортивної, художньої гімнастики, фітнес-програм [6], танці та ритміка [7]. Проте, на сьогодні досить актуальним є пошук інноваційних засобів удосконалення фізичної підготовленості школярів. Тому варто застосовувати засоби повітряної акробатики та пілонного спорту для розвитку різних фізичних якостей як нововведення в освітньому процесі. Виділяємо значення цих засобів на розвиток наступних фізичних якостей:

1. Сила. Виконання вправ на пілоні або на спеціальних тренажерах для повітряної акробатики допомагає зміцнити м'язи рук, спини та черевного пресу.

2. Гнучкість. Робота з пілоном вимагає від учнів виконання різноманітних гнучких рухів, що сприяє розтягуванню та покращує гнучкість тіла.

3. Координація. Виконання складних комбінацій рухів на пілоні або в повітрі вимагає від учнів високої рівноваги та координації.

4. Витривалість. Повторення різноманітних елементів повітряної акробатики та пілонного спорту допомагає покращити спеціальну витривалість, зокрема силову та стійкість до фізичного навантаження.

5. Рівновага. Робота на пілоні та в повітрі сприяє розвитку здатності до збереження рівноваги та стабільності у різних позиціях тіла.

Таким чином, вважаємо, що засоби повітряної акробатики та пілонного спорту можуть бути включені до програми фізичного виховання для дітей початкової школи з метою розвитку різних фізичних якостей та підтримки їхнього загального фізичного розвитку. Важливо при цьому дотримуватися безпечних методик та забезпечувати належний нагляд та підтримку від учителів фізичної культури, інструкторів та керівників спортивного гуртка.

Література:

1. Демидюк Т. В., Шукатка О. В. Розвиток фізичних якостей в учнів молодшого шкільного віку. *Розвиток фізичної культури та спорту: новітні виклики, проблеми та перспективи* : матер. Міжнар. онлайн-конф. студентів, аспірантів і молодих вчених, 28 жовтня 2022 року. Миколаїв : НУК імені адмірала Макарова, 2022. С. 140–142.
2. Кривуца Ірина, Несен Олена. Розвиток фізичних якостей молодших школярів засобами рухливих ігор. *Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення*. Харків : ХДАФК, 2020. С. 98–102.
3. Лебзіна К. Розвиток фізичних якостей молодших школярів засобами рухливих ігор. *Інноватика у вихованні*. 2023. № 18. С. 275–285. DOI: 10.35619/iiu.v1i18.579.
4. Родінка О. І. Рухливі ігри як засіб навчання баскетболу учнів молодшого шкільного віку. *Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання спорту і здоров'я людини* : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнарод. участю (21–22 квітня 2022) / голов. ред. С. В. Синиця ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. С. 268–271.
5. Шанта Іван. Спеціальні вправи з арсеналу футбольної підготовки як засіб розвитку фізичних якостей молодших школярів. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення національної системи фізичного виховання і спорту в умовах війни та у післявоєнний період* : зб. матер. II науково-практ. конф. 19-20 квітня 2023 року, присвяченої 75-й річниці кафедри фізичного виховання ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2023. С. 194–198.
6. Язловецька О. В. Впровадження оздоровчого фітнесу в систему фізкультурної освіти молодших школярів. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*, 2022. № 207. С. 385–390. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-207-385-390>
7. The Effectiveness of Zumba Kids Implementation Into Physical Education of Elementary School Pupils / Olga Rymar, Nataliya Sorokolit, Alla Solovey, Marta Yaroshyk, Olena Khanikiants // *Society. Integration. Education : Proceedings of the International Scientific Conference (May 28–29th)*. Rēzekne, 2021. Vol. II. P. 548–557.

**ОСОБЛИВОСТІ ВТІЛЕННЯ МУЗИЧНИХ ОБРАЗІВ
У КІНОМУЗИЦІ ГАНСА ЦИММЕРА
(НА ПРИКЛАДІ ФІЛЬМУ "ДЮНА 2")**

Кайдалова Д. Д.

*здобувачка 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво
кафедри музичного мистецтва та звукорежисури
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: **Каплун Т. М.**
кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувачка кафедри музичного мистецтва та звукорежисури
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Під час роботи над музикою для фільму «Дюна 2» Ганс Циммер у співпраці зі своїми музикантами та дружньою командою фільму акцентує важливість ідеї передання складних емоцій та відносин між персонажами, головним та іншими героями саме через музику. Музичними засобами композитор втілює ті психологічні особливості того або іншого епізоду фільму, або стану героїв, картини природи чи ще якісь образи, які було б складно сказати грою акторів та вербальним рядком, – наприклад, він створює у фільмі звуки пустелі, передає своє особливе бачення та любов до книги Френка Герберта з однойменною назвою.

Музика відомого музиканта одразу забирає увагу глядачів і тримає її на основних подіях сюжету до кінця фільму. Його музика, незвичайна та нова, має велику силу та вплив на повноту сприйнятті сюжету, продовження історії Дюни. Вона вводить в напруження, показує особливий та тендітний чи войовничий зв'язок між персонажами, допомагає створити враження про нових героїв та поряд з чудовими кадрами та баченням режисера та сценариста Дені Вільньова розкриває весь інтерес глядачів до продовження історії.

Після того, як «голос пустелі» (у виконанні Луар Котлер) в першій частині фільму став провідною піснею фільму, зміг понурити глядачів в атмосферу Дюни, хоча й перша частина була лише введенням до основних подій, які відбуваються в другому фільмі. Як композитор розповідає в інтерв'ю для Soundtracking, тепер він намагався якомога менше використовувати цю відому тему, робити це лише в місцях,

де це буде дуже влучно, щоб трек з першої частини не загубив своєї величч, краси й значення.

Цікавим моментом є те, що Ганс ніколи не завершував працю над фільмом. Як тільки вийшла перша частина, він продовжив творчий процес та надсилав свою музику режисерові, щоб надихнути того на створення продовження. За словами самого режисера, «ми докладаємо всіх зусиль, тому що ми надто любимо цю книгу, і технічно неможливо досягти такого рівня пристрасті, який виконає ці бажання. Ось чому він ніколи не припиняв створювати музику для цього фільму. Він (Ганс) хоче більше, він хоче досягти більше, він хоче досягти зірок» [1].

Цю особливість Ганса – прагнути дістати вище та вище через музику – влучно розкриває режисер та сценарист Дені Вільньов: «Ганс завжди прагне вийти за межі, він завжди виходить за межі. Тож моя робота як друга – іноді заземляти його й казати, що все зроблено, усе гаразд, стоп, стоп, стоп. Тому що ми отримали фантастичний результат, який ми хотіли. І я пам'ятаю, я пам'ятаю, як ми з Джо сказали тобі: Ганс, ми все отримали, це чудово, це неймовірно. І тоді він трошки розслаблявся». На що Ганс відповів: «Я повірив тобі лише вчора ввечері. Це правда, тому що... Я не думаю, що люди дійсно розуміють процес. Просто ця невелика група з нас, знаєте, працює разом і дивиться на речі, аналізує, і ми дивимося на це, ми намагаємося це відчутти, але в той же час ми інтелектуалізуємо. Але потім, коли ви викладаєте це перед людьми, саме тоді ви дізнаєтеся емоційну правду чогось» [цит. за 1].

Іншим важливим моментом в створенні музики для цього фільму є порозуміння та дружба між членами команди. «Співпраця – це те, про що має бути фільм. Чи не думаєте ви, що одна з найчарівніших речей у нашій діяльності – це те, що ми працюємо разом, а не один проти одного?» – запитав Ганс в режисера фільму Дені Вільньова. «Безсумнівно, це колективне мистецтво, це його краса, це найпрекрасніший процес, він настільки значущий для мене, що це не результат, це ідея творити вірші о 4 ранку разом. І це одна з найгарніших команд за весь час» [1].

Іншим надзвичайно важливим моментом, який посприяв повноті передання музичних образів у фільмі, були музиканти з команди Ганса Цимера. Під його керівництвом творили такі чудові музиканти як віолончелістка Тіна Гуо та флейтист Педро Еусташ, який також грає на стародавньому дудуці.

Як завжди, Ганс шукав нового звучання та просив музикантів грати так, як вони ніколи до цього не грали. Час Сміт допоміг створити нові музичні інструменти, розширити можливості гри на стародавньому інструменті дудуці, – вказує Ганс в інтерв'ю для Vanity Fair [2]. «Ось що, я вважаю, частково сила партитури є в тому, що я працював з людьми, з якими я працював усе життя, і це додає їм сміливості виходити за межі...

Не так багато людей наважуються виразити себе таким оголеним і вразливим способом. Педро, він починає тему кохання як художник, вона така крихка, я маю на увазі, що він просто він абсолютно впускає вас у своє серце, у свою вразливість і свою самотність» [1].

Коли Дені в інтерв'ю для Soundtracking каже, що він не слухає музику, коли продумує, як мають виглядати кадри, бо інакше в нього вийде щось не настільки добре, щоб йому справді сподобалось, Ганс відповідає: «Я ніколи не дивлюся на музикантів, коли вони роблять запис, коли вони грають, тому що ти стільки разів дивишся на оркестр, і пристрась на їхніх обличчях, і руки рухаються, і енергія, і це ніби подивися на це, о Боже, а потім через 2 дні ти слухаєш це і це найнудніша річ, яку ви коли-небудь чули, знаєте, бо в моєму випадку мені бреше око, а у вашому випадку вам бреше музика» [1].

«Це (музика) надто потужно, це схоже на те, чому ви спочатку монтуєте фільм без музики, і, звичайно, з музикою це виглядає чудово, тому що це чудово звучить, але спочатку важливо бути суворим із фільмом», констатує Дені [1].

Література:

1. Emotional Talk: How Masterminds Hans Zimmer + Denis Villeneuve Created 'Dune Part 2' | Soundtracking. URL: https://www.youtube.com/watch?v=TXD-yqn_g0c&list=WL&index=3&ab_channel=SoundtrackingExtrawithEdithBowman (дата звернення 19.04.2024).

2. How Hans Zimmer created the score for 'Dune: Part 2' | Vanity Fair. URL: <https://youtu.be/JGLEVXJoetU?si=CGqDwrZMpHG3GnR-> (дата звернення 19.04.2024).

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДАХ СТУСА

Котець Я. Ю.

викладач кафедри менеджменту

Вінницький фінансово-економічний університет

м. Вінниця, Україна

При вивченні соціокультурного клімату ХХ століття варто розглянути соціально-філософські проблеми, що постали перед суспільством, а саме взаємодія та вплив атмосфери тогочасного суспільства на буття та формування національних цінностей людини. Творчість Василя Стуса дає можливість проаналізувати та виділити основні моменти цієї проблеми. Поет-філософ яскраво подає власні думки та спостереження стосовно людини в тоталітарному суспільстві в умовах не свободи та її розуміння національних цінностей.

Василь Стус жив та творив в епоху коли відбувалося зіткнення влади та геніальної особистості. Як ми бачимо, у цьому двобої постать Стуса є надзвичайно міцною та цілеспрямованою. Влучно сказав Іван Дзюба про митця та побратима Стуса: «Василь Стус повертав українське до вселюдського, світового, а вселюдське, світове привертав до українського...» [1, с. 255].

Національні імперативи Стуса формують розуміння ним національної ідентичності. У своєму листі, що адресований друзям поета від 29.10.1977 р. поет писав: «Моя поезія, мої переклади чи літературні статті – то грішне заняття. Обов'язки сина народу, відповідального за цей народ – єдині обов'язки» [2, с. 10].

Творчий доробок В. Стуса можна вважати програмою формування національної ідентичності українського народу, що є наповненою основними засадами філософії та національними ідеями. В листі до сина від 25 квітня 1979 р. поет писав про землю, «обіцяну чи то Богом, чи то волею народу», заради якої великий пророк помирає. [1, с. 230]. Мабуть, він мав на увазі саме вільну Україну та говорив про постать поета, як поводиря народу до щастя. Як ми знаємо, метафорою своєї душі Стус вважав поему «Мойсей» І. Франка.

Розглядаючи націю як живу одиницю Стус вважає, що її скерує впершу чергу соборна духовність. Філософ стверджує про те, що саме вона створює ідеали та цінності формує соціальний клімат в суспільстві.

Сьогодні поняття «нація» є надзвичайно актуальним для українців, що знаходяться в складній боротьбі з агресором та виборюють своє історичне право на територіальну та духовну незалежність. Нація має усвідомлювати та планувати своє спільне майбутнє. Василь Стус стверджував про необхідність визначення пріоритетних інтересів та бути солідарним в суспільно-політичних відносинах.

На думку митця, для того щоб консолідувати українське суспільство варто працювати над національною свідомістю та окремо над виділенням національних цінностей. «Українці перетворилися на націю не тому, що вони розмовляли однією мовою; вони саме й почали розмовляти однією мовою тому, що спочатку вирішили стати єдиною нацією» наголошував поет-філософ у своїх листах до друзів [5, с. 110].

Цікавим є роздуми Стуса щодо становлення нації. Митець порівнює це формування із становленням особистості, а саме зі самоусвідомленням та розумінням власної свободи. Його гуманістична позиція була налаштована на особистість та суспільство, а саме на їх взаємодію. Філософ казав: «Горе тій країні, де цькують людей, як І. Дзюбу, де їх прагнуть обернути на пропашу силу, де безмозкі чорні чоловічки вбивають при цвіті тисячі талантів, так важко народжуваних матерями. Вірю, що вже завтра ці чорні чоловічки будуть народом прокляті...» [6, с. 80].

Друзі та сучасники поета вважали, що Стус не був націоналістом, але знали його, як людину яка має усвідомлення важливості національного буття. Для нього було надважливо «дихати, а не животіти під імперіальною кормигою» [1, с. 210].

У листах до рідних Стус писав: «Я не націоналіст. Навпаки, я вважав за потрібне робити так, аби серед певної частини українців розвіяти дурман самозакоханости, антисемітизму, загумінкової обмежености. Так само за потрібне я вважав робити так, щоб серед певної частини росіян, євреїв і т.д. розвіяти дурман неповаги до української мови, культури, історії, неповаги до праці селянина, що гречно причащає усіх нас хлібом і сіллю від своїх мозолів» [7, с. 37].

В одній із своїх перших поетичних збірок «Зимові дерева» він написав перед читачами послання з поясненням свого існування та призначення на землі: «... Поет насамперед повинен бути людиною ... такою, що повною любові, долає природну схильність до ненависті, звільняється від неї ... людина, перш за все, благодійна. Якби краще було жити добре, я б не писав вірші ... радше б я трудився над землею» [4, с. 155].

Особисте повстання Стуса стало результатом глибоких років споглядання та оцінка соціального середовища всередині у якому він сам знаходився. Стус обрав дорогу «інакодумства». У «Палімпсестах» він розкриває моральний застій країни.

У 1972 році Стус разом з іншими українськими інтелектуалами був заарештований і звинувачений у антирадянській пропаганді. Покарання передбачало п'ять років колонії і три роки позбавлення волі на засланні. Ці роки були відзначені непохитною рішучістю продовжувати обраний курс і показати глибоку відданість своєму народу. «Голови гнути я не збирався. За мною стояла Україна, мій пригноблений народ, за честь котрого я мушу обстоювати до загину», – написав Стус у своєму щоденнику [1, с. 202].

Головним стрижнем його поглядів на національну ідею протягом життя залишалася безмежна відданість Україні. Особиста самоідентифікація не можлива без національної ідентичності, поваги до рідної мови і рідної землі.

Література:

1. Василь Стус: Поет і Громадянин: книга спогадів та роздумів. К. : Т-во «Кліо», 2013. 684 с.
2. Дзюба Іван. *Різьбяр власного духу. // Стус Василь. Під тягарем хреста. Поезія.* Львів : Каменяр, 1991. С. 13.
3. Сверстюк Є. О. Блудні сини України / упор. Тарас Марусик. Київ : Т-во «Знання» України, 1993. 256 с.
4. Стус В. Зимові дерева: Перша збірка поезій / вступ. ст. А. Шум. Брюссель : Література і мистецтво, 1970. 206 с.
5. Стус. Твори. У 4 т., 6 кн. / [ред. кол. С. Гальченко, М. Гончарук та ін.]. Львів : Просвіта, 1994–1999. Т. 6. Кн. 2: Палімпсести. 1997. 262 с.
6. Нецензурний Стус. Книга у 2-х ч. Ч. 2 / упор. Богдана Підгірного. Тернопіль : Підручники і посібники, 2003. 320 с.
7. Яструбецька Г. І. Концепт «Україна» в поезиторчості Василя Стуса. *Слово і Час.* 2004. № 10. С. 37–43.

CORRELATION BETWEEN ONTOLOGICAL IDENTITY AND LOGICAL IDENTITY

Kryzhanovska T. O.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department of Art Studies
and General Humanities
International Humanitarian University
Odesa, Ukraine*

The correlation between ontological identity and logical identity is a complex problem in modern philosophy and logic. Ontological identity is defined as the coincidence of objects or subjects in their basic characteristics or existence. On the other hand, a logical identity is defined as a statement that is equally true in all possible situations. These two concepts are key to understanding both the philosophical aspects of identity and the development of logical systems. Studying the correlation between ontological identity and logical identity requires attention to different approaches in philosophy, logic, epistemology, and epistemology. Identifying the commonalities and differences between ontological identity and logical identity can contribute to a deeper understanding of the nature of existence and the mechanisms of logical thinking.

The purpose of this work is to investigate the nature and peculiarities of the correlation between identity as an ontological principle and identity as a logical law.

To begin with, we will consider how the ontological principle of identity is understood in philosophy. «Identity is a philosophical notion used to express the relation of sameness that a thing bears to itself. In philosophy, to say that a thing is the same as itself means to say that it is identical to itself, whereby “thing” is understood both subjects and objects insofar as they are “in themselves”» [2]. As you know, the principle of identity in ontology and the law of identity in logic can have their roots in the theory of identity, which originated in ancient Greek philosophy. This theory is related to the concept of the subject's constancy, which does not change over time, as well as to the search for an inner identity, its basis, which can be seen about in logical and ontological principles. Therefore, it is often difficult to determine which came first: ontological and logical principles or identity theory.

In ancient Greek, the term “identity” was expressed through the adjective “auto” (αὐτό), which translates as “the same”, and the pronoun “το αὐτο”,

which means “this”. Both of these words are equivalent to the Latin “ipse” meaning “himself” or “idem” meaning “the same”. The use of a demonstrative pronoun indicates that the subject or object is the same.

Identity can be considered in a wide range of meanings, as Aristotle pointed out. These meanings include true identity, rational or formal identity, numerical identity, specific identity, general identity, internal or external identity, causal identity, and primary or secondary identity [1]. However, it is worth noting that all these forms of identity can be reduced to two main ones: logical or formal identity and ontological or real identity. In the field of philosophy, the concept of identity is defined as the relationship that an object has to itself. The principle of identity consists of an ontological component, according to which each thing is identical to itself, and a logical component, which sees that for each entity, metaphysical reality and materiality are different aspects of a single reality. «Aristotle founded the first scientific system of knowledge on scientific conclusion (συλλογισμός) and scientific proof (ἀπόδειξις) which rests on “metaphysical truths”, which today, from the empirical perspective of science, looks absurd. However, Aristotle's “physics” and “logic” or “poetics” and “politics” are only a mirror of his “metaphysics”» [4, p. 36].

The principle of ontological identity expresses the idea that every object is identical to itself, as expressed by the Latin “ens est ens”. Some authors point out that this principle is revealed when applying the logical principle in time. To say that an object is identical to itself does not mean that a proposition is identical to itself, but rather deals with the nature of the real object. Thus, when something is said to be identical to itself in time, it means that it remains the same at any point in time.

According to Plato's teachings, identity is defined as the idea of unchanging being, given by the essence itself, which remains permanent, in contrast to temporary and sensuous things. Plato believed that ideas are more real than the material world and are the basis for everything that exists. This ontology of ideas leads to the important notion of their identity. According to Plato, ideas are identical with themselves and reflect the true essence of things. Ideas are absolutely identical in their purity and permanence, unlike the material world, which is only a reflection or copy of ideas.

Among the main concepts in Plato's metaphysical teaching, identity, sameness, and difference stand out. For example, Plato argues for the existence of separate forms based on the idea of supposed cases of sameness between different things. «If we insist on the logical priority of the concept of sameness to the concept of likeness in the argument, we can see why Socrates' attempt to avoid the first regress argument in Parmenides, the so-called third man argument, by insisting that instances of forms are ὁμοιώματα, is on the face of it feeble. For sameness, unlike likeness, is clearly a reciprocal relation. If instances of forms are the same as the forms, then the forms are the same as

their instances. One well trodden interpretative path is to say that Socrates is right to insist that instances of forms are images of the forms and that therefore they are mere likenesses of them; so, there are no grounds for saying that form and instance require another form “over and above” to account for their likeness. Reciprocal relatedness is precluded by imagery» [3, p. 307].

If we consider the law of identity, then it is based on the views that «every entity is identical with itself: x is x . This is presented as a logical tautology which states “if p , then p ”; and also: “ p if and only if p ”. Both statements contain a constant (“if... then ...” and “... if and only if...”) and a propositional variable “ p » [2]. The law of identity is not based on propositional terms, but on sets of members. For example, instead of saying “if the moon, then the moon”, where the term “moon” refers to the propositional variable p and indicates self-identity, identity logic might assert that “the moon is a satellite of the earth”, establishing a connection or equivalence between “moon” and “satellite of the Earth”. This is because identity logic works through different principles, such as the substitution principle of identity, which states that two entities are identical if what is true of one is true of the other, and the transition principle, which shows that if two entities are equal to the third, then they are equal to each other.

The Law of Identity is an imperative that we consider all evidence at its face value, to begin with. Aristotle expressed this first law of thought by saying “ A is A ”, meaning “whatever is, is whatever it is”. There are three ways we look upon phenomena, the things which appear before us however they happen to do so: at their face value, and as real or illusory. We can be sure of every appearance, that it is, and is what it is. (i) Something has presented itself to us, whether we thereafter judge it real or illusory, and (ii) this something displays a certain configuration, whether we thereafter describe and interpret it rightly or wrongly. The present is present, the absent is absent. Every appearance as such is objectively given and has a certain content or specificity. We can and should and commonly do initially regard it with a simple attitude of receptiveness and attention to detail. Every appearance is in itself neutral; the qualification of an appearance (thus broadly defined) as a “reality” or an “illusion”, is a subsequent issue.

That statement is only an admission that any phenomenon minimally exists and has given characteristics, without making claims about the source and significance of this existence or these characteristics.

The moment we manage to but think of something, it is already at least “apparent”. No assumption need be made at this stage about the nature of being and knowledge in general, nor any detailed categorizations, descriptions or explanations of them.

Regarded in this way, at their face value, all phenomena are evident data, to be at least taken into consideration. The world of appearances thus offers us something to work with, some reliable data with which we can build

the edifice of knowledge, a starting point of sorts. We need make no distinctions such as those between the physical/material and the mental, or sense-data and hallucinations, or concrete percepts and abstract concepts; these are later developments.

The law of identity is thus merely an acknowledgement of the world of appearances, without prejudice as to its ultimate value. It defines “the world” so broadly, that there is no way to counter it with any other “world”. When we lay claim to another “world”, we merely expand this one. All we can ever do is subdivide the world of appearances into two domains, one of “reality” and one of “illusion”; but these domains can never abolish each other’s existence and content [5, p. 7–8].

So, our brief analysis of the relationship between ontological identity and logical identity shows a very wide range of questions that we address in the ontological, epistemological, epistemological and logical plane. We are sure that this problem needs further detailed consideration and can provide interesting solutions regarding the relationship between concepts and their practical application.

Bibliography:

1. Aristotle. *Metaphysics*. Translated by W. D. Ross. URL: <https://classics.mit.edu/Aristotle/metaphysics.html>
2. Espínola, J. P. S. Identity. *Encyclopedia of Humanities*. 2023. URL: <https://humanidades.com/en/identity/>
3. Gerson, Lloyd P. Plato on Identity, Sameness, and Difference. *The Review of Metaphysics*. 2004. Vol. 58. No. 2. Pp. 305–332. URL: <https://eltondeaquiles.pucp.edu.pe/wp-content/uploads/2016/04/Lloyd-Plato-on-Identity-Sameness-and-difference.pdf>
4. Ibrulj, Nijaz. Aristotle's First Philosophy as Analytical Epistemology. *The Logical Foresight-Journal for Logic and Science*. 2023. Vol. 3. No.1. Pp. 35–48. DOI: 10.54889/issn.2744-208X.2021.1.1.109
5. Sion, Avi. *The Laws of Thought. A Thematic Compilation*. Geneva, Switzerland. 2014. URL: <https://philarchive.org/archive/SIOTLO-2>

**СПРИЙНЯТТЯ МАЙБУТНІМИ ІНЖЕНЕРАМИ ВПЛИВУ
МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ НА РОЗВИТОК ПОКАЗНИКІВ
СФОРМОВАНOSTІ ДІЯЛЬНІСНОГО КОМПОНЕНТУ
БАЗОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Кузнецова Г. А.

*старший викладач кафедри вищої математики
і математичного моделювання*

*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова;*

*аспірантка кафедри педагогіки і психології
управління соціальними системами імені академіка І. А. Зязюна
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна*

У сучасному світі, де технологічний прогрес знаходиться на високому рівні розвитку, підготовка майбутніх фахівців набуває вагомого значення. В програмному документі «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» однією з цілей є «сприяння всеохоплюючій і сталій індустріалізації та інноваціям» [1], що визначає велику роль в тому числі й інженерів, перед якими буде стояти задача розбудови держави після нашої перемоги. Підготовка висококваліфікованих фахівців інженерних спеціальностей має ґрунтуватися на формуванні їх базової професійної компетентності, що, на нашу думку, включає в себе чотири основні структурні компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісно-рефлексивний [2]. Саме математична підготовка є однією з ключових складових у формуванні професійних компетентностей майбутніх спеціалістів у галузі інженерії.

В тезах досліджено та проаналізовано сприйняття майбутніми інженерами впливу математичної підготовки на розвиток показників сформованості діяльнісного компонента базової професійної компетентності, а саме: пошуково-інформаційні уміння, аналітичні уміння та здатність до абстрактного мислення.

Дослідження було проведено за допомогою анкетування 60 здобувачів першого рівня освіти (1-й курс) Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова спеціальностей інженерного спрямування: 192 – Будівництво та цивільна інженерія (29 студентів), 193 – Геодезія та землеустрій (9 студентів), 275 – Транспортні технології

(7 студентів), 126 – Інформаційні системи та технології (7 студентів), 206 – Садово-паркове господарство (8 студентів). Опитування містило 13 питань.

За допомогою першого питання щодо віку респондентів, було зроблено порівняння вікового діапазону вступників 2021 року, тобто до початку повномасштабної війни в Україні, зі вступниками 2023 року. Отримані дані (рис. 1) вказують на те, що кількість здобувачів освіти, старших за 21 рік, зросла на 17% (це може свідчити про те, що інженерні спеціальності набули більшої актуальності під час воєнної агресії).

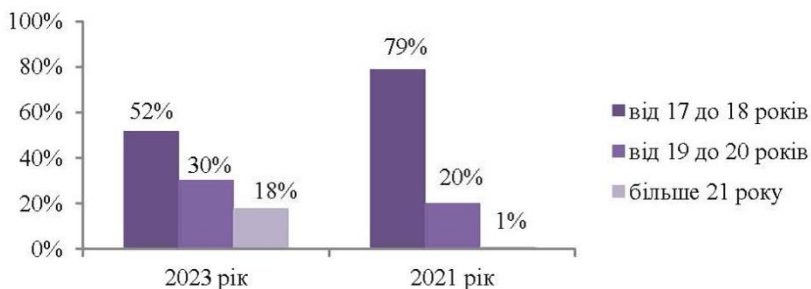

Рис. 1. Порівняння змін вікового діапазону майбутніх інженерів

Наступні дванадцять питань можна розбити на чотири блоки, кожен з яких складався з трьох питань. У першому блоці досліджувалось уявлення здобувачів про важливість розвитку пошуково-інформаційних умінь, здатності до абстрактного мислення та аналітичних умінь для майбутньої професії. Аналіз результатів свідчить про те, що з трьох досліджуваних компонентів надзвичайно важливим для майбутньої професійної діяльності інженера, здобувачі вважають розвиток аналітичних умінь (44%), важливим – розвиток здатності до абстрактного мислення (63%), і жоден з розглянутих компонентів не віднесено до категорії «взагалі не важливий» (рис. 2). Тож респонденти розуміють важливість розвитку показників діяльнісного компоненту базової професійної компетентності, який забезпечує практичне застосування фахових знань та навичок у професійній діяльності.

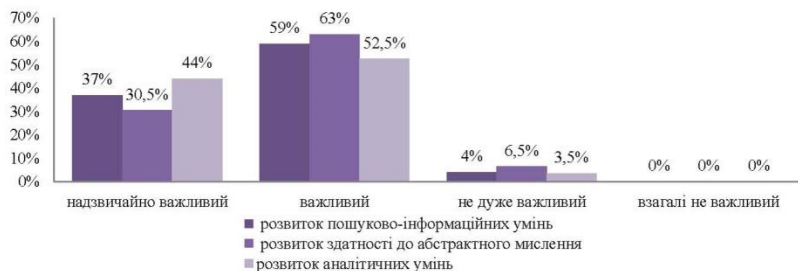

Рис. 2. Важливість розвитку показників сформованості діяльнісного компоненту

За допомогою питань другого блоку було досліджено самооцінку здобувачами освіти власного рівня сформованості показників діяльнісного компоненту (рис. 3).

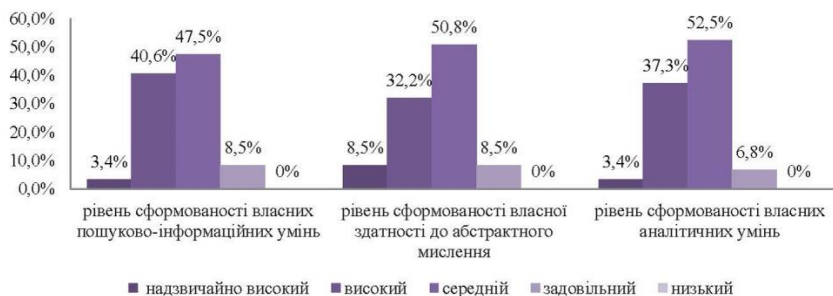

Рис. 3. Самооцінка рівнів сформованості показників діяльнісного компоненту

Як видно з діаграми, здобувачі оцінюють власний рівень сформованості по всім трьом показникам, здебільшого, як «середній»: пошуково-інформаційні уміння – 47,5%, здатність до абстрактного мислення – 50,8%, аналітичні уміння – 52,8%. Це свідчить про те, що респонденти відчувають потребу в подальшому розвитку їхньої базової професійної компетентності.

Питання третього блоку складались з питань множинного вибору і допомогли визначити, які методи навчання здобувачі освіти вважають найбільш дієвими для розвитку пошуково-інформаційних умінь, абстрактного мислення та аналітичних умінь майбутніх інженерів (рис. 4).

Рис. 4. Найбільш дієві методи навчання діяльнісного компоненту

Аналізуючи результати відповідей на питання третього блоку, бачимо, що, на думку респондентів, найбільш дієвими методами навчання, які допомагають формувати показники діяльнісного компоненту базової професійної компетентності, є застосування ІКТ (у середньому для трьох показників це складає 60,5%) та активних методів навчання (у середньому це становить 64%). Отже, майбутні інженери розуміють важливість використання інформаційно-комунікаційних технологій для розвитку пошуково-інформаційних та аналітичних умінь, усвідомлюють, що саме активні методи навчання допомагають формувати визначені показники. Недооціненим, на наш погляд, залишився метод проблемного навчання; причину цього вбачаємо у недостатньому його застосуванні у навчальному процесі.

В останньому, четвертому, блоці опитування було досліджено думку респондентів з приводу впливу вивчення математичних дисциплін на розвиток пошуково-інформаційних й аналітичних умінь, та абстрактного мислення майбутніх інженерів (рис. 5).

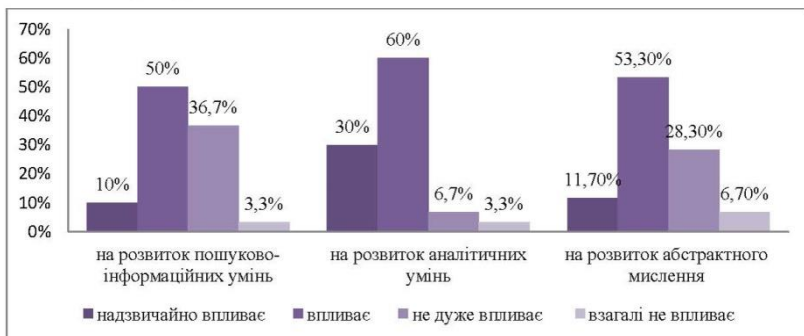

Рис. 5. Вивчення впливу математичних дисциплін на розвиток показників діяльнісного компоненту

Більше половини респондентів вважають, що вивчення математичних дисциплін суттєво впливає на розвиток показників діяльнісного компоненту, тож вони усвідомлюють їх важливість в процесі фахової підготовки. Водночас, майже третина здобувачів не розуміє впливу математики на розвиток пошуково-інформаційних умінь та абстрактного мислення. Це свідчить про необхідність удосконалення методів та засобів викладання математики, формування чіткої мотивації та ціннісного сприйняття знань, розуміння практичного застосування математичних знань для розв'язання прикладних завдань в галузі інженерії.

Результати дослідження будуть використані для розробки та обґрунтування ефективних педагогічних умов формування базової професійної компетентності майбутніх інженерів у процесі математичної підготовки.

Література:

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України від 08.09.2011 р. № 3715-VI, редакція від 05.02.2023, підстава – 2859-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2859-20#n7> (дата звернення: 19.04. 2024).
2. Резнік С. М., Кузнецова Г. А. Сутність та структурні компоненти базової професійної компетентності майбутніх інженерів. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2022. №3. С. 71–83. DOI: <https://doi.org/10.20998/2078-7782.2022.3.06>.

ПРАКСЕОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Липчій М. С.

*здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)*

Мукачівський державний університет

*Науковий керівник: **Кобаль В. І.***

*кандидат педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти
та освітнього менеджменту*

Мукачівський державний університет

м. Мукачево, Закарпатська область, Україна

Оновлення процесу професійної підготовки здобувачів будь-якого фаху і кваліфікації спрямовується на підвищення рівня готовності та компетентності майбутніх випускників закладів освіти. Особливої значущості набуває підготовленість студентів до практичної професійної діяльності.

Зазвичай основи практики в контексті майбутньої роботи за фахом здобувачі професійної освіти отримують на практичних заняттях, в лабораторіях, навчально-виробничих центрах чи безпосередньо в умовах проходження практики в організаціях та підприємствах. Проте організація такої діяльності студентів має засадничу методологічну основу, що ґрунтується на наукових постулатах праксеології.

Для розуміння дефініції «праксеологія» доречно звернутися до поняттєво-термінологічного аналізу цього слова, яке складається з двох частин: *praxis* (грец.), що означає дію, практику, або *praxeus* (латин.), що також тлумачиться як дія, діяння [3].

Позаяк практична діяльність людини поєднує в собі різні функціональні аспекти, відтак предметом вивчення праксеології як науки можна визначити різнопланові напрями наукових розвідок.

У контексті праксеологічних досліджень презентуються результати спеціальних наукових пошуків, в основі яких можна розглянути специфіку і методіку організації ефективної діяльності людини. Такі дослідження проводяться у різних наукових сферах: в соціології, маркетинговій галузі, психології праці, педагогіці та ін., що дає змогу дослідникам запропонувати нові ідеї й апробовані та перевірені шляхи вдосконалення практичної професійної діяльності. Тому науковці приділяють особливу

увагу аналізу сутності праксеології, доведенню ефективності й результативності реалізації праксеологічного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців різних спеціальностей.

Важливим напрямом наукових досліджень, в основі яких перебувають різні аспекти праксеологічного знання, є вивчення особливостей і закономірностей, логіки діяльності людини. Методологічною основою таких наукових розвідок є історичний підхід [1], що дає змогу узагальнити колосальний і неосяжний досвід практичної результативної й ефективної діяльності людини. Важливим напрямом таких досліджень є конкретизація особливостей діяльності людини у певній конкретній сфері. Тому в педагогічних дослідженнях враховується специфіка реалізації праксеологічного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Так, у навчанні майбутніх фахівців лісового господарства в умовах дуального навчання в закладах фахової передвищої освіти необхідно враховувати спрямованість організації освітнього процесу, однією з яких є формування праксеологічної компетентності студентів ще під час навчання. Звичайно сутність, структура, методика формування означеного феномена відрізняється залежно від того, яку професію здобувають студенти, і в чому полягає основна сутність їхньої майбутньої професійної діяльності (педагогічної, виробничої, військової тощо).

У контексті дослідження звертаємо увагу на важливість ознайомлення майбутніх фахівців лісового господарства з раціональними способами майбутньої роботи за фахом. Адже саме організація ефективної і водночас раціональної діяльності спрямовується на підвищення продуктивності праці людини.

Особливої уваги заслуговують педагогічні дослідження, в яких науковці аргументують доцільність використання сучасних освітніх технологій, форм і методів навчання з метою праксеологізації освітнього середовища [2], що дасть змогу:

- більш ґрунтовно підготувати студентів будь-яких спеціальностей до майбутньої професійної діяльності: вчителів (І. Василиків, А. Малихін, О. Янкович), соціальних працівників (В. Поліщук), аграрників (Н. Олійник) і загалом компетентних випускників вищої школи (В. Майборода) та ін.;

- використати сучасні наукові доробки в праксеологічному аспекті інноватизації освіти;

- визначити конкретні цілі, наприклад, формування праксеологічної компетентності випускників закладів освіти;

- реалізовувати ефективні педагогічні умови реалізації праксеологічного підходу в навчанні учнів і студентів, що уможливить кращу підготовку особистості до вирішення різноманітних життєвих і професійних проблем та завдань.

Отже, виявлення дослідниками інтересу до проблем удосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців до ефективної роботи за фахом свідчить про актуальність проведення поглиблених наукових розвідок, основою яких є методологічні засади праксеології. Основними напрямками використання праксеологічних ідей і здобутків є:

– реалізація праксеологічного підходу в освітньому середовищі сучасних закладів освіти різних рівнів (у тому числі в умовах дуального навчання в закладах фахової передвищої освіти);

– спрямованість використання наукових постулатів праксеології у формуванні праксеологічної компетентності майбутніх фахівців (наприклад, майбутніх фахівців лісового господарства, професійна діяльність яких здебільшого має практико зорієнтований характер);

– пошуки оптимальних та ефективних шляхів інноватизації освітнього середовища (що також має за основу праксеологізацію діяльності викладачів і студентів).

Література:

1. Льовкіна О. Г. Генезис праксеологічних ідей: історико-філософський контекст. *Філософські обрії*. 2012. Вип. 27. С. 4–12.

2. Мельничук І. М. Практикологізація як ключовий механізм модернізації вищої освіти в сучасних умовах *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. Вип. 80. Т. 2. С. 46–50.

3. Pascal C. Praxis, Ethics and Power: Developing Praxeology as a Participatory Paradigm for Early Childhood Research / C. Pascal, A. Bertram. *European Early Childhood Education Research Journal*. 2012. 20(4). P. 477–492.

ПІСНЕСПІВ «ПРО ТЕБЕ РАДІЄ» У КОНТЕКСТІ МАРІОЛОГІЧНОГО ВЧЕННЯ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Литвиненко О. В.

*здобувачка першого року третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти*

кафедри музичного мистецтва та звукорежисури,

Міжнародний гуманітарний університет;

викладач вокально-хорових дисциплін,

КЗПСО «Мистецька школа № 1 імені Е. Г. Гіллєса»

Науковий керівник: Дяблова К. О.

кандидат мистецтвознавства,

старший викладач кафедри музичного мистецтва та звукорежисури

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Піснеспів «Про Тебе радіє» (грец. «Ελί Σοι χαίρει...») є відомим гімном-богородичним 8-го гласу воскресної утрени, зафіксований у співочій збірці «Октоїх». Також вказаний гімн задіяний у якості задостойнику в літургії Василя Великого (як заміна піснеспіву «Достойно є») літургії Іоанна Златоуста) та в неділю Великого посту як похвальна пісня Богородиці. На значущість богородичного гімну вказує ремарка перед його текстом у стародавньому слов'янському Октоїху, яке перейшло і в сучасну збірку: «Ні сидячи співаємо, а стоячи, і з острахом і благоговінням».

Текст великопостного піснеспіву був створений християнським святим, богословом і гімнографом кінця VII – першої половини VIII ст. преподобним Іоаном Дамаскіним, за церковним переказом, у зв'язку з драматичним і водночас дивним епізодом з життя святого – відновлення відсіченої за доносом правої кисті завдяки молитовному зверненню святого до Богородиці.

Текст гімну присвячений високим духовним якостям Богородиці. Вербальний рівень піснеспіву сповнений славильного, піднесеного настрою, який втілений у ініціальному та кінцевому зворотах «Про Тебе радіє, Благодатна, кожна істота». Це і благоговійна вдяка самого автора піснеспіву, з яким сталося диво зміцнення: завдяки молитовному зверненню та милістю Богородиці. Разом із «всякою істотою, Ангельським збором та людським родом» святий співає приголомшливий момент неймовірно близької особистої зустрічі з Божественним, втіленим у Богородиці. Вказаний зміст поєднує унікальну ситуацію відчуття високої духовної

природи та благодатного спілкування з Божою матір'ю з біблійними піснями «Поїм Господеві» Моїсея і Миріам (Ісх 15, 1-19), «Утвердися мое серце в Господі» матері Самуїла Ганни (1Цар 2, 1-11) до «Величить душа моя Господа» Пресвятої Богородиці (Лк 1, 46-55) і «Нині відпускаєш» старця Симеона (Лк 2, 29-32).

Середня, основна частина піснеспіву, розкриває сутність низки символіко-богословських аспектів, пов'язаних з образом Богородиці. Основний аспект втілений у словах святого «З неї Бог воплотився і немовля бути» – втілення в людське тіло Бога, який існував з початку часів і який сам створив час і простір, який існував і існує завжди. Як писав сам преп. І. Дамаскін у творі «Точний виклад православної віри»: «Свята Діва народила не просто людину, але Бога істинного, – не просто Бога, але Бога втіленого, що не з неба приніс тіло і пройшов через неї, як би через канал, але сприйняв від неї єдиносущну з нами плоть і прийняв її в тіло Свою власну Іпостась» [3].

Матеріалом для порівняльного аналізу наспівів піснеспіву «Про тебе радіє» послужили п'ять зразків різних розспівів східнослов'янського богослужбового співу: знаменний, путевий, грецький, болгарський та київський розспіви, які зафіксовані невменними 4 (крюкова помітна призначна, путева) та нотолінійною 5 (київська квадратна) формами нотації. Виявлені варіанти наспіву гімну присутні у співочих рукописах кінця XVII століття і демонструють єдиний тип мелодики у знаменних та нотолінійних зразків, різниця між ними присутня на рівні редакції. Наспіви всіх вищезгаданих зразків відрізняються мелодійністю і досить великим ступенем розспівності, в русі мелодії переважає поступовий рух з рідкісними вкрапленнями терцових інтервальних ходів. Вказані стильові риси підкреслюють славильний та піднесений характер піснеспіву «Про тебе радіє».

Маріологія – теологічна наука про Діву Марію, у православному, католицькому і протестантському богослов'ї. Деякі православні богослови підкреслюють різницю між західною маріологією та східною теологією.

Знаменний спів – система давніх православних культових співів XII–XVII століть. Назва походить від старослов'янської назви співацького знака – «знам'я» (староцерк.-слов. Знама).

Знаменна нотація (або крюкова нотація, стовпове знамення, кулизмяна нотація) була створена на основі візантійської безлінійної невменної нотації.

Як і невменна нотація, знаменна нотація переважно відображала напрямок руху мелодії, а не абсолютні звуковисотності. Знаки вказували також на характер і темп виконання мелодії.

Исѡн (греч. Ἰσων, от др.-греч. ἴσος – рівний, однаковий, подібний, нерухомий) – нижній, басовий голос, що тягнеться в византійському та новогрецькому церковному співі. Греко-византійський исон – типологічна різновидність бурдона.

Література:

1. Антонович М. І. Дещо про українську церковну монодію та про назви знаменний і київський розспіви. *Науковий збірник УВУ. Збірник на пошану професора д-ра В. Янева*. Мюнхен, 1983. Т. 10. С. 147–170.

2. Корній Л. П. Болгарський наспів з рукописних нотолінійних ірмоліоів України. Київ : Нац. муз. академія ім. П. Чайковського, 1998. 320 с.

3. Преподобний Іоан Дамаскін. Точний виклад православної віри. URL: <https://parafia.org.ua/biblioteka/svyatootsivski-tvory/ioan-damaskin-tochnyj-vyklad-pravoslavnoji-viry/#toc--22> (дата звернення 03.12.2023).

4. Прилепа О. Символіка фітних циклів в знаменних богородичних піснеспівах Октоїха. *Старовинна музика: сучасний погляд ars medievalis – ars contemporalis*. *Науковий вісник ЛНМА ім. М. Лисенка*. Київ, 2006. Кн. 2. С. 128–147.

5. Сиротинська Н. І. Богородична гимнографія у вимірах духовної культури України XI–XVII століть : дис. ... докт. мистецтвознавства. Київ, 2017. 450 с.

6. Цалай-Якименко О. С. Музичні образи Богородиці в українському Ірмологіоні XVI–XVIII ст. *Богородиця і українська культура: тези доповідей і повідомлень Міжнародної наукової конференції 14–15 грудня 1995 р. Львів, 1995. С. 70–72.*

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ GOOGLE НА ЗАНЯТТЯХ МИСТЕЦТВА

Макаренко А. І.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
учитель технологій, трудового навчання, мистецтва
Технічний ліцей*

*Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Вишгородської міськради
м. Вишгород, Київська область, Україна*

Нові реалії сьогодення (карантинні обмеження, військові дії, як результат дистанційне та змішане навчання, визначені в Державному стандарті ціннісні орієнтири та ключові компетентності) спонукають учителя української школи набувати цифрової компетентності й опанувати цифрові інструменти, які в контексті мистецтва можуть бути надзвичайно різноманітними та корисними для творчості, навчання та співпраці [1]. Ось кілька з них.

Графічні програми, наприклад, Adobe Photoshop або Procreate для малювання та цифрового мистецтва, або Adobe Illustrator для векторного малювання.

Музичні програми такі як GarageBand або FL Studio для створення та редагування музики, або Ableton Live для звукового дизайну та створення електронної музики.

Відеоредактори. Наприклад, Adobe Premiere Pro або Final Cut Pro для монтажу та обробки відео.

3D-моделювання. Такі програми, як Blender або Autodesk Maya, дозволяють створювати тривимірні моделі та анімацію.

Аудіовізуальні та інтерактивні інструменти, наприклад, TouchDesigner або Processing, які дозволяють створювати інтерактивні мистецькі інсталяції та візуальні ефекти.

Веб-інструменти для творчості, наприклад, Canva для дизайну графіки. Наприклад, перетворення фото в мультиплікаційний стиль (додаток Cartoonify). Під час вивчення теми «Фотомистецтво: мандрівка без кордонів і меж» у 5 класі та «Жанри фотомистецтва» у 6 класі. Учні на уроці познайомились з такими видами творчості: скрапбукінг, художня фотографія, фотоарт, фоторепортаж. Ми пропонуємо декілька варіантів виконання творчого завдання на вибір учня із застосуванням Canva

(додаток Cartoonify): варіант 1: зробити фотопортрет людини з кола рідних або друзів; вибрати локацію і реквізит, який «розкаже» про її інтереси, захоплення, хобі; варіант 2: створити фудскейп для реклами корисної для здоров'я продукції українських виробників. За допомогою додатка «Cartoonify» учні можуть створювати мультяшні або комічні зображення вручну, використовуючи інструменти для малювання та редагування [2].

Віртуальна реальність та доповнена реальність. Такі інструменти, як Tilt Brush або Quill, дозволяють створювати мистецькі твори віртуальної реальності.

Онлайн-платформи для співпраці та спільного створення, наприклад, Google Jamboard або Miro, які дозволяють користувачам спільно працювати над мистецькими проектами. Ці цифрові інструменти можуть значно розширити можливості учнів-митців та сприяти творчості, навчанню та співпраці в мистецькому середовищі [3]. «Google Jamboard» – це цифрова дошка, яка дозволяє користувачам створювати малюнки, нотатки та інші візуальні матеріали. Вона може бути використана для інтерактивних уроків мистецтва або спільних проєктів.

Для дослідницької роботи ліцеїстів у мистецькій галузі ефективним є ресурс «Google Arts & Culture». Це онлайн-платформа, яка надає доступ до колекцій мистецтва з усього світу, включаючи картини, скульптури, архітектуру, історичні артефакти та багато іншого. Дана платформа дозволяє користувачам вивчати та досліджувати твори мистецтва, а також отримувати інформацію про їхніх творців та історію; містить у вас під рукою скарби, історії та знання понад 2000 культурних установ із 80 країн. Від суфразисток, які боролися за права жінок, до сценічного мистецтва в Паризької опері та до архіву приголомшливих зображень NASA, спонукає відкрити для себе історії про нашу культурну спадщину. Ось деякі основні функції «Google Arts & Culture» [4]:

– платформа пропонує віртуальні екскурсії по відомим музеям і пам'яткам культури. Користувачі можуть досліджувати приміщення музеїв, розглядати експонати та дізнаватися цікаві факти.

– «Google Arts & Culture» регулярно запускає онлайн-виставки, які присвячені різним темам або художникам. Це може бути відмінним способом ознайомитися з новими творами мистецтва та вивчити їхній контекст.

– Платформа пропонує різні мистецькі проєкти, такі як створення портретів за допомогою штучного інтелекту, вивчення мистецьких технік тощо.

– «Google Arts & Culture» зазвичай надає високоякісні зображення мистецьких творів, що дозволяє детально розглядати їх.

– Платформа містить багато статей, блогів та інших матеріалів, присвячених мистецтву та культурі. «Google Arts & Culture» є корисним ресурсом як для професіоналів мистецтва, так і для широкої аудиторії, яка цікавиться мистецтвом і культурою.

Учні особливо захоплюються «Blob Opera – Google Arts & Culture». Це цікавий експериментальний проєкт, створений у співпраці між Google Arts & Culture та агентством "David Li". Цей проєкт використовує штучний інтелект для створення музики за допомогою анімованих "Blob" – комічних музичних голосів, кожен з яких виконує свою сольну партію [5]. Додаток доцільно застосовувати на уроках мистецтва, присвячених вивченню хорового співу, оперети та опери.

Сервіс «Google Drive» може бути використаний для зберігання та організації мистецьких проєктів, від скетчів до готових творів. Також це інструмент спільної роботи, який дозволяє ділитися роботами з вчителями та однокласниками.

«Google SketchUp» – це програмне забезпечення для створення тривимірних моделей. Воно може бути корисним для здобувачів освіти, які цікавляться дизайном та архітектурою.

«Google Slides». Цей інструмент презентацій може бути використаний для створення портфоліо мистецтва, візуальних презентацій та ілюстрацій до проєктів.

«Google Photos» може служити як зручний спосіб зберігання та організації мистецьких зображень. Він автоматично розпізнає об'єкти на фотографіях, що дозволяє швидко знаходити потрібні зображення.

Ці інструменти можуть допомогти вчителям мистецтва та їх учням розширити їхні творчі можливості та зручно спілкуватися та співпрацювати в онлайн-середовищі.

Отже, цифрові технології мають значний вплив на мистецьку освіту та можуть змінити спосіб, яким мистецтво вивчається, розуміється та практикується. Безумовно, цифрові технології надають широкий доступ до мистецьких ресурсів, таких як цифрові архіви музеїв, онлайн-курси, відеоуроки, митців та їхні твори; цифрові інструменти дозволяють учням експериментувати з різними мистецькими техніками, матеріалами та стилями без обмежень, які властиві традиційним методам; використання цифрових інструментів може зробити навчання мистецтва більш інтерактивним та захоплюючим за допомогою віртуальних турів по музеях, інтерактивних вправ та ігор; мистецька освіта може стати більш доступною та ефективною завдяки цифровим платформам для збереження та обміну знаннями, таким як блоги, форуми, соціальні мережі; цифрові технології дозволяють учням співпрацювати та спілкуватися з однодумцями та викладачами з усього світу, обмінюючись ідеями, отримуючи зворотний зв'язок та навчаючись від інших; завдяки цифровим технологіям

можна створювати індивідуалізовані програми навчання, які враховують індивідуальні потреби та інтереси кожного ліцеїста. Цифрові технології стають важливим інструментом для покращення мистецької освіти, розширюючи можливості навчання та сприяючи розвитку творчості та критичного мислення здобувачів освіти.

Література:

1. Модельна навчальна програма «Мистецтво. 5–6 класи» (інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти (автори: Масол Л. М., Просіна О. В.). «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795). URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-roetap.z.2022/Mist.osv.gal/Mystetstvo.5-6-kl.Masol.Prosina.14.07.pdf>. – Назва з екрана.
2. Canva. URL: <https://www.canva.com/your-apps/AAF19yeuTeE/cartoonify>
3. Jamboard – Google. URL : <https://jamboard.google.com/>
4. Google Arts & Culture. URL : <https://artsandculture.google.com/>
5. Blob Opera. URL : <https://artsandculture.google.com/experiment/blob-opera/AAHWrq360NcGbw>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-81>

ЧИ ПОТРІБНО ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО В ЦИФРОВУ ЕПОХУ?

Меср В. В.

*здобувач першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю 081 – Право
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

XXI століття характеризується швидкопоширюваною цифровізацією. Протягом останніх років цифровізація змінює наш світ, наше життя та робочі процеси. Цей процес дослідниками умовно названо «оцифровуванням буття» [1]. Всі ми невідворотно стали частиною цієї цифрової трансформації як професійній, так і особистій сфері.

В епоху, яка характеризується швидким технологічним прогресом і цифровою трансформацією, роль публічних виступів зазнала значної еволюції. Традиційні уявлення про те, як виступати перед живою аудиторією, розширилися й охопили віртуальні платформи, соціальні медіа та інструменти цифрового спілкування. Публічні виступи традиційно асоціювалися з фізичними зборами, конференціями та подіями. Однак цифрова ера демократизувала комунікацію, зробивши її доступнішою та поширенішою. Такі платформи, як Zoom, Microsoft Teams і Google Meet, сприяли віртуальним зустрічам і презентаціям, долаючи географічні бар'єри. Платформи соціальних медіа, такі як Twitter, LinkedIn і YouTube, надали людям канали для висловлення ідей і взаємодії з різноманітною аудиторією по всьому світу. Отже, здатність ефективно формулювати думки в цифровому просторі, все також як і раніше, залишається важливою як у професійному, так і буденному середовищі.

Проте, не зважаючи на технологічний прогрес і затребуваність публічних виступів, ця сфера також зазнає певних трансформацій. Сьогодні цифрові комунікації пропонують безпрецедентне охоплення аудиторій та водночас, вони створюють унікальні виклики для ораторів. Насамперед, ці виклики пов'язані з відсутністю безпосередньої взаємодії оратора і аудиторії, неможливістю зорового контакту та ускладненим зворотнім зв'язком, що значно може послаблювати ораторський вплив на аудиторію. З іншого боку, з'явилися інтерактивні опитування, які стали альтернативою зворотного зв'язку та ефективною стратегією для посилення залучення та утримання уваги у віртуальному середовищі.

Завдяки технічним можливостям значно полегшилась візуалізація матеріалу. Велика різноманітність онлайн-додатків для створення презентацій дозволяють оратору унаочнювати свій виступ і, таким чином, мати можливість краще доносити до аудиторії презентований матеріал.

В епоху цифрових технологій, як і в інші історичні періоди, публічні виступи, безумовно, залишаються такими ж актуальними та необхідними. Проте, слід усвідомлювати, що відбулись трансформації, які неодмінно слід враховувати ораторам у своїй діяльності. Адаптуючись до цифрових платформ, доповідачі повинні сприймати інновації, долати виклики та використовувати технології для посилення свого впливу. Незалежно від того, звертається оратор до живої аудиторії чи спілкується з віртуальною в Інтернеті, здатність бути переконливим і впливати словом залишається неодмінною умовою успіху оратора.

Технології продовжують розвиватися, а отже, так само розвиватиметься і практика публічних виступів, формуючи оновлений спосіб спілкування та впливу. Ораторам в епоху цифрового середовища потрібно і надалі вдосконалювати стиль подачі виступу, виробити нові ораторські інструменти та технології, щоб відповідати вимогам часу.

Література:

1. Петрушкевич К. Комунікація як проблема та проблема комунікації у сучасному світі. Редакційна колегія, Національний університет «Острозька академія», 2014. URL: http://conf-ampr.diit.edu.ua/AMPR_14/paper/download/4001/674

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-82>

ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА РОЗВИТОК КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

Мухіна Л. М.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології, філософії
та соціально-гуманітарних дисциплін*

*Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Успішність нововведень в освітній процес залежить від професійної компетентності педагогічного колективу, важливими складовими якої є конфліктологічна компетентність та професійна мобільність педагога [4].

Питанню формування компетентного майбутнього фахівця присвячена Концепція «Нова українська школа». Важливою її складовою визначено саме сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу [3].

Як вид соціального середовища освітнє середовище розглядається як сукупність умов, при яких розгортається освітній процес і з якими вступають у взаємодію суб'єкти цього процесу.

Процес розвитку особистості учителя та його компетентностей в умовах освітнього середовища є досить довготривалим та поетапним.

Відповідно до моделі залученого навчання Р. Арнольда, який досліджував питання оптимізації процесу навчання дорослих людей, процес навчання у будь-якій галузі знань і сфері діяльності передбачає п'ять етапів:

- 1) актуалізацію наявного досвіду й знань учасників;
- 2) аналіз досвіду, визначення стійких моделей поведінки, окреслення проблем та завдань;
- 3) опанування нових знань, вивчення теоретичної бази;

- 4) відпрацювання нових навичок, розробка нових планів діяльності;
- 5) використання нових знань, умінь та навичок на практиці [6].

Р. Арнольд не розглядає учителя та учнів з традиційної позиції, а визначає її як активних учасників освітнього процесу, які у процесі взаємодії сприяють набуттю індивідуального досвіду та формуванню необхідних компетентностей для успішного виконання діяльності один одного.

За визначенням І.М. Габи, компонентами освітнього середовища є:

- інформаційний (методичне забезпечення);
- соціальний (суб'єкти освітнього процесу);
- технологічний (діяльність суб'єктів освітнього процесу, форми та методи контролю) компоненти [1].

Інтегральною якістю особистості, яка є необхідною сучасному фахівцю для розвитку у нього конфліктологічної компетентності М.І. Томчук виокремлює професійну мобільність [5].

За визначенням О.А. Китайської, професійна мобільність є необхідною якістю для успішності особистості в сучасному у суспільстві. Професійна мобільність фахівця – це його здатність до інновацій, до швидкої адаптації у професійних ситуаціях, що постійно змінюються; гнучкість настанов особистості, що дозволяє кваліфіковано здійснювати фахову діяльність; здатність адекватно оцінювати результати праці та окреслювати нові перспективи власної діяльності [2].

Особливого значення професійна мобільність набуває в межах сучасного дистанційного освітнього середовища.

Таким чином, ми доходимо висновку, що освітнє середовище має власну структуру та має безпосередній вплив на розвиток конфліктологічної компетентності педагога.

Розвитку конфліктологічної компетентності учителя в умовах освітнього середовища сприяє розвинена професійна мобільність фахівця.

Інновації, які відбуваються в сучасному освітньому середовищі суттєво підвищують результативність, якість та ефективність освітнього процесу.

Література:

1. Габа І. М. Вплив освітнього середовища ВНЗ на професійний розвиток особистості. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. К., 2011. Т. XIII. Ч. 6. С. 74–82.

2. Китайська О. А. Професійна мобільність майбутнього вчителя іноземних мов як підґрунтя його конкурентоспроможності. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія 16 : зб. наукових праць / ред. кол. О. Г. Мороз, Н. В. Гузій (відповідальний редактор) та ін. Вип. 2(12). К. : НПУ, 2004. С. 28–31.

3. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 05.09.2022).

4. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність: Науково-методичний збірник / за заг. ред. С. М. Шкарлета. Київ – Чернівці : «Букрек», 2022. 140 с.

5. Томчук М. І., Томчук С. М. Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі : монографія. Вінниця : ТОВ «Віндрук», 2018, 200 с.

6. Arnold R. et al. Educating for a Change. Toronto: Between the Lines Press, 1991. 156 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-83>

ВИКОНАВСЬКІ ВЕРСІЇ ДЖАЗОВОЇ БАЛАДИ «AUTUMN IN NEW YORK» ДЮКА ВЕРНОНА

Небещук Є. А.

*здобувачка 3 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво
кафедри музичного мистецтва та звукорежисури
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: **Каплун Т. М.**
кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувачка кафедри музичного мистецтва та звукорежисури
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Дюк Вернон (1903–1969) – відомий американський композитор і піаніст ХХ століття, внесок якого і досі залишається незабутнім в історії музики і мюзиклів.

Справжнє ім'я композитора – Дукельський Володимир Олександрович. У 1921 році з сім'єю переїхав у США, де далі активно розвинув творчу кар'єру і став відомим музикантом. Своє прізвище Дукельський змінив на псевдонім «Вернон Дюк» для формування успішної музичної кар'єри. Музикант став відомим в історії американської культури завдяки своїм численним мюзиклам і пісням, зокрема таким композиціям, як «April in Paris» (1932) і «Autumn in New York» (1934).

«Autumn in New York» – популярна пісня, яка була написана Дюком Верноном у 1934 році за дуже короткий термін. Пісня описує особливу атмосферу Нью-Йорка в осінній період. Коли автор прогулювався містом, він був вражений красою осені – золотим листям, осінніми кольорами та романтичним настроєм. Через текст і мелодію, м'які та плавні мелодичні та метро-ритмічні лінії композитор відобразив меланхолію та ностальгію, що виникають в цю пору року. Важливо зазначити, що Дюк Вернон є композитором і автором слів пісні.

Балада «Autumn in New York» – типовий жанр у джазі. Композиція має стандартну форму ААВА. Пісня виконується в повільному темпі з акцентом на втіленні ліричного образу через розвинутий мелодизм, що характерно для джазових балад. В пісні присутні елементи джазу: виразні ладо-гармонічні комплекси, імпровізаційні соло, свингуючий ритм (зміщення акцентів, що створює відчуття пульсації та руху). Саме у метро-ритмічній сфері присутня виконавська індивідуальність співаків. Пісня «Autumn in New York» була записана і виконана багатьма відомими музикантами, оскільки стала однією з найвідоміших композицій Дюка і здобула статус класичного стандарту американської музики.

Вкажемо на найвідоміші вокальні версії пісні:

1. Біллі Холідей (1954 р.)
2. Френк Сінатра (1958 р.)
3. Елла Фіцджеральд (1957 р.).

Розглянемо особливості виконання вказаних співаків.

Виконавська версія Біллі Холідей відзначається емоційною глибиною та витонченістю, що робить її однією з найвиразніших і вражаючих інтерпретацій цієї композиції. Біллі відома своєю здатністю передавати глибокі почуття та емоції через свій вокал, втілюючи свою душу в музиці. У виконанні відчутна вражаюча емоційна сила, що переносить слухачів в осінню атмосферу Нью-Йорка. Композиція «Autumn in New York» Біллі Холідей є однією з найемоційніших інтерпретацій цієї класичної пісні.

Версія Френка Сінатри також має свої власні особливості. Відомий співак славиться своїм відмінним вокалом та унікальним стилем фразування. В його виконанні пісні втілені вишуканість голосу виконавця, здатність передавати емоції та майстерно керувати динамікою виконання. Версія Ф. Сінатри має витончений музичний супровід, що підкреслює його вокал. Зазначимо також ретельну продуманість інструментального аранжування. Емоційний тон виконання Сінатри втілює меланхолійно-ностальгічний настрій, який властивий багатьом його виконанням.

Інтерпретація пісні «Autumn in New York» Еллою Фіцджеральд відрізняється унікальною енергією та вишуканим стилем. Всесвітньо відома співачка славиться своїм вражаючим вокальним діапазоном і вмінням імпровізувати. У її виконанні яскраво втілена джазова естетика,

яка додає особливу свіжість і енергію композиції. В пісні співачка майстерно володіє фразуванням і ритмікою, виконавиця передає широкий спектр емоцій через свій вокал: від ніжності і романтики до меланхолії і туги. Версія Елли супроводжується відмінними джазовими музикантами, що додають ще більше вишуканості виконанню. Співачка виконує складні мелізматичні фігури, вражає своєю джазовою енергією, вміло використовує вібрато та інші елементи вокальної техніки, що надає виразності кожному слову і кожній ноті.

Всі співаки прожили цю пісню по-своєму, і кожен зробив свою версію неперевершеною. Версії «Autumn in New York» Френка Сінатри, Елли Фіцджеральд та Біллі Холідей відрізняється стилістично та вокально. Сінатра надав пісні більш плавне звучання, Елла Фіцджеральд додала у пісню свій імпровізаційний стиль, Біллі Холідей, у свою чергу, підкреслила глибші емоції та трагізм тексту, надаючи пісні особливого глибокого тону. Але всім виконавцям вдалося зберегти ту інтимність та атмосферу осінніх днів Нью-Йорку, яку так майстерно втілює у своїй композиції композитор.

Література:

1. Дюк Вернон. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дукельський_Володимир_Олександрович (дата звернення 14.04.2024).
2. Autumn in New York. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Autumn_in_New_York_\(song\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Autumn_in_New_York_(song)) (дата звернення 14.04.2024).

ФОРМУВАННЯ ФРУСТРАЦІЙНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ПОЗИТИВНОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ

Новак А. А.

аспірант кафедри психології

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

Науковий керівник: Долинська Л. В.

кандидат психологічних наук, професор,

завідувач кафедри соціальної психології

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

Вступ. Фрустраційна толерантність є важливою складовою емоційної стійкості особистості, що дозволяє ефективно долати стресові ситуації та адаптуватися до мінливих умов життя. В сучасному світі, де темп життя постійно зростає, а кількість стресорів збільшується, формування фрустраційної толерантності набуває особливої актуальності. Одним з ефективних методів розвитку цієї якості є позитивна психотерапія, яка спрямована на розкриття внутрішніх ресурсів людини та формування оптимістичного світогляду.

Позитивна психотерапія, заснована Носсратом Пезешкіаном, базується на ідеї про те, що кожна людина має в собі потенціал для особистісного зростання та подолання життєвих труднощів. Ця терапія фокусується на позитивних аспектах життя та допомагає клієнту знайти баланс між чотирма сферами: тілом, діяльністю, контактами та фантазіями [1, с. 25]. Застосування принципів та технік позитивної психотерапії може сприяти формуванню фрустраційної толерантності, що є важливим для психологічного благополуччя особистості.

Виклад основного матеріалу. Фрустраційна толерантність визначається як здатність особистості витримувати фрустрацію без втрати психологічної адаптації [2, с. 15]. Це важлива складова емоційної стійкості, яка допомагає людині ефективно справлятися зі стресовими ситуаціями та зберігати психологічну рівновагу. Розвиток фрустраційної толерантності є однією з ключових задач психотерапії, зокрема позитивної психотерапії.

Позитивна психотерапія спрямована на активізацію внутрішніх ресурсів людини та формування оптимістичного світогляду. Вона базується на принципі надії, який полягає в тому, що кожна людина має потенціал для особистісного зростання та подолання життєвих труднощів [3, с. 42]. Цей принцип є особливо важливим для розвитку фрустраційної

толерантності, адже він допомагає клієнту повірити у власні сили та знайти конструктивні шляхи вирішення проблем.

Одним з ключових понять позитивної психотерапії є актуальні здібності – якості, які допомагають людині адаптуватися до життєвих ситуацій та досягати своїх цілей. До актуальних здібностей відносяться: терпіння, контакти, довіра, час, любов, віра, надія, сумніви, впевненість, ніжність та інші [4, с. 61]. Розвиток цих здібностей сприяє формуванню фрустраційної толерантності, адже вони допомагають людині краще розуміти себе та інших, будувати здорові стосунки та долати життєві труднощі.

Ще одним дієвим інструментом позитивної психотерапії є візуалізація. Візуалізація допомагає клієнту уявити бажаний результат, активізувати внутрішні ресурси та підвищити мотивацію до змін [9, с. 120]. Терапевт може запропонувати клієнту уявити себе в ситуації, коли він успішно долає фрустрацію, зберігає спокій та знаходить ефективні рішення. Регулярна практика візуалізації сприяє формуванню позитивного досвіду та розвитку фрустраційної толерантності.

Позитивна психотерапія також звертає увагу на важливість ведення здорового способу життя для підвищення стресостійкості та розвитку фрустраційної толерантності. Це включає в себе регулярні фізичні вправи, збалансоване харчування, повноцінний сон та управління часом [10, с. 81]. Терапевт допомагає клієнту усвідомити зв'язок між способом життя та психологічним благополуччям, а також розробити індивідуальний план самодопомоги.

Формування фрустраційної толерантності є важливою задачею сучасної психотерапії, зокрема позитивної психотерапії. Позитивна психотерапія пропонує широкий спектр методів та технік, спрямованих на розвиток емоційної стійкості, оптимістичного світогляду та навичок ефективного подолання стресових ситуацій.

Застосування принципів позитивної психотерапії, таких як принцип надії, розвиток актуальних здібностей, робота з притчами та конфліктами, сприяє формуванню фрустраційної толерантності. Ці методи допомагають клієнту усвідомити свої ресурси, знайти конструктивні шляхи вирішення проблем та розвинути навички емоційної саморегуляції.

Література:

1. Пезешкіан Н. Психосоматика і позитивна психотерапія / пер. з нім. О. Назарової. К. : Видавництво "Києво-Могилянська академія", 2020. 320 с.

2. Виноградова О. В., Коқун О. М. Стресостійкість як фактор психологічного благополуччя особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2019. №. 2. С. 12–25.

3. Кузьміна Т. О., Фільц О. О. Психотерапевтичний енциклопедичний словник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2021. 944 с.
4. Пезешкіан Н. Торговець і папуга. Східні історії та психотерапія / пер. з нім. О. Назарової. К. : Видавництво "Киево-Могилянська академія", 2022. 228 с.
5. Сердюк Л. З., Купрєєва О. І. Роль оптимізму в процесі копінгу, пов'язаного з ідентичністю. *Психологічний часопис*. 2021. Том 7. № 4. С. 58–69.
6. Гринберг Дж. Управління стресом / пер. з англ. Є. Бойко. К. : Видавництво "Фенікс", 2022. 496 с.
7. Ільїн Є. П. Емоції і почуття: психологічна перспектива. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Психологічні науки"*. 2020. № 1. С. 90–96.
8. Бек Дж. Когнітивна терапія : повний посібник / пер. з англ. О. Ісакової. К. : Видавництво "Фенікс", 2022. 400 с.
9. Морозов С. М., Бондар В. В., Морозова Т. Р. Використання методів візуалізації в сучасній психотерапії. *Психологія і особистість*. 2021. №. 1(19). С. 119–125.
10. Щербатих Ю. В. Психологія стресу. К. : Видавництво "Академ-видав", 2020. 496 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОНАННЯ ТВОРУ «JUST ONE OF THOSE THINGS» У СПІВАЦЬКІЙ ПРАКТИЦІ АМЕРИКАНСЬКИХ ВИКОНАВЦІВ

Овсепян А. А.

здобувачка 2 курсу першого (бакалаврського рівня) вищої освіти за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво кафедра музичного мистецтва та звукорежисури Міжнародний гуманітарний університет Науковий керівник: Каплун Т. М. кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувачка кафедри музичного мистецтва та звукорежисури Міжнародний гуманітарний університет м. Одеса, Україна

У розпал Великої депресії 12 жовтня 1935 року вперше був представлений твір «Just One of Those Things» у Бродвейському мюзиклі «Jubilee» (Ювілей). Автором мюзиклу, слів і музики був Коул Портер, втілення твору належить співакці, танцюристці та актрисі Джун Найт, а також композитору, хореографу, режисеру фільму Чарльзу Уолтеру.

«Jubilee» став одним із десяти мюзиклів, які були представлені у 1935 році і не отримала прибутку та великого захоплення серед глядачів через суперечливі відгуки на сценарій Мосса Харта і тексти Коула Портера, а також у зв'язку з Великою депресією, яку на той час переживала Америка.

На відміну від неуспіху мюзиклу пісня «Just One of Those Things», як була складовою частиною мюзиклу, менш ніж через два місяці після релізу «Jubilee» вказана музична композиція набула великого успіху і піднялася на 10 місце у чартах із виконанням Річарда Гімбера та його оркестру «Ritz-Carlton», вокал – Стюарт Аллен. Після усіх пройдених подій, пісня «Just One of Those Things» стала стандартом в американському пісеннику.

Також пісня неодноразово була застосована у кінострічках 40–70-х років ХХ і першому десятилітті ХХІ століть, у тому числі таких як «Панама Хетті» (1942), «Just One of Those Things» (1945), «Ніч і День» (1946), «Колискова Бродвею» (1951), «Джазова Співачка» (1953), «Молодий Серцем» (1954), «Can-Can» (1960), «Слеут» (1972), «У Довгому Останньому Коханні» (1975), «De-Lovely» (2004), «Чутки є» (2005).

До виконання цієї композиції звертались такі відомі виконавці як:

- 1) Елла Фіджеральд
- 2) Луї Армстронг
- 3) Біллі Холідей
- 4) Бінг Кросбі
- 5) Доріс Дей
- 6) Френк Сінатра
- 7) Чарлі Паркер
- 8) Сідні Бечет
- 9) Тоні Беннетт (зробив запис для спільного альбому з Леді Гагою)

та інші.

Для кожного із зазначених виконавців характерна своя неповторна манера виконання композиції. Якщо розглядати оригінальне виконання Стюарта Аллена під оркестр Річарда Гімбера, одразу звертається увага на довгий оркестровий вступ (більше хвилини). Через особливе виконання відчувається, що пісня була написана саме для мюзиклу, що не можна сказати про запис від Біллі Холідей. Абсолютно інший характер подачі і виконання – більш простий і легкий, але можна зазначити, що у версії видатної співачки також значну роль відіграє саме час інструментальної гри (більше двох хвилин), але на відміну від оригіналу, акцент на інструментальну гру відбувається саме в середині запису, а не на початку. До даного виконання характерні веселий настрій і танці.

Кардинальні зміни у виконанні Елли Фіцджеральд, які не зрівняються з оригіналом і Біллі Холідей. Запис неповторної Елли сприймається як повноцінна пісня з акцентом на яскравість голосу та гру з ним, використовуючи різноманітні вокальні техніки. Незважаючи на повтори в тексті, кожне речення має свою мелодичну прикрасу виконану в стилі Фіцджеральд. Танець теж доречний, але у вказаному запису все ж на першому плані знаходиться неймовірний вокал виконавиці, який хочеться переслуховувати неодноразово.

Кожне виконання особливе і унікальне по своєму. Всі артисти відзначилися стилістикою у своїх записах. Десь більше інструментів і танцю, а десь душі та емоцій. І як цікаво, що одна композиція змогла стати такою різною завдяки неповторним талановитим виконавцям.

Література:

1. Jazz Standards Songs and Instrumentals. URL: <https://www.jazzstandards.com/compositions-0/justoneofthosethings.htm> (дата звернення – 14.04.2024).

2. Jubilee musical. URL: [https://en.m.wikipedia.org/wiki/Jubilee_\(musical\)](https://en.m.wikipedia.org/wiki/Jubilee_(musical))

3. Just One of Those Things. URL: [https://en.m.wikipedia.org/wiki/Just_One_of_Those_Things_\(song\)](https://en.m.wikipedia.org/wiki/Just_One_of_Those_Things_(song)) (дата звернення – 12.04.2024).

**ОСОБЛИВОСТІ ПОЄДНАННЯ РІЗНОСТИЛЬОВИХ
ЕЛЕМЕНТІВ В ДЖАЗІ НА ПРИКЛАДІ КОМПОЗИЦІЇ
“OUT OF THE BLUE” MAYSA**

Острова К. Д.

здобувачка 4 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за спеціальністю 025 – Музичне мистецтво

кафедра музичного мистецтва та звукорежисури

Міжнародний гуманітарний університет

*науковий керівник: **Роменський Ю. М.***

старший викладач кафедри музичного мистецтва та звукорежисури

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Поєднання різностильових прийомів є характерною рисою джазового мистецтва. В джазі часто використовуються різні елементи, які поєднуються разом для створення унікального звучання. Це може включати в себе елементи блюзу, року, фанку, латиноамериканської музики та інших жанрів, а також включає в себе елементи імпровізації, комплексні гармонії, ритмічні варіації та мелодійні інновації. Це дозволяє музикантам виразно виражати свою творчу індивідуальність та створювати унікальні музичні витвори.

Головними прийомами поєднання різних елементів у джазовій музиці є:

1. Аранжування: вибір інструментів та звуків, які відповідають кожному з жанрів, що поєднуються в пісні. Наприклад, використання саксофону для джазових елементів або гітари для ритм-енд-блюзових пасажів.

2. Вокал: використання різних технік співу, які характерні для різних жанрів – від емоційного соулу до легкості джазового вокалу.

3. Ритміка: зміна темпу, ритмів та перкусійних елементів для підкреслення різних стилів у композиції.

Розглянемо з вами перший прийом – аранжування. Аранжування – це процес організації музичного матеріалу для його виконання або запису. Це включає в себе розміщення музичних елементів (наприклад, мелодії, гармонії, ритму, темпу, динаміки) таким чином, щоб створити звукову композицію. Аранжування може також включати створення або вибір аранжувальних партій для різних інструментів або голосів, які доповнюють основну музичну ідею. Його мета полягає у створенні конкретного

звучання або настрою. Використання різних інструментів, характерних для різних стилів (наприклад, класичні струнні і барабани з року, саксофон з блюзу), щоб створити унікальний звук.

Другий метод – за допомогою вокалу. Використання різних технік співу, таких як бігли, скати, гроулінг, фальцету, для відтворення різних стилів і емоцій. Зміна гучності, темпу, тону і емоційного забарвлення для створення різних настроїв і стилів.

Та останній метод, який ми розглянемо – ритміка. Використання різних темпів, ритмів і метрів – це потужний спосіб створити різностильову композицію в джазі. В одній композиції можна використовувати різні ритмічні шаблони, характерні для різних стилів, такі як свінг, босса-нова, фанк, латиноамериканські ритми і так далі. Переходи між цими ритмами можуть додати динаміки і різноманітності. Експерименти з метром і тактовою сигнатурою: досить часто композитори змінюють метр або тактову сигнатуру протягом композиції. Наприклад, перехід від стандартного 4/4 до 7/8 або 5/4 може створити цікаву атмосферу. Зміна темпу: використовуються темпові зміни, щоб створити контраст між частинами композиції. Наприклад, швидкісний вступ може переходити до повільнішої частини або навпаки.

Чудовим прикладом використання різних стилів є композиція "Out of the Blue", яка виконується співачкою Maysa, що відома своїм унікальним голосом та здатністю змішувати різні музичні стилі. У цій композиції вона поєднує елементи сучасного джазу, R&B та соулу. Аранжування має багатопшарову структуру, де інструментальні частини взаємодіють із вокалом Maysa, створюючи гармонійну і цільну звукову картину. Її вокальна експресія та техніка привертають увагу слухача, додаючи емоційного вибуху до пісні. В цілому, "Out of the Blue" – це відмінний приклад того, як різні стилі можуть об'єднатися в одній композиції, створюючи щось нове та захоплююче для слухачів.

Поєднання різностильових елементів в джазовій композиції дозволяє створити унікальний звуковий пейзаж, збагачуючи музичний досвід слухача. Використання різних стилів може створювати цікаві контрасти і додавати глибини музичному виконанню. Такий підхід дозволяє джазовим музикантам виражати свою індивідуальність і творчість, створюючи щось нове і неповторне.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ПРОЯВУ КРИЗИ ЧВЕРТІ ЖИТТЯ

Пасхін Г. І.

*аспірант кафедри педагогіки та психології,
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Жигалкіна Н. В.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри педагогіки та психології
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Криза «чвертї життя» стає все більш поширеною серед молодих людей. Перехід від дитинства до дорослого життя є складним завданням для багатьох, тому ретельний аналіз літератури може допомогти виявити фактори, що впливають на цю кризу. Систематичні огляди літератури сприяють поширенню знань та надають базу для майбутніх досліджень. Розглядаючи ці фактори, ми можемо отримати краще розуміння того, як молоді люди реагують у повсякденних ситуаціях та які соціальні і психологічні потреби вони мають для підтримки свого психічного здоров'я.

Дослідження кризи особистості були проведені такими вченими, як Е. Еріксон, Т. М. Титаренко, П. П. Горностай, Л. Ф. Бурлачук, О. О. Байер, О. А. Будницька, В. В. Доценко, В. Ф. Моргун, Є. О. Варбан та інші. Особливі аспекти кризи чвертї життя розглядалися також в роботах вчених, таких як О. Робінсон, К. Хасслер, Н. П. Кузнецова, А. В. Скиданенко, Т. І. Бессонова, Д. В. Столбова, В. В. Пономарьов та інші [1–5].

Криза розглядається як складна фаза переходу від одного вікового етапу до іншого, яка виникає через бажання особистості впоратися з новим соціальним статусом [3, с. 44]. У кожній віковій кризі є свій власний унікальний комплекс симптомів, який відображає глибину внутрішніх переживань. Під певними негативними симптомами ховається позитивний зміст, що полягає в переході до більш високого рівня розвитку [3, с. 33].

Початок дорослого життя – це особливий «проміжний» період, який спостерігається приблизно у віці від 18 до 25 років [1–5]. У цей час молода людина юридично стає дорослою, але залишається відкритою для

досліджень, нових знань та відносно вільною від серйозних зобов'язань. Люди у віці 26 років є найбільш вразливими для початку та переживання кризи «чверті життя», причому 70% людей віком від 25 до 33 років повідомили, що пройшли через неї [5, с. 168].

Криза «чверті життя» зазвичай проявляється у віці між 20 та 35 роками, триваючи приблизно два роки [3, с. 449]. На причину появи зазвичай впливає невизначеність у виборі кар'єри, любовних стосунків і життєвих досягнень, плутанина ідентичності. Її мета полягає в переоцінці життєвого курсу, відновленні внутрішньої гармонії, особистісному розвитку та пошуку нових цілей та ролей. Цей період супроводжується постановкою питань про місце у світі, про досягнення у професійній та особистій сферах, а також аналізом власних цінностей та пріоритетів. Відмічається, що жінки більше стурбовані романтичними стосунками, які можуть призвести до шлюбу, тоді як чоловіки частіше переживають кризу четвертої половини життя через кризи, пов'язані з роботою [2, 4].

Протиріччям, яке виникає в ході кризи «чверті життя», полягає у вирішенні протистояння між пошуком особистої ідентичності та відчуттям втрати, між бажанням досягти самореалізації та почуттям невизначеності стосовно майбутнього. Відбувається відкидання хибних уявлень про власне «Я», які були вбудовані батьками та найближчим оточенням, маючи значний вплив протягом усього життя [2, с. 451]. Нові навички, хоч і формуються, але ще не вкоренилися, що робить особистість вразливою і призводить до розпаду інфантильного світогляду і сприйняття світу [1, с. 108].

Існує два типи даної кризи: 1) неконтрольована, коли молоді люди відчувають, що незалежно від своїх зусиль не зможуть вписатися у стандарти дорослого суспільства; 2) контрольована, коли молоді люди відчувають, що опиняються на шляху, яким не хочуть йти, і змушені приймати важливі рішення про свою майбутню діяльність [5, с. 177].

Когнітивні прояви кризи простежуються у зниженій концентрації, важкості у прийнятті рішень, неясності кар'єрного шляху, переоцінці минулого та невпевненості у майбутньому, неусвідомленому перебільшенні свого віку [2, 3, 4].

Поведінкові прояви кризи виявляються у частих спогадах про попередні етапи розвитку, раптових незвичайних бажаннях, тенденції до ізоляції та усамітнення або бажанням веселоців та розваг, як форми заперечення та ескапізму [1, 3, 4].

Емоційні прояви кризи «чверті життя» відображаються у тривожності за майбутнє, розчаруванні через нереалізовані очікування, почутті самотності та депресії, екзистенційному вакуумі, занепокоєнні забезпеченням матеріальними ресурсами, сумнівами у здійснених виборах, страхом невдач і бажанням щось змінити [3, с. 450]. Екстремальні емоційні

коливання, такі як неймовірна радість або меланхолія, також можуть залежати від кризи. Жінки частіше, ніж чоловіки, мають кризу «чверті життя», оскільки вони більш емоційні [3, с. 303].

Процес протікання кризи можна розділити на чотири фази: 1) період активного пошуку своєї соціальної ролі; 2) період проходження через серію невдач у досягненні поставленої ролі, зіткнення з несподіваними бар'єрами, усвідомлення того, що попередні очікування стосовно дорослого життя можуть не відповідати реальності; 3) період паузи, коли людина розмірковує про свою ситуацію і шукає нові шляхи та альтернативи; 4) етап, коли реалізується нова стратегія для досягнення цілі, який завершується успішним просуванням уперед до стабільної ролі [5, с. 168].

Людам, які переживають динаміку кризи «чверті життя», потрібно витратити деякий час, щоб розглянути свій поточний перехідний стан. Акт інтроспекції може допомогти людям, які переживають кризу «чверті життя», позбутися неприємних почуттів і побудувати нову основу для своєї дорослої ідентичності [2, с. 455]. Рефлексія може допомогти людям подолати кризи «чверті життя», оскільки містить ідеї, які відображають високий рівень цікавості, і запитання, які, як було показано, присутні в таких епізодах. [1, с. 108]. Коли людина переживає кризу «чверті життя», процес роздумів може допомогти почуватися щасливішим. Оптимістичні елементи можуть сприяти радісним почуттям у тих, хто переживає її.

Якщо кризу «чверті життя» не подолати успішно, може виникнути цілий спектр наслідків. Психологічні проблеми, такі як стрес, депресія або тривога, можлива втрата ініціативи або незадоволеність життям. Крім того, криза може вплинути на взаємини у сім'ї та можливість розвитку у кар'єрі. Стрес може негативно позначитися на фізичному стані, спричиняючи проблеми зі сном, апетитом та імунітетом [2, 3]. Це підкреслює важливість підтримки родини, друзів та спеціалістів під час цього періоду життя.

Таким чином, криза «чверті життя» представляє собою – психологічний процес переосмислення особистості, що виникає при переході до самостійного життя. Прояви кризи представляють собою: емоційні, когнітивні та поведінкові реакції. Процес кризи складається з чотирьох фаз: активний пошук соціальної ролі, зіткнення з невдачами, період роздумів та пошуку альтернатив та етап впровадження нової стратегії для досягнення стабільності. Рефлексія та акт інтроспекції є важливими інструментами для подолання кризи «чверті життя», сприяючи позбавленню від неприємних почуттів і формуванню нової основи для дорослої ідентичності, оскільки вони містять ідеї, які відображають високий рівень цікавості, та запитання, які допомагають у пройденні цього етапу, сприяючи радісним почуттям та більшому щастю. Неподолана криза може спричинити психологічним труднощам, впливати на сімейні відносини та

кар'єрні можливості, а також негативно вплинути на фізичне здоров'я, що підкреслює важливість підтримки оточуючих та професійної допомоги.

Література:

1. Іванашко О. Функціональні межі інфантильності в ситуації життєвої кризи. *Психологічні перспективи*. 2020. Вип. 36. С. 100–112.
2. Миколенко Н. В., Благодар В. О., Курило А. Є. Феномен кризи чверті життя та засоби її подолання. *Наукові перспективи*. 2022. № 12(30). С. 444–460. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43706/>
3. Поліщук В. Вікові кризи в підлітковому і юнацькому віці: базові симптомокомплекси : монографія. Суми : Університетська книга, 2019. 478 с.
4. Титаренко Т. М. Випробування кризою. Одісея подолання : навч. посібник для закладів вищої освіти. 3-ге вид., доповнене. Київ : Каравела, 2021. 248 с.
5. Robinson O. C. A longitudinal mixed-methods case study of quarter-life crisis during the post -university transition: Locked-out and locked-in forms in combination. *Emerging Adulthood*. 2019. № 7(3). С. 167–179. DOI: <https://doi.org/10.1177/2167696818764144>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-88>

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ І ЕФЕКТИВНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Ратько Л. А.

*здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
за спеціальністю 014 – Середня освіта
Міжнародний гуманітарний університет
Науковий керівник: Григор'єва Т. І.
кандидат технічних наук, доцент,
завідувачка кафедри інформаційних технологій
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

У сучасному світі, де освіта визнається одним з ключових факторів, що забезпечує розвиток суспільства та подальшу успішну реалізацію отриманих знань здобувачів освіти, оптимізація кількісного складу учасників освітнього процесу, у закладах освіти, має надважливе значення.

Це зумовлене необхідністю суспільства відповідати викликам сучасності у контексті змін демографічних тенденцій, технологічного прогресу, динамічних змін щодо потреб ринку праці та інших соціально-економічних факторів.

У результаті опрацювання основних напрямків реформи освіти [1], було встановлено основні аспекти оптимізації кількісного складу учасників освітнього процесу та шляхи досягнення в ньому ефективності.

Першим кроком у процесі оптимізації кількісного складу є ретельний аналіз демографічних тенденцій, з огляду на статистичні дані ситуаційних змін кількості учасників освітнього процесу, у закладах загальної середньої та дошкільної освіти комунальної власності територіальної громади м.Одеса. Для цього, зокрема, інкорпоровано вивчення розподілу населення за віком, тенденції зміни кількості дітей шкільного та дошкільного віку, міграційні процеси та інші конститутивні фактори. На основі цього аналізу можна зробити прогнози щодо майбутнього попиту на освітні послуги та адаптувати кількісний склад учасників освітнього процесу у відповідності до цих тенденцій.

Крім того, необхідно також враховувати регіональні особливості та контекст, в якому діють заклади освіти. Рівень розвитку регіону, наявність інфраструктури, доступність освітніх послуг, економічні та соціокультурні фактори – все це має вплив на потреби та можливості оптимізації кількісного складу учасників освітнього процесу.

Важливим аспектом оптимізації є ефективне управління ресурсами, до складу якого входить раціональне використання людських, фінансових та матеріальних ресурсів та розподіл їх у відповідності до потреб та можливостей кожного закладу освіти.

Оптимізація кількісного складу учасників освітнього процесу також передбачає використання інноваційних підходів та технологій навчання [2], основними компонентами яких можуть бути: впровадження онлайн-навчання; використання інтерактивних навчальних матеріалів; розробка індивідуалізованих програм навчання та інших сучасних методів, які дозволяють оптимізувати процес навчання та забезпечити якісну освіту зважаючи на ресурсне забезпечення.

В роботі запропоновані конкретні кроки покращення якості і ефективності освітнього процесу, зокрема:

1. Аналіз демографічних тенденцій. Розгляд цих факторів допомагає здійснити, зокрема, прогнозування майбутнього попиту на освітні послуги та адаптувати кількісний склад учасників освітнього процесу у відповідності до цих тенденцій.

2. Реорганізація закладів освіти. Об'єднання закладів освіти або закриття деяких з них з метою оптимізації витрат та підвищення їх ефективності.

3. Використання інноваційних технологій навчання. Впровадження онлайн-навчання, дистанційних методів навчання та інших інноваційних підходів дозволяє забезпечити доступ до освіти більшому числу учнів за меншими витратами.

4. Аналіз потреб закладів освіти у кадровому забезпеченні. Це допомагає передбачити потребу в педагогічних працівниках та технічному персоналі у перспективі на майбутнє.

Таким чином, оптимізація кількісного складу учасників освітнього процесу є складним та багатогранним завданням, яке вимагає комплексного підходу та врахування різноманітних факторів.

Висновки:

1. Запропоновано застосування аналітичних методів, інноваційних підходів та ефективного управління ресурсами, що дозволить досягти ефективності та якості в освітньому процесі, забезпечивши оптимальні умови для розвитку кожного його здобувача.

2. Підтримка та розвиток альтернативних форм навчання, зокрема: програм дистанційної освіти, індивідуалізованих програм навчання та інших сучасних методів сприяє оптимізації навчального процесу.

Література:

1. Освітній омбудсмен України. URL:<https://eo.gov.ua/reorhanizatsiia-osvitnoi-merezhi-v-umovakh-voiennoho-stanu/2023/05/31/>

2. Завербний А. С., Хома Т. В., Роль цифровізації, фінтеху, ІТ-інструментів у гармонійному розвитку економіки України. *Сучасні тенденції розвитку фінансових та інноваційно-інвестиційних процесів в Україні* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції 2–3 березня 2023 року : збірник наукових праць [Електронний ресурс]. Вінниця : ВНТУ, 2023. С. 359–362.

НАВЧАЛЬНІ ОНЛАЙН ПЛАТФОРМИ ЯК ОДНА З СКЛАДОВИХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Русалкіна Л. Г.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри філософії, біоетики та іноземних мов
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Класичний формат освітнього процесу зводиться до двох базових складових – аудиторних занять та виконання домашнього завдання. При цьому аудиторний час використовувався для пояснення нового матеріалу, а домашня робота – для його закріплення та виконання численних завдань.

Ця двочастинна структура визначала також діапазон професійної ролі викладача, який традиційно діяв у просторі між двома полюсами, які можна умовно позначити як «начитування матеріалу» та «перевірка знань», спосіб організації навчального матеріалу – підручник та робочий зошит.

Сьогодні обидві складові освітнього процесу значною мірою змішані, оскільки пояснення матеріалу викладач може записати на відео, викладені, наприклад, на власній платформі або публічному сервері. Крім того, численні цифрові алгоритми дозволяють студентам отримувати негайний зворотний зв'язок у вигляді автоматичної перевірки виконаних завдань, а месенджери дають змогу залишати голосові повідомлення в асинхронному форматі. Студент більше не повинен підлаштовуватися під темп пояснення матеріалу, вибраний викладачем, а викладач, відповідно, може не витратити час на рутинні перевірки і використовувати його для більш творчих та фундаментальних видів роботи.

Така різноманітність і доступність можливостей роблять процес навчання більш гнучким, адаптивним та індивідуально зорієнтованим. Однак формування нового типу взаємодії між викладачем та студентом, безумовно, вимагає від обох нового структурування процесу та розподілу часу як усередині контактних, діалогових форм спілкування, а також у випадку з асинхронними підходами.

Одними з важливих питань у цьому контексті вважаємо те, якими саме ресурсами доцільно користуватися, у яких пропорціях та для яких видів роботи. Щоб це зрозуміти, розглянемо регулярну структуру викладання іноземної мови більш детально.

Протягом усіх попередніх років одним із завдань викладача іноземних мов було аудиторне пояснення граматичного матеріалу. Однак, що стосується іноземних мов, таких пояснень зазвичай буває безліч, оскільки первинне пояснення мовної теорії – це один бік освітнього процесу, а спроба інтегрувати це знання у живу мову, де кожен граматичний аспект повинен взаємодіяти з іншими всередині складного, багаторівневого контексту – інший.

Отже, не є вкрай необхідним витрачати аудиторний час на первинне пояснення граматичного матеріалу. Логічніше один раз записати його на відео, супроводивши гарною інфографікою, малюнками та прикладами та винести за межі роботи в аудиторії.

Можна також взагалі відмовитися від власного пояснення та використовувати численні відео колег, серед яких є якісні відео, записані як українськими викладачами, так і носіями мови. В цьому випадку студент завжди має можливість повернутися до пояснення у чітко проілюстрованих матеріалах. Крім того, студентам різного рівня можна рекомендувати відео різного ступеня складності та поступовості у викладанні матеріалу. На занятті, в свою чергу, є сенс звертатися до вивченого матеріалу в вигляді діалогів, оповідань, усних перекладів, роботи в парі тощо.

Щодо лексичного боку навчання іноземної мови, існують численні суперечки стосовно того, як правильно працювати з лексикою. Це призвело до двох полярно-протилежних тенденцій: з одного боку, існує думка, що слова взагалі не потрібно вчити «спеціально», досить просто щось читати, слухати та дивитися, та повноцінний словниковий запас сформується мимовільно. З іншого боку, серед Інтернет-ресурсів з іноземних мов мало не найпопулярнішими є сайти та програми-тренажери, на яких практикується механістичний підхід до лексики, за яким слова заучуються поза їхнім зв'язком з темою, контекстом, розмовним середовищем і комунікативним завданням.

На наш погляд, жоден із вказаних підходів не може бути ефективним сам по собі, оскільки, з одного боку, сформувати збалансований словниковий запас «природним шляхом» можна тільки якщо студент не тільки живе, але й навчається в мовному середовищі досить тривалий час, а з іншого – будь-який механістичний підхід може застосовуватися лише на доволі обмеженому проміжку занять, у зв'язку з конкретним завданням і не має універсального значення.

Роботу з лексикою варто розділити на кілька етапів, де простіші справи на первинне освоєння теми виконуються самостійно, використанням у тому числі вбудованих у платформи алгоритмів повторів і тестів, що генеруються як у письмовій, так і в аудіо формі, а всі творчі, комунікативні завдання – у процесі усної, аудиторної інтеракції.

Перейдемо до роботи з текстом. У випадку з цим видом роботи все навпаки. Якісна робота з текстом передбачає багаторівневий аналіз, у тому числі граматичних, лексичних, стилістичних особливості тексту, його синтаксису, авторської думки тощо. Крім того, базуючись на інформацію з тексту викладач може скласти низку вправ, розрахованих на особисту взаємодію студентів. Таким чином, ця частина роботи потребуватиме значну частину аудиторного часу.

Щодо аудіювання, зазначимо, що наразі наявні в мережі Інтернет різні відтінки мовлення носіїв мови, можна користуватися нескінченним об'ємом оригінальних відео будь-якого формату, від навчальних до художніх фільмів, аналізувати тонкощі мови, що вивчається.

В цьому випадку все залежить від власних інтересів викладача та студентів. Зокрема, аудіювання, як і текст є своєрідним фундаментом для цілої серії усних завдань, обговорення, аналізу, діалогів, доречних для аудиторної роботи.

Отже, заняття з іноземної мови в аудиторії на сучасному етапі можуть бути повною мірою зосереджені на інтеграції отриманих студентами знань у конкретні навички усного та писемного мовлення, розуміння письмового та аудіо-тексту та моделювання різноманітних комунікативних ситуацій.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-90>

THE IMPORTANCE OF SOCIO-EMOTIONAL LEARNING IN MODERN EDUCATION

Slodynytska Yu. R.

*Teacher at the department of Ukrainian and foreign languages
Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyj
Lviv, Ukraine*

In recent years, the landscape of education has undergone a significant transformation, placing a greater emphasis on holistic student development beyond traditional academic achievements. One crucial aspect that has gained widespread recognition is Socio-Emotional Learning (SEL). SEL refers to the process through which individuals acquire and apply the knowledge, attitudes, and skills necessary to understand and manage emotions, set and achieve positive goals, feel and show empathy for others, establish and maintain positive relationships, and make responsible decisions. This paradigm shift towards prioritizing socio-emotional competencies alongside academic

excellence reflects a growing understanding of the interconnectedness between emotional well-being and overall success in life. [1] To grasp the significance of socio-emotional learning (SEL) in modern education, it is crucial to delve into what SEL entails and why it is gaining prominence in educational discourse. This chapter will provide a comprehensive understanding of SEL, its core components, and the rationale behind its integration into educational frameworks.

What is Socio-Emotional Learning?

Socio-emotional learning (SEL) refers to the process through which individuals acquire and apply the knowledge, attitudes, and skills necessary to understand and manage emotions, establish and maintain positive relationships, show empathy for others, make responsible decisions, and set and achieve positive goals. At its core, SEL emphasizes the development of key interpersonal and intrapersonal competencies that are essential for personal well-being and success in various life domains [2, c. 405].

The Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL), a leading organization in the field, identifies five core competencies of SEL:

1. **Self-Awareness:** The ability to recognize one's emotions and understand their impact on behavior, thoughts, and performance.

2. **Self-Management:** The capacity to regulate emotions, thoughts, and behaviors effectively in different situations, including managing stress and impulses.

3. **Social Awareness:** The capability to empathize with others' emotions, perspectives, and situations, fostering respect for diversity and promoting social sensitivity.

4. **Relationship Skills:** The proficiency in establishing and maintaining healthy and rewarding relationships, including effective communication, cooperation, and conflict resolution.

5. **Responsible Decision-Making:** The skill to make constructive choices about personal behavior and social interactions based on ethical standards, safety concerns, and the consideration of consequences.

These competencies collectively enable individuals to navigate social interactions, cope with challenges, and make informed decisions that contribute to personal and collective well-being [3, c. 467].

Why is Socio-Emotional Learning Important in Education?

The integration of SEL into education is driven by several compelling reasons:

1. **Whole Child Development:** SEL recognizes that academic success is intertwined with emotional and social development. By prioritizing SEL, educators acknowledge the importance of nurturing the whole child, supporting not only cognitive growth but also emotional resilience and interpersonal skills.

2. Enhanced Learning and Academic Achievement: Research indicates that SEL fosters a positive learning environment conducive to improved academic performance. Students with strong SEL skills demonstrate better focus, motivation, and engagement, leading to enhanced learning outcomes [1].

3. Promotion of Positive Behavior and Mental Health: SEL equips students with tools to manage stress, build resilience, and cultivate positive relationships. These skills contribute to reduced behavioral problems, lower rates of bullying, and improved mental health outcomes among students.

4. Preparation for Future Success: In an increasingly complex and interconnected world, success goes beyond academic qualifications. SEL empowers students with crucial life skills such as communication, teamwork, and adaptability, preparing them for diverse personal, professional, and societal challenges.

By integrating SEL practices into educational settings, schools can create nurturing environments that support holistic student development and empower individuals to thrive in all facets of life.

1. Improved Academic Performance

One of the primary benefits of SEL is its correlation with enhanced academic achievement. Students who develop strong socio-emotional competencies demonstrate improved focus, self-regulation, and interpersonal skills, leading to better classroom participation and academic success. By fostering a supportive and emotionally intelligent learning environment, SEL equips students with the tools they need to excel academically [4, c. 5].

2. Enhanced Social and Emotional Skills

SEL promotes the development of crucial social and emotional skills that are essential for success in school and beyond. Through SEL activities and programs, students learn to identify and manage their emotions, communicate effectively, collaborate with peers, and navigate interpersonal relationships. These skills contribute to healthier social dynamics, reduced conflict, and increased empathy among students [2, c. 410].

3. Improved Behavior and Classroom Climate

Implementing SEL practices has been shown to positively impact student behavior and overall classroom climate. Students with strong SEL skills exhibit fewer disruptive behaviors, such as aggression and defiance, and are more likely to engage in prosocial behaviors. This creates a more inclusive and respectful learning environment where students feel safe, valued, and motivated to participate actively in their education.

4. Enhanced Emotional Well-being and Resilience

SEL equips students with essential tools to manage stress, cope with challenges, and build resilience. By fostering emotional awareness and self-regulation, SEL helps students navigate the ups and downs of academic and

personal life more effectively. This, in turn, contributes to improved mental health outcomes and a greater sense of well-being among students.

Socio-Emotional Learning (SEL) has emerged as a transformative force in modern education, revolutionizing traditional paradigms by placing a strong emphasis on holistic student development and well-being. Through the intentional integration of SEL practices into educational curricula, schools have the opportunity to nurture essential life skills and cultivate environments that support the flourishing of every individual.

Bibliography:

1. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL). What is SEL? Retrieved from <https://casel.org/what-is-sel/>
2. Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B..The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*. 2011. № 82(1). С. 405–432.
3. Greenberg, M. T., Weissberg, R. P., O'Brien, M. U., Zins, J. E., Fredericks, L., Resnik, H., & Elias, M. J.. Enhancing school-based prevention and youth development through coordinated social, emotional, and academic learning. *American Psychologist*. 2003. № 58(6–7). С. 466–474.
4. Jones, S. M., & Bouffard, S. M.. Social and emotional learning in schools: From programs to strategies. *Social Policy Report*. 2012. № 26(4). С. 1–33.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-91>

ЗАТВЕРДЖЕННЯ ДЕТЕКТИВУ ЯК НЕЗАЛЕЖНОГО ЖАНРУ

Тасмасис О. О.

асистент кафедри «Філологія»

Одеський національний морський університет

м. Одеса, Україна

Літературні жанри, будучи необхідними складовими літератури, зазнають змін та переоцінки. Яскравий приклад тому – історія розвитку детективного жанру.

Епоха затвердження детективу як цілісного та незалежного жанру – це епоха романтизму, якій передував просвітницький реалізм з усіма його

тенденціями розвитку та просвітлення особистості, на фоні яких і зародився детектив.

Інтерес вчених до читання детективної літератури пояснюється подібністю методів та прийомів, що застосовуються в детективі та науці. Б. Брехт вважає : «Схема детективного роману нагадує метод роботи фізиків: спершу записуються визначні факти, висуваються робочі гіпотези, які могли б відповідати фактам. Додавання нових фактів та відкидання відомих фактів змушує шукати нову робочу гіпотезу, потім проводиться перевірка робочої гіпотези: експеримент. Якщо вона вірна, вбивця в результаті вжитих заходів має десь з'явитися» [3].

Історія детективу як жанру починається тоді, коли в англосаксонських країнах сформувалася дійова система дотримання суспільного порядку. В Англії це сталося на початку XIX ст., а вже в середині цього століття вийшли в світ перші класичні зразки [4].

Зрозуміло, колишні жанри для масової літератури не годилися, і вона досить швидко сформувала нову систему, в основу якої ліг вельми пластичний і такий, що накопичив немало різноманітного досвіду жанр роману.

В кінці XIX, першій третині XX століть остаточно оформлюються детектив і поліцейський роман, фангастика і дамський («рожевий») роман.

Детектив – чи не єдиний жанр, який має визначений день народження. Він народився разом з публікацією оповідання «Вбивство на вулиці Морг» Едгара Алана По, яке вийшло у часописі *Graham's Magazine* (Філадельфія, США) 20 квітня 1841 року.

Модель детективного жанру, яку запропонував Е. По, включає наступні елементи: злочин, показання свідків, логіка міркувань слідчого, встановлення особистості злочинця. Умовиводи слідчого є центральним елементом, від їхньої дотепності залежить художня цінність детективу. Злочинець є «замаскованим» так, що підозра на нього падає в останню чергу, тому фінал оповідання завжди є неочікуваним.

Детективний жанр від часів Е.А. По пройшов довгий шлях розвитку. Історики підкреслюють, що це унікальна літературна форма. Протягом всієї історії свого становлення жанр детективу викликав велику кількість питань та суперечок серед літературознавців. Зокрема, неоднозначним залишається питання про місце, яке займає детектив у літературі та культурі в цілому. Літературознавці вважають, що в культурі детектив займає своє власне місце і ніщо інше не має ніяких шансів його замінити. Іншими словами, детектив являється повноправним та повноважним у світовому процесі [2].

Наступний етап розвитку детективу пов'язаний з Великобританією. Чарльза Діккенса вважають першим, хто написав детективний роман. Його цікавила робота поліцейських, і в романі «Холодний дім» письменник

створив постать свого головного героя, інспектора Бакета, якого вважають першим британським детективним персонажем у літературі.

Наприкінці XIX століття детектив поступово набуває все більшої та більшої популярності, в основному завдяки Артуру Конан Дойлу, який винайшов персонажа Шерлока Холмса, головного героя одного з найкращих детективів за усі часи [6].

Завдяки тенденції популярності детективного жанру, стало можливим створення різноманітних напрямків, створено тисячі творів, які поєднані схожими характерними особливостями.

Яніна Маркулан зауважила: «...Один жанр відрізняється від іншого не тільки групою певних структурних, тематичних, функціональних, просторово-часових ознак, але і характером їх історичних, соціальних, культурно-естетичних зв'язків, особливостями їх генезису і еволюції» [3].

Що стосується, сюжету і композиції творів детективного жанру, то варто підкреслити, що, як правило, детектив будується за усталеною сюжетною схемою: експозиція – знайомство з основними персонажами; зав'язка – надходження інформації про злочин чи таємницю, пов'язану з ним; розвиток дії – процес розгадування таємниці (огляд місця злочину, опитування свідків, збирання фактів, переслідування злочинців тощо, але головне – логічні умовиводи слідчого); розв'язка – слідчий знаходить рішення загадки, інші дивуються його висновкам, тому згодом він повідомляє про кроки розслідування друзям чи супутникам.

Традиційними композиційними елементами детективу є:

1. На перший погляд ідеальний злочин;
2. Неправомірно обвинувачений підозрюваний, на якого вказують непрямі докази;
3. Бездарність недоумкуватої поліції;
4. Більша спостережливість і вищий розум детектива;
5. Приголомшлива та несподівана розв'язка, у якій детектив розкриває, як було встановлено особу злочинця.

В багатьох детективних творах, паралельно з раціональністю і логікою, присутній елемент таємниці з минулого, чогось ірраціонального, страшного, того, що відсилає до часів, що передували Просвітництву. Ці «жахи» не вкладаються в логіку роздумів, проте відіграють важливу роль у створеному просторі і часі твору.

Сьогодні літературознавчі студії детективного жанру є досить актуальними. Це можна пояснити великою популярністю детективів і зміною вже усталених поглядів на літературний процес. Історія виникнення детективного жанру, його еволюція та особливості розвитку подають цікавий матеріал для осмислення проблеми співвіднесення жанру з певною художньою системою [5].

Завдяки популярності детективного жанру загалом стало можливим створення різноманітних додаткових напрямків, які поєднані схожими жанровими особливостями. Проте згодом відбувається розмивання жанрових кордонів, коли на перший план починають виходити інші елементи чи герої детективу: жертва, злочинець, злочинний світ, поліцейська робота. Відбувається перетин з іншими жанрами: додавання елементів містики, фантастики, готики, що породжує різновиди детективу.

Література:

1. Брехт Б. Про літературу : збірник: переклад з німецької / Б. Брехт, Є. Кацевий ; вступ. ст. Є. Книпович. 2-ге видання, доповнене. М. : Художня література, 1988. 524 с.
2. Детектив. *Літературознавча енциклопедія* : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1: А–Л. С. 271.
3. Маркулан Я. Детектив. Що це таке? Морфологія жанру / Яніна Маркулан. *Зарубіжний кінодетектив*. Л. : 1975. С. 6–50.
4. Некряч Т. Є., Чала Ю. П. Н 48 Вікторіанська доба в українському художньому перекладі : монографія. К. : Кондор-Видавництво, 2013. 194 с.
5. Приходько І. Дослідження поняття «образ» у гуманітарній парадигмі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика* : збірник наукових праць / ред. В. П. Олексенко. Херсон : Вид-во ХДУ, 2016. Вип. 25. С. 135–139.
6. Харлан Д. Розвиток жанру ретро-детективу в сучасній європейській літературі. URL: www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Apiif/2009_4/harlan.pdf

УТОПІЧНИЙ ІДЕАЛІЗМ У ТЕКСТАХ ДЖОНА ЛЕННОНА ЯК РУШІЙНА СИЛА ДЛЯ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОСУВАННЯ ГАРМОНІЇ В СУСПІЛЬСТВІ

Хальборська М. С.

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського рівня)

за спеціальністю 025 – Аудіовізуальне мистецтво

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Архіпова Н. Є.

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри всесвітньої історії

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Джон Леннон був не лише відомим музикантом та талановитим композитором, але й активістом, який віддавав значну частину свого життя боротьбі за мир та гармонію в суспільстві.

У піснях Джона Леннона зазвичай можна знайти відтінки утопічного ідеалізму, який відображається у його бажанні змінити світ на краще і створити ідеальне суспільство. Ось деякі приклади, які можна знайти у його піснях:

У рядках пісні "Imagine" (у перекладі з англійської «Уявіть собі»):

– " Уявіть, що немає країн, це не важко зробити, немає за що вбивати чи помирати, а також немає релігії " – Леннон малює картину ідеального світу без національних кордонів, війн та релігійних конфліктів. Він пропонує уявити світ, де люди живуть в гармонії та мирі.

– "Give Peace a Chance" (у перекладі з англійської «Дайте миру шанс»)

– "Усі говорять про революцію, еволюцію, бичування, регулювання, інтеграцію, медитації, ООН, вітання" – у цих рядках Леннон закликає до миру та співжиття, наголошуючи на необхідності об'єднання людей навколо спільної мети – миру та гармонії.

Також, у пісні "Power to the People" (у перекладі з англійської Влада народу») – Леннон виступає за права людини та соціальну справедливість, закликаючи до об'єднання і дії для досягнення рівності та справедливості.

Ці пісні не лише висловлюють бажання Леннона побудувати кращий світ, але й малюють картину ідеального суспільства, де кожна людина має право на мир, свободу та гідність. Утопічний ідеалізм у цих піснях втілено через промовляння захоплюючих ідеалів та бажання покращити світ для всіх.

Утопічний ідеалізм Джона Леннона, відображений у його піснях, можна розглядати як рушійну силу для миротворчої діяльності через кілька ключових аспектів.

1. Покликання до уявлення миру та гармонії: У багатьох піснях Леннона, він закликає слухачів до уявлення ідеального світу, де немає війн та конфліктів. Він закликає до спільного життя в мирі та щасті, де люди разом у гармонії.

2. Активне протистояння насильству та воєнам: Леннон завжди був активним прихильником мирного вирішення конфліктів та виступав проти насильства та воєн. У піснях, як "Дайте шанс миру" або "Щасливого Різдва (війна закінчилася)", він закликає до мирного вирішення конфліктів та спільної дії для досягнення миру. Він показує, що мир можливий лише за умови об'єднання та співпраці.

3. Вплив на громадську думку: Пісні Леннона стали символами мирного протесту та надії на краще майбутнє. Він активно виступав за права людини, боровся з расизмом та соціальними нерівностями через свою музику. Пісні, як "Уявіть собі" чи "Влада народу", виражали його бажання побачити справедливе та рівноправне суспільство. Його тексти вражають серця слухачів і надихають їх на дії для змін у суспільстві. Він використовував свою музику як засіб для поширення ідеї миру та гармонії.

4. Сприяння соціальним змінам: Джон Леннон активно виступав за права людини, соціальну справедливість та рівність. Він використовував свою популярність для просування та покликання людей до спільної дії. Його музика стимулювала громадську думку, спонукала до роздумів та побудови кращого майбутнього. Багато слухачів знаходили в його піснях силу і натхнення для змін у своєму житті та суспільстві.

Отже, утопічний ідеалізм Джона Леннона, виражений у його піснях, став справжньою рушійною силою для миротворчої діяльності. Він надихав людей на позитивні зміни, закликав до миру, протистояння насильству та воєнам, просував соціальну справедливість та надихав до дій для побудови кращого світу. Його музика стала не лише розважальною, але й педагогічною силою, яка спонукала до роздумів і дій для побудови кращого, більш гармонійного світу.

СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ГУМАНІЗМУ ЕПОХИ ВІДРОДЖЕННЯ

Чистякова М. А.

студентка 1 курсу факультету права та економіки

Міжнародний гуманітарний університет

Науковий керівник: Крижановська Т. О.

кандидат філософських наук,

*доцент кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних
дисциплін*

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Актуальність теми полягає в тому, що проблема гуманізму в сучасному світі постає так само гостро як і декілька століть тому. Суперечливість та неоднозначність вирішення цієї проблеми в сучасному гуманітарному знанні потребує, на нашу думку, глибокого аналізу та широкої дискусії як щодо історичних основ цього феномену, так і до сьогодення. Гуманізм епохи Відродження був складним феноменом, який мав як позитивні, так і негативні аспекти, і відображав різні суперечності і протиріччя того часу.

Почну з того, що саме поняття “гуманізм” означає розуміння людини як центральної постаті в світі, яка за своєю значимістю наближається до Бога-Творця. Гуманізм епохи Відродження підкреслює важливість гідного життя, освіти, культури та гуманних взаємин між людьми. В цю епоху народилися та творили такі видатні філософи та науковці, як Леонардо да Вінчі, Петрарка, Данте, Коперник, Бруно, Макіавеллі та багато інших. Вони відрізнялися двома основними рисами: широким спектром інтересів та спрямованістю на людину, що стала центром їхнього мислення [1].

Метою цієї роботи є дослідження суперечливого характеру феномену гуманізму епохи Відродження; будемо намагатись показати, що ідеали гуманізму часто протистояли реаліям суспільства, його системі цінностей та культурним нормам.

«Гуманізм (від лат. *humanus* – людський, людський) – явище культури епохи Відродження, що полягало в новому ставленні до феномену людини; культурна і соціально-політична орієнтація на вищу цінність людини, особистості» [2].

Ідеалом людини епохи Відродження є представник кола гуманістів, що вдало розбирається в усіх різнопланових видах наук, Богом наділений

здатністю вирішувати свою долю самостійно. Людина епохи Відродження не тільки відчуває себе частиною природи та створінням Божим, але вона вважає себе також творцем, який має владу над світом. У епоху Відродження людина розглядалася як творець, що наділяло її надзвичайною владою і важливістю. Можливість творення вважалася основною характеристикою людської діяльності, що призвело до формування особливого ставлення до митців як до святих особистостей. Мистецтво набуло надзвичайного значення, оскільки вважалось, що творча діяльність є найвищою формою людської активності. В епоху Відродження вірили, що людина може створювати новий світ і відчувати його красу, якою захоплювалися навіть релігійні діячі. Гуманізм цього періоду твердив, що людина не лише здатна творити світ, але є також творцем свого власного життя. «Немає нічого дивовижнішого, ніж людина» [3, с. 44], – це вислів одного з найвідоміших представників італійських гуманістів – Джованні Піко делла Мірандола, який міститься у його творі «Промова про людську гідність». Ця цитата, як найкраще передає основну ідею піднесення людини як найвищої цінності існуючого світу. Індивідуальність та унікальність – ось що творить справжню особистість. Кожна людина не є схожою на іншу – ми всі маємо різних характер, стиль життя, манеру вести бесіду, звички і, що найдивовижніше, різну зовнішність. Ми всі були створені дуже різними і всі маємо різних життєвий шлях, який ми самі собі творимо.

В той же час, гуманізм епохи Відродження був достатньо складним феноменом, і відображав різні суперечності і протиріччя того часу. Перше, що можна зазначити – це протиріччя між гуманізмом і релігією. Багато гуманістів епохи Відродження підтримували ідеї релігійного розвитку, але в той же час були критичними до деяких аспектів церковної влади. Вони прагнули зберегти релігійність, але часто висували ідеї, що суперечили традиційному трактуванню релігії.

Друга суперечність, яка виникає в результаті дослідження наукових робіт, присвячених цьому часу – суперечливість в підходах до рівності між усіма людьми. Гуманісти Відродження розвивали ідеї про гідне життя для всіх людей, але при цьому підтримували ідею обмежених прав вибору для неповноцінних, як вважали на той час, членів суспільства, таких як жінки та люди з низьким соціальним статусом. Це було пов'язано зі складними соціокультурними уявленнями того часу про роль і місце окремих груп у суспільстві. Жінки та люди з низьким соціальним статусом часто були виключені з політичного та громадського життя, що обмежувало їхні права та можливості. Це свідчить про протиріччя між ідеалами гуманізму та реальною практикою того часу, коли соціальні й статеві нерівності продовжувались і впливали на життя і можливості різних категорій людей. Виходячи з цього, класові та етнічні суперечності також мали своє місце

серед недосконалості гуманістичних поглядів того часу. Це відбувалося через те, що певні соціальні та етнічні групи вважалися менш важливими або навіть менш повноцінними в порівнянні з іншими. Наприклад, хоча ідея гідного життя та прав людини просувалась гуманістами, вона часто обмежувалася і стосувалась лише верхівки суспільства, тоді як нижні класи та робітничі шари мали значно менше прав та можливостей. Також етнічні меншини можуть бути виключені або піддані пригніченню через свій статус «інших» у суспільстві. Ці обмеження свідчать про те, що гуманізм епохи Відродження не був універсальним, але мав свої межі і обмеження, які відображали складні соціальні та культурні реалії того часу [4].

У підсумку можна сказати, що гуманізм у філософії Відродження спробував розкрити та розглянути універсальний образ людини як Титана, Творця, що є символом цього періоду, шляхом аналізу мистецтва, науки, релігії та соціальних учень. Але, гуманістичні погляди не були такими ідеальними, як це здається на перший погляд. Вони виражали деякі значні протиріччя. Суперечливість гуманізму полягала у тому, що він пропонував ідеали, які часто не відображали реальність та існуючі соціальні та культурні обмеження епохи Відродження.

Література:

1. Чура О. Специфіка гуманізму епохи Відродження. *Природничі та гуманітарні науки: актуальні питання* : матеріали V Всеукраїнської студентської науково – технічної конференції. С. 215. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/13845/2/VseukrStud_20121v2_Chura_O-Spetsyfika_humanizmu_epokhy_Vidrodzhennia_215.pdf
2. Попович М. В. Гуманізм. *Енциклопедія Сучасної України*. [Електронний ресурс] / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL:<https://esu.com.ua/article-24649>
3. Піко делла Мірандола, Джованні. Промова про гідність людини [пер. з лат. Н. Назаров, ред. Р. Паранька]. *Всесвіт*. 2013. № 11/12. С. 44–63. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Giovanni_Pico_della_Mirandola/Promova_pro_hidnist_liudyny.pdf
4. Бокаччо Дж. Декамерон / пер. с італ. Н. Любімова. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=2268>

НАПРЯМ 6. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-405-7-94>

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ТЕСТУВАННІ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Григор'єва Т. І.

*кандидат технічних наук, доцент,
завідувачка кафедри інформаційних технологій
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Проценко М. М.

*здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії
за спеціальністю 123 – Комп'ютерна інженерія
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Штучний інтелект сьогодні грає важливу роль у розвитку та оптимізації процесів тестування програмного забезпечення [1, 2]. Завдяки його впровадженню, з'являється можливість автоматизувати рутинні завдання, підвищити швидкість виявлення помилок тобто скоротити час, необхідний для проведення тестів.

Тестування програмного забезпечення в сучасному світі технологій виходить на передній план як критично важливий аспект розробки програмного забезпечення. Важливість цього процесу особливо відчутна в контексті складних і функціонально насичених веб-додатків, де швидкість, ефективність та безпека є ключовими факторами успіху [3].

З розвитком інформаційних технологій та збільшенням складності програмних систем, традиційні методи тестування починають відставати від потреб часу, вимагаючи нових підходів для підвищення ефективності. Використання штучного інтелекту, особливо машинного навчання та нейронних мереж, відкриває безпрецедентні можливості для автоматизації та оптимізації процесів тестування [4].

Тестування, управління якістю та прогнозування збоїв стають більш точними та ефективними завдяки аналізу великих даних і використанню прогностичних моделей. Це дозволяє компаніям не лише економити час і ресурси, але й гарантувати високу надійність та безпеку своїх продуктів.

Важливо відзначити, що, незважаючи на значний прогрес у галузі машинного навчання та штучного інтелекту, повне виключення збоїв та відмов в програмному забезпеченні залишається неможливим. Проте, завдяки постійному вдосконаленню інструментів та методик тестування, можна значно зменшити їхню ймовірність та вплив. Тому актуальним завданням тестування програмного забезпечення є не лише процес виявлення та усунення помилок. Сучасні методи тестування програмного забезпечення мають гарантувати надійність, безпеку та якість програмних продуктів.

Метою даної роботи є аналіз сучасних методів тестування програмного забезпечення, виявлення переваг та недоліків їх роботи та розробка можливостей їх вдосконалення. Дуже важливо працювати над зменшенням збоїв у програмного забезпечення, виявленням та усуненням помилок.

В першу чергу, потрібно провести аналіз сучасних методів тестування програмного забезпечення: огляд доступних методів тестування, включаючи ручне тестування, автоматизовані тестувальні інструменти, тестування на основі моделей тощо.

По-друге, важливо визначити переваги і недоліки кожного методу тестування в контексті ефективності, швидкості, витрат часу та ресурсів, виявити потенційні обмежень.

По-третє, потрібна розробка можливостей для вдосконалення, тобто ідентифікація областей, які потребують покращення, та розробка конкретних стратегій і підходів для вирішення цих проблем.

Далі потрібно проведення експериментів із запропонованими методами тестування на реальних проєктах або у віртуальних середовищах для оцінки їх ефективності та визначення можливих обмежень.

Потім провести оцінку результатів експериментів, виявити досягнення і слабкі сторони запропонованих методів. Після чого – впровадження вдосконалень та корекція стратегій за потреби.

Таким чином, сучасні методи тестування мають бути спрямовані не лише на виявлення та усунення помилок, а й на забезпечення високої якості, безпеки та надійності програмного забезпечення.

Література:

1. Martin Rinard Fan Long. Automatic patch generation by learning correct code. In ACM SIGPLAN-SIGACT Symposium on Principles of Programming Languages, 2016. URL: <https://dl.acm.org/doi/10.1145/2837614.2837617>
2. Mitt Shah, Nandit Pujara. Software Defects Prediction Using Machine Learning. URL: <https://arxiv.org/pdf/2011.00998>).
3. Jungho Kim, Joung Woo Ryu, Hyun-Jeong Shin, Jin-Hee Song. Machine Learning Frameworks for Automated Software Testing Tools: A Study. URL: <https://doi.org/10.5392/IJoC.2017.13.1.038>

4. Лановий О. Ф., Золотухін О. В. Застосування нейромережевого підходу для класифікації втручань в роботу комп'ютерних систем. *Застосування інформаційних технологій у діяльності НПУ* : матеріали наук.-практ. семінару (м.Харків, 21 грудня 2018 р.) / МВС України, Харк.нац.ун-т внутр.справ. Харків. ХНУВС, 2018. С. 78–79.

НОТАТКИ

НОТАТКИ

МАТЕРІАЛИ
Х ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ЧОРНОМОРСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ»

м. Одеса, 17 травня 2024 року

Підписано до друку 18.07.2024. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 17,9. Тираж 100. Замовлення № 0724-056.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Українсько-польське наукове видавництво «Liha-Pres»
79000, м. Львів, вул. Технічна, 1
87-100, м. Торунь, вул. Лубічка, 44
Телефон: +38 (050) 658 08 23
E-mail: editor@liha-pres.eu
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6423 від 04.10.2018 р.